

РОБЕРТ ЛУИС СТИВЕНСОН

ХАЗИНАЛАР

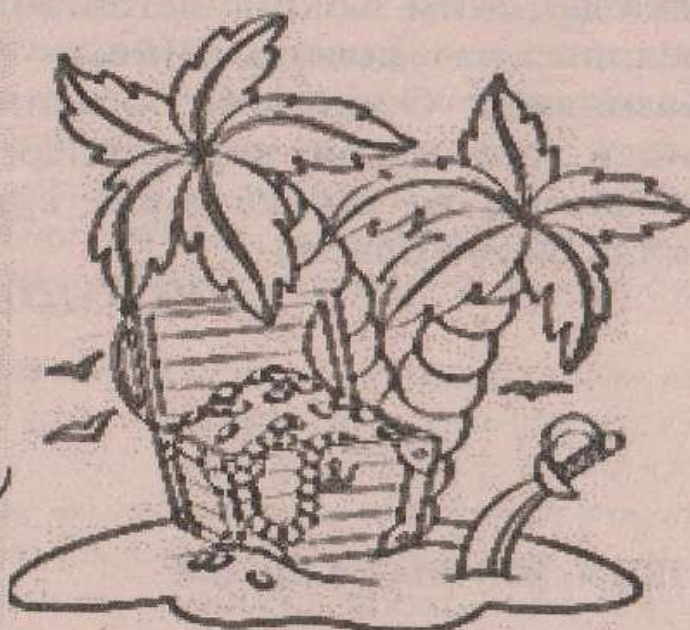
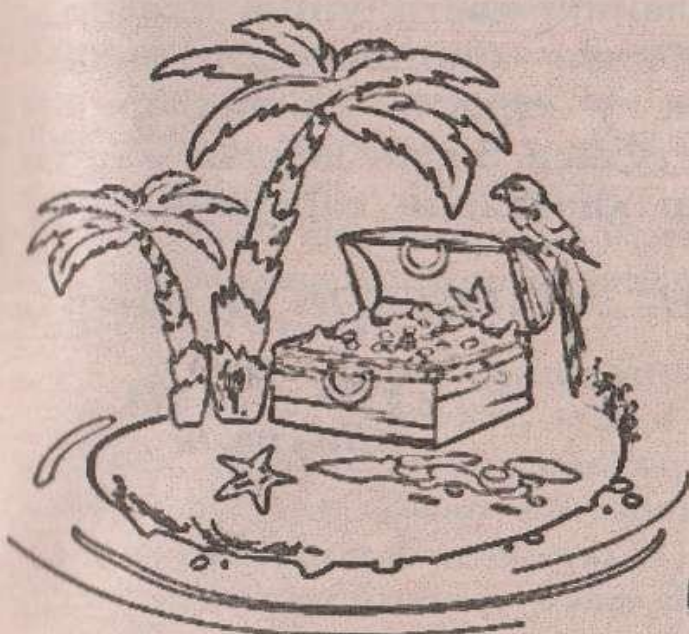
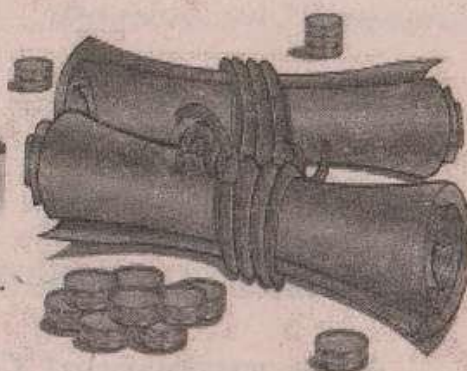
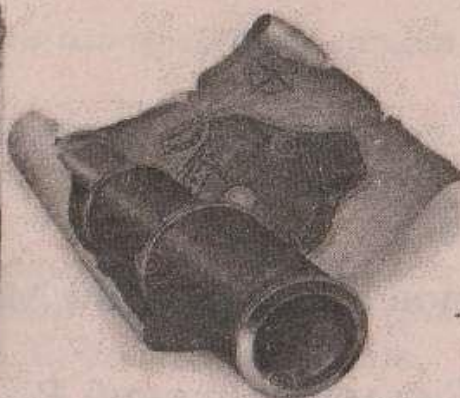
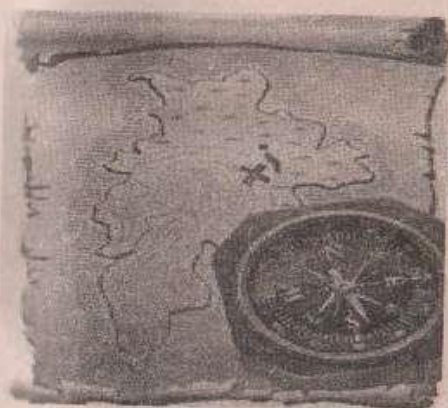
ОРОЛУ

ЖАҲОН АДАБИЁТИ ЖАВОҲИРЛАРИ

РОБЕРТ ЛУИС СТИВИНСОН

ҲАЗИНАЛАР ОРОЛИ

(саргузашт роман)

“Adabiyot uchqunlari”

Toshkent – 2019

УДК: 816.821

ББК: 90.28

С-37

Роберт Луис Стивинсон. «Хазиналар ороли» / роман / «Жаҳон адабиёти жавоҳирлари» туркуми –Т.: «Адабиёт учқунлари», 2018. –272 б.

Нашрга тайёрловчи: Эргашбай Матякубов.

Азиз китобхон! Сиз машҳур адиб Р. Л. Стивенсоннинг ушбу китобидан «Адмирал Бенбоу» ковоқхонасидаги воқеалар, Жим Хокинс деган боланинг ҳаёти, унинг сквайр Трелони ва доктор Ливси билан биргаликда сирли «Хазиналар Ороли»га боргани, у ердаги бойликларни қандай топганлари, қароқчилар тўдаси билан қандай жанг қилганлари ва бошқа жуда кўп кизикарли саргузаштлар ҳақида билиб оласиз.

ТАРЖИМОН– АҲМАДЖОН ЁҚУБОВ

УДК: 816.821

ББК: 90.28

ISBN: 978-9943-5286-6-6

СЎЗБОШИ

«Мен иштиёқ ва ҳайрат билан жуда кўп ўқидим, аммо китоблар мени воқеликдан чалғитмади, унга тобора қизиқишимни кучайтирди, кузатувчанлик, муқояса қобилиятимни ўстирди, ҳаёт илмига чанқоқлигимни алангалатди».

Рус адиби – Максим Горький.

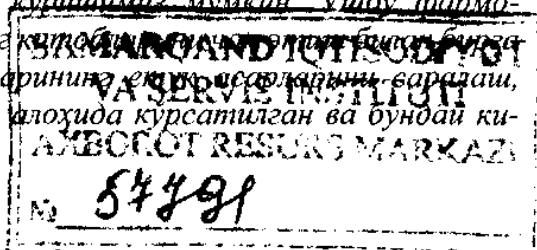
«Китобларда ўзига хос жозиба хос жозиба бор; китоблар бизга ҳузур бағишлайди: улар биз билан гаплашади, бизга олийжаноб маслаҳатлар беради, бизнинг жонли дўстларимизга айланади».

Италян шоир ва файласуфи – Франческо Петрарка.

Дарҳақиқат, юқоридаги фикрлар бугунги кунда ҳам ўз долзарблиги исботини топмоқда. Инсоцият ўз тараққиётининг босқичларда китоб мутолаасининг қанчалар катта аҳамиятга эга эканлигини асрлар давомида ўз кўзи билан кўриб келмоқда. Китоб мутолааси ҳар қандай жамиятнинг ривожланиши пойдеворини ташкил этади дебак муболага бўлмайди.

Шунингдек, китоб мутолааси барчанинг, айниқса, ёшларнинг қалбига эзгуликка, яхшиликка хизмат қилиш туйғусини сингдиради. Шунингдек, китоб мутолааси орқали ёшларимизнинг онги ривожланади, мустақил фикрлаш қобилиятлари шаклланади. Шунини ҳам алоҳида таъкидлаш лозимки, китоблар, айниқса бадий китоблар ёшларимизни «XXI асрнинг даҳшатли қуроли – интернет ахбороти хуружи»дан ҳимоялаш вазифасини ҳам тўлақонли бажаради. Шунинг учун ўсиб келаётган ёш авлодни китоблар билан таъминлаш ҳар қандай давлат ва жамиятнинг асосий бурч ва вазифасидир.

Китобларнинг давлатимизнинг асосий кучи ҳисобланган ёшлар ҳаётида қанчалик муҳим ўрин тутганини юртимиз Президенти **Шавкат Мирзиёевнинг** 2017-йилнинг 12-январ куни «Китоб маҳсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комиссия тузиш тўғрисида» фармойишида ҳам бевосита кўришимиз мумкин. Ушбу фармойишида юртимиз адибларининг китоблари билан бизга жаҳон адабиёти намояндаларининг етук намуналарини тарғибот қилиш, таржима қилиш вазифалари алоҳида курсатилган ва бундай ки-

тобларнинг қанчалик аҳамиятга эга эканлиги алоҳида таъкидланган.

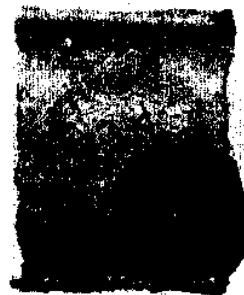
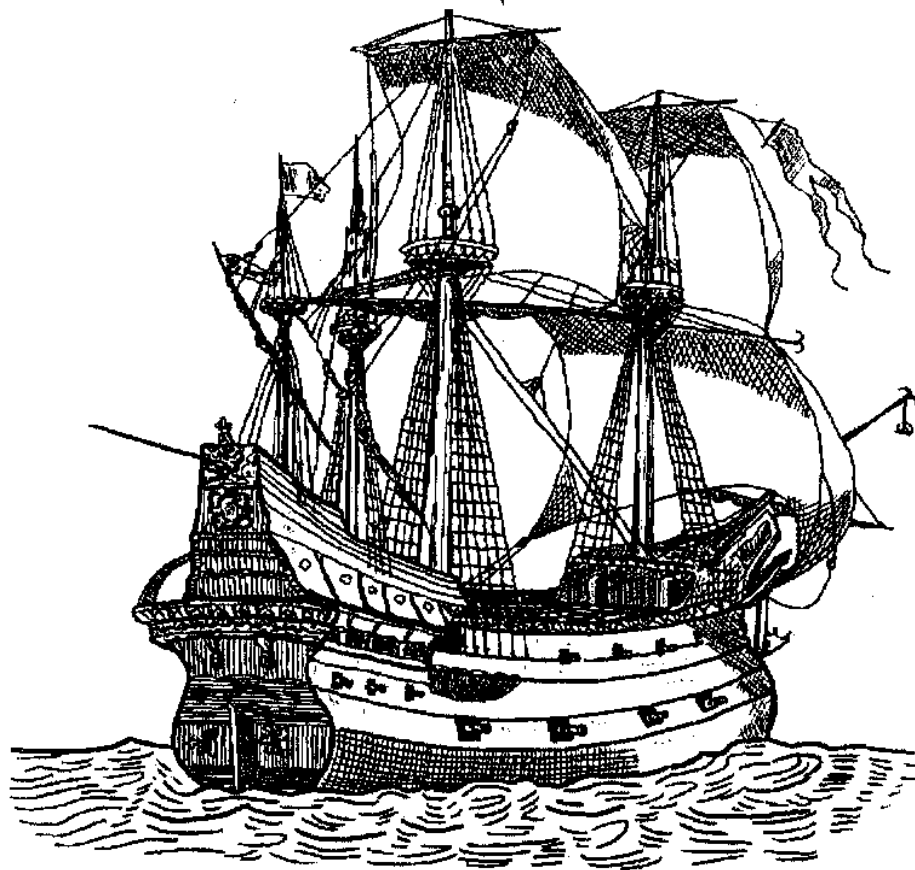
Қўлингиздаги ушбу китоб инглиз адиби **Роберт Луис Стивенсоннинг «Treasure Island»** романининг рус тилидаги таржумаси орқали (рус тилига **Николай Корнеевич Чуковский «Остров сокровищ»** номи остида таржума қилган) **Аҳмаджон Ёқубов** томонидан она тилимизга **«Хазиналар ороли»** номи остида таржума қилинган кўринишидир. Бу хизматлари билан таржимонларимиз она тилимизнинг дугат бойлигининг бойишига ва китобхонларнинг бадиий адабиётга бўлган қизиқишларининг юксалишига улкан ҳисса қўшдилар. Шу тўғрисида бу таржимонлар доимо китобхонлар ардоғида.

Ушбу китоб илк бор ўзбек тилида 1973-йилда чоп этилган. Бу даврда чоп этилган нашрида айрим сўз ва жумлаларнинг маъноси изоҳланмаган ёки русча сўзлар орқали берилган эди. Бу ҳолат билан биз таржимонларни ёки ўша давр нашриёт ходимларини камситиш фикридан йироқмиз. Фақат ҳозирги давр китобхонларининг талаб ва илтимосларига асосан асар таржимасига жуда кичик ўзгартириш ва изоҳлар киритилди. Яъни, асарнинг ушбу нашри олдинги нашри билан айнан бир хил эмас. Балки асарни нашрга тайёрлаш жараёнида имкони борича асарга шарқона, яъни миллий менталитетимизга хос хусусият беришга ҳаракат қилинди. Шунингдек, асарда учрайдиган ҳар хил афсонавий ва тарихий образлар, илмий ва бадиий атамалар, маросим номлари билдирувчи сўзлар ва шу каби изоҳталаб сўз ва жумлаларга алоҳида иқтибос ва изоҳлар келтирилди (ушбу иқтибос ва изоҳларнинг баъзилари асарнинг инглиз тилидаги нашрида ҳам, рус тилидаги таржумасида ҳам, ўзбек тилида чоп этилган олдинги нашрларида ҳам йўқ). Бу эса ўз навбатида китобхоннинг сўз бойлигининг ошишига ва дунёқарашининг ўсишига хизмат қилади. Қолаверса, китобхон бадиий асарни ўқиш баробарида она тилимизнинг имло қоидаларини ўрганиши ва ўзида кўникма ҳосил қилиб боришини кўзда тутган ҳолда асарнинг мазкур нашри ҳозирги ўзбек адабий тилининг имло қоидаларига мосланган ҳолда берилди.

Нашрга тайёрловчи – « GOLD STAR EDUCATION » HTM

директори Матякубов Э. Р.–

БИРИНЧИ ҚИСМ.
**КЕКСА ДЕНГИЗ
ҚАРОҚЧИСИ**

1 БОБ. КЕКСА МОҲИР ДЕНГИЗЧИ «АДМИРАЛ БЕНБОУ» КОВОҚХОНАСИДА

Сквайр¹ Трелони, доктор Ливси ва бошқа жентльменлар мenden «Хазиналар ороли» ҳақида билган нарсаларимнинг ҳаммасини ёзишни илтимос қилишди. Улар оролнинг географик жойлашишидан ташқари бутун воқеани бошидан-охиригача, ҳеч нимани яширмай ҳикоя қилиб беришимни исташарди. Бу оролнинг қаерга жойлашганини ҳозир кўрсатиш мумкин эмас, чунки у ерда биз ташиб ололмаган хазина сақланади. Шундай қилиб, 17... йилда қўлимга қалам олиб, отамнинг «Адмирал Бенбоу»² қовоқхонасини ҳамда қуёшда қорайган юзи қилич изидан тиртик бўлиб қолган кекса денгизчининг ана шу қовоқхонага жойлашган пайтларини кўз олдимга келтирдим.

Унинг оғир қадам ташлаб остонамизга етиб келгани, унга қаршли денгизчилар сандиқчасини эса орқасидан замбиларавада келтиришгани худди кечагидай ёдимда. У новча, бақувват, йўғон киши эди. Унинг мойланган кокили мовий кафтаннинг³ ёғ босган ёқаси устидан диккайиб чиқиб турарди. Қўллари ғадир-будур, тирноқлари қоп-қора, кемтик юзидаги қилич тилишидан ҳосил бўлган тиртиғи оқиштоб сурма рангда эди. Бу нотаниш кишининг ҳуштак чалиб, кўрфазимизга назар ташлагани ҳамда тўсатдан бор овози билан қадимий матросча қўшиқни айтгани ёдимда, кейинроқ у бу қўшиқни тез-тез айтадиган бўлди:

¹ Сквайр (инглизча) – ўрта асрларда Англияда дворянларнинг кичик унвони.

² Джон Бенбоу (1653-1702) – ўрта асрларда Англия флотини бошқарган адмирал.

³ Кафтан (русча) – Россияда XVI-XVII асрларда кенг тарқалган кийим. Биздаги чопон кийимига тўғри келади.

I БОБ. Кекса моҳир денгизчи «Адмирал Бенбоу»
ковокхонасида

*Улик сандигига ўн бешта одам,
Йо-хо-хо, бир шиша ром¹.*

Унинг овози чолларникидай титрок, лангарни кўтариш учун хизмат қиладиган қудук занжири овозидай ғижилдоқ эди. Ҳассаси ҳам оғир юк кўтарадиган занжирга ўхшарди. У ана шу ҳассаси билан эшигимизни қокди, отам остонада пайдо бўлганида кўрслик билан бир стакан ром беришни талаб қилди.

Унга ром беришди, у бу ичимликнинг пиридай ромни ҳўплаб-ҳўплаб, шошилмай, ҳузур қилиб ича бошлади. Ичимликни култ-култ ютаркан, гоҳ қояларга, гоҳ ковокхона лавҳасига² қарарди.

– Қулай кўрфаз³, – деди у ниҳоят. – Майхона учун боп жой. Одамлар кўпми, оғайни?

Отам, афсуски, одамлар оз, деган жавобни қилди.

– Хўш, нима бўпти! – деди денгизчи. – Бу... менга жуда маъқул. Ҳой оғайни! – у орқасидан замбиларавани ғилдиратиб келаётган кишига қичқирди. – Бу ёкка олиб кел, сандикни ичкарига олиб киришга ёрдамлашиб юбор. Бу ерда озгина истикомат қиламан, – деб давом этди сўзида. – Камсуқум бир одамман. Менга ром, чўчка тўши⁴, куймоқ... ҳов анави денгизга чиқаётган кемалар кўриниб турган бурун бўлса бас... Исминми? Майли, капитан деяверинглар... Эҳ-ха, нимага умидвор бўлиб турганларингни биляпман! Мана!

У остонага учта-тўртта олтин тангани улоқтирди.

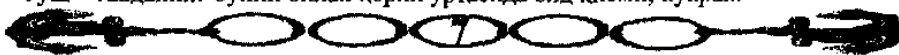
– Булар тамом бўлгандан кейин, ҳузуримга кириб

¹ Ром (инглизча; rum) – шакарқамишнинг ачитилган шираси ёки киёмидан ҳайдаш йўли билан тайёрланалиган кучли спиртли ичимлик.

² Лавҳа (арабча) – тахта; устига бирор нарса ёзилган тахтача; пешлавҳа. 1) силликланган тош ёки металл тахта; 2) хогира ёки қисқача тарихий маълумот ёзиб, бирор жойга ўрнатиб қўйилган тош ёки металл тахта ва унга ёзилган матн, хат.

³ Кўрфаз – Океан, денгиз ёки кўлнинг қуруқлик ичкарасига кирган қисми; қўлтик.

⁴ Тўш – гавданинг бўйин билан қорин ўртасида олд қисми; кўкрак.

I БОБ. Кекса моҳир денгизчи «Адмирал Бенбоу»

қовокхонасида

айтишларинг мумкин, – деди у жиддийлик билан, сўнг отамга амирона назар ташлаб қўйди.

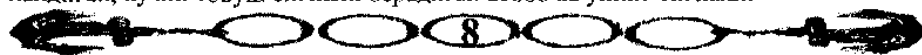
Чиндан ҳам унинг кийимлари кўримсиз, гаплари дағал бўлса-да, ҳар қалай, оддий матросларга ўхшамасди. У бировларнинг ўзига бўйсунушига ўрганиб қолган штурман¹ ёки шкиперга² ўхшаб кетарди. Унинг муш-тига эрк беришни ёқтириши сезилиб турарди. Замбил-аравали киши бу нотаниш одам кеча эрталаб почта аравасида «Қирол Георг меҳмонхонаси»га келганини, ўша ерда денгиз яқинига жойлашган ҳамма қўноқхоналарни суриштирганини айтиб берди. Эҳтимол, капитан бизнинг қовокхонамиз ҳақида яхши гапларни эшитиб ва унинг четроқда жойлашганини билиб, бизникида истикомат қилишга аҳд қилгандир. Ижарада турувчи бу одам ҳақида билганларимизнинг бари шу бўлди, холос.

У камгап одам эди. Кун бўйи кўрфаз соҳилида айла-ниб юрар ёки қўлида мис дурбини билан қояларга чиқарди. Кечқурунлари эса умумий хонанинг бир бурчагида, олов ёнида ўтирар ва ромга оз-моз сув аралаштириб ичарди. У биров гапга солса жавоб бермас, гапирган кишига қаҳрли назар ташлаб қўяр, бурни туманда қолган кеманинг сиренасидай³ хуштак чаларди. Кўп ўтмай биз ҳам, хўрандаларимиз ҳам уни ўз холига қўйиб қўйишга одатландик. У ҳар куни сайрдан

¹ **Штурман** (*голландча*) – рулни бошқарувчи одам, киши. 1) кема ва самолётларни энг мувофик йўл танлаб, бошқариб боровчи мутахассис; 2) (*кўчма*) машина механизмларни бошқарувчи шахс.

² **Шкипер** (*инглизча+голландча*) – кема капитани. 1) савдо кемасининг капитани; 2) денгиз кемасида хўжалик бошлиғи; 3) палубада бор нарсалар учун жавобгар шахс.

³ **Сирена** (*юнонча*) – юнон мифологиясида ўз кўшиклари билан денгизчиларни хавфли, ҳалокатли жойларга чорловчи, бош ва кўкрак қисми аёл кийёфасидаги афсонавий қуш. Маёк, кема қўлланадиган ва сикилган хаво ёки буғ билан ишлайдиган, кучли товуш сигнали берадиган асбоб ва унинг сигнали.

I БОБ. Кекса моҳир денгизчи «Адмирал Бенбоу»
ковокхонасида

кайтгач, йўлдан биронта денгизчининг ўтган-ўтмаганини сўрарди. Аввалига унга ўзига ўхшаган майхўр улфат етишмаётгандир, деб ўйладик. Кейинрок эса унинг бунақа одамлардан ўзини олиб қочишга интилаётганини пайқаб қолдик. Борди-ю, биронта денгизчи Бристолга бора туриб йўлакай «Адмирал Бенбоу»да тўхтайдиган бўлса, капитан аввал эшик пардаси орқасидан мўралаб қарарди унга, шундан кейингина меҳмонхонага чиқарди. Ана шундай одамлар келиб қолган-да у сичқондай писиб, жимгина ўтирарди.

Гап нимада эканлигини мен билардим, чунки капитан, ўз ташвишини менга айтган эди. Кунларнинг бирида у мени четга тортди ва «кўз-кулоқ бўлиб юр, агар бу атрофда бир оёқлик денгизчи пайдо бўлса, дарҳол менга хабар қил», деб тайинлади ва хизматим эвазига ҳар ойнинг биринчи кунида менга тўрттадан кумуш танга беришни ваъда қилди. Ойнинг биринчи куни келганда ваъда қилган маошни беришини сўраб унга мурожаат қилдим, у эса бурнини пишиллашиб, менга қаҳрли назар ташлаб қўйди. Бироқ бир ҳафта ўтмай, бир ўйга келди шекилли, менга тангаларни келтириб берди ҳамда «бир оёқли денгизчи»ни кўздан қочирмасликни қайта тайинлади.

Бир оёқли денгизчи мени ҳатто тушимда ҳам таъқиб қиладиган бўлди. Қаттиқ шамол уйимизнинг тўрт томонини ларзага келтирган, кудратли тўлқинлар кўрфазга ва қоя тошларга ўкириб урилган бўронли тунларда у минг хил қиёфада, минг хил шайтон-у иблис тусида тушимга кирарди. Унинг оёғи гоҳ тиззасидан, гоҳ сонидан кесилган бўларди. Баъзида у танасидан ягона оёқ ўсиб чиққан қандайдир даҳшатли махлуқ сифатида кўринарди. У бир оёқ билан четан деворлар ва ариқлардан

I БОБ. Кекса моҳир денгизчи «Адмирал Бенбоу»

қовоқхонасида

сакраб ўтиб мени қувларди. Ҳар ойда оладиганим тўртта кумуш танга менга анча қимматга тушди; унинг эвазига ана шундай жирканч, қурқинчли тушларни кўрдим.

Бир оёқли денгизчи мен учун қанчалик даҳшатли бўлмасин, лекин капитаннинг ўзидан ҳар қалай бошқаларга қараганда камроқ кўрқардим. Баъзида у кечқурунлари сув қўшиб шунчалик кўп ром ичардики, боши сарак-сарак қилар, ана шундай пайтларда қовоқхонада узоқ ўтириб қолар, атрофдагиларга заррача эътибор бермай, ўзининг қадимий, беўхшов, чапанича денгизчилар қўшиғини айтарди. Баъзан у ҳаммани ўз столига таклиф қилиб, стакан сўраб қоларди. Таклиф қилинганлар кўркувдан қалт-қалт титрашар, капитан эса уларни ё денгиз саргузаштлари ҳақидаги ҳикояларини эшитишга, ё ўзи айтаётган қўшиққа жўр бўлишга мажбур қиларди. «Йо-хо-хо, бир шиша ром» айтилганда уйимизнинг деворлари ларзага келарди, чунки бу ерга келганлар унинг омонсиз ғазабидан кўрқиб, бир-бирининг овозини босиб, баландроқ ашула айтишга интиларди, фақат капитан улардан мамнун бўлса бўлгани эди, чунки бундай пайтларда унинг жазаваси тутиб кетарди: гоҳ столни муштлаб ҳамманинг жим бўлишини талаб қиларди; гоҳ биров сўзини бўлиб, бирор савол берса, ғазабга келарди, гоҳида эса аксинча, бирорта одам савол билан мурожаат қилмаса ҳам жини баттар кўзирди, чунки бундай қилиш, капитаннинг фикрича, унинг гапларига эътиборсизлик билан қулоқ солишни билдирарди. У қовоқхонадан бирорта одамни ҳам ташқарига чиқармасди – улфатлар ичилган винолардан мудраб, қария эса гандираклаганча аранг ўрнига жўнаганидан кейингина тарқала оларди.

Лекин ҳаммасидан ҳам унинг ҳикоялари ваҳимали

I БОБ. Кекса моҳир денгизчи «Адмирал Бенбоу»
ковокхонасида

эди. Дорлар, тахта устидан юриш, довуллар, Драй Тортугас¹ ҳақидаги, қароқчиларнинг уялари ва уларнинг Испан денгизидаги² жасоратлари тўғрисидаги ҳикоялари ниҳоятда даҳшатли бўларди.

Ҳикояларидан маълум бўлишича, у бутун умрини денгиздаги учига чиққан ёвузлар орасида ўтказган. Икки гапнинг бирида унинг оғзидан чиқаётган куракда турмайдиган ҳақоратлар соддадил кишлоқ одамларини ўзи гапириб берган жинойтлардан ҳам баттарроқ талва-сага соларди.

Отам доим ковокхонани ёпишга тўғри келади, чунки капитан хўрандаларни бездирыпти, деб таъкидларди. Бунчалик ҳақоратларни эшитишга, уйига қайтаётганда кўркувдан титраб-қақшашга кимнинг кўзи учиб турибди! Бироқ, менинг назаримда, аксинча капитан биз учун омад келтирди. Тўғри, бизга келувчилар ундан кўрқишарди, лекин бир кун ўтар-ўтмай яна шу ерни кўмса-шарди. У осойишта, зерикарли турмушимизга аллақандай кишига хуш ёқадиган ташвиш киритиб қўйганди. Ёшлар орасида эса капитаннинг мухлислари ҳам пайдо бўлди, бундайлар унга очикдан-очик қойил қолишганини айтишарди. «Денгизда суяги қотган чинакам моҳир денгизчи!» – деб хитоб қилишарди улар.

Уларнинг гапига қараганда, худди мана шу капитанга ўхшаган одамлар Англияни қудратли денгиз ҳукмронига айлантирган эмиш.

Лекин бошқа томондан эса бу одам бизга чиндан ҳам зарар келтирарди. Ҳафта кетидан ҳафта, ой кетидан ой ўта бошлади, келган пайтида бизга берган пуллари аллақачон тутаганди, бошқа пул бермасди, отам эса ундан

¹ Драй Тортугас – АҚШнинг Флорида яқинидаги орол.

² Испан денгизи – Кариб денгизининг Жадуби-шарқ қисмининг эски номи.

пул сўрашга журъат қилолмасди. Отам пулдан гап очгундай бўлса, капитан қахр билан пишиллаш бошларди, бу пишиллаш эмас, балки бўкиришга ўхшаб кетарди; у отамга шундай ўқраярдик, отам бечора кўрққанидан ташқарига отиларди. Ана шундай самарасиз уринишлардан кейин унинг ночорликда бош чангаллаб ўтирганини кўрардим. Ана шу кўрқувлар отамнинг ажалидан беш кун бурун ўлишига сабаб бўлганига шубҳам йўқ.

Капитан бизни келганида қандай кийимда бўлса, ҳозир ҳам ўшани кийиб юрарди, фақат бозорчидан бир неча жуфт пайпоқ сотиб олди, холос. Шляпасининг¹ бир чети осилиб, шалпайиб қолди; каттиқ шамол бўлганда у халакит берса ҳам, капитан уни ўшандайлигича кийиб юраверди. Эғнидаги кафтаннинг қанчалик жулдур эканлиги ҳам яхши эсимда, юкоридаги хонасида уни қанча ямаб-ясқамасин, барибир кафтан увадага айланиб кетганди. У ҳеч қанақа хат ёзмасди, ҳеч қачон ҳеч кимдан хат ҳам олмасди. Кайфи ошиб қолмаса ҳеч ким билан гаплашмасди ҳам. Сандиғини очганини ҳам ҳеч қайсимиз кўрганимиз йўқ.

Отам ўлим тўшагида ётган сўнгги кунларда фақат бир марта капитаннинг гапини қайтаришди.

Бир куни кечқурун бемор отамнинг ҳузурига доктор Ливси келди. У беморни кўриб, онам қўйган тушлик овқатни апил-тапил еб, трубка чекиш учун умумий хонага – пастга тушди ва ўзига от келтиришларини кутиб турди. От қишлоқда қолган эди, чунки кўҳна «Бенбоу»-да отхона йўқ эди.

Уни умумий хонага мен олиб киргандим, бу назокатли, олифта кийинган, бошига қордай оппоқ сунъий соч қўндирган, қора кўз, ниҳоятда одобли докторнинг

¹ Шляпа (немисча: Schlappe – калпок, шапка) – атрофи соябонли бош кийим.

I БОБ. Кекса мохир денгизчи «Адмирал Бенбоу»
ковокхонасида

ковокхонамизга келиб турувчи кўпол кишлоқиларга асло ўхшамаслиги мени хайратда қолдиргани хали-хали ёдимда. Айниқса, у билан ромдан кекириб, тирсакларини столга тираб ўтирган, важоҳатидан ит хуркадиган, ифлос, ковоғи солиқ, бесўнакай кароқчи ўртасида ер билан осмонча фарқ бор эди. Бирдан капитан бўкириб ҳамишаги кўшиғини айта бошлади:

*Ўлик сандигига ўн бешта одам...
Йо-хо-хо, бир ишша ром!
Қадаҳ ол, ўлимга бошлар шайтон ҳам,
Йо-хо-хо, бир ишша ром.*

Дастлаб «ўлик сандиғи» юқорида, капитаннинг хонасида турган сандикнинг ўзи деб ўйлардим. Қўрқинчли тушларимда бу сандик кўпинча қаршимда бир оёқли денгизчи билан намоён бўларди. Бироқ бора-бора бу кўшиққа кўникиб кетдик, унга эътибор бермайдиган бўлиб қолдик. Ўша куни кечқурун кўшиқ фақат доктор Ливси учун янгилик эди, фахмлашимча, кўшиқ унга ёкмади. У кекса боғбон Тейлор билан бод касалини даволашнинг янги усули ҳақидаги суҳбатини давом эттиришдан олдин капитанга хўмрайиб қараб қўйди. Бу орада ўз кўшиғига махлиё бўлиб қизишиб кетган капитан столга зарб билан мушт урди. Бу унинг осойишталик талаб килувчи ишораси эди.

Овозлар тиниб, сув қуйгандай жимлик чўкди; фақат доктор Ливсигина ҳар гап орасида трубкасини тортиб, баланд овоз билан беғараз суҳбатини давом эттираверди. Капитан унга қаҳрли назар ташлади ва яна столни муштлади, кейин ундан ҳам багтарроқ ўқрайиб қаради, тўсатдан ўдағайлаб, ҳақоратли сўзларни айта бошлади:

– Ҳой, палубадагилар¹, жим бўлинг!

¹ Палуба (русча) – кемаларнинг горизонтал ҳолда тахта қопланган юзаси, сахни.

1 БОБ. Кекса моҳир денгизчи «Адмирал Бенбоу»

қовоқхонасида

– Менга гапиряпсизми, сэр? – сўради доктор.

У фақат докторга гапирганини айтиб, яна сўқинди.

– Ундай бўлса, сэр, сизга бир гапни айтиб кўяй, – деди доктор: – агар маствозлигингизни бас қилмасангиз, тез орада оламни битта энг ифлос одамдан халос қиласиз!

Капитан ниҳоятда ғазабга келди. У ўрнидан сакраб турди, ёнидан буклама матросча пичоғини чиқарди-да, уни очиб, деворга парчинлаб кўяман, деб докторга дағ-даға кила бошлади. Доктор ҳатто кимирлаб ҳам кўймади. У орқасига қайрилмай, елкаси оша бошқалар ҳам эшитсин учун олдингидан сал баландрок овозда капитан билан гаплашишда давом этди. У хотиржамлик ва қатъият билан шундай деди:

– Агар пичоғингизни ҳозирок чўнтагингизга солиб кўймасангиз, онт ичиб айтаманки, дастлабки сайёр судимиз сессиясидан кейинок ўзингизни дорда кўрасиз.

Улар нигоҳи билан бир-бирини пармалай бошлади. Лекин кўп ўтмай капитан дош беролмади. У пичоғини яширди, калтак еган итдай ғингшиб стулга ўтирди.

– Эндиликда, сэр, – давом этди доктор, – вилоятимда сиздай одамнинг борлиги менга маълум бўлгандан кейин, устингиздан кеча-ю кундуз қаттиқ назорат ўрнатаман. Мен фақат докторгина эмас, балки судьяман ҳам. Борди-ю, қулоғимга арзимаган шикоят етиб борса ҳам, ҳозиргидек бирон одамга кўполлик қилиб, озор берсангиз, сизни қамоққа олиб, бу ердан хайдаб юбориш учун қаттиқ чоралар кўраман. Бошқа гапим йўқ.

Кўп ўтмай доктор Ливсига от келтиришди, у жўнаб кетди. Лекин капитан ўша оқшом попуги пасайиб қолди, бу аҳвол бундан кейинги бир неча оқшомгача давом этди.

II БОБ. ҚОРА ТОЗИ КЕЛИБ КЕТДИ

Кўп ўтмай бизни ниҳоят капитандан халос қилган дастлабки сирли ҳодисалардан бири бўлиб ўтди. Лекин ундан халос бўлсак ҳам, кейинроқ кўрарсиз, унинг ортириб кетган ташвишларидан қутула олмадик.

Узоқ давом этган қора совуқли, довулли қаҳратон киш кунларидан бири эди. Киш бошланишиданок бечора отамнинг баҳоргача яшаши гумон бўлиб қолди. Кундан кунга касали оғирлаша бошлади. Қовоқхонани бошқариш мен билан ойимга қолди. Ишимиз бошимиздан ортиб ётгани учун меъдамизга теккан ижарачимиз билан ишимиз йўқ эди.

Изғиринли январь тонги эди. Кўрфаз кировдан оқариб кетганди. Жимирлаган майда тўлқинлар соҳил тошларини эркалаб юварди. Қуёш чикиб улгурмаган, лекин тепаликларнинг чўкқисини ва денгизнинг ичкари томонларини илк нурлари билан олтинлантирган эди. Капитан одатдагидан эртароқ уйғонди ва денгиз томон отланди. Унинг увадаси чикқан мовий кафтанининг кенг этаклари остида қиличи тебраниб борарди. Қўлтигида эса дурбин. Шляпасини бошининг орқароғига суриб олган. Оғзидан чикқан буғнинг тутундай ҳавога ўрлаши ҳамон ёдимда. Катта қоя орқасига ўтаётиб жаҳл билан пишқирганини эшитдим, эҳтимол, доктор Ливси билан жикиллашиб қолганини ҳанузгача унута олмаган бўлса керак.

Онам тепада, отамнинг ёнида эди, мен эса капитаннинг кайтиб келишига нонушта ҳозирлардим. Бирдан эшик очилиб, ичкарига илгари ҳеч қачон мен кўрмаган нотаниш бир киши кириб келди.

Унинг юзи совуқдан кўкариб кетганди. Чап кўлининг

эса иккита бармоғи йўқ. Белига қилич осиб олган бўлса ҳам, унинг қиёфаси ҳарбийларга хос эмас эди. Мен хоҳ бир оёқли, хоҳ икки оёғи бут бўлсин, ҳар бир денгизчини зимдан синчиклаб кузатардим, лекин бу одам мени ҳайронликка солиб қўйди. Қиёфасидан денгизчига унча ўхшамаса-да, ҳар ҳолда унинг денгизчи эканини пайқадим.

Мен ундан нима кераклигини сўраганимда, у ром талаб килди. Унинг айтганини бажо келтириш учун ташқарига чиқиб кетаётсам, у столга ўтириб, яна мени ёнига чакириб қолди. Мен кўлимда сочик ушлаганимча тўхтаб қолдим.

– Бу ёққа кел, ўғлим, – деди у. – Яқинроқ кел.

Мен яқин келдим.

– Анови стол ўртоғим штурман Билли учун тузалганми? – сўради у тиржайиб.

Мен ҳеч қанақа штурман Биллини танимаслигимни, стол бизда ижара турувчи бир киши учун тузалганини, уни капитан деб аташимизни айтдим.

– Майли, – деди у, – ўртоғим штурман Биллини капитан деб аташ ҳам мумкин. Бу ишга халал бермайди. Унинг юзида тиртиғи бор, ичиб олгандан кейин юмшоқ муомала қиладиган одати бор. Штурманим Билли ана шунақа одам! Капитанингизнинг ҳам юзида тиртиғи бор. Худди ўнг юзида. Демак, ишлар жойида, тўғрими? Хуллас, мен шу ерда, мана шу уйда ўртоғим Биллининг туриш-турмаслигини билмоқчиман.

Мен капитан сайр қилгани чиқиб кетганини айтдим.

– Қаёққа, ўғлим? У қаёққа кетди?

Мен капитан ҳар куни бориб келадиган қояни кўрсатдим, дам ўтмай келиб қолса керак, дедим.

– Қачон қайтади?

II БОБ. Қора Този келиб кетди

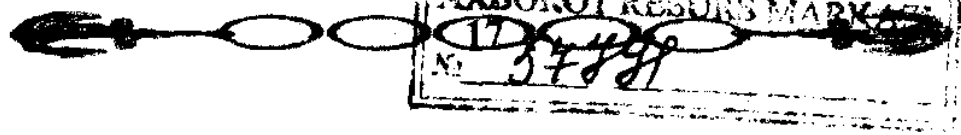

Яна бир неча савол бергандан кейин охирида бундай деди: – Шундай, оғайним Билли мени кўриб кайф қилгандай хурсанд бўлади.

Бироқ ана шу сўзларни айтганда юзи ғамгин тусга кирганидан капитаннинг уни кўрганда унчалик хурсанд бўлмаслигига ишондим. Лекин ўша заҳоти ўз-ўзимга, бунинг менга алоқаси йўқ, деб кўйдим. Бундан ташқари, бундай пайтларда бирор қарорга келиш ҳам анча қийин эди. Нотаниш киши шу топда қовокхонанинг кўча эшиги олдида турар ва сичкон пойлаган мушукдай уй бурчагидан кўзини узмасди. Мен ташқарига чиқмоқчи бўлдим, лекин у шу заҳоти мени чақирди. Мен кулоқ солмадим, шунда бирдан унинг юзи шунчалик қаҳр-у ғазабдан буришиб, оғзидан шунчалик ҳақорат ёғилдики, кўркканимдан дарҳол орқага қайтдим. Қайтишим биланоқ у мен билан илгаригидай, хушомадга ҳам, кинояга ҳам ўхшамаган оҳангда гаплаша бошлади, елкамга қоқиб, ажойиб бола эканлигимни, мени яхши кўриб қолганини айтди.

– Менинг ҳам ўғлим бор, – деди у, – ундан бир тукинг ҳам ўзгамас, жуда ўхшайсан. У билан фахрланман. Лекин ўғил болалар учун энг муҳими – итоаткорлик. Шунақа, ўғлим, итоаткорлик. Агар Билли билан бирга сузганингда эди, сени икки марта чақириб ўтирмасдим. Билли ҳам, у билан бирга сузганлар ҳам буйрукни икки қилмасди сира... Ана, қўлтиғига дурбинини қисиб, штурманим Билли ҳам келиб қолди, худо уни ўз паноҳида сақласин! Юр, яна ичкарига кириб, эшик орқасига яширинайлик, ўғлим. Билли учун хушxabар хозирлайлик, Биллини хурсанд қилмайлик, худо уни паноҳида сақласин!

Шундай деди-ю, мени умумий хонанинг бурчагига

судраб бориб, орқасига яширди. Иккаламизни ҳам ланг очик эшик тўсиб турарди. Ўзингиз тасаввур қилиб кўринг, нотаниш кишининг ўзи ҳам кўрқиб турганини кўриш мен учун ҳам кўнгилсиз, ҳам оз-моз кўрқинчли эди. У қиличининг сопини бўшатиб, кинидан сал чиқарди, анчагача томоғига бир нарса тикилиб, уни ютишга уринаётган одамдай ютиниб турди.

Ниҳоят капитан хонага кирди, эшикни тарақлатиб ёпди, ҳеч қаёққа карамай, тўғри нонушта қўйилган стол томон юрди.

– Билли! – деди нотаниш киши ўз овозига қатъият ва дадиллик оҳанги беришга интилиб.

Капитан пошнаси билан орқасига ўгирилди ва биз билан юзма-юз бўлиб қолди. Юзи доқадай оқариб, ҳатто бурни ҳам кўкариб кетди. У гўё алвасти ё шайтонга, ёки, агар бор бўлса, ундан ҳам ҳунукрок нарсага дуч келиб қолган одам қиёфасига тушиб қолди. Шунини эътироф этишим керакки, унга раҳмим келиб кетди – у дарҳол қари, мункиллаган чолга ўхшаб қолди.

– Билли, наҳотки мени танимаётган бўлсанг? Билли, наҳотки кадрдон кемадош ўртоғингни танимасанг? – деди нотаниш киши.

Капитан ҳаво етишмаётгандай оғзини катта очди.

– Қора Този! – деди у ниҳоят.

– Худди ўзи, – деди нотаниш киши бир оз дадиллашиб. – Қора Този кемадош дўстини, «Адмирал Бенбоу» ковокхонасида истикомат қилаётган Биллисини зиёрат қилгани келди. Эҳ, Билли, Билли! Иккита панжамдан айрилганимдан бери қанча йиллар ўтиб кетди-ю! – хитоб қилди-у майиб кўлини кўтариб.

– Майли, – деди капитан, – изимга тушибсан, мана қаршингда турибман. Гапир, нега келдинг?

II БОБ. Қора Този келиб кетди

– Сени биламан, Билли, – деди Қора Този – Сен ҳақсан, Билли. Мен жуда яхши кўриб қолган анави яхши бола менга бир стакан ром келтиради. Биз эса бирга ўтирамыз, истасанг пичинг-киноясиз, тўғрима-тўғри, эски кадрдонлардай гаплашамиз. Шундай эмасми?

Мен кўлимда шиша билан қайтиб кирганимда улар капитаннинг столида рўпарама-рўпара ўтиришарди.

Қора Този ёнламасига, эшикка яқинроқ ўтирар, бир кўзи кадрдон дўстида бўлса, бир кўзи чекиниш йўли – эшикда эди.

У менга чиқиб кетишни, эшикни қия очиб қўйишни буюрди.

– Ўғлим, яна кулф тешигидан мўралаб юрмагин.

Мен уларнинг икковини ёлғиз қолдириб, пештахта ёнига қайтдим.

Анча вақтгача кулок солдим, лекин ҳар қанча уринмай тушуниб бўлмайдиган гўнғир-гўнғирдан бошқа нарсани эшитмадим. Бора-бора овозлар баландроқ эшитила бошлади, ниҳоят капитаннинг оғзидан чиққан бир неча сўзни, асосан, ҳақоратни аниқ эшитдим.

Бир гал капитан: – Йўқ, йўқ, йўқ! Гапирма бу ҳақда! Уқдингми? – деб бақирди.

Сўнг яна бақирди: – Агар иш дорга бориб тақаладиган бўлса, майли, ҳамма осилсин.

Кейин тўсатдан ҳақорат сўзлари ёғилди, стол ва скамейкалар полга гурсиллаб ағанади, ханжарлар шараклади, кимдир оғриқдан додлаб юборди, дам ўтмай эшик томон жон-жаҳди билан қочаётган Қора Тозини кўрдим. Капитан уни қувлаб борарди. Уларнинг қиличлари яланғочланганди. Қора Тозининг чап елкасидан қон оқарди. Капитан эшик олдида қилич билан яна ҳамла қилди, қочиб кетаётган рақибига яна битта энг дах-

шатли, эҳтимол, унинг бошини иккига бўлиб ташлайдиган зарба бермоқчи бўлди-ю, бироқ қилич «Адмирал Бенбоу»нинг катта лавҳасига илиниб қолди. Лавҳанинг пастида, ромдаги ўша зарбанинг изи ҳозир ҳам бор.

Шу билан жанг тамом бўлди.

Қора Този йўлга чикиб олгач, ярадор бўлишига қарамай, киши ҳайрон қоладиган даражада тезлик билан қочди, бир минутдан кейин тепалик орқасида кўздан ғойиб бўлди. Капитан қаққайиб тик турар ва лавҳага телбалардай боқарди. Кейин бир неча марта кўзини силаб, сўнг ичкарига кирди.

– Жим, – буюрди у, – ром келтир!

У шундай деди-ю, сал гандираклаб кетди ва кўли билан деворни ушлаб қолди.

– Яраландингизми? – сўрадим мен.

– Ром! – такрорлади у – Бу ердан жўнашим керак. Ром келтир! Ром!

Мен ром келтириш учун чопдим, лекин ғоятда ҳаяжонланганимдан стаканни синдириб қўйдим ва бочканинг жўмрагини ифлос қилдим. То ҳамма нарсани тартибга келтириб, бошқа стаканга ром куйгунимча, тўсатдан залда бир нарса полга гурсиллаб қулаганини эшитдим. Чопиб кирсам, капитан ерда чўзилиб ётибди. Муштлашиш ва шовқин-суронни эшитиб ташвишга тушган ойим менга ёрдамлашгани настга югурибди. Икковимиз капитаннинг бошини кўтардик. У хансираб-хансираб аранг нафас оларди. Кўзлари юмук, юзи кўкариб кетганди.

– Ё раббий! – хитоб қилди ойим. – Қовоқхонамиз учун қандай шармандалик! Аксига олиб отанг ҳам касал ётибди!

Биз капитанга қандай ёрдам қилишни билмасдик,

нотаниш киши билан яккама-якка жангда ўладиган даражада яраланганига ишончимиз комил эди. Мен ром келтириб, оғзига қуйишга уриндим. Лекин унинг кучли жағлари исканжадай маҳкам қисилган эди.

Бахтимизга эшик очилиб, бемор отамдан хабар олгани доктор Ливси кириб келди.

– Доктор, ёрдам беринг! – хитоб қилдик. – Нима қилсак экан? Қаери яраландийкин?

– Яраланган дейсизларми? – деди доктор. – Бўлмаган гап! У мен ёки сенга ўхшаб яраланмаган. Миясига қон қуйилган, холос. Нима ҳам қилардик! Уни огоҳлантиргандим... Хўш, миссис Хокинс, тепага, эрингизнинг ёнига чиқа қолинг, иложи бўлса, унга ҳеч нарса деманг. Мен эса, мутлок яшашга нолойиқ бўлган бу одамни кутқаришга уриниб кўраман. Жим, жом олиб кел.

Мен жом келтирганимда доктор капитаннинг енгини шимариб, унинг катта, мушакдор кўлини яланғочлаб кўйганди. Кўлида талайгина татуировкаси¹ ҳам бор экан. Елкасига яқинроқ жойда: «Бахт учун», «Ок йўл», «Билли Бонснинг орзулари рўёбга чиксин» деган аниқ ёзувлар кўкариб турарди.

Елкасида дорнинг сурати бўлиб, унда бир киши осилиб турарди. Назаримда бу сурат жуда моҳирлик билан солинган эди.

– Башорат қилиб чизилган сурат, – деди доктор бармоғини дор суратига тегизиб. – Энди, жаноби Билли Бонс, чиндан ҳам сизни шундай деб аташса, қонингизнинг рангини ҳам бир кўриб кўяйлик...

– Жим. – Менга мурожаат қилди у, – қондан кўркмайсанми?

– Йўқ, сэр, – дедим мен.

¹ Татуировка (французча) – баданга туш билан игнада қилинган ёзув.

– Жуда соз, – деди доктор. – Бўлмаса, жомни ушлаб тур.

У наштарни¹ олиб, унинг кўк томирини ёрди.

У кўзини очиб, бизга маъносиз назар ташлагунга қадар капитаннинг анча қони оқди. У докторни таниб, ковоғини уйди. Кейин менга кўзи тушиб, тинчлангандай бўлди. Сўнг қизариб-бўзариб ўрнидан туришга уринди ва қичқирди: – Қора Този қаерда?

– Елкангизда ўтиргандан бошқа бу ерда ҳеч қандай този йўқ, – деди доктор. – Сиз ромни кўп ичгансиз. Мана, мен айтгандай, миянгизга қон қуйилди. Мен бўлсам, истагимга зид ўлароқ, сизни ўлимдан қутқариб қолдим. Хўш, Мистер Бонс...

– Мен Бонс эмасман, – капитан унинг гапини бўлди. – Аҳамияти йўқ, – деди доктор. – Менинг бир Бонс исмли қароқчи танишим бор, мен сизга бу номни гапни қисқа қилиш учун бердим. Гапларимни яхшилаб уқиб олинг: бир стакан ром сизни ўлдирмайди, бироқ бир стакан ичганингиздан кейин яна ва яна ичгингиз келади. Бошимдаги сунъий соч ҳурмати онт ичиб айтаманки, агар ичишни ташламасангиз, тез орада, албатта, ўласиз. Тушундингизми? Инжилда² айтилган жойга қараб кетаверасиз... Қани, ўрнингиздан туришга уриниб кўринг-чи. Тўшагингизга бориб олишингизга ёрдамлашаман.

Биз капитанни зўр қийинчилик билан тепага олиб чиқиб, ўрнига ётқиздик. У дармонсизланиб ўзини ёстикка ташлади. У гўё хушсиздай эди.

– Шунини унутмангки, – деди доктор, – сизга чин кўнг-

¹ Наштар (форсча) – игна.

² Инжил (арабча) – Аллох таолонинг Исо алайҳиссаломга Жаброил фаришта орқали оғзаки тарзда нозил қилган китоби. Насроқийларнинг муқаддас китоби.

III БОБ. Қора белги

лимдан айтяпман: «ром» билан «ўлим» сўзи сиз учунбир хил маънони билдиради.

У қўлимдан ушлади-да, бемор отамнинг ҳузурига бошлади.

– Ҳеч гап эмас, – деди у эшикни ёпишимиз биланок. – Анчагина қон олдим, энди анча вақтгача тинч юради. Бир ҳафтача ётади, бу унинг учун ҳам, сизлар учун ҳам фойдали. Лекин иккинчи зарбани кўтара олмаса керак.

III БОБ. ҚОРА БЕЛГИ

Тушга яқин капитаннинг ҳузурига қўлимда муздак ичимлик ва дори-дармон билан кирдим. Биз уни қандай ётқизган бўлсак худди ўшандай ҳолатда, фақат бошини кўтариброк ётарди. У кўзимга жуда дармонсиз, шу билан бирга ҳаяжонли кўринарди.

– Жим, – деди у, – бу ерда фақат сенгина бирор нарсага ярайсан. Сенга нисбатан сира ёмонлик қилмаганимни ҳам биласан. Ҳар ойда сенга тўрт пенсдан қумуш танга бериб турдим. Дўстим, мана кўриб турибсан, касалман, сўкқабош бир одамман. Менга бир кружка ром келтириб берасан-а, Жим, шундай эмасми?

– Доктор... – деб гап бошладим.

Лекин у жахли чиқиб, заиф овоз билан докторни ҳақорат қилишга тушди.

– Ҳамма докторлар – қуруқликдаги каламушлар, – деди у. – Бу ерлик докторларинг ким ўзи – денгизчиларнинг қалбини тушунармиди? Мен қуёш тандирдай қиздирадиган, Сарик Жек туфайли одамлар тутдай тўкилаётган, зилзиласи қуруқликни денгиз тўлкинларидай алғов-далғов қилаётган мамлакатларда бўлганман. Бу жойлар ҳақида докторингиз нимани биларди? Мен

III БОБ. Қора белги

фақат ром билан тирик эдим, ҳа! Ром мен учун ҳам гўшт, ҳам сув, ҳам хотин, ҳам дўст бўлган. Агар ҳозир ром ичмасам, довул қирғоққа улоқтириб ташлаган, шалоғи чиққан эски қайиқнинг ўзи бўламан-қоламан. Ана унда сен ҳам, Жим, анови каламуш доктор ҳам уволимга қоласизлар.

У яна сўкинишга тутинди.

– Бармоқларимнинг қалтирашини қара, Жим, – деб сўзида давом этди у аянчли оҳангда. – Титроқни тўқта-тиш кўлимдан келмайди. Бугун оғзимга бир томчи ҳам олганим йўқ. Анови доктор қип-қизил тентакнинг ўзи, ишонавер. Агар ром ичмасам, Жим, кўзимга ваҳимали нарсалар кўринаверади. Худо ҳақи, баъзиларини кўрдим ҳам! Мен кекса Флинтни кўрдим, ҳов анови ерда, бурчакда орқасини ўгириб ўтирибди. Уни худди тирик одамдай аниқ кўрдим. Кўзимга ваҳимали нарсалар кўрина бошласа, йиртқичнинг ўзи бўламан-қоламан! – ахир мен чапанича ҳаёт кечиришга одатланганман. Докторларингнинг ўзи бир стакан уни ўлдира олмайди, деб айтган. Жим, агар бир кружка ром келтирсанг бир гиней¹ бераман!

У шундай ялина бошладики, шундай безовта бўла бошладики, унинг тўполонини отам эшитиб қолмасин тагин, деб кўрқиб кетдим. Ўша куни отамнинг аҳволи анча оғир бўлиб, мутлақо осойишталикка ташна эди. Бунинг устига докторнинг бир стакан капитанга зиён қилмайди деган гапи менга далда берарди.

– Менга пулингиз керак эмас, – деб жавоб қилдим, чунки пора бераман дегани менга қаттиқ ботган эди. –

¹ **Гиней** (инглизча; Guinea) – Англияда, кейинчалик Буюк Британияда 1663-1813-йилларда муомалада бўлган инглиз тангаси (ўн сўмлик олтин). Бу танга биринчи бор Гвинеядан келтирилган олтиндан тайёрлангани учун шундай номланган.

III БОБ. Қора белги

Отамга қанча тўлашингиз лозим бўлса, ўшани бераверинг. Сизга бир стакан ром келтириб бераман, лекин бу охиргиси бўлади.

Мен бир стакан ром келтирдим. У стаканни юлқиб олди ва сўнгги томчисигача қолдирмай симирди.

– Жуда соз бўлди-да! – деди у. – Мана қушдай енгил тортдим-қўйдим. Менга қара, дўстим, доктор тўшакда қанча ётишим лозимлигини айтганмиди?

– Энг ками бир ҳафта,– дедим мен,– Ундан кам эмас.

– Тоза худо урибди-ю! – қичқирди капитан. – Бир ҳафта-я! Агар бир ҳафта ётадиган бўлсам, улар менга қора белгини юборишга улгуришади-ку. Бу одамлар қаердалигимни искаб топишди ахийри. Ўз бойлигини сақлай олмаган исрофгарлар, дангасалар энди бировни-кига кўз олайтиришяпти. Ҳақиқий денгизчилар ҳам шунақа қиладими? Мана, мени олайлик: мен тежамли одамман, ҳеч қачон пулни беҳуда совурмаганман, орттирганимни йўқотишни ҳам истамайман. Уларни яна боқлайман. Мен уларни лақиллатиб, бу кўрфаздан жуфтакни ростлаб қоламан.

У аста ўрнидан тураркан, елкамни шундай қаттиқ ушладики, дод деб юборишимга сал қолди. Кундадай¹ оғир оёқларини пастга туширди. Унинг жўшқин гаплари араб эшитилаётган овозига мос тушмасди.

Каравотга ўтириб олгандан кейин у анчагача бир оғиз ҳам сўз қота олмади ва ниҳоят шундай деди:

– Бу доктор роса тинкамни қуритди-да. Кулоқларим шанғилляяпти. Ётиб олишимга ёрдамлашвор...

Бироқ мен то унга қўлимни чўзгунча, у ўзини яна кўрпага ташлади, анчагача индамай ётди.

¹ Кунда (форсча) – кесилган ёки синган дарахтнинг қолган остки қисми; тўнка.

III БОБ. Қора белги

– Жим, – деди у ниҳоят, – бугун анави денгизчини кўрдингми?

– Қора Тозиними? – сўрадим мен.

– Ҳа, Қора Тозини, – деди у. – У жуда ёмон одам, уни бу ерга юборган одамлар ундан ҳам ёмон. Менга қара: агар бу ердан жўнаб кета олмасам, улар менга қора белгини юборишса, билгилки, улар сандиғимни овлашади. Шунда отга мингин-да... – ахир, от минини биласан-ку, шундай эмасми? – шунда отга миниб жон-жаҳдинг билан ҳайда... Энди менга барибир... Ҳеч бўлмаса, ҳалиги лаънати доктор – каламушнинг олдиға от қўйиб бор, унга айтгин, барча матросларни, ҳамма маслаҳатчи-ю судьяларни палубага чақирсин, менинг меҳмонларимни, кекса Флинтнинг ҳамма шайкасини¹, қанчаси тирик қолган бўлса, битта қўймай ҳаммасини «Адмирал Бенбоу» бортида ушлаб олишсин. Мен биринчи штурман эдим... ҳа, кекса Флинтнинг биринчи штурмани, ҳалиги жойнинг қаердалигини якка ўзим биламан. У Саваннада, худди ҳозиргидек менга ўхшаб ўлим тўшагида ётганида менга берган. Кўрдингми? То улар менга қора белги юбормагунча ёки яна Қора Тозини, ё бир оёқли денгизчини кўрмагунча ҳеч нарса қилма.

Жим, ҳаммасидан ҳам бир оёқлидан эҳтиёт бўл жуда!

– Қора белгининг ўзи нима, капитан? – сўрадим мен.

– Бу таклифномадай нарса, оғайни. Улар юборишганда сенга айтаман. Фақат сен оғзингдан гуллаб юрмагин, тойчоғим Жим, чин ваъда бериб айтаман, ҳаммасини баб-баравар бўлашиб оламиз...

У пойма-пой гапира бошлади, овози тобора кучсизлана борди. Унга дори бердим, дорини ёш боладай ичиб

¹ Шайка (русча) – казакларнинг қатта қайиғи. Босқинчилик, ёвузлик қилиш ниятида тил бириктириб иш кўрадиган кишилар тўдаси. Жиноятчилар шайкаси.

юборди.

– Ҳали бирорта денгизчи менчалик дорига бу қадар зор бўлмаган.

Кўп ўтмай у қаттиқ уйқуга кетди, уни ёлғиз қолдириб чиқиб кетдим.

Агар ҳамма нарса ўз изида кетаверганида нима қилар эдим экан, билмадим. Эхтимол, ҳамма нарсани докторга айтиб берардим, чунки капитаннинг ўз сирини ошқора қилганидан афсусланиб, мени ўлдириб қўйишидан ўларча қўрқардим. Лекин аҳвол бутунлай бошқача бўлиб чиқди. Кечқурунга бориб, бечора отам тўсатдан жон берди, бошқа ҳамма нарсани унутиб юбордик. Мен бошимизга тушган ғам, кўни-кўшниларнинг кириб-чиқиши, дафн маросимини ўтказиш ва ковоқхона ишлари билан шу қадар банд эдимки, капитан ҳақида ўйлашга ҳам, ундан кўркишга ҳам вақтим бўлмади.

Эртаси куни эрталаб у ҳеч нарса бўлмагандай пастга тушди. Иштаҳаси бўлмаса-да, одатдаги вақтда овқатланди, кўрққаним шуки, ҳар сафаргидан кўпроқ ичди, чунки пештахта олдида туриб олиб ўзини сийлайверди. Ичаётганда шу қадар зарда билан пишқирардики, буни кўриб, ортиқча ичма дегани ҳеч кимнинг ҳадди сиғмади. Кечқурун отамни дафн қилиш арафасида у одатдагидек маст эди. Ғам-ғуссага тўла уйимизда унинг бошвоғи¹ йўқ, чапанича кўшиғини тинглаш анча жирканчли эди. Гарчи у жуда ҳолдан тойган бўлса-да, ундан ўларча қўрқардик. Унинг унини ўчириб қўядиган ягона одам доктор бўлиб, у анча йироқда эди; уни бу ердан бир неча миль² йироқдаги бемор хузурига чақи-

¹ Бошмоқ (бош + боғ) – чорва молларининг бошига боғланадиган аркон; нўхта.

² Миль – узунлик ўлчови. Сувда 1 мил 1,8 километрга, қуруқликда эса 1 мил 1,6 километрга тенг.

III БОБ. Қора белги

ришган эди, у отамнинг вафотидан кейин ҳам уйимизда бирор марта бўлмади.

Мен капитаннинг дармонсизлигини айтдим. Чиндан ҳам, у тузалиш ўрнига тобора заифлашиб борарди. У зинапоядан аранг чиқар, гандираклаганича зал орқали пештахта ёнига судралиб борарди. Баъзида денгиз ҳавосидан нафас олиш учун ташқарига бошини чиқарар, лекин ўша заҳоти деворга тармашганича қоларди. У тик тепаликка чиқаётган одамдай оғир, калта-калта нафас оларди.

У мен билан ортиқ гаплашмай қўйди, яқинда ўз сирини ошқора қилганини ҳам унутгандай эди, лекин анча бедармон бўлишига қарамай, янада жиззаки, жаҳлдор бўлиб қолди. Ичаётганда қиличини суғуриб, рўпарасига – стол устига қўяр, бироқ у ўз ўйларига ҳамда алаҳсираш билан кўзига кўринаётган нарсаларга берилиб кетганидан одамларни мутлақо пайқамасди.

Бир гал бизни ҳайратга солиб, қандайдир қишлоқича севги кўшигини ҳуштак чалиб куйлай бошлади, эҳтимол, бу кўшиқни ёшлигида, денгиз сафарига жўнаш олдидан айтган бўлса керак.

Отамни жойига қўйганимизнинг эртаси куни, ҳавонинг қовоғи солиқ, туманли, кундузи соат учларда эшикдан чиқдим-у, остонада тўхтадим. Қайғуга чўмиб, отам ҳақида ўйлардим...

Тўсатдан йўлда секин-аста юриб келаётган одамга кўзим тушди. Унинг кўзи кўр бўлса керак, йўлни ҳасаси билан тимироскилаб келарди. Кўзи ва бурнини кўк кўзойнак тўсиб турарди. Қарилиқданми ё касалликданми қомати букилган, эгнидаги эски, увадаси чиққан қалпоқли матросча камзули уни янада кўримсиз, хунук кўрсатарди. Умримда бунақа кўркинчли одамни кўрма-

III БОБ. Қора белги

ганман. У ковоқхона яқинига келиб тўхтади ва бўшлиққа қараб, баланд овозда, қироат билан димоғида шундай деди:

– Бирорта мурувватли одам ўз ватани, Англияни қаҳрамонона химоя қилишда энг азиз нарсаси – кўзидан айрилган бечора кўр одамга (худо кирол Георгни қўласин) ҳозир қаерда турганини айтиб беролмайдими?

– Ҳой саховатли одам, сиз «Адмирал Бенбоу» ковоқхонаси ёнида, «Қора тепа» кўрфазида турибсиз, – дедим мен.

– Мен овоз эшитяпман, овоз бўлганда ҳам ёш одамнинг овозини, – тўнғиллади чол. – Яхши йигит, қўлипизни бериш, мени ана шу уйга етакланг!

Мен унга кўлимни узатдим, бу кўрқинчли кўр махлуқ эса ширинсўзлик билан кўлимни омбурдай махкам қисиб ушлади.

Мен кўркиб кетдим, қочмоқчи бўлдим. Лекин кўр мени ўзига тортди.

– Ҳой бола, энди капитаннинг олдига етакла, – деди у.

– Сэр, – дедим мен, – ҳақ гап, кўрқаман...

– Кўрқасанми? – у заҳарханда қилди. – Шунақами! Кўрқасанми? Ҳозирок мени етаклаб кир, бўлмаса, кўлингни синдираман!

Сўнг кўлимни шундай қайирдики, мен додлаб юбордим.

– Сэр, – дедим мен, – ўзимни эмас, сизни ўйлаб кўрқаяпман. Капитан илгаригидақа эмас, у қиличини яланғочлаб ўтирибди. Унинг олдига бир жентльмен келган эди.

– Тезроқ юр! – у гапимни бўлди.

Ҳеч қачон бунақа қаҳрли, совук, жирканч овозни эшитмагандим. Бу овоз мени оғриқдан ҳам баттарроқ

III БОБ. Қора белги

қурқитарди. Мен унга итоат қилиш лозимлигини тушундим, уни ром ичиб маст-аласт бўлиб ўтирган касал қароқчимиз ҳузурига етакладим.

Кўр мени темирдай бармоқлари билан маҳкам ушлаб олди. У бутун оғирлигини ташлаб мени эзар, мен эса оёқда аранг турардим.

– Мени тўппа-тўғри унинг ёнига олиб кир, у мени кўриши биланок: «Билли, мана, дўстингиз келди», деб қичқирасан. Борди-ю, қичқирмасанг, мана бундай киламан!

У кўлимни шундай қайирдики, ҳушимдан кетаёздим. Мен бу кўр гадодан шундай кўрқдимки, капитан олдида даҳшатга тушишим ҳеч гап бўлмай қолди, залнинг эшигини очиб, титроқ товуш билан кўр буюрган гапларни қичқириб айтдим.

Бечора капитан кўзини катта очиб, дарҳол ҳушёр тортди. Унинг юзида кўрқув эмас, балки ўлим изтироби бор эди. У ўрнидан турмоқчи бўлди, лекин туролмади, дармони етмади чамаси.

– Ҳечкиси йўқ, Билли, ўтиравер, кимирлама, – деди гадо. – Сени кўролмасам ҳам бармоқларингнинг титраётганини сезиб турибман. Хизматни бажармаса, бўлмайди. Ўнг кўлингни узат. Ҳой бола, унинг ўнг кўлини ўнг кўлимга тутқаз.

Икковимиз унга итоат қилдик. Кўр ҳасса ушлаган кўлидаги алланимани капитаннинг кафтига қўйди, у эса дарҳол кафтини мушт қилиб тутди.

– Иш битди, – деди кўр.

Шу гапни айтгандан кейин мени қўйиб юборди, тўсатдан дайди кўрларга хос чакконлик билан умумий хонадан кўчага чиқиб олди. Мен эса ҳамон узоқлашиб бораётган ҳасса овозига қулоқ солиб кимирламай турардим.

IV БОБ. Матрос сандиғи

Капитан икковимиз то ўзимизга келгунча анча вақт ўтди. Мен унинг билагини қўйиб юбордим, у кўлини тортиб олди ва кафтига қаради.

– Соат ўнда! – хитоб қилди у. – Олти соат қолибди! Биз ҳали уларга кўрсатиб қўямиз!

У ирғиб ўрнидан турди, бироқ шу заҳоти гандирак-лаб, томоғини ушлади. Бир оз ана шундай гандирак-лаб турди-да, кейин қандайдир ғалати овоз чиқариб, гурс этиб полга йиқилди.

Мен дарҳол унга ўзимни ташладим ва онамни чақирдим. Лекин вақт ўтган эди. Капитан мияга қон қуйилишидан тўсатдан ўлиб колганди. Қизик, кейинги пайтларда унга ачина бошлаган бўлсам ҳам, барибир менга ёқинқирамасди, бироқ унинг ўлиб ётганини кўриб йиғлаб юбордим. Мен кўп йиғладим, анча кўз ёши тўқдим. Бу кўз олдим-да рўй берган иккинчи ўлим ҳамда ёш қалбимга янгигина кириб келган биринчи қайғу ва алам эди.

IV БОБ. МАТРОС САНДИҒИ

Мен, албатта, билганларимнинг ҳаммасини ойимга айтиб бердим. Эҳтимол, бу ҳақда илгарирок айтсам бўлармиди. Биз жуда кийин, хавфли аҳволда колдик.

Капитандан кейин қоладиган пулларнинг бир қисми – агар унинг пуллари бўлса, – шубҳасиз бизга тегиши керак. Бироқ унинг Қора Този, кўр гадо сингари ўртоқлари қўлга киритган ўлжаларини марҳумнинг қарзи учун тўлашлари гумон эди. Капитаннинг отга миниб доктор Ливси ҳузурига бор деган буйруғини бажара олмадим: бутунлай ҳимоясиз ойимни ёлғиз ташлаб кетиш мумкин эмасди. Бу ҳақда ўйлаб ўтиришнинг ҳам кераги

IV БОБ. Матрос сандиги

йук. Бироқ биз ортиқ уйда қола олмасдик: ўчоқдаги кўмир чўғлари темир панжарага тик этиб тушгудек бўлса ҳам сапчиб кетардик, ҳатто соатнинг чиқиллаши ҳам бизни ваҳимага соларди. Ҳамма ёқдан кимларнингдир оёқ товушлари эшитилаётгандай, кимдир уйимизга яқинлашаётгандай бўлиб туюларди.

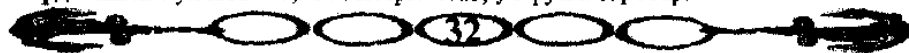
Полда жонсиз жасад ётгани ва қаердадир яқин ўртада айланиб юрган, ҳозир келиб қолиши мумкин бўлган жирканч кўр гадони ўйлаганимда сочларим тикка бўлиб кетарди. Бир минут ҳам сусткашлик қилиш мумкин эмас. Қандайдир бир қарорга келиш керак. Биз ёрдам сўраб яқинроқдаги кишлоққа боришга аҳд қилдик. Айтилган сўз – отилган ўқ. Совуқ туман ичида ялангбош югура бошладик. Аллақачон қош қорая бошлаганди.

Қишлоқ биз томондан кўринмасди, лекин у жуда яқин, биздан бир неча юз ярд¹ нарироқда, кўрфазнинг нариги сохилига жойлашган эди. Кўр гадонинг қарама-қарши томондан келиб, яна ўша томонга кетгани менга анча далда берарди. Гарчи баъзан тўхтаб-тўхтаб, кулоқ солиб югурган бўлсак ҳам, кўп йўл босмадик. Ҳамма ёқдан одатдаги товушлар, тўлкинларнинг қирғоққа урилиши, ўрмондаги қарғаниннг қағиллаши эшитиларди.

Қишлоқда аллақачон чироклар милтиллаб ёнарди, уларнинг эшик ва деразалардан кўзга ташланиб турган сарғиш шуъласи бизга тасалли берганини ҳеч қачон унутмайман. Бироқ биз олган ёрдам шу бўлди, холос. Қишлоқ аҳлининг биронтаси ҳам, уят бўлса-да, биз билан «Адмирал Бенбоу»га боришга рози бўлишмади.

Ўз ташвишимиз ҳақида қанча кўп гапирсак, улар шунчалик кўрқиб ин-инларига уриб кетишарди. Ўша вақтларда менга нотаниш бўлган капитан Флинтнинг

¹ Ярды – инглиз ўлчови – 0,9144 метрга тенг; уч футага баробар.

IV БОБ. Матрос сандиги

номи кишлоқ аҳлига машҳур бўлиб, уларни даҳшатга соларди. Улардан баъзилари бир куни «Адмирал Бенбоу» яқинидаги далада ишлаётиб йўлда қандайдир шубҳали одамларни кўришганини айтишди. Нотаниш кишилар уларга контрабандачиларга ўхшаб кўринган, шу ваздан шоша-пиша уйларига келиб, эшикларини маҳкам бекитишиб олишганмиш ўшанда. Кимдир кўрфазда «Китт уяси» деб аталадиган люггерни¹ ҳам кўрибди. Шунинг учун капитаннинг ошналарини тилга олишнинг ўзи ҳам уларни талвасага соларди. Нариги томонда яшайдиган доктор Ливсининг ҳузурига боришга рози бўлган ботирлар чиқди-ю, лекин қовоқxonани кўриклашга иштирок этишга ҳеч ким бош кўшмади.

Кўрқоклик юқумли дейишади. Бироқ оқилона далиллар, аксинча, кишига ботирлик бағишлайди. Биз билан бирга кетишга бирорта одам ҳам унамагандан кейин ойим етим қолган ўғлига тегишли пулларни қўлдан чиқариш ниятида эмаслигини айтди.

– Кўрқсанглар, кўрқаверинглар, – деди ойим. – Жим икковимиз кўрқоклардан эмасмиз. Қайси йўлдан келган бўлсак, ўша йўлдан қайтамиз. Сиздай барваста, кенг елкали йигитларда чумчуқчалик юрак бўлмагани уят! Жонимиз кетса ҳамки ўша сандикни очамиз... Миссис Кроссли, барака топгур, қонун бўйича бизга тегишли пулларни солгани сумкангизни бериб турсангиз.

Мен ойим билан кетаман деб айтдим, албатта, ҳамма бу ақлсизлик деб шовқин солди. Бироқ эркаклардан бирортаси ҳам бизни кузатиб қўйишга жазм қилмади. Улар ҳужум бўлиб қолган тақдирда иш бериб қолар, деб менга ўқлоғлик тўппонча беришди ва агар карокчилар бизни қувлайдиган бўлсалар, кочиб кетишимиз

¹ Люггер (*инглизча*; lugger ёки *французча*; lougre) – икки ёки уч елканли кичик кема.

IV БОБ. Матрос сандиги

учун отларни эгарлаб, шай килиб туришга ваъда беришди – уларнинг ёрдами шу билан чегараланди. Бир ёш йигит эса, қуролли мадад келтириш учун докторнинг ёнига от чоптириб кетди.

Хатарли йўлга отланганимизда юрагим гурс-гурс тепа бошлади. Оқшом анча совуқ эди. Тўлин ой чикди. У уфкдан кўтарилиб, туман орасидан кизариб кўринди, минут сайин равшанроқ нур тарата бошлади. Ҳадемай хамма ёқ кундузгидай ёришиб кетишига, қайтишимизда бизни пайқаш анча осон бўлиб қолишига ақлимиз етди. Шунинг учун янада тезроқ юра бошладик. Деворларни ёқалаб, шарпа чиқармай, яшириниб, зипиллаганча борардик, йўлда ҳеч қандай хавfli нарсага дуч келмай, ниҳоят «Адмирал Бенбоу»га етиб келдик.

Уйга киргач, дарҳол эшикни тамбалаб қўйдим. Биз ўлик ётган, хувиллаган уйда, қоронғилик қаърида оғир нафас олиб қўққайиб турардик. Кейин ойим майхонадан шам келтирди, биз кўл ушлашиб умумий хонага кирдик. Капитан биз боя кетаётганимизда қандай ётган бўлса, худди ўшандай – осмонга қараб, кўзларини катта очиб, бир қўлини ёзиб ётарди.

– Дераза пардаларини тушир, Жим, – шивирлади ойим. – Улар бизни деразадан кузатишлари мумкин... Энди, – деди ойим пардаларни туширганимдан кейин, – сандиқнинг калитини топиш керак... Лекин кимнинг юраги билан ёнини ковлаймиз...

У шу сўзларни айтаркан пича йиғлаб ҳам олди.

Мен тиз чўкдим. Капитаннинг қўли ёнида, полда бир томони қорага бўялган кичкинагина думалоқ қоғоз ётарди. Бунинг қора белги эканлигига шубҳам қолмади. Уни қўлимга олдим, унинг бошқа томонига чиройли ва

IV БОБ. Матрос сандиғи

аниқ қилиб: «Сенга кеч соат ўнгача мухлат берамиз», деб ёзилганини кўрдим.

– Ойи, унга соат ўнгача мухлат берилган экан, – дедим мен.

Шу пайт қадимий соатимиз занг ура бошлади. Тўсатдан чалинган занг бизни сескантириб юборди. Шу билан бирга хурсанд ҳам қилди, чунки соат эндигина олти бўлган эди.

– Қани, Жим, – деди ойим, – калитни ахтар.

Мен капитаннинг чўнтақларини бирин-кетин ковлай бошладим. Бир неча чақа, ангишвона¹, ип, йўғонгина игна, бир учи тишланган ўралган тамаки, сопи² эгри пичок, чўнтақ компаси, чакмоқтош – унинг чўнтақларидан топганим шу бўлди, холос. Менга алам қилиб, хафа бўлиб кетдим.

– Эҳтимол, бўйнига осиб олгандир? – деди ойим.

Жирканиш туйғусини енгиб, унинг кўйлаги ёқасинийиртдим. Чиндан ҳам, мен ҳозир ўз пичоғи билан кесиб юборган, мосланган ипда калит осилиб турарди.

Ишнинг ўнгидан келиши қалбимизда умид учқунини алангалатди, биз капитан узоқ вақт истиқомат қилган, келганидан бери сандиғи ўша ерда турган тепадаги тор хона томон шошилдик.

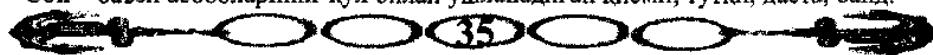
Кўринишидан оддий матрос сандиғига ўхшарди у. Сандикнинг қопқоғига қизиган темир билан «Б» ҳарфи ёзиб қўйилганди. Бу сандик узоқ вақт оғир хизматни ўтагандай бурчаклари уринган ва синган эди.

– Калитни бер, – деди ойим.

Қулфнинг очилиши қийин бўлди, лекин ойим уни

¹ Ангишвона (форсча; бармоқни сақловчи) – тикувчиликда ишларида тикишда бармоқ учига кийдирила-диган металл буюм.

² Соп – баъзи асбобларнинг кўл билан ушланадиган қисми; тутки, даста, банд.

IV БОБ. Матрос сандиғи

очишга муваффақ бўлди ва дарҳол қопқоғини кўтарди.

Димоғимизга ўткир тамаки ҳамда қатрон¹ ҳиди урилди. Энг аввало кўзимиз яп-янги, ҳафсала билан тозаланган, дазмолланган, жуда яхши, ойимнинг айтишига қараганда, бир марта ҳам кийилмаган костюмга тушди. Костюмни кўтариб, турли нарсалар уюмини: квадрант², ту누ка кружка, бир неча бўлак тамаки, иккита чиройли тўппонча, кумуш ёмби³, қадимий испан соати, унча қиммат бўлмаган, лекин чет элда ишланган бир неча такинчок, мис гардишли иккита компас⁴, Вест-Индиядан⁵ келтирилган беш-олтита ажойиб чиғаноқларни топдик. Кейинроқ бундай бесаранжом, хавфли, жиноятларга тўла умр кўрган капитан бу чиғаноқларни нега олиб юрган экан, деб кўп ўйладим.

Бироқ кумуш ёмби ҳамда такинчоклардан бошқа пичокқа ярарли бирор нарса тополмадик, топган нарсаларимиз эса бизга керак эмасди, Сандикнинг энг тубида кўпгина саёз денгиз соҳилларининг сертуз сувидан ранги ўчиб кетган эскирок, қайиқча устига ёпиладиган ёпинчиқ бор эди. Ойим сабрсизлик билан уни олиб ташлади, биз сандикдаги бошқа буюмларни: бир даста қоғозга ўхшаган, клёнкага ўралган пакетни, қўлга олганда жарангидан олтин солинганлиги билиниб турган бўз халтани ҳам кўрдик.

– Ҳалол хотин эканлигимни бу босқинчиларга кўрса-

¹ **Қатрон** (*арабча*) – қорамой, ёғоч, торф, тошкўмирдан хавосиз киздириб олинadиган қора қуюқ модда. Тошкўмир қатрони.

² **Квадрант** – самовий жисмлар баландлигини ўлчайдиган асбоб.

³ **Ёмби** – яхлит қуйма олтин ёки кумуш.

⁴ **Компас** (*итальянча*: compasso – ўлчайман) – уфк (дунё) томонларини аниқлайдиган, магнитланган стрелкаси доим шимолни кўрсатиб турадиган асбоб; қибланамо

⁵ **Вест-Индия** (*инглизча*: West Indies – айнан Ғарбий Ҳиндистон) – Атлантика океанининг Кариб денгизида жойлашган бир неча минг оролнинг умумий номи. Багама ороллари, Катта ва Кичик Аншиль ва бошқа ороллари ўз ичига олади.

IV БОБ. Матрос сандиги

тиб кўяман, – деди ойим. – Мендан қанча қарз бўлса, ўшанча оламан, бир фартинг¹ ҳам ортиқ олмайман. Миссис Кросслининг сумкасини ушлаб тур!

Ойим халтадан пул олиб, мен ушлаб турган сумкага санаб ташлай бошлади. Бу анча вақтимизни ўғирлайдиган кийин иш эди. Халтага ҳар хил мамлакатларда турлича зарб қилинган дублонлар², луидорлар³, гинея, пиастрлар⁴ ва бошқа менга таниш бўлмаган тангалар аралаш-қуралаш қилиб солинган экан. Гинеялар оз эди, ойим эса гинеядан бошқа пулни санашни билмасди.

Капитан бизга бериши лозим бўлган пулнинг ярмисини санаб бўлганда, тўсатдан унинг қўлини маҳкам ушлаб олдим. Сокин қиш ҳавосида таралаётган овоз баданимни музлатиб юборди, музлаган йўлда кўр гадо хассасининг дўкиллаши эшитиларди. Ҳасса овози тобора яқинлаша бошлади, биз дамимизни ичимизга ютиб қулоқ солдик. Кейин қовоқхонанинг эшиги қаттиқ тараклади, сўнг эшик тутқичи қимирлади ва тамба ғижирлади – кўр ичкарига киришга интиларди. Ичкари ва ташқарига жимлик чўкди. Ниҳоят яна ҳассанинг дўкиллаши эшитилди. Ҳасса овози бизга битмас-туганмас севинч бағишлаб узоқлаша борди ва кўп ўтмай тинди.

¹ **Фартинг** (*инглизча*: farthing – чорак қисми) – XIII аср бошларидан 1956-йилгача Буюк Британиянинг Шотландия худудида пул бирлиги сифатида муомалада бўлган мис танга.

² **Дублон** (*испанча*: doblon – иккилик) – Испанияда 2 эскудо (*эскудо* – *испанча ёки португалча*; герб) – 1) Испанияда 1864-1869-йиллар муомалада бўлган валютанинг номи; 2) Евро жорий қилингунга қадар Португалиянинг асосий пул бирлиги) га тенг бўлган олтин танга. 1556-1849-йилларда муомалада бўлган.

³ **Луидор** (*французча*; Лю олтини) – XVII-XVIII асрларда Францияда муомалада бўлган олтин танга. Биринчи марта француз кироли Людовик XIII томонидан 1640-йилда зарб этилган.

⁴ **Пиастр** (*итальянча*: piastra d'argento – кумуш тахтача) – дастлаб Испания ва Америка давлатларининг томонидан қабул қилинган. Песо деб ҳам аталган. Кейинчалик Ҳиндистон, Хитой, Туркия, Дания, Голландия каби бир қанча давлатларда ҳам шундай номланган тангалар фойдаланилган. Ҳозирги вақтда бу таша ўзгарувчан кўрнишга эга. Масалан Кувайт динори, Миср фунти.

IV БОБ. Матрос сандиги

– Ойи, – дедим, – ҳаммасини олавер, тезроқ қочайлик.

Тамбаланган эшик кўрда шубҳа туғдиришига пшончим комил бўлиб, унинг бу ёққа бир тўда газандаларни бошлаб келишидан кўркдим. Ҳар ҳолда эшикни тамбалаб қўйганим жуда яхши бўлдида! Бунини ўша дахшатли кўрни билган кишигина тушунади.

Бирок ойим қанчалик кўркмасин, ўзига тегишли пулдан бир тийин ҳам ортиқ олишни истамасди, шунингдек, ўжарлик қилиб оз олишни ҳам хоҳламасди. У ҳали соат эндигина етти бўлганини, вақтимиз кўплигини писанда қиларди. У ўз ҳақини яхши танир, уни ҳеч кимга бермасди; Ойим қаердадир –узоқда, тепалик орқасида, чўзиб чалинган хуштак овозини эшитгунимизга қадар мен билан ўжарлик қилиб баҳслашди. Шунда биз тортишувни дарҳол бас қилдик.

– Санашга улгурганларимнинг ҳаммасини оламан, – деди у ўрнидан кўзғалиб.

– Мен эса ҳисобга тўғри бўлсин учун манавини ҳам оливоламан, – дедим клёнкага ўроғлик қоғоз бойламини кўтарарканман.

Бир минутдан кейин тимирскиланиб пастга тушдик. Шам бўш сандик ёнида қолаверди. Мен эшикни очдим. Ташқарига чиқдик, фурсатни бой бермаслик лозим эди.

Туман тез тарқалмоқда эди. Ой тепаликларга кўз камаштирадиган даражада нур сочарди. Факат уйдан эсон-омон чиқиб, нарироққа бориб олгунимизча бизни яшириб турай дегандек, пастқамликда ҳамда ковоқхона эшиги олдида беқарор туман пардаси сузарди. Лекин ярим йўлга борганда, тепалик этагига етганда барибир ой нури тушиб турган ердан ўтишимиз лозим эди.

Бунинг устига олисда шошилиб келаётган қадам то-

вушларини эшитиб қолдик.

Орқамизга ўгирилиб, сакраб-сакраб яқинлашиб келаётган чироққа кўзимиз тушди: кимдир фонарь кўтариб келарди.

– Болажоним, – деди тўсатдан ойим, – пулларни олгин-у, югур. Ҳозир ҳушимдан кетадиганга ўхшайман...

«Икковимиз ҳам тамом бўлдик», – деб ўйладим. Кўшниларимизнинг кўрқоклигини қанчалик лаънатладим! Ойим бечоранинг ҳалоллиги ва хасислиги, илгариги дадиллиги-ю ҳозирги ожизлиги учун қанчалик аччиқландим!

Бахтимизга, аллақандай кўприк ёнидан ўтиб борардик. Ойим гандиракларди, мен унинг пастга – соҳилга тушиб олишига кўмаклашдим. У хўрсиниб, ўзини елкамга ташлади. Ўшанда менда каердан куч пайдо бўлганини билмайман, ойимни қирғоқ бўйлаб судрадим ва кўприк остига олиб кирдим. Бу ишни анча кўполлик билан қилганимдан кўрқдим. Кўприк паст бўлганидан унинг тагида фақат эмаклаб юриш лозим эди. Мен ичкарироққа, пештоқ тагигача эмаклаб бордим, ойим эса «манаман» деб кўриниб қолди. Бу ер қовоқхонадан бир мунча нарида эди.

V БОБ. КЎРНИНГ ЎЛИМИ

Синчковлигим кўркувдан ҳам кучли бўлиб чиқди. Жойимда тинчгина туrolмадим. Кўприк остидан секин сирғалиб чиқдим ва толзор орқасига яшириниб олдим. У ердан қовоқхонага борадиган йўлни кафтдагидек аниқ кўриб турдим.

Кузатув постимни эгаллашим биланоқ душманлар пайдо бўлишди. Улар етти ё саккиз киши эди. Улар

кавушларини қаттиқ, тартибсиз шапиллатишиб зудлик билан яқинлашиб келишарди. Фонарь ушлаган киши ҳаммадан олдинда чопиб борарди. Унинг кетидан бир-бирининг кўлини ушлаб уч киши борарди. Туман бўлишига қарамай икки кишининг ўртасида бораётган кўр гадо эканини пайқадим. Кейин унинг овозини эшитгач, ўзимнинг ҳақ эканлигимга ишондим.

– Эшик бузиб ташлансин! – кичкирди у.

– Хўп бўлади, сэр! – деди икки ёки учта киши бара-варига.

Улар «Адмирал Бенбоу» эшигига ҳужумга ташла-нишди; фонарь кўтарган киши орқада борарди. Эшик олдига етишгач, тўхтаб қолишди ва шивирлашиб алла-нимани маслаҳатлаша бошлашди. Эшикнинг очиклиги уларни ажаблантирган бўлса керак. Кейин яна кўрнинг буйруғи янгради. Унинг бетоқат, қахрли овози тобора шанғиллаб, баланд эшитила бошлади.

– Уйга! Уйга! – деб бакирди у, ўртоқларини сусткаш-лик қилгани учун сўкди.

Тўрт ёки беш киши ичкарига кирди, икки киши эса даҳшатли кўр билан ташқарида қолди. Кейин бир неча минутлик сукунатдан сўнг ҳайратомуз кичкирик эши-тилди, кимдир ичкаридан:

– Билли ўлиб ётибди! – деб бўкирди.

Бироқ кўр уларни яна ивирсиганликлари учун сўкди.

– Ҳамма ёғини ахтаринглар, лаънати ялқовлар! Қол-ганлар тепага, сандик ёнига чиқсин! – буюрди у.

Улар кавушларини шапиллатиб чирик зинадан юқо-рига кўтарилишди, дупур-дупурдан уй ларзага келди. Кейин яна ҳайратга тўла нидо янгради. Капитан хона-сининг деразаси очилиб, пастга синган ойна парчалари жаранглаб тўкилди. Деразадан бир киши бошини чи-

қарди. Ой нурида унинг боши ва елкалари яккол кўри-
ниб турарди. У пастда, йўлда турган кўр гадога қич-
қирди: – Ҳой Пью, биздан олдинроқ бошлаб
кетишибди! Кимдир сандикни роса титкилабди!

– Анави жойида турибдими! – бўқирди кўр.

– Пул шу ерда.

– Жин урсин пулни! – қичқирди кўр. – Мен Флинт-
нинг қоғозларини айтяпман.

Қоғоз кўринмаяпти, – деди ҳалиги киши.

– Ҳой пастдагилар, қаранглар-чи, ёнида эмасмикан?
– яна қичқирди кўр.

Капитаннинг жасадини тинтиш учун пастда қолган
бошқа бир қароқчи қовоқхона эшиги ёнида пайдо бўл-
ди ва: – Уни аллақачон тинтиб бўлишибди, – деди у, –
бизга ҳеч нарса қолдиришмабди.

– Бизни шу ерликлар талашибди. Ҳалиги итвачча
килган буни! – бақирди Пью. – Унинг кўзларини ўйиб
олмаганимдан пушаймонман... Одамлар бу ерда яқин-
гинада бўлишган. Ичкарига кирмоқчи бўлганимда
эшик танбллоғлиқ эди. Йигитлар, уларни ахтаринглар!
Ҳамма бурчакларни қараб чиқинглар...

– Тўғри, улар бу ёққа киришган. Ёниб турган шамни
ҳам қолдириб кетишибди, – деди деразада турган одам.

– Ахтаринглар! Ахтаринглар! Уйни ағдар-тўнтар ки-
линглар! – такрорлади Пью ҳассасини дўқиллатиб.

Кўхна қовоқхонамизда даҳшатли ағдар-тўнтар бош-
ланди. Ҳамма ёқда оғир қадам товушлари эшитилди.
Пачақланган мебель парчалари сочилди, юкоридаги ва
пастдаги эшиклар очилиб ёпилди, бу ваҳимали шов-
кин-сурон яқинроқдаги қояларга ҳам акси садо бериб
гулдиради. Бироқ ҳаммаси натижасиз эди: одамлар би-
рин-кетин ташқарига чиқиб, бизни топиша олмаганлик-

ларини маълум қилишарди.

Шу пайт узоқдан марҳумнинг пулларини санаётганимизда ойим билан мени ваҳимага солган ўша ҳуштак овози эшитилди. Бу сафар ҳуштак икки марта чалинди. Аввал кўр ҳуштак ёрдамида ўз ўртоқларини ҳужумга даъват қиляпти, деб ўйлагандим. Энди бўлса, ҳуштак тепаликнинг қишлоқ томонга қараган ён бағридан келадиганини сезиб қолдим, бу қароқчиларни хавф-хатардан огохлантириш ишораси эканини англадим.

– Бу Дэрк, – деди улардан бири. – Эшитяпсизларми, у икки марта ҳуштак чалди. Йигитлар, қочишимиз керак.

– Нима? Қочишимиз керак?! – бақирди Пью. – Эҳ қаллаварамлар! Дэрк ҳамиша қўрқоқ, тентак бўлган. Дэркка қулоқ солманглар. Улар шу яқин ўртада. Улар узоққа қочиб кетиша олмаган. Уларни топишингиз шарт. Ахтаринглар, итваччалар! Ахтаринглар! Бурчак-бурчакларгача яхшилаб ахтаринг! О, жин урсин! – хитоб қилди. – Қани энди, кўзим очик бўлса!

Бу бақирешлар қароқчиларни бир оз дадиллантирди. Улардан иккитаси истар-истамас, оёқларини аранг судраб дарахтлар орасини, чакалакзорни изғий бошлади. Назаримда, улар кидиришдан кўра кўпроқ қочишни ўйлашарди. Қолганлари эса, йўлнинг ўртасида гангиб туришарди.

– Кўлимизга минг-минг пул кириб турибди-ю, аблаҳларга ўхшаб имиллайсизлар-а! Агар ўша қоғозни топиб олсаларинг, қиролдан ҳам бой бўлиб кетасизлар! Бу қоғоз шу ерда, тумшуғимизнинг таккинасида, сизлар эса ялқовлик қилиб, жуфтакни ростлашнинг пайдасиз. Орангизда Биллига қора белгини бериб келадиган бирорта ботир чикмади. Шунини ҳам мен кўр одам

килдим! Сизларнинг касофатингизга бахтимдан жудо бўлаётирман! Каретага¹ тушиб ялло қилишим лозим бўлгани ҳолда қашшокликда хушомад билан яшашим, бир стакан арақ учун садака сўрашим керакми!

– Лекин дублонлар кўлимизда-ку, – тўнғиллади улардан бири.

– Қоғозни яшириб кўйишган бўлишса керак, – деб кўшимча қилди бошқаси. – Пью, жазавага тушмагин-у, пулларни олавер.

Пью чиндан ҳам қутуриб кетганга ўхшарди. Босқинчиларнинг кейинги эътирози уни баттар ғазабга миндирди. У аламига ва жаҳлига чидамай учи эгри ҳассасини кўтариб, таваккал қилиб, ўртоқларини савалай кетди. Улар эса ўз навбатида бу ёвуз одамни сўкишар, унга таҳдид қилишарди. Улар ҳассани ушлаб олиб, унинг кўлидан тортиб олишга интилишарди.

Бу жанжал қутулиб кетишимизга имкон берди.

Улар муштлашиб, сўкишиб турганда тепалик орқасидан – кишлок томондан отлар туёғининг дупури эшитилди. Худди ўша пайтнинг ўзида четан деворнинг нариги ёғида ўт чакнади, тўппонча овози варанглади. Бу охирги ишора эди. У хавф-хатар яқинлигини билдирарди. Қароқчилар ҳар томонга – бири денгизга қараб, кўрфаз томонга, бошқалари тепалик ён бағридан юқорига интилиб тумтарақай қочишди. Бир минутдан кейин йўл ўртасида фақат Пьюнинг ўзи қолди. Уни ёлғиз қолдириб кетишди, эхтимол, хавф-хатар ваҳимасида ёки сўккани ҳамда ургани учун жўрттага ташлаб кетишган бўлсалар керак. У ёлғиз қолиб, ҳассасини жонжаҳди билан ерга дўқиллатиб урди, кўлини олдинга чўзиб, ўртоқларини ёрдамга чақирди, бироқ йўлдан бу-

¹ Карета (полякча) – усти ва ёнлари ёпиқ тўрт гилдиракли енгил арава.

тунлай адашиб, денгиз томонга юриш ўрнига кишлокқа караб чошиб кетди.

У мендан бир неча кадам наридан югуриб ўтди. Йиғлоқи овоз билан: – Жонни, Қора Този, Дэрк... – деди ва бошқа номларни ҳам тилга олди. – Қадрдон дўстларим, қари Пьюни ташлаб кетмассизлар! Қари Пьюни ёлғиз қўймассизлар!

Бу орада отларнинг дупури тобора яқинлаша бошлади. Ойдинда беш-олти отлик элас-элас кўзга ташланди. Улар тепалик ён бағридан шиддат билан от қўйиб келишарди. Шу пайт кўр ўзи ўйлаган томонга эмас, бошқа ёққа кетаётганини пайқаб қолди. У бақирганича йўл бўйидаги ариқ томон чопди, унга думалаб тушди. Лекин ўша захоти ўрнидан турди, қутурганича тармашиб, яна йўлга ўрмалаб чиқди ва энг олдинда чошиб келаётган отнинг оёғи остида қолди.

Отлик уни кутқариб қолмоқчи бўлди-ю, бироқ вақт ўтган эди. Кўрнинг жон аччиғидаги фарёди тун пардасини йиртиб юборди. Отнинг тўртгала туёғи уни эзиб, мажақлаб ташлади. У ёнбошлаб йиқилди, сўнг астагина чалқанчасига ағдарилди-да, кимир этмай қолди.

Мен ирғиб ўрнимдан турдим-у, отликларни чақирдим. Отликлар юз берган бахтсиз ҳодисадан чўчиб дархол тўхташди. Уларни дарров танидим. Отликлар орқасида от чоптириб келаётган одам доктор Ливсини айтиб келиш учун йўлга отланган бола эди. Қолганлар эса унга йўлда дуч келган божхона сокчилари экан. Йигитчанинг уларни ёрдамга чақиришга ақли етибди. «Китт уяси»даги кандайдир люггер ҳақидаги миш-мишлар божхона назоратчиси мистер Дансга илгарироқ етиб борган экан. «Китт уяси»га бориладиган йўл қовокхонамиз ёнидан ўтарди, Данс ўз отряди билан шу захотиёқ ўша

ёққа от кўйган экан. Ана шу бахтли тасодиф туфайли ойим иккимиз муқаррар ўлимдан қутулиб қолдик.

Пью тил тортмай ўлганди. Ойимни қишлоққа элтиб кўйдик. У ерда унга хушбўй туз ҳидлатишди, юзига совуқ сув сепишди, ойим кўзини очди. Шунча хавф-хатар бошимизга тушишига қарамай, ойим ўзига тегишли пулларни капитаннинг пулидан олиб қололмаганини айтиб зорлана бошлади.

Бу орада божхона назоратчиси Данс ўз отряди билан «Китт уяси» томон жўнади. Бироқ соқчилар отдан тушиб, отларининг жиловидан ушлаганча, пистирмадан хавфсираб тепаликдан аста-секин пастга тушишарди. Улар кўрфазга етиб келишганда, кема лангар кўтаришига улгурган эди. Данс кемадагиларга овоз қилди. Унга жавобан, агар кўрғошин билан меҳмон қилинишни истамасанг, ойдиндан коронғироқ жойга қоч, деб маслаҳат берган овоз янгради. Ўша заҳоти елкаси ёнидан ўқ визиллаб ўтди. Кўп ўтмай кема бурунни айланиб ўтдида, кўздан ғойиб бўлди.

Мистер Данс, ўзи эътироф қилишича, сохилда турганда ўзини «сувдан улоктириб ташланган балиқдай» ҳис қилибди. У денгизга куттер¹ жўнатиш учун дархол Б...га одам юборди.

– Лекин бу ҳаракатларнинг ҳаммаси беҳуда, – деди у. – Улар қочиб кетишди, қувиб етишнинг иложи йўқ. Мен Пью жаноблари миясининг пачағини чиқарганимдан ҳам беҳад хурсандман.

Мен унга аллақачон кўр ҳақида гапириб бергандим.

Улар билан бирга «Адмирал Бенбоу»га қайтиб келдим. Ҳамма ёқни шундай остин-устун қилиб ташлашган эдики, уни тасвир этишга тил ожизлик қиларди.

¹ Куттер (*инглизча*; Cutter) – XVII-XX асрларда фойдаланилган бир елканли кема.

Боскинчилар мен билан ойимни излаб, ҳатто девордаги соатни ҳам улоқтириб ташлашибди. Гарчи улар капитанга қарашли пул солинган халта билан кассамиздаги бир неча кумуш тангадан бошқа ҳеч нарса олиб кетишмаган бўлса-да, ўзимизнинг синганимиз кундай равшан эди.

Мистер Данс анчагача ҳеч нарсага тушунмади.

– Улар пулни олиб кетди деясанми? Хокинс, менга дурустроқ тушунтиргин, уларга бундан бошқа яна нима керак? Улар яна қандайдир бошқа пулларни ҳам ахтаришганми?

– Йўқ, сэр, пул эмас, – дедим мен. – Улар ахтарган нарса мана бу ерда – чўнтагимда. Ростини айтсам, шу нарса хавфсизроқ бир жойга қўйиб қўйишни истардим.

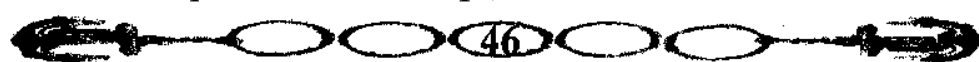
– Тўғри айтдинг, болакай, тўғри, – деди у. – Хоҳласанг, менга бериб қўя қол.

– Буни доктор Ливсига берсаммикан, деб ўйловдим... – дедим.

– Жуда тўғри! – деб гапимни бўлди у. – Жуда тўғри! Доктор Ливси – жентльмен ҳамда судья. Ўзим ҳам бўлиб ўтган воқеани маълум қилиш учун унинг ёки сквайрнинг ҳузурига боришим керак. Ахир, Пью ўлдик. Бу ҳақда заррача бўлсин афсусланмайман, лекин шундай одамлар ҳам топиладик, бутун айбни менга – қирол божхонаси назоратчисига тўнкашади. Сенга бир гап айтайми, Хокинс? Юр мен билан. Хўп десанг, ўзим билан бирга олиб кетаман.

Мен унга миннатдорлик билдирдим, биз отлар турган қишлоққа қараб юрдик. То ойим билан хайрлашганимча ҳамма отига миниб олган эди.

– Доггер, – деди мистер Данс, – отинг анча яхши.

Йигитчани орқангга мингаштириб ол.

Доггернинг орқасига мингашиб, унинг белидан ушлашим биланоқ назоратчи йўлга тушишга буйруқ берди, отряд доктор Ливси уйига борадиган йўлдан отларни йўрттириб кетди.

VI БОБ. КАПИТАННИНГ ҚОҒОЗЛАРИ

Биз шитоб билан йўл босдик, ниҳоят доктор Ливсининг уйи олдида тўхтадик. Уйнинг киравериши қоп-қоронғи эди.

Мистер Данс менга отдан тушиб, эшикни тақиллатишни буюрди. Доггер ерга тушишим осон бўлсин учун узангини¹ тутди. Эшикни тақиллатгандим, хизматкор аёл чиқди.

– Доктор Ливси уйдадилар? – сўрадим.

– Йўқ, – деди у. – Чошгоҳда келгандилар, хозир тушлик овқатни егани ҳамда окшомни сквайр билан ўтказгани чорбоққа кетдилар.

– Ундай бўлса, ўша ёққа борамиз, – деди мистер Данс.

Чорбоғ яқингинада экан. Мен отга ҳам мингашмай, Доггернинг узангисини ушлаб, от билан ёнма-ён чопиб боравердим.

Боғ дарвозаси кўринди.

Баргсиз, ой нурига чўмилган узун хиёбон атрофи қадимий катта боғ билан қуршалган, узоқдан оқариб турган уйга олиб борарди. Мистер Данс отдан тушиб, мени уйга олиб кирди. Бизни дарҳол ичкарига қўйиб юборишди. Хизматкор бизни гилам тўшалган узун йўлак

¹ Узанги – эгарнинг икки томонига қайиш билан боғлаб, осиб куйиладиган, отга миниш ва эгарда оёқларни тираб ўтириш учун хизмат қиладиган, металлдан ясалган от абзали.

VI БОБ. Капитаннинг қоғозлари

оркали хўжайиннинг хонасига олиб кирди. Хонанинг ичига китоб шкафлари қўйилганди. Ҳар бир шкафнинг устида биттадан ҳайкалча турибди. Сквайр билан доктор Ливси ловиллаб ёнаётган олов олдида чекиб ўтиришарди.

Мен сквайрни бунчалик яқиндан кўрмагандим. У бўйи олти фут келадиган новча, барваста киши бўлиб, юзлари чалпакдай, қахрли, дағаллашган ҳамда узок жаҳонгашталиқда шамолдан буғдой ранг тус олган эди. Унинг қахрли эмас, балки димоғдор, жиззакилигини билдириб турувчи коп-қора кошлари ўйнаб турарди.

– Кираверинг, мистер Данс, – деди у викор ва илтифот билан. – Салом!

– Салом, Данс! – деди доктор ва бош ирғади. – Салом, дўстим Жим! Қандай шамоллар учирди?

Божхона назоратчиси қўлларини ёнига қилиб ғоз турди ва ўрганган сабоғини айтаётгандай бошимизга тушган саргузаштларни сўзлаб берди. У ҳикоя қилаётганда бу иккала жентльменнинг бир-бирига қанчалик маънодор қараб қўйганини кўрганингизда эди! Улар шу қадар берилиб кулоқ солишдики, ҳатто чекишни ҳам бас қилишди. Ойим кечаси яна уйимизга қайтиб келганини эшитишганда доктор Ливси шапиллатиб сонига урди, сквайр эса «баракалла» деб қичқириб юборди ва узун трубкасини камин панжарасига уриб олиб синдириб қўйди. Мистер Трелони (агар эсингизда бўлса, уни шундай деб аташарди) аллақачон креслодан туриб кетган, хона ичида юра бошлаган эди, доктор эса гапни дурустрок эшитиш учун бошидан упа сепилган сунъий сочини ҳам олиб қўйганди. Уни сунъий сочсиз, коп-қора сочлари калта қилиб олинган киёфада кўриш жуда ғалати эди.

Нихоят мистер Данс ўз ҳиқоясини тугатди.

– Мистер Данс, – деди сквайр, – сиз олижаноб одам-сиз. Ёвузларнинг энг конхўридан бирини ўлдириш билан жасурлик кўрсатибсиз. Бунақаларни суваракни эзгандай эзиб ташлаш керак! Назаримда, Хокинс ҳам анча уддабуронга ўхшайди. Хокинс, анави кўнғирокни жиринглатвор, мистер Данс пиво ичиши керак.

– Демак, улар ахтарган нарса сенда экан-да, Жим? – деди доктор.

– Мана ўша нарса, – дедим ва клёнкага ўроғлиқ пакетни унга узатдим.

Доктор пакетнинг ҳамма ёғига кўз югуртиб чиқди. Кўринишидан уни очишга жуда ошиқмоқда эди. Лекин у ўзини босиб, пакетни хотиржамлик билан чўнтагига солди.

– Сквайр, – деди у, – Данс пивони ичиб бўлгач, ўзининг хизмат бурчини адо этишга қайтади. Жим Хокинс эса меникида ётиб қолади. Агар изн берсангиз, унга муздеккина паштет¹ келтиришларини илтимос қиламан.

– Бўлмасам-чи, худди шундай қилинг, Ливси! – деди сквайр. – Хокинс бугун каттароқ мукофотга лойиқ иш қилди.

Олдимдаги кичик столлардан бирига каптар паштетидан мўлгина қўйишди. Мен бўридай оч эдим, шу вадан зўр иштаҳа билан овқатландим. Бу орада Данс яна анчагина мактов сўзларини эшитиб чиқиб кетди.

– Хўш, сквайр, – деди доктор.

– Хўш, доктор, – деди сквайр.

– Гапимиз бир жойдан чиқди! – деб кулди доктор Ливси. – Анави Флинт хақида эшитган бўлсангиз керак?

¹ Паштет (немисча; Pastete) – гўшт, жиган, тухум, ёғ ва кўзикориндан тайёрланган махусус яхна таом.

VI БОБ. Капитаннинг қоғозлари

– Флинт ҳақида эшитганмисиз дейсизми? – хитоб қилди сквайр. – Флинт ҳақида эшитган-эшитмаганимни сўраб ўтирибсизми? У шу вақтгача денгизда сузган қароқчиларнинг энг қонхўри бўлган. Қора соқол унинг олдида гўдакдай бир гап. Испанлар¹ ундан шундай кўрқижардики, сэр, эътироф қиламанки, баъзида инглиз бўлганимдан фахрланиб кетардим. Бир куни Тринидад яқинида узокдан унинг елканларининг учини кўриб қолдим, лекин капитанимиз кўрқиб, ўша заҳотиёк оркага – Порт-оф-Спейнга² қайтди.

– У ҳақда шу ерда, Англияда эшитганман, – деди доктор. – Бироқ гап шундаки, унинг пули бўлганми-йўкми?

– Пулни? – қичқириб юборди сквайр. – Данс нималар деганини эшитмадингизми ахир? Пул бўлмаса, анови ёвузлар нимани ахтаришган? Уларга пулдан бошқа нима керак? Пулдан бошқа яна нимагайм ўз жонларини таҳлика остида қолдирарди улар?

– Улар ўз ҳаётларини нима учун таҳлика остида қолдиришга мажбур бўлишганини сал ўтмай биламиз, – жавоб берди доктор. – Сиз шундай қизишиб кетяпсизки, менга гап бермаяпсиз. Мен бир нарсани аниқлаб олмоқчиман: чўнтагимда Флинт яширган хазиналарни топишга ёрдам берадиган қалит бор деб айтайлик. Бу хазина анча каттамикан?

– Катта ҳам гапми, сэр! – қичқирди сквайр. – Менга қаранг. Чиндан ҳам сиз айтган қалит қўлимизда бўлса, мен дарҳол Бристоль доқларида ўзимизга мос келади-

¹ XVIII асрда Англия Испания ва Франция билан, XVII асрда эса Голландия билан ҳам уруш олиб борган. Шу сабабли романдаги айрим персонажларнинг испанлар, французлар ва голландияликларга адовати бўлган.

² Порт-оф-Спейн – Кариб денгизида Тринидад ва Тобаго орол давлатининг пойтахти.

VI БОБ. Капитаннинг қоғозлари

ган кемани тайёрлайман, ўзим билан бирга сизни ҳамда Хокинсни олиб, ахтаришга бир йил кетса ҳамки, ўша хазинани кўлга киритишга жўнайман!

– Жуда соз, – деди доктор. – Ундай бўлса, агар Жим розилик берса, келинг, пакетни очайлик.

Шундай дея у пакетни столга қўйди.

Пакет ип билан маҳкам килиб тикилган экан. Доктор ўз асбоблари солинган яшиқни олди ва жаррохлик пичоғи билан ипларни кесди. Пакет ичида иккита нарса: дафтар ва мухрланган конверт бор экан.

– Олдин дафтарни кўздан кечирайлик, – таклиф қилди доктор.

У меҳрибонлик билан мени ёнига чақирди, мен сирни очишда иштирок этиш учун овқатланиб ўтирган жойимдан турдим. Доктор дафтарни варақлай бошлади. Сквайр билан мен унинг елкаси оша қизиқини билан кузата бошладик.

Дафтарнинг биринчи бетиде ҳар хил ажи-бужи нарсалар чизилган эди. Булар бекорчиликда эрмак учун, қаламни синаб кўриш учун чизилган нарсаларга ўхшарди. Бироқ бу ерда капитан ўз кўлига татуировка қилган: *«Билли Боннинг орзулари ва яна шунга ўхшаш: «Мистер У. Бонс, штурман», «Бас энди ром ичиши», «Палм-Ки¹ яқинида ўзига тегишли ҳамма нарсани олди»* каби илгариги ёзувлар ҳам бор эди. Фақат бир сўздан иборат, тушуниб бўлмайдиган бошқа ёзувлар ҳам кўп эди. Мени «ўзига тегишли нарса»ни олган кишининг кимлиги, унга тегишли бўлган нарсанинг нима экани қизиқтириб қолди. Эҳтимол куракка санчилган пичоқдир?

– Хўш, бу саҳифадан кўп нарса билиб бўлмайди, – деди доктор Ливси.

¹ Палм-Ки – Флорида соҳиллари яқинидаги орол.

Кейинги ўн-ўн икки саҳифа ғалати ҳисоб-китоблардан иборат эди. Бухгалтерия дафтарларидагидек бир саҳифанинг охирига бир чеккага кун, ой ёзилган бўлса, иккинчи томонида пулларнинг жамлангани ёзилганди. Бироқ ўртасида эса уқдиришлар ўрнида ҳар хил аломатлар бор эди. Масалан, 1745-йилнинг июнида етмиш фунт стерлинг белгиланган, бу пулнинг қаёқдан келганини тушунтириш ўрнига, олтита белги кўйилган эди. Аҳён-аҳёнда жойнинг номи ҳам кўрсатиб кўйиларди, масалан: «*Каракас рўпарасида*» ёки фақат кенглик ва узунлик кўрсатиб кўйилганди, масалан: « $62^0 17' 20,^{11} 19^0 2' 40^{11}$ ».

Ёзувлар йигирма йилдан буён олиб бориларкан. Кирим суммалари йириклашиб бораверди. Энг охирида, беш ёки олтита хато ҳисоблаб, яна устидан ўчирилган ёзувдан кейин «*Бонсинг улуши*» деб ёзиб кўйилганди.

– Мен ҳеч нарса тушунолмаяман, – деди доктор Ливси.

– Ҳаммаси кундай равшан-ку! – деди сквайр. – Қаршимизда ўша разил итнинг даромад дафтари турибди. Манави белгилар чўктириб юборилган кемалар, таланган шаҳарлар номи ўрнида ишлатилган. Рақамлар эса, бу қотилнинг умумий ўлжадан олган улушини билдиради. Аниқликдан кўркмаган жойларида айрим уқтиришларни берган. Масалан, «*Каракас рўпарасида*». Бу – Каракас рўпарасида қандайдир бир бахтсиз кема таланди дегани. Бу кемада сузган бечора денгизчилар эса маржон қоялар орасида аллақачонлар чириб битишган.

– Тўғри! – деди доктор. – Жаҳонгашта саёҳатчи бўлишда ҳам гап кўп экан-а! Жуда тўғри! Мартабаси улуғлашган сари улуши ҳам кўпайиб борган.

VI БОБ. Капитаннинг қоғозлари

Дафтарда топ-тоза бетларга ёзилган баъзи жойларнинг номидан ҳамда муомалада кўп ишлатиладиган инглиз; испан ва француз пулларини ўтказиш учун фойдаланиладиган жадвалдан бошқа ҳеч нарса йўқ эди.

– Тежамли одам экан! – деди доктор. – Уни ҳисобда алдаб бўлмайди.

– Энди манависида нима борлигини кўрайлик-чи, – деди сквайр.

Конвертнинг бир неча жойига муҳр босилган эди. Муҳр хизматини узук бажарган, эҳтимол, мен капитаннинг чўнтагидан топиб олган узукдир бу. Доктор эҳтиётлик билан муҳрланган жойни очди, столга жойлашган кенглиги ва узунлиги, соҳил яқинида денгизнинг чуқурлиги кўрсатилган, тепаликлари, кўрфазлари ва бурунларининг номи ёзилган қандайдир бир оролнинг харитаси тушди. Умуман бу нотаниш оролга хавф-хатарсиз яқинлашиб, лангар ташлаш учун ҳамма зарур нарсалар бор эди.

Оролнинг узунлиги тўққиз, эни беш миль экан. У қоматини ростлаб турган семиз аждаҳога ўхшарди. Биз бўрондан яхшигина сақланидиган иккита гаванни¹ ва орол ўртасида «Кузатув дурбини» деб номланувчи тепаликни ҳам кўрдик.

Харитада кейинроқ киритилган анча қўшимчалар ҳам бор экан. Қизил сиёҳ билан чизилган учта хоч аломати кўзга яққолроқ ташланди – уларнинг иккитаси оролнинг шимолий қисмида, биттаси жануби-ғарб қисмида эди. Кейинги хоч аломати ёнига ўша қизил сиёҳда майда, чиройли килиб, капитаннинг ажи-бужи хатига

¹ Гаван (голландча) – денгиз бўронлари ва тўфонлари вақтида кемаларни хавфсиз сақлашга мўлжалланган жой.

VI БОБ. Капитаннинг қоғозлари

ўхшамаган ёзувда: «Хазинанинг асосий қисми шу ерда», деб ёзиб қўйилганди.

Хаританинг орқа томонида эса ўша дастхат билан уқтиришлар ёзилганди. Улар қуйидагилар:

«Кузатув дурбини» елкасидаги баланд дарахт, йўналиш шимолга, шимолдан эса шимоли-шарққа.

Скелет Оролидан шарқи-жануб, кейин яна шарққа бурилинади.

Ўн фут.

Кумуш ёмбилар шимолдаги ўрада. Уни шарқий тепаликнинг ён-бағридан, юзингни ўша ёққа ўғирсанг, ўн саржин¹ жануброқдаги қора қоядан топасан.

Қуролларни шарққа қараб юрилса, Шимолий бурунининг чеккасидаги қум тепалигидан осонгина топиш мумкин. Шимол томонга чорак румб² юрилади.

Д. Ф.»

Тамом. Бу ёзувлар менга мутлок тушунарли бўлмади. Улар жуда қисқа бўлишига қарамай, сквайр билан доктор Ливсини беҳад хурсанд қилиб юборди.

– Ливси, – деди сквайр. – Бу арзимас ишингизни дарҳол ташланг. Эртага Бристолга жўнайман. Уч ҳафтадан кейин... йўқ, икки ҳафтадан кейин... йўқ, ўн кундан кейин энг яхши кемамиз, бутун Англия бўйича энг сараланган гуруҳимиз бўлади, сэр. Хокинс юнга³ бўлиб боради... Сиз эса, Ливси, кема врачси бўласиз. Мен – адмирал. Редрут, Жойс, Хантерларни ўзимиз билан бирга оламиз. Мувофиқ шамол бизни кўп ўтмай оролга элтиб қўяди. У ердаги хазинани ҳеч бир қийналмай топиб

¹ Саржин (русча) – уч газга (аршинга) тенг узунлик ўлчови (2,13 метрга тенг).

² Румб – горизонтнинг ёки айлананинг 32 дан бир исмига, яъни 11,25⁰ га тенг компас даражаси.

³ Юнга (немисча: Junge – «болакай» ёки голландча: jonge – «ёш бола») – кемалардаги ёш матрос ёки матрос ёрдамчиси.

VI БОБ. Капитаннинг қоғозлари

оламиз. Тангаларимиз шу қадар кўп бўладики, у овқатимизга ҳам етади, тангада чўмилсак ҳам, уни сувга сочсак ҳам бўлаверади...

– Трелони, – деди доктор, – бўпти, сиз билан бирга борганим бўлсин. Жим икковимиз ишончингизни оқлашимизга кафилман. Бироқ бир одам бор, унга ишонидан ҳадиксирайман.

– Ким экан у?! – деди сквайр. – Қани, ўша итваччанинг исмини айтинг-чи, сэр!

– Бу – сиз, – деди доктор, – чунки сир сақлашни билмайсиз. Бу қоғозларни фақат бизгина билмаймиз. Бугун кечкурун ковоқхонани яксон қилган боскинчилар анчайин сувдан тоймас халқ, кемада қолган қароқчилар ҳам, бундан ташқари, дадил айта оламанки, яқин атрофимизда изғиб юрганлари ҳам хазинага эга бўлиш учун қўлларидан келганича ҳаракат қилишади. Қирғоқдан сузиб кетгунимизга қадар ёлғиз юрмаслигимиз лозим. Мен жўнагунимизга қадар шу ерда Жим билан бирга қоламан. Сиз Жойс билан Хантерни олиб, Бристолга жўнанг. Энг муҳими, қўлимиздаги топилдиқ хақида ҳеч кимга лом-мим демаслигимиз керак.

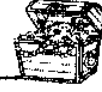
– Ливси, – деди сквайр, – сиз ҳар доим ҳақсиз. Мен мик этмай юраман.

ИККИНЧИ ҚИСМ.
КЕМА ОШПАЗИ

VII БОБ. БРИСТОЛГА КЕТЯПМАН

Сафарга ҳозирлик кўришга сквайр айтгандан кўра кўпроқ вақт кетди. Умуман, дастлабки режаларимизни ўзгартиришга тўғри келди. Аввало, доктор Ливсининг мендан ажралмаслик ҳақидаги истаги амалга ошмади: у ўзи йўклигида бизнинг жойларда ўрнига ишлаб турадиган врачни излаб, Лондонга жўнашга мажбур бўлди. Сквайрнинг Бристалдаги ишлари бошидан ошиб ётганди. Мен эса асир сингари сирли ороллар ҳамда денгиз саргузаштлари ҳақида ўй суриб, чорбоғда кекса бош овчининг назорати остида яшай бошладим. Мен харита устида бир неча соатлаб ўтирганимдан, уни ёдлаб олдим. Уй соҳиби хонасидаги ўт ёнида ўтирган еримда хаёлан оролга турли томондан сузиб борардим. Унинг ҳар бир қаричини текширар, «Кузатув дурбини» деб номланган баланд тепаликка минг марталаб чиқардим, у ердан ажойиб, ҳамиша ўзгариб турадиган манзарани томоша қилардим. Баъзида оролда ваҳший одамлар тўлиб кетар, биз улардан ўзимизни ҳимоя қилардик. Баъзида эса, оролда йирткич ҳайвонлар пайдо бўлиб қолар, биз эса улардан қочардик. Бирок тасаввуримдаги ҳамма саргузаштлар ҳақиқатда бўлиб ўтган ғаройиб ва фожиали саргузаштлар олдида ип эшолмай қолди.

Ҳафталар кетидан ҳафталар ўтаверди. Ниҳоят кунларнинг бирида хат олдик. Хат доктор Ливси номига келганди, бирок устига: «Агар доктор Ливси қайтиб келмаган бўлса, хатни Том Редрут ёки ёш Хокинс очсин», деб ёзиб қўйилганди.

Конвертни очиб ўқидик, тўғрироғи мен ўқидим, чунки бош овчи фақат босма ҳарфларнигина ўқий оларкан. Хатда тубандаги муҳим маълумотлар бор эди:

VII БОБ. Бристалга кетяпман

нгизми, қандай даҳшатли замонда яшаяпмиз-а!

Сэр, мен ошпаз топдим деб ўйласам, бутун бир командани ҳам топиб олган эканман.

Сильвернинг ёрдамида бир неча кун ичида тажрибали, суяги денгизда қотган чинакам денгизчиларни ёллашга муваффақ бўлдим. Қиёфалари ёқимсиз бўлса-да, юзларидан ҳаммалари сувдан тоймас ботир йигитлар эканлиги кўриниб турибди. Ана шундай гуруҳга эга эканмиз, бутун бир ҳарбий кема билан бемалол жанг қила оламиз.

Дароз Жон илгари мен ёллаган беиш-олти одамнинг баъзиларига жавоб бериб юборишни маслаҳат берди. У буларнинг чучук сувларда сузадиган бесўнақайлар эканини, шундай хатарли сафарга жўнаётганда бундайлар билан алоқа боғлаш ярамаслигини бир зумда исбот қилиб берди.

Ўзимни жуда яхши ҳис қилмоқдаман, буқадай еб, ходадай қотиб ухляяпман. Шундай бўлса-да, кекса денгизчиларим шпиль¹ атрофини тўлдирмагунча кўнглим ўрнига тушмайди. Очиқ денгизга! Жин урсин хазинани! Хазина эмас, денгиз чорламоқда мени. Шундай қилиб, Ливси, тезроқ етиб келинг! Мени ҳурмат қилсангиз, бирор соатни ҳам қўлдан бой берманг.

Ёш Хокинсга онаси билан хайрлашиб келиш учун жавоб беринг. Редрут уни кузатиб бориши мумкин. Кейин иккови ҳам бетўхтов Бристалга етиб келишсин.

Жон Трелони.

*Post scriptum*². Айтмоқчи, Блендлининг агар август ойига қадар қайтиб келмасак орқамиздан ёрдамга бошқа кема юборишга ваъда берганини, бизга яхши-

¹ Шпиль – лангар аркони ўраладиган чигир.

² *Post scriptum* – имзо чекилгандан кейин хатга қўшимча. Ундан кейин тиркаб қўйилган қўшимча илова.

VII БОБ. Бристолга кетялман

гина капитан топиб берганини маълум қилиш ёдимдан кўтарилибди. Бу капитан ажойиб, лекин афсуски, ўларча ўжар одам экан. Дароз Жон бизга ўз ишининг пири бўлган Эрроу исмли штурманни топиб берди. Мен бўлсам, Ливси, сурнай чалишни қотирадиган боцман¹ топдим. Қарабсизки, қадрдон «Испаньола»мизда ҳамма нарса чинакам ҳарбий кемадагидақа бўлади.

Сильвернинг бадавлат одам эканлигини ёзиш эсимдан чиқибди. Олган маълумотларимга қараганда, унинг банкда жорий ҳисоби, мўмайгина пули бор экан. Саёҳат вақтида майхонасини хотинига қолдириб кетади. Хотини оқ ирқдан эмас. Сиз билан менга ўхшаган қари бўйдоқлар уни очиқ денгизга тортаётган нарса унинг саломатлигининг ёмонлиги эмас, балки хотини экан, деб гумон қилсак ҳам кечирарли бир ҳол бу.

Ж. Т.

Р. Р. С. Хокинс ойиси ёнида бир кеча тунаб қолиши ҳам мумкин.

Ж. Т.».

Бу хат мени қанчалик хаяжонга солганини тасаввур қилиш қийин эмас. Мен севинганимдан ўзимни қаёққа кўйишни билмай қолдим. Фақат тўнғиллаш ва ёнжи-нишдан бошқа нарсани билмайдиган кекса Том Редрутдан ич-ичимдан нафратланардим. Ёш овчилардан истаган киши унинг ўрнига жон-жон деб кетарди. Лекин сквайр Том Редрутнинг боришини истарди, сквайрнинг истаги эса хизматкорлари учун конун эди. Кекса Редрутдан бошқа ҳеч ким ҳатто тўнғиллашга ҳам журъат қилолмасди.

Эртаси куни эрталаб икковимиз пиёда «Адмирал

¹ **Боцман** (голландча) – денгиз флотда (кемаларда) ҳамма хўжалик ишлари, тартиб ва тозалик учун масъул шахс ва шундай шахснинг ҳарбий унволи.

VII БОБ. Бристолга кетяпман

Бенбоу»га жўнадик. Ойимни сиҳат-саломат кўрдим. Унинг кайфияти анча яхши эди. Капитаннинг ўлими билан унинг кўнгилсизликлари ҳам тугаган эди. Сквайр ўз ҳисобидан уйимизни тузаттириб берди. Унинг буйруғи билан деворлар ва лавҳа қайта бўялди. У бизга унча-мунча жихозлар, пештахта орқасида ойим кулайроқ ўтирсин учун ажойиб кресло ҳадя қилди. Ойимга ёрдам бериш учун бир болани ёллади. Бу бола илгари мен бажарган ишларни қилиши керак эди.

Фақат қовокхонада бегона болани кўрганимдагина кадрдон уйимдан узок муддатга жудо бўлишимни аниқ тушундим. Шу кунгача мен тарк қилаётган уйим ҳақида эмас, балки мени олдинда кутаётган саргузаштлар ҳақидагина ўйлардим. Ўрнимни эгаллаган бесўнақай болани кўрганимда биринчи дафъа¹ кўзларимга ёш келди. Уни инсофсизларча қийнаб, азобладим деб кўркаман. У ўзининг янги жойига кўникканча йўқ эди, мен эса унинг салча янглишганини кечирмасдим, хатога йўл қўйса ичиқоралик билан севинардим.

Тун ўтди, эртаси куни тушлик овқатдан кейин Редрут билан бирга яна йўлга чиқдик. Мен ойим билан, туғилганимдан бери ёнида яшаганим кўрфаз билан, гарчи янгидан бўялган бўлса-да, севимли қадимий «Адмирал Бенбоу» билан хайрлашдим. Мана шу соҳилда тез-тез айланиб юрадиган капитанни, унинг учбурчак шляпасини, юзидаги қилич изини, мис дурбинини эсладим. Муюлишдан бурилдик, уйимиз кўринмай қолди.

«Қирол Георг меҳмонхонаси» олдида алока дилижонига ўтирганимизда аллақачон қош қорайиб қолганди. Мени Редрут ва яна қандайдир бир кекса, семиз жентльменнинг ўртасига тикиштириб ўтказиб қўйиш-

¹ Дафъа (арабча) – марта, қарра, бора. Илк дафъа.

VII БОБ. Бристолга кетяпман

ди. Анча тез кетишимизга, туннинг совуқлигига қарамай мен дархол ухлаб қолдим. Биз гоҳ тепага, гоҳ пастга тушиб кетиб борардик. Мен эса донг қотиб ухлардим, барча бекатларни уйқуда ўтказибман. Бикинимга теккан зарбадан уйғониб кетдим. Кўзимни очдим. Биз шаҳар кўчасидаги катта бино олдида турардик. Аллақачон тонг отибди.

– Қаердамиз? – сўрадим мен.

– Бристолдамиз, – жавоб қилди Том. – Туш.

Мистер Трелони кемадаги ишларни кузатиб ўтириш учун докнинг ёнгинасидаги кўнокхонада яшарди. Бахтимга соҳил бўйлаб анча узоқ юриб бордик, турли хил катта-кичик ҳажмдаги кемалар, кема жиҳозлари, турли миллатлар ёнидан ўтдик. Бир кемада кишилар ишлашар ва ашула айтишарди. Бошқасида эса матрослар пастдан қараганда ўргимчак ипидай ингичка бўлиб кўринган арконларда бошим узра осилиб юришарди. Гарчи бутун умрим денгиз соҳилида ўтган бўлса-да, бунақа жойларни энди кўраётгандай анча ҳайратга тушдим. Катрон ва туз хиди мен учун янгилик эди. Мен океanning нариги томонига бориб келган кемаларнинг тумшуғидаги ёғочни ўйиб ишланган ҳайкалларни томоша қилдим. Қулоғига сирға таққан, чакка соколлари қўнғирок бўлиб ўсган, кокиллари мумланган, денгизчиларга хос бесўнақай қадам ташлаётган кекса матросларга сукуланиб бокдим. Улар соҳилда сандироклаб юришарди. Агар уларнинг ўрнига қироллар ёки архиепископлар ни¹ кўрсатишганда ҳам шунчалик хурсанд бўлмаган бўлардим.

Мен ҳам денгиз сафарига отланаман! Мен денгиз са-

¹ Архиепископ (юнонча) – катта епископ. Епископдан юқори унвон ва шу унвонга эга бўлган руҳоний.

VIII БОБ. «Кузатув дурбини» майхонасида

фарига кемада, сурнай чаладиган боцман билан, кокилли, кўшиқ айтадиган матрослар билан жўнайман! Мен денгиз сафарига отланаман, ер остига кўмилган хазинани излаб топиш учун сирли оролга бораман.

Биз ниҳоят катта қўноқхона ёнига келганимизда мана шу ширин хаёлларга чўмган эдим. Бизни сквайр Трелони кутиб олди. У эгнига мовий мундир¹ кийиб олган эди. Одатда бунақа мундирларни денгиз офицерлари кийишади. У эшикдан оғзининг таноби қочиб чиқиб келди. У денгизчиларга астойдил таклид қилиб, тебраниб, лапанглаб юрарди.

– Мана, сизлар ҳам етиб келдинглар! – деди у. – Доктор эса Лондондан кеча кечкурун келди. Жуда соз. Эндиликда бутун гуруҳ жамулжам бўлди.

– Сэр! Қачон йўлга чиқамиз? – сўрадим мен.

– Қачон йўлга чиқамиз дейсанми? – қайтариб сўради у. – Эртага.

VIII БОБ. «КУЗАТУВ ДУРБИНИ» МАЙХОНАСИДА

Нонушта қилаётганимда сквайр кўлимга «Кузатув дурбини» майхонасидаги Жон Сильверга элтиб бериш учун хат тутқазди. Эшигининг тепасига лавҳа ўрнига дурбин расми қўйилган кичкинагина майхонага дуч келгунингга қадар соҳил бўйлаб бораверасан, деб уни қандай топишимни уқтирди.

Мен кемалар ва матросларни яна кўриш имкониятига эга бўлганимдан севиниб, ўша заҳоти йўлга тушдим. Кема тўхтайдиган жойдаги тойлар ва соябон ара-

¹ Мундир (*французча*) – аслаҳа-анжом кийинган, гўзал; кийим, либос. Ҳарбий ёки расмий форм; устки кийим.

VIII БОБ. «Кузатув дурбини» майхонасида

валар ёнида тикилишиб юрган одамлар тўдаси орасидан аранг ўтиб, ниҳоят майхонани топдим.

У мўъжазгина, анча шинам экан: лавҳаси яқинда бўялибди, деразаларида чиройли кизил дарпардалар, ерга топ-тоза кум сепилган. Майхонадан иккита кўчага чиқилар экан. Ҳар иккала эшик ҳам ланг очик, тамаки тутинига тўлганига қарамай пастак, кенг хона анча ёруғ.

Столлар атрофида денгизчилар ўтиришибди. Улар ўзаро шунчалик шовқин кўтариб гаплашяптики, ичкарига киришга юрагим дов бермади.

Ён томондаги хонадан бир киши чиқди. Бу Дароз Жон эканлигига дарҳол ақлим етди. Унинг чап оёғи нақ сонидан кесилган эди. Чап қўлтиғида қўлтиқтаёғи бўлиб, ҳар қадамда куш сингари сакраб, уни эпчиллик билан ишлатарди. У жуда новча, бакувват, юзлари чалпақдай япаски ва оппоқ бўлиб, ундан хурсандлик ва донолик ёғилиб турарди. Қайфияти анча дурустга ўхшайди. У хуштак чалиб, столлар орасида у ёқдан-бу ёққа юрар, ҳазил-мутойиба қилар, бу ерга келувчилардан ўзига ёқиб қолганларининг елкасига қоқар эди.

Очиғини айтсам, сквайрнинг Дароз Жон ҳақидаги хатини ўқиганимдан кейин, кўхна «Адмирал Бенбоу»да узоқ вақт пойлаб юрганим бир оёқли денгизчи шу эмасмикан, деб даҳшатга тушиб, ўйлаб қолган эдим. Лекин бу одамнинг юзига боқшим биланок шубҳаларим тумандай тарқалиб кетди. Мен капитанни, Қора Тозини, кўр Пьюни кўрганман, денгиз қароқчиларининг афти қанақалигини биламан. Йўқ, бу башанг кийинган юмшоқ кўнгил майхона эгаси қароқчиларга заррача бўлсин ўхшамасди.

Мен ўзимни дадил тутиб остонадан хатладим-у, тўппа-тўғри қўлтиқтаёғига суяниб, қандайдир бир киши

VIII БОБ. «Кузатув дурбини» майхонасида

билан суҳбатлашаётган Сильвер томонга юрдим.

– Сэр, мистер Сильвер сиз бўласизми? – деб сўрадим хатни узатаётиб.

– Шундай, бўтам, – деди у. – Менинг исми шарифим Сильвер. Сен ўзинг кимсан?

У сквайрнинг хатини кўриб, назаримда, хатто чўчиб тушгандай бўлди.

– О, – деди у кўлини менга узатиб. – Тушундим. Сен янги юнгамизсан. Сени кўрганимдан ғоятда хурсандман.

У кўлимни кенг ва бақувват кафти орасига олиб, маҳкам қисди.

Шу пайт хонанинг бурчагида ўтирган кандайдир киши бирдан ўрнидан сапчиб турди ва эшикка отилди. Эшик унинг ёнгинасида бўлгани учун бир зумда кўздан ғойиб бўлди. Бироқ унинг шошма-шошарлиги эътиборимни тортди, бир қарашдаёқ уни танидим. Бу қовоқхонамизга келган, уч панжали, юзи шишинқираган ўша одам эди.

– Ҳой, – деб қичқирдим, – ушланглар уни! У Қора Този! Қора Този!

– Унинг исми-писми қанакалигига тупураман! – бақирди Сильвер. – Лекин у ичгани учун ҳақ тўламай қочиб қолди. Гарри, югур, ушлаб кел уни.

Эшик ёнида ўтирганлардан бири ирғиб турди ва уни кува кетди.

– Адмирал Хокнинг ўзи бўлганида ҳам пул тўлашга мажбур қилардим! – бақирди Сильвер.

Сўнг бирдан кўлимни кўйиб юбориб сўради:

– Исми нимади? Қора... кейин нима? Қора нимади?

– Този, сэр! – дедим. – Мистер Трелони карокчи-

ларимиз ҳақида наҳотки индамаган бўлса? Қора Този ўшалар тўдасидан.

– Нима? – бўкирди Сильвер. – Менинг уйимда-я!.. Бен, уни кувиб етишда Гаррига ёрдам бер... Бу ўша каламушлардан бири дегин?.. Ҳой Морган, сен у билан битта столда ўтирган эдинг шекилли. Бу ёкка кел-чи.

У Морган деб чақирган киши кекса, соч-соқоли оқарган, офтобдан қорайган одам бўлиб, оғзидаги тамакини чайнаганча итоаткорлик билан яқинлашди.

– Хўш, Морган, – Дароз чолдан катъий сўради, анови Қора... ҳа, нимайди... Қора Тозини илгари сира учратганмидинг?

– Ҳеч қачон, сэр, – жавоб берди Морган ва таъзим қилди.

– Ҳатто исмини ҳам эшитмаганмисан?

– Эшитмаганман, сэр.

– Омадинг бор экан, Том Морган! – деди майхоначи. – Агар мана шунақа ярамаслар билан илашиб юрадиган бўлсанг, майхонадан оёғингни узиб кўяман! У сен билан нима ҳақда суҳбатлашди.

– Дурустроқ эслолмайман, сэр, – деди Морган.

– Елкангдаги нарсани калла деб юрибсанми? Ё бу арқон ўрайдиган занжирми? – бақирди Дароз Жон. – Дурустроқ эслолмасмиш! Эҳтимол, ким билан гаплашганингни ҳам билмассан! Қани, у нима деган бўлса, ҳаммасини айтиб бер! Икковинг ҳам денгизда сузиш, кемалар, капитанлар ҳақида чулдирашиб ўтиргансан-а? Қани! Тезроқ гапир!

– Биз кишиларни кема тагига қандай тортишгани ҳақида гаплашдик, – деди Морган.

– Кема тагига! Сенга хўп ярашадиган суҳбат-а. Эҳ, сени қара-я! Қани, Том, жойингга ўтир, тентаквой...

VIII БОБ. «Кузатув дурбини» майхонасида

Морган жойинга бориб ўтиргандан кейин Сильвер яқин ошнасига гапираётгандай қулоғимга энгашди, унинг бу қилиғи менга хуш ёқди, секин шивирлади:

– Манави Том Морган жуда ҳалол, лекин ўта тентак одам. Энди, – деди овозини баландлатиб, – эслашга уриниб кўрайлик. Қора Този? Йўк, бунақа отни ҳеч қачон эшитмаганман. Уни шу яқин ўртада кўрганга ўхшайман. У кўпинча... ҳа, эсладим... бу ерга бир кўр гадо билан кириб юрарди.

– Кўр биланми, тўғри-тўғри! – қичқириб юбордим. – Мен ўша кўрни ҳам танийман. Исми Пью.

– Тўғри! – деди Сильвер бу сафар қаттиқ ҳаяжонланиб. – Пью! Уни худди шундай деб чақиришарди. У кўринишидан анча айёрга ўхшарди. Агар анови Қора Този қўлимизга тушса, капитан Трелони жуда мамнун бўлади. Беннинг оёқлари чаккон. Бендан илдамрок югурадиган денгизчи камдан-кам топилади. Йўк, Бендан кочиб кутулолмайди: Бен истаган одамни қувиб етади...

У денгизчиларни арқонда кема тагига тортиш ҳақида гапирибдими? Майли, майли, биз унинг ўзини кема тагига тортамиз.

Сильвер қўлтиктаёғида ҳақкалар, столларни муштар, шу қадар самимият билан ғазабланиб гапирардики, унинг тўлиқ айбдор эмаслигига ҳатто Олд Бейлидаги¹ судья ҳамда Лондон полицияси ҳам ишонган бўларди.

«Кузатув дурбини» да Қора Този билан бўлган учрашув олдинги шубҳаларимни қайта тирилтирди, ошпаз-ни синчиклаб кузата бошладим. Лекин у мендан анча ақлли, топқир ва эпчил эди.

Ниҳоят Қора Тозининг орқасидан у юборган иккала киши ҳам қайтиб келди. Улар ўпкалари оғзиларига ти-

¹ Олд Бейли – Лондондаги суд.

қилиб, хансираганча Қора Тозининг оломон орасига уриб кетганини айтишди. Майхоначи уларни жаҳл билан шу қадар ҳақоратлай бошладики, Дароз Жоннинг бутунлай айбдор эмаслигига тўлик ишонч ҳосил қилдим.

– Менга кара, Хокинс, – деди, – бу ходиса мен учун ёмон оқибат билан тугаши мумкин. Мен ҳақимда капитан Трелони нималарни ўйламайди? Бу лаънати голландиялик менинг уйимда, менинг ичимлигимни ичиб ўтирганди. Кейин сен келиб, бу одам қароқчилар тўдасидан деб айтдинг. Ҳар қалай мен унинг сендан қутулиб, шундоққина тумшуғимнинг тагидан қочиб қолишига йўл қўйдим. Хокинс, мени капитан Трелони ҳузурда қўллаб-қувватлайсан-да энди! Сен ёш бўлсанг ҳам, тентак эмассан. Сени лақиллатиб бўлмайди. Ҳа, худди шундай! Мен буни дарҳол фаҳмладим. Қўлтиктаёғим билан ўша лаънати тозининг орқасидан кува олмаганимни капитанга уқтиргин. Агар эски вақтлардаги сингари эпчил денгизчи бўлганимда у қўлимдан қочиб қутулолмасди, уни кўз очиб-юмгунча сихдан ўтказардим, ҳозир бўлса...

Тўсатдан нафаси ичига тушиб кетди, бир нарсани эслагандай оғзи очилиб қолди: – Пул-чи? – деб бақирди. – Уч кружкага! Вой шайтон-эй, ҳақ тўламаганини бутунлай эсимдан чиқариб юборибман-а!

У скамейкага ўзини ташлаб, қаҳ-қаҳ уриб кула бошлади, то кўзидан ёш чиққунча хахолаб қолди. Унинг қаҳқаҳаси шу қадар завкли эдики, мен ҳам ўзимни тутиб туролмадим, қаҳқаҳадан бутун майхона ларзага келгунга қадар унга қўшилиб кула бошладим.

– Ёшим бир жойга бориб қолган бўлса ҳам, шогирд боладай лақиллаб ўтирибман-а, – деди у ниҳоят юзида-

VIII БОБ. «Кузатув дурбини» майхонасида

ги намни артиб. – Хокинс, сен билан иноқ оғайни бўладиганга ўхшаймиз. Ахир, мана ҳозир ҳам юнгадай соддалик қилиб қолавердим-ку... Лекин жўнаш керак: иш бор, йигитлар, иш бор. Уч бурчак шляпани кийиб, сен билан бирга капитан Трелони хузурига бораман, бўлган воқеани унга гапириб бераман. Ахир, бу жиддий иш, тойчоғим Хокинс, бу сенга ҳам, менга ҳам обрў келтирмаслигини тан олиш керак. Йўк, йўк! Сенга ҳам, менга ҳам: икковимизни ҳам боплаб аҳмоқ қилди. Аммо-лекин, пулни тўламай роса лақиллатиб кетди-да ўзиям.

У яна астойдил хахолаб кула бошлади, гарчи кулишга арзийдиган ҳеч нарса бўлмаса-да, мен ҳам яна беихтиёр унинг кулгисига кўшилдим.

Биз соҳил бўйлаб кетдик. Сильвер ажойиб суҳбатдош чиқиб қолди. У ёнидан ўтиб кетаётганимизда ҳар бир кема ҳақида батафсил маълумот берарди. Унинг қанака жихози борлиги, қанча юк кўтариши, қайси мамлакатдан келганини айтарди. У портда нималар қилинаётганини тушунтириб берарди. Баъзи кемадан юк туширишса, иккинчисига юк ортишмоқда, хов анавилари эса йўлга тушади, деб тушунтирди. У кемалар ва денгизчилар ҳақидаги қизиқарли ҳикояларни айтиб борарди. Гоҳ-гоҳ у денгизчилар ишлатадиган ҳар хил ибораларни кўллар, мен уларни дурустроқ тушуниб олишим учун бир неча марта такрорларди. Мен денгиз сафарида Сильвердан яхшироқ ўртоқ ва ҳамроҳни топиш мумкин эмаслигига тушуна бошладим.

Ниҳоят қўнокхонага етиб келдик. Сквайр билан доктор Ливси ёғда ковурилган оқ нон бурдаларини чайнаб, пиво ичиб ўтиришарди. Улар кемага чиқиб, уни қандай жиҳозлашаётганини кўрмоқчи бўлишди.

Дароз Жон майхонада бўлган воқеани ипидан-игна-

IX БОБ. Порох ва қурол

сигача жуда қойиллатиб, ёлгон кўшмай айтиб берди.

– Худди шундай бўлди, тўғрими, Хокинс? – деб сўраб кўярди у дам-бадам.

Мен ҳар сафар унинг гапларини тўлиқ тасдиқлардим. Иккала жентльмен ҳам Қора Тозининг қочиб кетганига жуда ачинишди. Бироқ на чора? Уларнинг мақтовини эшитган Дароз Жон кўлтиктаёғини олиб, эшик томон юрди.

– Гуруҳ кундуз соат тўртда кемада ҳозир бўлсин! – қичқирди сквайр унинг орқасидан.

– Хўп бўлади, сэр! – деди ошпаз.

Хўш, сквайр, – деди доктор Ливси, – очиғини айтсам, сиз танлаган кўп нарсаларни унча маъқулламайман, лекин Жон Сильвер дидимдаги одам экан.

– Ажойиб одам, – деди сквайр.

– Жим ҳозир биз билан бирга кемага боради, шундай эмасми? – кўшиб кўйди доктор.

– Албатта, албатта, – деди сквайр. – Хокинс, шлянганни оливол, ҳозир кемамизни кўргани борамиз.

IX БОБ. ПОРОХ ВА ҚУРОЛ

«Испаньола» соҳилдан анча йироқда турарди. Унга бориш учун қайикқа тушиб, бошқа кемалар орасидан ўтишга тўғри келди. Қаршимизда кемаларнинг гоҳ тумшуғи, гоҳ куйруғи кўриниб қолади. Кемаларнинг арқонлари қайиғимизнинг тагида ғижирлар, бошимиз устида осилиб турарди. Кема бортида бизни кўзлари қисик, офтобда қорайган, қулоғига сирға таққан кекса денгизчи штурман мистер Эрроу кутиб олди. Сквайр билан у жуда яқин, инок эди чоғи.

Лекин сквайр капитан билан ҳеч чиқишолмасди.

IX БОБ. Порох ва қурол

Капитан тунд одам эди. Кемадаги ҳамма нарса унинг ғашини келтирарди. У нимадан норози эканини бизга тўкиб солишга шошилди. Биз каютага¹ тушишимиз биланок бир матрос кириб келди ва шундай деди:

– Сэр, капитан Смоллетт сиз билан гаплашмоқчи.

– Капитаннинг хизматига ҳамиша тайёрман. Айт, бу ёққа кирсин, – деди сквайр.

Капитан ўз элчиси орқасидан келаётган экан. У дарҳол каютага кириб, эшикни ёпди.

– Хўш, қандай гаплар бор, капитан Смоллетт? Ишлар соз бўлса кераг-а? Кема жўнашга тайёрми?

– Гап бундай, сэр, – деди капитан, – сиз билан жанжаллашиб қолиш хавфи бўлса ҳам, очикчасига, дангал гапираман. Менга бу экспедиция ҳам, матросларимиз ҳам, ёрдамчим ҳам ёқмайди. Вассалом. Қисқа, лўнда гап шу.

– Сэр, эҳтимол, сизга кема ҳам ёқмаса керак? – савол берди сквайр, унинг жуда жаҳли чиққанини фахмладим.

– Сэр, кеманинг сафарда сузишини кўрмагунимча унинг ҳақида бир нарса дея олмайман, – деб жавоб қилди капитан, – унча ёмон қурилмаганга ўхшайди. Лекин бу ҳақда фикр юритишга ҳали вақт эрта.

– Ундай бўлса, сэр, балки, хўжайинингиз ёқмаётгандир сизга? – сўради сквайр.

Шу пайт суҳбатга доктор Ливси аралашди.

– Тўхтанглар, – деди у, – тўхтанглар. Бунақада жанжалдан бошқа ҳеч нарса чиқмайди. Капитан бизга анчамунча, айна вақтда тушуниб олишга камлик қиладиган даражада оз нарсани гапирди, шундай экан, ундан изох талаб қилишга ҳаққим бўлса керак... капитан, экспедициямиз сизга ёқмаганлигини айтдингиз, шекилли? Нега?

¹ Каюта (голландча; sajuit) – кемада экипаж аъзолари ёки пассажирлар учун белгиланган турар жой, бўлма, хона.

IX БОБ. Порох ва қурол

– Сэр, кемани манави жентльмен қаёққа деса, ўша ёққа олиб бориш учун таклиф қилишган мени, лекин сафарнинг асл мақсадини айтишмади, – деди капитан, – яхшиямки, ҳеч нарса ҳақида сўрамадим. Бироқ кўп ўтмай сафар мақсадини мендан кўра энг судралган матрос ҳам яхшироқ билишига ишонч ҳосил қилдим. Менимча, бу яхшиямас. Сизнингча, қандай?

– Менимча ҳам, шундай, – деди доктор Ливси.

– Кейин эса, – давом этди капитан, – биз хазина ахтаргани кетаётганимизни билиб қолдим. Биласизми, буни кўл остимдаги одамлардан эшитдим. Хазина ахтариш – анча қалтис, нозик иш. Умуман хазина қидириш иши билан шуғулланган эмасман, айниқса бу иш махфий бўлса, бунақа ишларга ҳеч қанақа қизиқишим ҳам йўқ, бироқ мистер Трелони, мени афв этинг-у, сир айтиб кўйилган, айтилганда ҳам тўти қушга айтилган.

– Сильвернинг тўти қушигами? – сўради сквайр.

– Йўқ, бу матал холос. – Уктирди капитан. – Бу – сир ҳеч ким учун сир бўлмай қолди деган сўз. Сиз ўзингиз уринаётган ишнинг қанчалик қийинлигига етарли баҳо бермаётганга ўхшайсиз, сизга ўз кўнглимдагини айтиб кўя қолай: ҳаёт-мамот учун курашишга тўғри келади.

– Сиз мутлок ҳақсиз, – деди доктор, – Биз жуда қалтис ишга кўл уряпмиз. Бироқ олдинда бизни кутаётган хавф-хатар ҳақида ўйламаётганимизни айтиб хато қилдингиз. Гуруҳмиз сизга ёқмабди. Хўш, сизнингча, тажрибали денгизчиларни етарли ёлламабмизми?

– Улар менга ёқмайди, – деди капитан. – Агар очигини айтадиган бўлсам, гуруҳни танлашни менга топшириш лозим эди.

– Фикрингизга кўшиламан, – жавоб қилди доктор. – Дўстим гуруҳни сиз билан бирга танлаши керак эди.

IX БОБ. Порох ва қурул

Сизни ишонтириб айтаманки, бу янглишув тасодифан бўлган. Бу ерда ҳеч қандай қасддан, ғаразгўйликдан қилинган иш йўқ. Кейин сизга мистер Эрроу ҳам ёқмайди, шекилли.

– Ёқмайди, сэр. Унинг яхши денгизчи эканлигига ишонаман. Гуруҳни жуда бўш қўйиб юборяпти, унда яхши ёрдамчи бўлолмайди. У ўз матрослари билан оғиз-бурун ўпишиб юрибди. Штурман кемада матрослардан ўзини олиб қочиши керак. Улар билан бирга ичкиликбозлик қилмаслиги лозим.

– Уни пиёниста демокчимисиз? – сўради сквайр.

– Йўқ, сэр, – деди капитан. – Мен фақат у гуруҳни жуда бўш қўйиб юбораётганини айтмоқчиман..

– Энди капитан, – илтимос қилди доктор, – очиғини айтинг, биздан нимани истайсиз?

– Жентльменлар, ана шу сафарга жўнашга қатъий аҳд қилдиларингми?

– Қатъий, – жавоб қилди сквайр.

– Жуда соз, – деди капитан. – Гарчи ўзим исбот қилолмаган нарсаларни гапирган бўлсам-да, сўзларимни сабр-тоқат билан тинглаётган экансизлар, бу ёғига ҳам кулоқ солинглар бўлмаса. Порох ва қуруллар кеманинг олд қисмига қўйилган¹. Ваҳоланки, каютангизнинг остида ҳам яхшигина хона бор. Уларни шу ерга қўйса, бўлмайдами? Бу биринчиси. Кейин, сизлар тўртта хизматкор олибсиз. Менга айтишларича, улардан бирини кеманинг олд қисмига жойлаштиришмоқчи бўлишибди. Уларнинг каравотларини каюталаринг ёнига қўйса, бўлмайдами? Бу иккинчиси.

– Учинчиси ҳам борми? – сўради мистер Трелони.

– Бор, – деди капитан, – жуда ортиқча валдирашяпти.

¹ Кеманинг олд қисмига матрослар жойлашиб олганди.

– Тўғри, ортиқча валдирашяпти, – маъқуллади доктор.

– Ўз кулоғим билан эшитган нарсани айтиб берай, – давом этди капитан Смоллетт, – Айтишларича, сизда аллақандай оролнинг харитаси бормиш. Харитада хазина кўмилган жойлар хоч аломатлари билан белгилаб кўйилганмиш. Бу орол...

Сўнг капитан оролимизнинг қандай кенглик ва узунликда эканлигини аниқ айтди.

– Мен буни бирорта одамга ҳам айтганим йўқ! – деди сквайр.

– Лекин бундан ҳар бир матрос хабардор, сэр, – эътироз билдирди капитан.

– Буни сиз айтиб қўйгансиз, Ливси! – қичқирди сквайр. – Ёки сен, Хокинс...

– Эндиликда ким айтган бўлса ҳам, барибир эмасми? – деди доктор.

Ўзини қанча оқламасин мистер Трелонига доктор ҳам, капитан ҳам ишонмаганини кўрдим. Ўшанда мен ҳам ишонмагандим, чунки у ниҳоятда оғзи бўш одам эди. Эндиликда эса, ўшанда унинг тўғри гапирганини, бизсиз ҳам гуруҳга оролнинг қаердалиги маълумлигини ўйлаяпман.

– Жентльменлар, бу харита қайси бирингизда сақлаишини билмайман, – давом этди капитан. – Бу харитани мендан ҳам, мистер Эрроудан ҳам махфий сақлаишини талаб қиламан. Акс ҳолда мени вазифамдан бўшатишларингни сўрайман.

– Тушунаман, – деди доктор. – Биринчидан, ортиқча гапларнинг барҳам топишини истайсиз. Иккинчидан, кеманинг куйруқ қисмида қалъа барпо қилиш, у ерга дўстимнинг хизматкорларини тўплаш, уларнинг кўлига

бортдаги ҳамма порох ва қуролларни топширишни истайсиз. Бошқача қилиб айтганда, ғалаён кўтарилишидан кўрқяпсиз.

– Сэр, – деди капитан Смоллетт, – хафа бўлмайман-у, лекин мен айтмаган гапларни мени айтди деб, менга тўнкалишини хоҳламайман. Ғалаён чиқишига асоси бўла туриб, денгиз сафарига чиқишга отланган капитанни оқлаб бўлмайди. Мистер Эрроунинг ҳалоллигига ишончим комил. Матросларнинг кўпчилиги ҳам ҳалол одамлар. Эҳтимол, уларнинг ҳаммаси ҳалолдир. Лекин мен кема хавфсизлиги ҳамда ҳар бир кишининг ҳаёти учун жавоб бераман. Кўп ишлар кўнгилдагидай қилинмаётганлигини кўриб турибман. Эҳтиёт чораларини кўришларингни ёки мени ишдан бўшатишларингни илтимос қиламан. Вассалом.

– Капитан Смоллетт, – дея гап бошлади доктор қулиб, – сиз сичқон туғган тоғ ҳақидаги масални эшитганмисиз? Мени кечиринг-у, лекин ҳозир ўша масални эслатдингиз. Бошимдаги сунъий соч ҳаққи онг ичиб айтман, бу кириб келишингизда биздан кўп нарса талаб қиласиз деб ўйлагандим.

– Доктор, сиз анча сезгир одам кўринасиз, – деди капитан. – Бу ёққа кириб келаётиб мени бўшатишларингни талаб қилмоқчи эдим, чунки мистер Трелонининг гапларимга қулоқ солишига заррача бўлсин умидим йўқ эди.

– Қулоқ солмас эдим ҳам! – қичқирди сквайр, – Агар Ливси бўлмаганида дарҳол ҳайдаб юборардим. Бироқ нима бўлса ҳам гапингизга қулоқ солдим, сиз талаб қилган нарсаларни бажо келтириш учун барча чораларни кўраман. Лекин сиз ҳақингиздаги фикрим ёмон томонга ўзгарди.

IX БОБ. Порох ва қурол

– Ихтиёрингиз, сэр, – деди капитан. – Мен ўз бурчимни адо этганлигимни кейинроқ биласиз.

У чиқиб кетди.

– Трелони, – деди доктор, – кемага иккита ҳалол одамни: капитан Смоллетт ҳамда Жон Сильверни таклиф қилганингизга ишонч ҳосил қилдим.

– Сильвер хусусида фикрингизга қўшиламан, – деди сквайр. – Бироқ анови жирканч ёлғончининг хулқини эркак киши учун, денгизчи учун, борингки, инглиз учун нолайиқ қилиқ деб ҳисоблайман!

– Майли, – деди доктор, – кўрамиз.

Биз палубага чиққанимизда матрослар аллақачон порох билан қуролларни ташишмоқда эди. Иш давомида улар «Йо-хо-хо»ни куйлашарди. Капитан билан мистер Эрроу уларга топшириқлар беришмоқда эди.

Бизни янгичасига жойлаштиришгани менга жуда ёқди. Бутун кемани қайта жиҳозлашди. Қуйруқ томонда, ўрта трюмнинг¹ собиқ орқа қисмида олтита каюта тайёрлашди, каюталар чап борт² бўйлаб кетган камбуз³ ва бакнинг⁴ эҳтиёт йўлаги билан туташарди. Даставвал уларни капитан, мистер Эрроу, Хантер, Жойс, доктор ва сквайр учун ажратишганди. Кейин эса каюталардан иккитасини Редрут билан менга беришди, мистер Эрроу билан капитан эса палубада, тахта зинали тамбурга⁵

¹ Трюм (голландча) – уй, хона. Кеманинг пастки палубаси билан кема туби, энг ости ўртасидаги. одатда, юкларни қўйиш ва маҳсулотлар учун фойдаланиладиган орашқ жой.

² Борт (немисча: Bord ёки Borle – чекка, ён) – Кема, космик кема, юк машинаси, самолёт ва шу кабиларнинг ёни, ён девори.

³ Камбуз (голландча) – 1) кема ошхонаси; 2) кема ошхонасининг чўян ёки темир печкаси

⁴ Бак – 1) суюқлик солинадиган қатта идиш; 2) кема юқори палубанинг тумшук қисми, яъни кеманинг олди қисмидаги бақанд жой.

⁵ Тахта зинали тамбур – трюмга тушадиган зинапоя кирадиган хона.

IX БОЪ. Порох ва курул

жойлашишди, унинг икки томони шундай кенгайтирилдики, кўйруқ рубкасига¹ ҳам тушиш мумкин эди у ердан. Шунга қарамай, бу ер бир оз торроқ эди, лекин, ҳар ҳолда, унга иккита гамак² сиғди. Ҳатто штурман ҳам бундай жойлашишдан мамнун бўлди. У ҳам гуруҳга ишонмаган бўлса керак. Ҳар ҳолда бу менинг таҳминим, чунки кўп ўтмай ўзингиз ҳам биларсиз, у кемада кўп бўлмади.

Порохларни ташиб, каюталаримизни жиҳозларканмиз астойдил ишладик, ниҳоят соҳилдан қайикда охириги матрослар, улар билан бирга Дароз Жон ҳам келишди.

Ошпаз маймундай чаққон ҳаракат қилиб кемага чиқди, биз нима билан машғул эканимизни кўриши биланок кичкирди:

– Ҳой оғайнилар, нима қияпсизлар?

– Порох солинган бочкаларни ташияпмиз, Жон, – деди матрослардан бири.

– Оббо, нега энди? – кичкирди Дароз. – Унақада эрталабки сув қайтишини бой бериб кўямиз-ку!

– Улар менинг буйруғимни бажаришяпти! – капитан унинг гапини бўлди. – Сиз эса, азизим, ошхонага боринг, токи матрослар ўз вақтида овқатлансин.

– Хўп бўлади, сэр, – деди ошпаз.

Сўнг пешанасидаги бир тутам сочини сийпаб кўйдида, ошхонага кириб кетди.

– Жуда ажойиб шоввоз одам-да, капитан, – деди доктор.

– Бўлиши мумкин, сэр – деди капитан Смоллетт. –

¹ Рубка – кема палубаси устига қурилган ва кемани бошқариш постлари турадиган баланд жой.

² Гамак – ҳордиқ чиқариш учун хизмат қиладиган беланчак.

Ҳой, йигитлар, секинроқ, секинроқ!

У матросларнинг ёнига югурди. Матрослар порохли бочкани юмалатиб келишарди. Тўсатдан у кеманинг ўрта қисмига ўрнатилган, махсус ускуна устида айланадиган, тўққиз фунтли мис замбаракка қараб турганимни кўрди-ю, ўша заҳоти менга дағдаға қилди.

– Ҳой, юнга, – бақирди у, – йўкол бу ердан! Ошпазнинг олдига бор, сенга иш топиб беради.

Мен ошхонага чопиб кетаётиб, унинг баланд овоз билан докторга:

– Кемада, менинг ихтиёримда эркатойлар бўлишига тоби-тоқатим йўқ, – деганини эшитдим. Сизни ишонтириб айтаманки; шу дақиқада сквайрнинг, капитан токат қилиб бўлмайдиган ёмон одам, деган фикрига қўшилдим, уни ёмон кўриб қолдим.

Х БОБ. САФАР

Югур-югур, қий-чув туни билан давом этди. Буюмларни бир жойдан иккинчи жойга ташидик. Қайиқ дамбадам соҳилдан сквайрнинг мистер Блендлига ўхшаган оқ йўл тиловчи дўстларини ташиб турди. «Адмирал Бенбоу»да ҳам ҳеч қачон бунчалик кўп ишламаган эдим.

Тонг оқаришн олдидан боцман сурнайини чалиб, гуруҳ лангарни кўтараётганда мен итдай чарчаган эдим.

Бирок икки баравар ортик чарчаганимда ҳам палубадан кетмасдим барибир. Мен учун ҳамма нарса – дона-дона қилиб берилган буйруқлар ҳам, чинқирок хуштак товуши ҳам, кема фонарларининг ҳира ёруғида куйиб-пишиб ишлаётган кишилар ҳам янги ва марокли эди.

– Ҳой, Сон гўшти, ашулани бошла! – қичқирди матрослардан бири.

– Эскисини! – деб бақирди бошкаси.

– Хўп бўлади, йигитлар, – деди палубада кўлтиктаёғига суяниб турган Дороз Жон.

Кейин менга жуда таниш бўлган ашулани бошлади:

Ўлик сандигига ўн бешта одам...

Бутун гуруҳ унга жўр бўлди:

Йо-хо-хо, бир шиша ром!

Матрослар сўнгги «хо» дейишганда занжир ричагини¹ бараварига босишди.

Қадимий «Адмирал Бенбоу» ёдимга тушиб кетди, гўё матрослар хорига тўсатдан марҳум Бонсинг овози кўшилиб кетгандай бўлди.

Кўп ўтмай лангар кўтарилди, кеманинг олд томонига маҳкам боғлаб қўйилди. Ундан сув тома бошлади. Шамол елканларни шиширди. Ер биздан чекина бошлади. Бизни қуршаб олган кемалар узоклаша бошлади. Озгина мизғиб олиш учун ўрнимга ётиб улгурмасимдан «Испаньола» Хазиначилар Ороли томон йўл олди.

Сафаримизнинг ҳамма тафсилотларини ёзиб ўтирмайман. Сафаримиз жуда муваффақиятли бўлди. Кема жуда яхши чиқиб қолди, гуруҳ эса тажрибали денгизчилардан иборат эди, капитан ўз ишини жуда пухта биларкан. Лекин Хазиначилар Оролига етгунга қадар эслаб ўтишга арзигулик икки-учта воқеа бўлиб ўтди.

Энг аввало, мистер Эрроунинг капитан айтгандан кўра ҳам ёмонроқ одам эканлиги маълум бўлиб қолди. Матрослар ўртасида ҳеч қандай обрўси йўқ эди унинг, гапига ҳеч ким қулоқ ҳам солмасди. Бирок бу ҳали ҳол-

¹ Ричаг (русча; тўқмоқ, сўйил, гаврон) – 1) бирор таянч нуктасига эга бўлган ва оз куч билан катта кучни мувозанатга келтирадиган оддий қурилма; 2) бирор ишни бажариш, бошқариш учун хизмат қиладиган дастали нишанг.

ва экан. Йўлга чиккач, икки-уч кундан кейин у палубада юзлари кизарган, кўзлари хира тортган холда пайдо бўлди. Тили оғзида аранг айланарди. Мастликнинг бошқа белгилари ҳам яққол кўриниб турарди. Баъзида уни каютага шарманда килиб ҳайдашарди. У тез-тез йиқилар ва лат ерди. Қун бўйи ўрнидан турмай ётган пайтлари ҳам бўлди. Албатта, у бир-икки кун ҳушёр бўлиб юрар, ўшанда ҳам ўз бурчини аранг бажарарди.

Унинг ичкиликни қаердан олишига ҳеч тушуна олмасдик. Бутун кема шу жумбоқ ҳақида бош қотирарди. Биз уни кузатдик, бироқ ҳеч нарсани аниқлай олмадик. Ундан бу ҳақда юзма-юз келиб шартта сўраганимизда, у агар маст бўлса, башарамизга бакрайганича хахолаб куларди; агар ҳушёр бўлса, умри бино бўлиб, оғзига сувдан бошқа нарсани олмаганини айтиб, тантанали равишда қасам ичарди.

У штурман сифатида ҳеч нарсага ярамас, фақат қўл остидагиларга ёмон таъсир ўтказмоқда эди. Унинг ҳоли вой бўлиши равшан бўлиб қолганди. Бўронли, зимистон тунларнинг бирида унинг кемадан ғойиб бўлганига ҳеч ким ажабланмади ҳам, куймади ҳам.

– Бортдан йиқилиб тушган! – деди капитан. – Хўш, жентльменлар, бу ҳодиса уни кишанлаб қўйиш заруратидан халос этди бизни.

Шундай қилиб, штурмансиз қолдик. Гурухдан бирор кишини шу вазифага кўтаришимиз лозим эди. Боцман Жоб Эндерсонни танладик. Уни илгаригидек боцман деб чақиришар, лекин у штурманнинг вазифасини бажарарди.

Бу ишда жуда кўп саёхат қилган, денгизни яхши билган мистер Трелони ҳам анча яраб қолди – ҳаво очик

кунлари у вахтада¹ турарди. Иккинчи боцман Израэль Хендс тиришқоқ, тажрибали кекса денгизчи бўлиб, унга истаган ишни топшириш мумкин эди.

У Дароз Жон Сильвер билан анча қалин эди. Модоники номини тилга оларканмиз, Сильвер ҳақида ҳам батафсилроқ хикоя қилишга тўғри келади.

Матрослар уни Сон гўшти деб чакиришарди. Қўли холис бўлиши учун у кўлтиқтаёғини ип билан бўйнига осиб оларди. Кўлтиқтаёқ билан деворга суяниб, кеманинг ҳар бир ҳаракатидан чайкалиб овқат тайёрлаётганида у гўё қаттиқ ер устида турганга ўхшарди. Унинг шамолли кунларда палубадаги кенг жойларда ўзи учун тортиб қўйилган арқонни ушлаганича эпчил ва тез ҳаракат қилишини кўриш ундан ҳам мароқли эди. Матрослар бу арқонларни «Дароз Жоннинг илгаги» дейишарди. У юриб бораётганда ана шу «илгак»ларни ушлар, гоҳ кўлтиқтаёғини ишлатар, гоҳ уни арғамчида судраб юрарди.

Ҳар ҳолда илгари у билан бирга сузган матрослар унинг олдинги Жон эмаслигидан афсусланишарди.

– Сон гўштимиз оддий одамлардан эмас, – дерди менга иккинчи боцман. – Ёшлигида у мактаб талабаси бўлган, истаса китобий сўзлар билан ҳам гаплашаверарди. Жуда ботир, довжорак. Дароз Жон олдида шер пашадай бир нарса эди. Бир куни унга тўрт киши ташланиб қолди, Жон бўлса уларнинг каллаларини бир-бирига уриб, мана бундай қилиб болади, қўлида қурол-пуроли ҳам йўқ эди.

Бутун гуруҳ уни жуда ҳурмат қилар, ҳатто буйруғига бўйсунарди. У ҳар бир киши билан умумий тил топа

¹ Вахта (немисча) – курикчилик, коровуллиқ хизмати. 1) кемада посбонлик, навбатчилик; 2) бирор иш-меҳнат, жараён ҳолати, пости.

олар, ҳар кимнинг кўнглини овлай оларди. У менга анча меҳрибон эди. Жон ниҳоятда озода саклайдиган камбузга кириб қолганимда ҳамма вақт хурсанд бўларди. Унинг идишлари доим яркираб турар, чиройли қилиб териб қўйилган бўларди. Бурчакдаги қафас ичида тўти куши ҳам бор эди.

– Хокинс, – деди менга Сильвер, – кириб, суҳбатлашиб тургин. Бoshқалардан кўра сен кирсанг, жуда қувонаман, ўғлим. Ўтириб гапимга қулок сол. Мана, Капитан Флинт... мен тўти қушимга машҳур қароқчи шафафига Капитан Флинт деб от қўйганман. Капитан Флинт сафаримиз омадли тугагини башорат қиляпти... Шундайми, Капитан?

Тўти қуш одатдан ташқари шошилиб, қуйидаги сўзларни такрорлади:

– Пиастрлар! Пиастрлар! Пиастрлар!

Қуш бу сўзларни ҳолдан тойгунча ёки Жон қафас устини чойшаб билан ёпиб қўйгунча айтаверарди.

– Бу қушнинг ёши икки юзда бўлса керак, Хокинс, – деди у. – Тўти қушлар узок яшайди. Шайтон ўз умрида кўрганидан ҳам кўпроқ ёмонликни кўргандир мана шу тўти қушим. У Ингленд¹ билан, машҳур капитан Ингленд қароқчи билан сузган. У Мадагаскарда², Малабарда³, Суринамда⁴, Провиденсда⁵, Порто-

¹ **Эдвард Ингленд** (тахминан 1690-1720) – ирланд қароқчиси. 1717-1720-йилларда Ҳинд океани ва Африка атрофларида жуда машҳур бўлган.

² **Мадагаскар** – Ҳинд океанидаги орол. Африка материгидан 400 километр шарқда. Майдони 590 минг километр квадрат. Оролда Мадагаскар давлати жойлашган.

³ **Малабар** – Ҳиндистоннинг Араб денгизида жойлашган тарихий вилояти.

⁴ **Суринам** – Жанубий Американинг шимолий-шарқдаги давлат. Расмий номи Суринам Республикаси. Норасмий номи – Голландия Гвианаси.

⁵ **Провиденс** – Ҳинд океанидаги орол.

Беллода¹ бўлган. У чўкиб кетган Галеонлардан² қандай қилиб юкларни олиб олишганини кўрган. Худди ўша пайтларда «пиастрлар» деб қичқиришни ўрганган. Бунга ажабланмаса ҳам бўлади: Хокинс, ўша куни уч юз эллик минг пиастрни қўлга киритишганда ўзиям! Бу тўти куш Гоа³ яқинида Ҳиндистон вице-қиролига хужум қилинганда ҳам иштирок этган. Бироқ кўринишдан ёшга ўхшайди. Капитан, сен порох тутунини ҳидлагансан, тўғрими?

– Бошқа галсга⁴ бур! – кичқирди тўти.

– Бу менинг энг яхши денгизчим, – деди ошпаз ва чўнтагидан қант олиб, тўтини сийлади.

Тўти куш қафас симларини чўкиди, куракда турмайдиган сўзлар билан сўкинди.

– Қозонга яқин юрсанг, қораси юқар, дейдилар-ку, – уқтирди Жон. – Бу фақир, кўпни кўрган бегуноҳ куш сўкишни ҳам қияди-да, лекин нима деганига ўзи тунунмайди. Иложи бўлса, парвардигори оламнинг олдида ҳам сўкади.

Жон шу сўзларни айтиб, пешанасидаги бир тутам сочини силаб қўйди, шунда уни оламдаги энг олижаноб киши деб билдим.

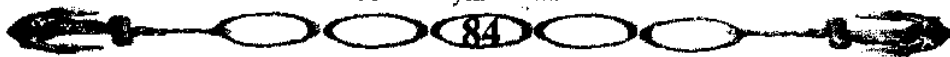
Сквайр билан капитан Смоллетт ўртасидаги муносабат илгаригидай бузуқ эди. Сквайр сира тортинмай капитан ҳақида нафрат билан гапирарди. Капитан ҳеч қачон сквайр билан гаплашмас, сквайр бирор нарсани сўраганида эса қисқа ва совуқ қилиб кескин жавоб берар-

¹ Порто-Белло – Шотландиядаги порт.

² Галеонлар – испанларнинг XVI-XVIII асрлардаги елканли машҳур ҳарбий кемаларининг умумий номи. Буларда асосан Америка қитъасининг бойликлари европага олиниб кетилган.

³ Гоа – Ҳиндистоннинг жанубий-ғарбий қисмидаги штати. 1535-1960-йилларда Португалиянинг мустамлакаси бўлган.

⁴ Галс – кеманинг шамолга нисбатан йўналиши.

ди. Исканжага олинган капитан гуруҳ ҳақидаги ўзининг фикри хато эканлигини бўйнига олиши керак эди. Кўпчилик матрослар жуда яхши ишлар, бутун гуруҳ ўзини яхши тутарди. Кемага эса капитан ниҳоятда кўнгили кўйиб қолганди.

– Сэр, яхши хотин эрининг гапини иккита қилмаганидай, кема ҳам рулга сўзсиз бўйсуняпти. Бирок, – деди у давом этиб, – ҳали уйга қайтганимизча йўқ, сафаримиз илгаригидай менга ҳеч ёқмаяпти.

Сквайр бу гапларни эшитиб, унга орқасини ўгириб олар, тумшугини осмонга кўтариб, палубада у ёқдан-бу ёққа юриб қолар эди.

– Ҳеч қанча вақт ўтмай, – дерди у, – бу одам тоқатимни тоқ қилади.

«Испаньола»мизнинг афзаллигини тасдиқловчи бўронга бардош беришга тўғри келди. Гуруҳ жуда мамнун эди, бу бежиз эмасди. Менимча, Нух пайғамбар¹ биринчи бор денгиз сафарига чиққандан буён ҳеч қайси гуруҳ бунчалик эркалатилмагандир. Денгизчиларга икки улушда грог² бериш учун турли хил баҳоналарни излаб топишарди. Сквайр бирорта матроснинг туғилган кунини эшитиб қолгундай бўлса, ўша заҳоти ҳаммага

¹ Нух алайҳиссалом – Қуръонда номи зикр қилинган пайғамбарлардан бири. Қуръонга кўра, Оллоҳ Нухни ўз қавмига пайғамбар қилиб юборган. Нух 950 йил яшади (Анкабут сураси, 14-оят). Нухга Олооҳ кема ясашни ва барча жониворлардан бир жуфтдан олиб кемага жойлаштиришни бузурган. Кейин Оллоҳ осмондан жуда кўп ёмғир ёғдирди, ернинг ҳамма томонидан ҳам сув чиқартирди. Осмон суви билан ер суви қўшилиб улкан тўфон пайдо бўлди. Тўфонда барча кофирлар ҳалок бўлди, фақат кемадагилар соғ қолдилар. Сув пасайгандан кейин кема Жудий тоғи устида тўхтади. Кема тоғ тепасига келиб гўхтаб, ер тўфон сувини ютиб битиргач, Аллоҳ Нухни кемадан ерга тушишга буюрди. Нух ва унга имон келтирган кишилар кемадан тушишди. Бу замин Мусил деган юрт эди. Қуръонда Нух қиссасини баён қилувчи «Нух» сураси мавжуд.

² Грог – араб ёки ромга шакар солиб, қайноқ сув аралаштириб тайёрланган ўткир ичкилик.

пудинг¹ ҳады қилинарди. Палубада эса истаган одам истаган пайтда олиб ейиш учун олма тўла бочка турарди.

– Бундан ҳеч қандай яхшилик чикмайди, – деди капитан доктор Ливсига. – Бу уларни бузади, холос. Менга ишонаверинг:

Бироқ олма солинган бочка, кейин биларсиз, бизга катта хизмат қилди. Фақат ана шу бочка шарофати билан хавф-хатардан огоҳ бўлдик ва хоинлар қўлида ўлиб кетмадик.

Бу воқеа шундай бўлди. Биз, аввало, оролимизга олиб борадиган мувофиқ шамол йўлига чикиб олиш учун пассатга² қарши сузаётган эдик, эндиликда эса унга шамол оқими бўйича сузиб борардик, бундан аниқроқ қилиб тушунтиролмаيمان. Кеча-ю кундуз уфқда орол кўриниб қолар деган умидда узоқларга тикилардик. Ҳисобимизга кўра, оролга етишга бир суткадан камроқ вақт қолганди. Ё бугун кечаси, ё кечи билан эртага тушга яқин «Хазиналар ороли»ни кўришимиз керак эди. Жанубга, жануби-ғарбга томон борардик. Траверсга³ бир текис шамол келиб уриларди. Денгиз осойишта эди. «Испаньола» олдинга қараб интилар, баъзан унинг бушпритига⁴ сапчирди тўлқинлар. Хуллас, ҳамма иш жойида эди. Ҳамманинг кайфияти кўтаринки, ҳамма сафарнинг биринчи ярми тамом бўлганига хурсанд эди.

¹ Пудинг (инглизча) – инглиз севиб истеъмол қиладиган, тухум, шакар, сут ва ун қоришмасидан тайёрланадиган пиширик.

² Пассат (немисча) – тропик кенгликларда океанлар узра эсиб турадиган барқарор шамол, ҳаво оқими.

³ Траверс – 1) кема шамолга нисбатан ён томони 2) ён томондан ёки орқадан келиши қутилган ўқлардан сақланиш учун окоп атрофига уйилган тупроқ, дўнглик; 3) сув ичига кириб борадиган кўтарма ғов, дамба; 4) альпинистларнинг тоғ тизмаларини кўндаланг ошиб ўтиши; 5) отнинг ён томони билан юриши.

⁴ Бушприт – кема тумшугидаги олдинга туртиб чикиб турган тўсин ёки кема тумшугидаги елкан ўрнатиладиган брус.

Қуёш ботиб, ишим тугагач, ўз ўрнимга кетаётиб, тўсатдан, бирорта олма емайманми, деб ўйлаб қолдим. Бир зумда палубага югуриб чиқдим. Қоровуллар кема тумшугида оролни кўриш умидида денгизга тикилиб туришарди. Дарға елканнинг шамол келиб урилаётган бурчагини кузатганича ҳуштак чаларди. Ҳамма ёқда осойишталик, фақат борт ортида сув шовилларди, холос.

Бочкада фақат биттагина олма қолибди. Уни олиш учун бочканинг ичига тушишга тўғри келди. Ним қоронғиликда, бочка ичида ўтириб, сувнинг шовиллаши, кеманинг бир меъёрда чайқалишининг таъсирида ухлаб қолишимга оз қолди. Тўсатдан палубада бочканинг ёнига кимдир оғир чўқди. Бочка сал қимирлади: у бочкага орқаси билан суянди. Мен энди чиқай деганда, ҳалиги одам гап бошлади. Бу Сильвернинг овози эканлигини танидим, бир оз гапида давом этмагунча мутлақо бочкадан чиқмасликка аҳд қилдим. Мен кўрқув ва қизиқшдан ўпкам оғзимга тикилиб, дағ-дағ қалтираганча бочканинг тагига ётиб олиб қулоқ сола бошладим. Дастлабки сўзларданок кемадаги ҳамма ҳалол одамларнинг ҳаёти, тақдири менинг кўлимда эканлигини англадим.

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб
нималарни эшитдим?

XI БОБ. ОЛМАДАН БЎШАГАН БОЧКАДА ЎТИРИБ НИМАЛАРНИ ЭШИТДИМ?

Йўқ, мен эмас, – деди Сильвер, – Флинт капитан эди. Мен эса квартирмейстер¹ бўлганман, чунки оёғим ёғоч оёқ эди. Қари Пью кўзидан жудо бўлган жангда мен оёғимдан айрилганман. Оёғимни бир хирург – олим кесиб ташлади, у коллежда ўқирди, лотинчани сувдай биларди. Барибир дордан қочиб қутулолмади, уни Корсо-Каслда итдай осиб юборишди... бошқалар катори қуёш тафтада жизгинаги чиқиб ётди. Шунақа! Улар Робертснинг одамлари эди, уларнинг ҳаммаси ўз кемаларининг номини алмаштирганлари учун ҳалок бўлишди. Бугун кема «Қирол бахти» деб номланса, эртасига бошқача номда бўларди. Биз «Кассандра» номини ҳеч ҳам ўзгартирмадик. Кемамиз бизни Ингленд Ҳиндистон вице-қиролини талагандан кейин Малабардан эсон-омон уйимизга олиб келди. Флинтнинг бортигача қонга тўла эски кемаси «Морж» ҳам ўз номини ўзгартирмади, кемада олтин шу қадар кўп эдики, оғирлигидан кема сув тубига чўкай-чўкай дерди.

– Эҳ, – матросларимиз ичида энг индамасининг завқ-шавққа тўла овози эшитилди, – бу Флинт дегани хўп шоввоз экан-да!

– Айтишларича, Дэвис ҳам ундан қолишмаган, – деди Сильвер. – Лекин ҳеч қачон у билан бирга сузмаганман. Мен аввал Ингленд билан, кейин Флинт билан сузганман. Энди бўлса денгизга ўзим чиқдим. Ингленд-

¹ **Квартирмейстер** (*немисча*; Quartiermeister ёки инглизча Quartermaster) – 1) умум-қўшин кўмондонлигидаги ҳарбий унвон. Ҳозирги вақтда штурман ёрдамчисига нисбатан қўлланилади; 2) озиқ-оқват бўйича мудир.

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб нималарни эшитдим?

дан тўққиз юз, Флинтдан икки минг фунт-стерлинг¹ ишлаб олдим. Оддий матрос учун бу ёмон эмас. Гап пул топишда эмас, балки уни сақлай билишда... Ҳозир Ингланднинг одамлари қаерда? Билмайман... Флинтнинг одамлари-чи? Уларнинг кўпчилиги шу ерда, кемада, пудинг текканига хурсанд. Уларнинг кўпи соҳилда га-доллардай кун кўришарди. Худо ҳақки, очликдан ўла ёзишганди. Қари Пью кўзи кўр бўлиб қолгач, шунингдек, номусини ҳам барбод этгач, гўё парламентдаги лорд сингари йилига бир минг икки юз фунтдан сарфлай бошлади. У ҳозир қаерда? Ўлган, ер остида чириб ётибди. Лекин икки йил муқаддам унинг егани ҳеч нарсаси йўқ эди. У садақа сўрар, ўғирлик қилар, бировларнинг кекирдагини узарди-ю, барибир қорнини тўйға-золмасди!

Ана, қароқчи бўлишнинг оқибати! – деди ёш денгизчи.

– Тентаклик қилма! – деди Сильвер. – Бу гап сенга тегишли эмас: ёш бўлсанг, ҳам эсинг жойида. Сени лакиллашиб бўлмайди! Буни сени дастлаб кўрганимдаёқ пайкаганман, сен билан эркакчасига гаплашавераман.

Тасаввур қила оласизми, бу қари фирибгар менга гапирган ширин сўзларини бошқаларга ҳам гапирганини эшитиб қай аҳволга тушмадим!

Агар қўлимдан келса, уни ўлдириб қўя қолардим...

Бу орада Сильвер, ўзининг гапини биров эшитиб турганидан хабарсиз, сўзида давом этди.

– Омад жентльменларининг тақдири доим шунақа. Уларнинг ҳаёти оғир, дорга осилиш учун қалтис ишга

¹ Фунт стерлинг (инглизча; pound ёки pound sterling) – Буюк Британия пул бирлиги. 1 фунт стерлинг = 100 пенс (1971-йилга қадар Фунт стерлинг = 100 шиллинг = 240 пенс бўлган).

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб нималарни эшитдим?

қул уради. Уришқоқ хўрозлар жанг олдидан бошлаб парвариш қилингани каби, роса еб-ичишади. Улар сафарга бир неча юз чақа билан чиқиб, бир неча юз фунт билан қайтиб келишади. Ўлжани ичиб, пулни сарфлаб бўлгач, яна битта кўйлақда денгиз сафарига отланадилар. Бироқ мен бундай қилмайман. Мен пулларимни бўлиб-бўлиб, ҳар хил банкларга қўяман, лекин шубҳа туғдирмаслик учун ҳеч қаерга кўпроқ пул қўймайман. Ёшим эллиқда, шуни назарда тут. Мана шу сафардан қайтиб ҳақиқий жентльменлар яшагандай турмуш кечираман... Вақт етди, дейсанми? Хўш, нима бўпти, ҳозиргача ҳам ёмон яшаганим йўқ. Ўзимни ҳеч қачон ҳеч нарсадан бебаҳра қолдирмадим. Жойим юмшоқ, овқатим лаззатли бўлди. Фақат денгизда сал кийинроқ бўларди. Ишни нимадан бошлаганман? Сен сингари матросликдан.

– Ахир, олдинги пулларингиз эндиликда шамолга соврилади-ку, – деди ёш матрос. – Бу сафардан кейин Бристолда қандай кўринасиз?

– Сенингча, пулларим ҳозир қаерда? – деб сўради Сильвер масҳараомуз қиёфада.

– Бристолдаги банклар ҳамда бошқа жойларда, – деди матрос.

– Тўғри, улар ўша ерда эди, – деди ошпаз. – Биз лангар кўтарганимизда ўша ерда эди. Бироқ ҳозир кампирим пулларни у ердан олди. «Кузатув дурбини» ижарага олинган участкалари, мижозлари ва жиҳозлари билан сотиб юборилди, кампирим у ердан жўнаб кетди, мени келишиб олинган жойда кутиб туради. Бу жой қаердалигини айтиб берардим-у, чунки сенга тўлиқ ишонман, бироқ уларга ҳам айтмаганим учун бошқалар хафа бўлишади, деб қўрқаман.

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб
нималарни эшитдим?

– Кампирингизга ишонасизми? – сўради матрос.

– Омад жентльменлари, – деди ошпаз, – бир-бирига камдан кам ишонади. Жуда тўғри қилишади. Бироқ мени алдаш анча қийин. Кимки кекса Жоннинг дорда типирчилаши учун арқон туширадиган бўлса, бу дунёда умри қисқа бўлади. Бировлар Пьюдан, бошқалар Флинтдан кўркишарди. Мендан эса Флинтнинг ўзи кўрқарди. Мендан кўрқарди ҳамда фахрланарди... Унинг гуруҳи ўт-олов эди. Шайтоннинг ўзи ҳам у билан очик денгизга сафарга чиқишга юраги дов бермасди. Мени биласан, мактаниб ўтирмайман, мен ок кўнгил, кувнок одамман, лекин квартирмейстер бўлган пайтларимда Флинтнинг кекса кароқчилари менга ювошгина кўйдайд кулоқ солишарди. Эҳ-ха, кекса Жоннинг кемасида интизом шундай каттик эдики!

– Жон, гапнинг нўскалласи, – эътироф этди матрос, – мана шу суҳбатга қадар ишингиз дидимга унча ўтиришмас эди. Энди бўлса, мана менинг кўлим, мен розиман.

– Сен мард, жуда ақлли йигитсан, – деди Сильвер ва унинг узатган кўлини шундай қизгин қисдики, ҳатто мен ўтирган бочка қимирлаб кетди. – Сен ҳали кўз кўрмаган, кулоқ эшитмаган омад жентльмени бўласан!

Бора-бора улар гаплашаётган тилга тушуна бошладим. «Омад жентльменлари» деб улар кароқчиларни айтишарди. Мен ҳалол матросни, эхтимол, бутун кема бўйича энг ҳалол матросни, ана шу кароқчилар тўдасига авраб жалб қилишдек воқеанинг гувоҳи бўлдим. Кейин Сильвер астагина хуштак чалди, бочка ёнига яна кимдир келиб ўтирди.

– Дик ўзимизники бўлди, – деди Сильвер.

– Унинг ўзимизники бўлишини билардим, – иккинчи

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб
нималарни эшитдим?

боцман Израэль Хендснинг овозини эшитдим. – Дик тентаклардан эмас.

У анчагача тамаки чайнаб ўтирди, кейин тупуриб ташлаб, Дароз Жонга мурожаат қилди:

– Айт-чи, Сон гўшти, маркитант¹ қайиғидай ликиллаб юраверамизми? Чакмоқ ҳақки онт ичиб айтаман: капитан жуда жонимга тегди! Менга шунча хўжайинлик қилгани етар энди! Мен капитан каютасида яшашни истайман, менга улар еган ноз-неъматлар, улар ичган винолар керак.

– Израэль, – деди Сильвер, – бошинг унчалик киммат эмас, чунки унда мия деган нарса ҳеч қачон бўлмаган. Бироқ қулоқ солишга устасан, чунки узун қулоқсан. Шундай экан, қулоқ сол: сен илгаригидай гуруҳ жойлашган хонада ухлайсан, мазаси йўқ овқатларни ейсан, итоаткор, одобли бўласан, ўзим айтмагунимча оғзингга бир томчи ҳам ичимлик олмайсан. Ҳамма ишни менга қўйиб беравер, ўғлим.

– Мен йўқ деяпманми? – минғирлади иккинчи боцман. – Фақат қачон деб сўраяпман, холос.

– Қачон? – кичқирди Сильвер. – Хўп, қачонлигини айтиб қўя қолай сенга. Мумкин қадар кечроқ – энди қачонлигини билдингми? Капитан Смоллетт биринчи даражали денгизчи, у бизнинг нафимиз учун кемани бошқариб боряпти. Сквайр билан докторда харита бор, бироқ унинг қаерга яширилганини билмасам! Сен ҳам билмайсан. Шунинг учун ҳам сквайр билан доктор хазинани топсин, уни кемага юклашда бизга ёрдам беришсин. Ана ўшанда кўрамиз. Агар сизга ўхшаган гол-

¹ **Маркитант** (немисча: Marketender ёки *итальянча*: mercatante – савдогар) – ўрта асрлар ҳабий кўшин билан бирга юриб озик-овқат моллари савдоси билан шуғулланган савдогар.

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб
нималарни эшитдим?

ланд зотларига ишончим комил бўлганида эди, капитан Смоллеттга бизни орқага – ярим йўлгача олиб келишга имкон берардим.

– Ўзимиз ҳам ёмон денгизчиларданмасмиз! – эътироз билдирди Дик.

– Ёмон матросларданмасмиз демокчисан-да, – Сильвер унинг гапини тузатди. – Руль бошқаришни биламиз. Лекин кема йўналишини ким ҳисоблайди? Бунақа ишлар қўлидан келадиган ҳеч ким йўқ орамизда жентльменлар. Агар ихтиёр менда бўлганида, капитан Смоллетт орқага қайтишда бизни, ҳеч бўлмаса, пассатлар эсадиган ергача олиб келиб Қўйишига йўл берардим. Ана ўшанда лоақал тўғри сузаётганимизни билган одамларга кунига бир қошиқдан чучук сув бериб ўтирмаган бўлардик. Лекин мен қанақа одамлар эканликларингни яхши биламан. Хазинани бу ёққа – кемага ташиб бўлишлари биланок оролнинг ўзида улар билан ҳисоб-китобни тугаллаш керак. Лекин афсус! Сизлар бўлса тезроқ ичкиликка етишиш илинжидасиз. Очиғини айтсам, сиздақа одамлар билан орқага қайтишга тўғри келишини ўйласам юрагим эзилиб кетади.

– Ҳой Дароз, хаддингдан ошма! – кичкирди Израэль. – Ахир, сен билан ҳеч ким жанжаллашмаяпти-ку.

– Бекордан-бекорга ҳалокатга учраган озмунча катта кемаларни кўрдимми? Офтобда жизғинаги чиқиб, дорда осилиб турган озмунча азаматларни кўрдимми? – деди Сильвер. – Нега шундай бўлди? Чунки ҳаммаси шошилишган, шошилишган, шошилишган... Менга кулоқ солинглар: мен денгизда сузганман, умримда озми-кўнми нарсени кўрганман. Агар сизлар кемани бошқариш

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб
нималарни эшитдим?

ни, шамол билан курашишни эплаганларингда эди, аллақачонлар кареталарда¹ ялло қилиб юрардиларинг. Бироқ сизларга йўл бўлсин! Сизларни биладан. Ромни тўйиб ичасиз-да, ўзингизни дорда кўрасиз.

– Жон, сенинг капелланга² ўхшашлигингни ҳамма биледи, – Израэль унга эътироз билдирди. – Бироқ кемани сендан кўра дурустрок бошқарганлар ҳам бўлганку, ахир. Улар вақтичоғлиқ қилишни ёқтиришган. Бироқ улар ўзларини кўмондон қилиб кўрсатишмаган, маишат қилишган, бошқаларга ҳам халақит беришмаган.

– Тўғри, – деди Сильвер. – Лекин ҳозир улар қани? Пью шундай эди – кашшоқликда ўлди. Флинт ҳам шунақа эди – у ҳам ром туфайли Саваннада оламдан ўтди. Тўғри, улар ёкимтой, хушчақчақ одамлар эди... Гап шундаки, ҳозир улар қаерда?

– Агар кўлимизга тушишса, – деб сўради Дик, – уларни нима қиламиз?

– Манови одам хўб дидимдаги одам-да! – деди ошпаз завкланиб. – Беҳуда нарса ҳақида эмас, ишдан гапиреди Сенингча, уларни нима қилиш керак? Уларни бирорта одам яшамайдиган соҳилга ташлаб кетамизми? Ингланд шундай қиларди. Ёки уларнинг ҳаммасини чўчкадай сўйиб ташлаш керакми? Флинт ёки Билли Бонс шундай йўл тутишарди.

– Ҳа, Биллининг шунақа одати бор эди, – деди Израэль. – «Ўликлар тишламайди» деб айтарди у. Эндликда унинг ўзи раҳматлик бўлиб кетди, ўз мақолини ўзи тажрибада синаб кўриши мумкин. Ҳа, Биллининг бу ишда суяги йўқ эди.

– Тўғри, – деди Сильвер. – Билли бу ишларда жуда

¹ Карета (лотинча) – усти ва ёнлари ёпик тўрт ёлдиракли енгил арава.

² Капеллан – 1) кема руҳонийси; 2) католикларда хонаки черков попи, руҳонийси.

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб нималарни эшитдим?

шоввоз эди. Ҳеч кимни жазосиз қолдирмасди. Бирок мен оқ кўнгил одамман, жентльменман; лекин ишнинг жиддийлигини сезиб турибман. Энг аввало, бурчга содик бўлиш керак, йигитлар. Мен уларни ўлдиришга овоз бераман. Умуман, парламент аъзоси бўлиб, зарҳал¹ кареталарда юрганимда анови ингичка оёқ стрекулистларнинг² монахга³ ёпишган иблисдай менга ёпирилишини мутлақо истамайман. Мева пишгунга қадар кутиш керак. Пишдими, уни дарҳол узиш керак.

– Жон, – деди боцман, – нақ қаҳрамоннинг ўзгинаси-сан!

– Бунга кейинроқ ишонч ҳосил қиласан, Израэль, – деди Сильвер. – Мен фақат бир нарсани талаб қиламан: менга сквайр Трелонини қўйиб берасизлар. Унинг бузқоникига ўхшаган калласини ўз қўлим билан узмоқчиман... Дик, – деб қўшимча қилди у тўсатдан, – барака топгур, дик этиб туриб битта олма олиб бер, томоғим курукшаб қолганга ўхшайди.

Қанчалик даҳшатга тушганимни биласизми! Агар қувватим етса, ўрнимдан сакраб туриб, қочиб кетган бўлардим, бироқ юрагим ҳам, қўл-оёқларим ҳам итоат этмай қўйди менга. Дик энди ўрнимдан тураман деганда Хендснинг овози уни тўхтатди.

– Жон, шу чириган олмани кавшаб нима маза топдинг! Яхшиси бизга ром бера қол.

– Дик, – деди Сильвер, – сенга ишонаман. Ошхонада бир бочкачани яшириб қўйганман. Ма, калитни ол. Бир кўза қуйиб кел.

¹ Зарҳал (*форсча*) – тилла суви, зар суви. Тилла, қумуш ёки бронза кукунидан тайёрланган ялтироқ бўёқ.

² *стрекулист* – *кўчма маънода*: олғир, учар одам. Дастлаб кичкина амалдор, бўлар-бўлмас ёзувчи маъносида ҳам ишлатилган.

³ *Монах* (*юнонча*) – яккаланган, ёлғиз. Тарки дунё қилиб, монастырда яшовчи диний жамоа аъзоси; роҳиб.

XI БОБ. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб
нималарни эшитдим?

Шунчалик кўрқувга тушишимга қарамай, миямга ўша пайтда: «Ўзини нариги дунёга жўнатган ромни мистер Эрроу ўша ердан оларкан-да!» – деган фикр келди.

Дик кетиши биланоқ Израэль ошпазнинг қулоғига нималарнидир шивирлай бошлади. Икки-учта сўзни эшитиб қолдим, холос, лекин мен учун шунинг ўзи ҳам кифоя эди.

– Қолганлардан ҳеч ким унамаяпти, – деб шивирлади Израэль.

Демак, кемада садокатли одамлардан яна бор экан-да!

Дик қайтиб келганида учаласи навбат билан кўзачани олиб, бири «бахт учун», бошқаси «кекса Флинт учун» ичди. Сильвер эса ҳатто кўшиқ ҳам айтди:

*Ўлжа шамоли-чун, омад шамоли-чун!
Оламда бой ва шод яшаш-чун тун-кун!*

Бочка ичи ёришиб кетди. Осмонга қараб, ой чиққанини кўрдим, у крүйс-марс¹ ҳамда шишиб кетган фокзейл² кумушлантирибди. Худди шу пайт вахтадан:

– Куруклик! – деган овоз янгради.

¹ Крүйс-марс (голландча) – кема куйруғидаги кузатув майдончаси.

² Фок-зейл – кемаларнинг олдинги мачтасининг пастки еткани.

ХП БОБ. ҲАРБИЙ КЕНГАШ

Палуба оёқ товушларидан гумбурлаб ларзага келди. Одамларнинг каюта ва умумий хоналардан қандай югуриб чиққанини эшитдим. Бочкадан чиқиб, фок-зейл орқасидан сирғалиб ўтиб, кеманинг куйрук томонига бурилдим, палубанинг очик жойига чиқиб, Хантер ва доктор Ливси билан биргаликда шамол келиб уриладиган скула¹ томон чопдим.

Бу ерга бутун гуруҳ йиғилган эди. Ой чиққандан кейин туман дарҳол тарқалиб кетди. Узокда, жануби-ғарб томонда оралиғи тахминан икки миль келадиган иккита пастаккина тепаликни, унинг орқасида эса кулранг туман билан қопланган, улардан баландроқ учинчи тепаликни кўрдик. Учала тепалик ҳам тўғри конуссимон шаклга эга эди.

Мен уларга уйқусираган одамдай тикилардим, чуқки ҳозиргина гувоҳи бўлганим даҳшатдан ўзимга кела олмаган эдим. Кейин капитан Смоллеттнинг буйрук берган овозини эшитдим. «Испаньола» шамолга анча қияроқ бурилиб, оролдан сал шарқроққа қараб сузиб борарди.

– Йигитлар, – деди капитан берган буйруқлари бажо келтирилгандан кейин, – орангизда бу ерни илгари кўрганлардан бирор киши борми?

– Мен кўрганман, сэр, – деди Сильвер. – Мен савдо кемасида ошпаз бўлиб хизмат қилган пайтларимда бу ердан чучук сув олардик.

– Жануб томонда, анови кичкина орол орқасида лангар ташласак қулайроқ бўлса керак? – сўради капитан.

– Шундай, сэр. Бу оролни «Скелет ороли» дейилади.

¹ Скула – кеманинг олд ёки борт қисмига туташадиган бортнинг кескин муюлиш жойи.

Илгарилари бу ерда қароқчилар тўхтарди, кемамиздаги бир матрос бу ердаги жойларга қароқчилар қўйган ҳамма номларни биларди. Ҳов анови шимолдаги тепалик «Фок-мачта»¹ деб аталади. Шимолдан жанубгача учта тепалик бор: сэр, улар «Фок-мачта», «Грот-мачта»² ҳамда «Бизань-мачта»³ деб аталади. Лекин анови туман қоплаб ётган «Грот-мачта»ни кўпинча «Кузатув дурбини» деб аташади, чунки қароқчилар бу ерда туришганда ҳамда кемаларини ямаб-ясқаганда у ерга кузатувчи қўйишган. Улар одатда шу ерда кемаларини тузатишган, афв этгайсиз, сэр.

– Менда харита бор, – деди капитан Смоллетт, – кўринг-чи, харитадаги орол шуми?

Харита кўлига текканда Дароз Жоннинг кўзлари чакнаб кетди. Бирок умидсизлик дарҳол унинг кўзига туман пардасини тортди. Бу биз Билли Бонсинг сандиғидан топган ўша харита эмасди, бу номлари кўрсатилган, тепалик ва чуқурликлари белгиланган, лекин учта хоч аломати ва ёзувлари йўқ, аниқ кўчирма қилинган харита эди. Лекин қаттиқ алам қилишига қарамай Сильвер ўзини тутди ва сирни фош қилиб қўймади.

– Шу, сэр, – деди у, – худди шунинг ўзи. Жуда чиройли қилиб чизилибди. Харитани бунақа қилиб ким чизганини билсак, яхши бўларди... Қароқчилар ўқимаган халқ. Ана, капитан Кид тўхтайдиган жойга ҳам келдик, матрос ўртоғим бу ерни шундай дерди. Бу ердан жануб томонга қараб анча кучли оқим ўтади. Кейин

¹ **Фок-мачта** (голландча) – икки ёки ундан ортиқ елканлиги кемалардаги биринчи елканни ушлаб турувчи асосий устун; мачта. Бу ерда жой номи маъносида келган.

² **Грот-мачта** (голландча) – икки ёки ундан ортиқ елканлиги кемалардаги иккинчи ёки ундан кейинги елканни ушлаб турувчи энг баланд асосий устун; асосий мачта. Бу ерда жой номи маъносида келган.

³ **Бизань-мачта** (голландча) – уч ёки ундан ортиқ елканлиги кемалардаги охириги елканни ушлаб турувчи асосий устун; мачта. Бу ерда жой номи маъносида келган.

XII БОБ. Ҳарбий кенгаш

Ғарбий соҳилдан у шимолга бурилади. Сиз қия бейдевинд¹ билан юриб, тўғри килдингиз, сэр, – давом этди у. – Агар кўрфазга кириб, кемани «ёнбошлатмоқчи» бўлсангиз, ундан яхши жойни топа олмайсиз.

– Раҳмат, – деди капитан Смоллетт. – Менга қачон ёрдам зарур бўлиб қолса, яна сизга мурожаат қиламан. Кетишингиз мумкин.

Жоннинг орол билан таниш эканлигини ошкор қилишдаги совуққонлигини кўриб ҳайратга тушдим. Тўғриси айтсам, менга яқинлашиб келаётганини кўриб кўрқиб кетдим. Албатта, бочкада ўтириб, унинг гапларини тинглаганимдан хабарсиз эди. Барибир у ўзининг шафқатсизлиги, иккиюзламалиги, кема гуруҳи устидан зўр ҳукмронликка эгалиги билан мени даҳшатга соларди, у елкамга қўлини қўйганида сапчиб тушишимга оз қолди.

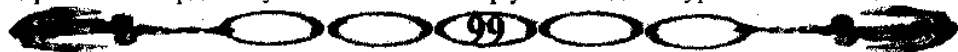
– Бу орол ёмон жой эмас, – деди у. – Болалар учун ҳам яхши жой. Сен бу ерда чўмиласан, дарахтларга чиқасан, ёввойи эчкиларни овлайсан. Ўзинг ҳам тоғларда эчкидай сакраб-сакраб ўйнайсан. Очиқ гап, оролга қараб туриб ўзим ҳам яшариб кетаман, ёғоч оёғимни ҳам унутиб юбораман. Ёш бола бўлиш, оёқларингнинг бусбутун бўлиши қандай яхши! Агар оролни айлангани борадиган бўлсанг, дарҳол қари Жонга айт, сафар учун сенга егулик овқат ҳозирлаб беради.

У елкамга дўстона қоқиб қўйди-да, нари кетди.

Капитан Смоллетт, сквайр ва доктор Ливсилар шканцда² нималарнидир гаплашишарди. Билганларим-

¹ Бейдевинд (голландча: bij de wind) – кеманинг тумшуги билан шамол йўналиши орасида 90° дан кам бурчак ҳосил қилиб сузиш.

² Шканц – 1) грот-мачта билан бизань-мачта оралиғидаги бўшлиқ; 2) шканци ҳарбий кемаларда палубанинг йиғилишлар ўтказиладиган ўрта қисми – сахни.

ни тезроқ айтиб беришга ошиқардим. Лекин уларнинг суҳбатини бўлишдан ҳадиксирардим. Мен қандай қилиб гапиришни кўнглимда иншо қилиб атрофда айланиб юрсам, тўсатдан мени доктор Ливси чакириб қолди. У трубкасини пастда қолдирибди, мени ўшани олиб келиш учун юбормоқчи экан, чунки узок вақт чекмай туrolмасди.

Мен унга овозимни ҳеч ким эшитмайдиган даражада яқин келиб шивирладим: – Доктор, сизлар билан гаплашишим керак. Капитан билан сквайр каютага тушишсин, кейин бир нарсани баҳона қилиб, мени чақирасизлар. Сизларга даҳшатли бир янгиликни гапириб берман.

Докторнинг юзи сал ўзгарди-ю, лекин дарҳол яна ўзини ўнглаб олди: – Раҳмат, Жим, мен билмоқчи бўлган нарсаларнинг ҳаммаси шу, – деди у ҳозиргина менга қандайдир саволни берган киши бўлиб.

Кейин сквайр билан капитаннинг ёнига қайтди. Улар овозларини баландлатмай, хотиржамлик билан суҳбатларини давом эттиришди, ҳеч қайсилари ҳайратдан хуштак ҳам чалиб юбормади, бироқ доктор Ливси илтимосимни уларга билдирганини фаҳмладим. Кейин капитан бутун гуруҳни палубага чақиритишни буюрди Жоб Эндерсонга.

– Йигитлар, – деди капитан Смоллетт матросларга мурожаат қилиб, – сизлар билан гаплашиб олмоқчиман. Қаршингизда курукликни кўриб турибсиз. Бу куруклик биз ахтариб келаётган орол. Мистер Трелонининг қанчалик сахий киши эканлигини ҳаммамиз биламиз. У мендан гуруҳ сафар вақтида яхши ишладими, деб сўради. Мен ҳар бир матроснинг ўз бурчини сидқидилдан бажарганлигини, яхшироқ ишланглар дейишга ҳожат

ХII БОБ. Ҳарбий кенгаш

қолмаганлигини айтдим. Мистер Трелони, мен ҳамда доктор сизларнинг сихат-саломатлигингиз, омадингиз юришиб кетиши учун қадаҳ кўтаргани каютага кириб кетяпмиз, бу ерда сизларга ҳам грог беришади, сизлар ҳам бизнинг соғлиғимиз ҳамда омадимиз юришиб кетиши учун ичинглар. Агар менинг фикримни билмоқчи бўлсангиз, сквайр бизларни сийлаш билан катта марҳамат кўрсатяпти. Уни «ура» дея шарафлашни таклиф қиламан.

Ҳамманинг «ура» деб қичқиршининг ҳеч қандай ажабланидиган ери йўқ эди. Бироқ бу садо шундай самимий, бараварига янградик, шу дамда уларнинг бизни ўлдиришга ҳозирлик кўришаётганини унутишимга сал қолди.

– Капитан Смоллеттга ура! – бақирди Дароз Жон дастлабки «ура» садолари тиниши биланоқ.

Бу сафар ҳам ҳамма бараварига «ура» деб қичқирди.

Умумий хурсандчилик роса қизиганда учала жентльмен каютага тушиб кетишди. Бир оздан кейин Жим Хокинс – яъни каминаларини чақиртириб қолишди.

Мен ичкарига кирганимда улар стол атрофида ўтиришарди. Уларнинг олдида бир шиша испан виноси ва тақсимчада майиз турарди.

Доктор паригини тиззасига кўйганча чекиб ўтирарди, бу унинг ғоятда хаяжонланганини билдирарди. Қуйруқ томондаги иллиюминатор¹ очиб кўйилганди, чунки тун анча илиқ эди. Кеманинг орқа қисмига ой нури тушиб турибди.

– Хўш, Хокинс, – деди сквайр. – Бизга бир нарсани

¹ Иллиюминатор (эллинич: ἠλιόμινος – ёритувчи, ёригич) – кемалар, самолётлар ва космик кемаларнинг мажам бекиладиган (ёки очиладиган), сув ўтказмайдиган тўғарак (доира) ёки тўртбурчак шакли дараҳси.

айтмоқчи экансан. Қани, гапир.

Мен бочкада ўтириб эшитганларимни қисқача айтиб бердим. Улар гапимни бўлмайд, кимир этмай, мендан кўзларини узмай жимгина ўтиришди.

– Жим, – деди доктор Ливси. – Ўтир.

Улар мени ўтқизишди, бир стакан вино тутишди, кўлимга майиз беришди, учови ҳам навбат билан, таъзим қилганча менинг соғлигим, бахт-саодатим ва ботирлигим учун қадаҳ кўтаришди.

– Капитан, – деди сквайр, – чиндан ҳам сиз ҳақ-у, мен ноҳақ эканман. Ўзимнинг эшаклигимни тан олиб, буйруқларингизни кутаман.

– Мен ҳам ўшанақа эшакнинг ўзи эканман, сэр, – эътироз билдирди капитан, – Исён кўтаришга ҳозирланиб, айни вақтда ўзини итоатли, намунали тутган гуруҳни энди кўряпман. Бошқа гуруҳ билан бўлганимда аллақачон ҳамма нарсани пайқаган, эҳтиёт чораларини кўриб қўйган бўлардим. Бироқ бу гуруҳ бизга панд берибди.

Капитан, – деди доктор, – сизга Жон Сильвер панд берган. У ажойиб одам.

– Агар у реяда¹ осилиб турганида ундан ҳам ажойиброқ одам бўларди, – деди капитан. – Лекин ҳозирги гапларнинг ҳаммаси ортиқча. Юқоридаги гаплардан бир хулосага келдим, агар мистер Трелони ижозат берса, баён қилиб берардим уни сизларга.

– Сиз бу ерда капитансиз, сэр, буйруқ бераверинг! – деди мистер Трелони улуғворлик билан.

– Биринчидан, – деди капитан Смоллетт, – бошлаган ишимизни давом эттираверишимиз лозим, чунки орқага чекиниш учун йўл кесилган. Агар мен қайтиш ҳақида

¹ Рея – кема мачталарида елкан боғланадиган кўндаланг ёғоч.

ХII БОБ. Ҳарбий кенгаш

сал шаъма қилиб қўйсам, ўша заҳоти тўполон бошлашади. Иккинчидан, хазинани излаб топгунга қадар анчагина вақтимиз бор. Учинчидан, гуруҳ орасида бизга садоқатли кишилар ҳам қолган. Эртами-кечми бу тўда билан жанг қилишга тўғри келади. Уларнинг ниятларидан хабардор эканлигимизни билдирмасликни, улар кутмаган пайтда, ғафлатда қолдириб, биринчи бўлиб уларга ҳужум қилишни таклиф этаман. Фикримча, мистер Трелони, хизматкорларингизга тўлик ишонишимиз мумкиндир-а?

– Менга ишонгандай ишонса бўлади, – деди сквайр.

– Улар уч киши, – деди капитан. – Биз ҳам уч киши, Хокинс ҳам бор – жами етти кишимиз. Гуруҳда яна кимга умид боғлаш мумкин?

– Сильвернинг ёрдамисиз, мистер Трелони ўзи ёллаган кишиларга ишонса бўлар, – деди доктор.

– Йўқ, – деди Трелони. – Ахир, Хендсони ҳам ўзим ёллаганман, ҳолбуки...

– Мен ҳам Хендсга ишониш мумкин деб ўйлардим, – икрор бўлди капитан.

– Қаранг-а, яна ҳаммаси инглиз! – деди сквайр. – Очиғини айтсам, сэр, кемани кулини кўкка совуриб, портлатиб юборгим келяпти!

– Демак, жентльменлар, – давом этди капитан, – мен таклиф қилмоқчи бўлган нарсалар шулар. Қулай пайтни пойлаб, ҳушёрликни қўлдан бермай турайлик. Бунинг осон эмаслигига ишонаман. Уларга ҳозирнинг ўзидаёқ ҳужум қилинса соз бўларди. Лекин гуруҳда кимлар бизга содиқлигини билмай туриб ҳеч нарса қила олмаймиз. Эҳтиёткорликка риоя қилиш ҳамда кутиш – мен таклиф қиладиган нарса шу.

– Ҳозирги пайтда бизга энг кўп наф келтирадиган

ХII БОБ. Ҳарбий кенгаш

Жим бўлиб қолди, – деди доктор. – Матрослар ундан тортинишмайди, Жим эса анча кузатувчан бола.

– Хокинс, сенга батамом ишонаман, – деди сквайр.

Очиғини айтсам, уларнинг ишончини оқлолмасми-канман, деб жуда кўркдим. Лекин чиндан ҳам уларнинг ҳаётини мен сақлаб қоладиган вазият вужудга келди.

Йигирма олти одамдан ҳозирча фақат етти кишига умид боғлашимиз мумкин эди. Ўша етти кишининг бири мен – ёш бола эдим. Агар катталарни ҳисоблайдиган бўлсак, ўн тўққизга қарши олти киши эдик, холос.

УЧИНЧИ ҚИСМ.
**ҚУРУҚЛИКДАГИ
САРГУЗАШТЛАРИМ**

ХIII БОБ. ҚУРУҚЛИКДАГИ САРГУЗАШТЛАРИМ ҚАНДАЙ БОШЛАНДИ?

Эрталаб палубага чиққанимда орол кўзимга кечагидан бутунлай бошқача бўлиб кўринди. Гарчи шамол тинган бўлса-да, туни билан анча йўл босган эдик, эндиликда пастак шарқий соҳилдан ярим миль йирокда сукунатда турардик. Оролнинг кўпчилик қисми ўрмон билан қопланганди. Бир хилдаги ўзгармас сурранг манзарага пастак кумлоқ соҳил, қарағайга¹ ўхшаган қандайдир баланд-баланд кўм-кўк дарахтлар раҳна солиб турибди. Бу дарахтлар якка-якка, тўп-тўп бўлиб ўсиб, ўрмондан ҳам баландга бўй чўзганди, лекин оролнинг умумий кўриниши ўзгармас, бир хилда бўлиб, анча файзсиз эди. Ҳар бир тепалик устида ўткир, яланғоч қоялар қаккайиб турарди. Бу тепаликлар ўзининг шакли билан мени ҳайратга солди. «Кузатув дурбини» бошқа тепаликлардан уч юз ёки тўрт юз фут баланд бўлиб, кўриниши ғалати эди: ён бағри қия, чўкқиси эса хайкал ўрнатадигандай кесик – ясси эди.

Океан «Испаньола»ни қаттиқ чайқатар, натижада сув шпигатларга² уриларди. Рострлар³ блокларга⁴ қарсиллаб тегарди. Руль гоҳ чап томондан, гоҳ ўнг томондан тарақлаб қуйруққа урилар, бутун кема ўйинчоқдай ирғишлар, кирсиллар ва нола чекарди. Мен бакштагни⁵

¹ Қарағай – игнабаргли, майда тўнгиз ёнгоғи бўладиган тик, доимо яшил дарахт.

² Шпигатлар (голландча) – бўрон, кучли тўлқин ва ёғингарчилик туфайли палубада пайдо бўладиган сувни ҳайдаш учун палуба билан баравар қилиб бортдан очилган тешиклар.

³ Рострлар (юнонча ёки латинча; кеманинг бурни; кеманинг тумшуги) – қадимги Рим ҳарбий кемасининг, душман кемасига зарба бериш учун, бирор хайвоннинг боши шаклида ясалган темир тумшуги.

⁴ Блоклар – рострларни ушлаб турувчи ёғоч ходалар.

⁵ Бакштаг – мачтани қуйруқ томондан маҳкам ушлаб туриш учун тортилган аркон.

III БОБ. Курукликдаги саргузаштларим кандай бошланди?

махкам ушлаб олдим. Кўнглим беҳузур бўлиб кетаётганини билдим. Кўз олдимда ҳамма нарса чархпалак бўлиб айланарди. Кеманинг тўлқинлар узра шитоб билан илгарилаб боришига кўникиб қолгандим, бироқ ҳозир у лангар ташлаган, шу билан бирга сув бетида шишадай ирғишлаб айланарди; айниқса эрталаб, қорним очлигида бундан беҳузур бўлдим.

Менга нима таъсир қилган – кеманинг чайқалишими ёки анови кулранг, қайғули ўрмонларми, ёхуд яланғоч тошларми, манави тик соҳилга пишкириб урилаётган тўлқинларми – билмайман. Бироқ, гарчи қуёш чарақлаб нур сочиб турган бўлса-да, гарчи юзлаб денгиз қушлари атрофда чарх уриб, чағиллашиб балиқ овлашаётган бўлса-да, гарчи, табиийки, очиқ денгизда анча сузиб келиб, буларни кўрган ҳар қандай одам ҳам хурсанд бўлса-да, лекин негадир юрагим сиқилиб кетди. Шу сабабли дастлабки қарашданок «Хазиналар ороли»ни ёмон кўриб қолдим.

Ўша куни эрталаб иш анча оғир бўлди. Чунки шамол эсмаётган эди, шунинг учун қайиқларни пастга тушириб, кичик лангарни уларга солиб уч ёки тўрт миль масофага олиб бориб, кейин кемани лангар ёрдамида ўша ерга тортиш ва бурунни айланиб ўтиб, «Скелет Ороли» орқасидаги бўғозга олиб киришга тўғри келди.

Қиладиган ҳеч қанақа ишим бўлмаса-да, мен қайиқлардан бирига ўтирдим. Қуёш омонсиз қиздирар, матрослар эса ўзларининг оғир ишларини лаънатлаб тўнғиллашарди. Бизнинг қайиғимизга Эндерсон командирлик қиларди. Бошқаларни жиловлаш ўрнига унинг ўзи тўнғиллар ва шанғиллаб сўкинарди.

– Майли энди, – деди у ва сўкиниб қўйди. – Тез орада ҳаммасидан кутуламиз.

III БОБ. Курукликдаги саргузаштларим кандай бошланди?

«Емон аломат», – деб ўйладим. Шу кунгача одамлар астойдил, берилиб ишлашарди. Лекин оролга кўзлари тушиши биланоқ интизом бўшашди-кўйди.

Дароз Жон ҳеч қаёққа жилмай дарғанинг¹ ёнида турар, кемани бошқаришда унга ёрдамлашарди. У бўғозни беш бармоғидай яхши билар, шу сабабли ўлчаш пайтида кўп жойлар харитадагига қараганда анча чуқур бўлса, заррача хижолат торгмасди.

– Бу йўлак океан сувининг кўтарилишидан ҳосил бўлган, – деди у. – Сув кўтарилиши ҳар сафар бу ерни белкуракда ковлагандай чуқурлаштира борган.

Биз харитада лангар сурати туширилган жойда тўхтадик. Бизни бош оролдан ҳам, Скелет Оролидан ҳам учдан бир миль масофа ажратиб турарди. Сувнинг туби тиник, кумли эди. Лангаримиз пастга тушаётиб гулдураган садо берди, ўрмондан гурра кўтарилган мингларча кушлар чағиллашиб, чарх уриб, осмонни булутдай қоплаб олди. Лекин бир минутдан кейин улар яна шохларга кўнишди, ҳамма ёққа жимлик чўкди.

Бўғоз ҳар томондан жуда яхши ўраб олинган эди. Ўрмон бўғоз чеккасидан бошланиб кетганди. Соҳил анча текис эди. Узоқдаги тепаликлар амфитеатрга² ўхшаб тобора баландлаб борарди. Ботқоқликдан сизиб чиққан иккита сой ҳовуз сингари осойишта бўғозга қуйиларди. Сой бўйидаги ўсимликлар қандайдир ўта захарлилиги билан кишини хайратга соларди. Кемадан на уй, на ёғоч девор кўринарди, дарахтлар уларни бутунлай тўсиб қўйганди, агар харита бўлмаганида ўзимизни бу оролга –

¹ Дарға – кема бошқарувчиси; капитан. 1) машинани бошқарувчи, юргизувчи; 2) (кўчма) йўлбошчи, раҳбар, етакчи.

² Амфитеатр (юнонча) – икки томонлама томоша. 1) Қадимги Юнон ва Римда оммавий томошалар, театр спектакллари кўрсатилган маҳобатли бино; 2) томоша зали (театр, цирк) даги ёки аудиториядаги ярим доира шаклида қия кўтарилиб борувчи ўриндиклар.

III БОБ. Курукликдаги саргузаштларим кандай бошланди?

у океан тубидан кўтарилгандан бери – биринчи келган одамлар деб ўйлашимиз мумкин эди.

Қилт этган шабада йўк, атроф сукунат кўйнида. Соқинликни фақат оролнинг бошқа томонида қояларга урилаётган тўлқин шовиллаши бузиб турарди, холос. Кема атрофидан ғалати, қўланса ҳид кўтариларди, бу чириётган барглар ва дарахт таналарининг ачимсиқ ҳиди эди. Докторнинг қўлига айниган тухум тушиб қолгандай ҳавони искаб, афтини бужмайтираётганини кўриб қолдим.

– Бу ерда хазина бор-йўқлигини билмайман-у, аммо паригим ҳурмати онт ичиб айтаман, безгак бор, – деди у.

Қайиқда мени ташвишлантирган гуруҳнинг кайфияти кемага қайтганимиздан кейин анча таҳдидли бўлиб қолганди. Матрослар палубада айланиб юришар, нималар ҳақидадир ўзаро гаплашишарди. Арзимаган, енгил топшириқларни ҳам қовокларини уюб эшитишар ва чор-ночор бажаришарди. Ювош матросларга ҳам норозилик касали юккан эди, уларни тартибга чақирадиган одамнинг ўзи йўк эди. Исён етилиб, хавф бошимиз устига момақалдиروقли булутдай ёпирилиб келарди.

Бу хавфни фақат биз – каютада яшаётганларгина сезганимиз йўк. Дароз Жон у тўпдан бу тўпга бориб, гоҳ инсофга чақириб, гоҳ ўзи намуна кўрсатиб, тартибни сақлашга бор кучи билан уринарди. У хизматга шай, илтифотли бўлиш учун ўлиб-тирилиб ҳаракат қиларди. У ҳаммага кулиб боқарди. Борди-ю, бирорта буйруқ берилгундай бўлса, қўлтиқтаёғини дўқиллатиб ишга биринчи бўлиб отланар ва:

– Хўп бўлади, сэр! – деб қичқирарди.

Иши қолмаганида эса бошқа одамларнинг бадқовоқлиги сезилмасин учун ашула кетидан ашула уларди.

III БОБ. Курукликдаги саргузаштларим қандай бошланди?

Уша машъум кунда ҳаммасидан ҳам Дароз Жоннинг хатти-харакати биз учун машъумроқ бўлиб туюлди.

Биз кенгашиш учун каютага тўпландик.

– Сэр, – деди капитан, – уларга буйруқ берсам бас, бутун гуруҳ бизга ташланади. Сэр, нима бўлаётганини кўриб турибсиз. Ҳар қадамда менга кўполлик қилиш-япти. Кўполликка кўполлик қилсам, дабдаламизни чиқариб ташлашади. Борди-ю, кўполликка парво қилмасам, Сильвер бу ерда бир ишқал бўлса керак деб ўйлайди, унда бу ўйинда ютқазиб қўямиз. Эндиликда фақат битта одамга суянишимиз мумкин.

– Кимга? – сўради сквайр.

– Сильверга, сэр, – деди капитан. – У ишни йўлга қўйишга биздан кам ҳаракат қилаётгани йўқ. Бу уларнинг инжиклиги, агар унга имконият берсак, уларни вақтидан илгари исён кўтармасликка унатади. Жонга дўстларини унатиш учун имкон беришни таклиф қиламан. Матросларни сайр қилиб келгани соҳилга жўнатайлик. Борди-ю, уларнинг ҳаммаси биргаликда кетишса, дарҳол кемани эгаллаб оламиз. Мабодо улардан ҳеч ким кетмаса, каютага қамалиб олиб, ўзимизни ҳимоя қилишдан бошқа илож қолмайди. Агар соҳилга баъзилари борадиган бўлса, ишонингки, Сильвер уларни қўйдаи итоаткор қилиб, кемага қайтариб келади.

Шунга қарор қилдик. Ишончли одамларга ўқланган тўппончалар тарқатдик. Хантер, Жойс ва Редрутларни ўз режамиз билан таништирдик. Улар ҳамма нарсадан хабардор бўлишгач, унча ажабланишмади, берган маълумотларимизни биз кутгандан ҳам анча хотиржам эшитиб туришди. Сўнг капитан палубага чиқиб, гуруҳга мурожаат қилди:

– Йигитлар! – деди у. – Бугун жуда каттиқ ишладик

III БОБ. Курукликдаги саргузаштларим қандай бошланди?

ўларча чарчадик. Соҳилда сайр килиш ҳеч кимга зиён келтирмаса керак. Қайиклар пастга туширилди. Хоҳлаганлар қайикка ўтириб, соҳил томонга жўнасин. Кун ботишига ярим соат қолганда замбаракдан ўқ узиб чакираман.

Бу тентаклар соҳилга чиқиши биланок хазинани топиб оламиз, деб ўйлашган бўлса керак. Улардаги бадқовликдан асар ҳам қолмади. Улар жон-жаҳди билан «ура» деб кичкиришди. Қичкириқнинг акси садоси узокдаги тепаликларда жаранглади, чўчиган қушлар яна биз турган жой тепасида чарх уриб айлана бошлашди.

Капитан жуда оқилона йўл тутди: у жўнатиш ишларига Сильверни қўйиб, ўзи дарҳол палубадан кетди. Бундан бошқа нима ҳам қила оларди? Мабодо палубада қолганида ҳам, ўзини ҳеч нарсани пайқамаётган қилиб кўрсатолмасди барибир.

Бирпасда ҳаммаси кундай равшан бўлди-қолди. Уларнинг капитани Сильвер бўлиб, каттагина исёнчилар гуруҳи унинг измида экан. Соф ниятли матрослар дарҳол ажралиб қолди, лекин ана шу кемада қолган матрослар ғирт тентаклар эди. Эҳтимол уларнинг ҳаммаси бошлиқ томонидан бизга қарши қилиб қўйилгандир-у, бироқ улар ўта ашаддийлашиб кетишни исташмас. Итоат қилмаслик, тўнғиллаш, ялковлик бошқа-ю, кемани эгаллаб олиб, айбсиз одамларни ўлдириб юбориш бошқа. Анча тортишувлардан кейин гуруҳ шундай бўлинди: олти киши кемада қолди, қолган ўн уч киши, шу жумладан Сильвер ҳам қайикларга ўтириша бошлашди.

Худди шу пайтда биринчи марта мардона иш қилдим, кейинроқ бу ишим бизни ўлимдан саклаб қолди.

Мен Сильвер ўз қароқчиларидан олтитасини бортда

III БОБ. Курукликдаги саргузаштларим қандай бошланди?

колдириб кетаётган экан, кемани эгаллаб ололмаймиз, модомики кемада олти киши қоларкан, менинг бу ерда хожатим йўқ деб ўйладим. Шу сабабли қирғоққа боришга аҳд қилдим. Мен бир зумда бортдан ошиб, якинроқдаги қайикнинг тумшук томонига тушиб олдим. Мен тушган қайик дарҳол жўнаб кетди.

Ҳеч ким менга эътибор бермади, фақат олдиндаги эшкакчи:

– Жим, сенмисан? Бошингни энгаштириб ол, – деди.

Бироқ бошқа қайикда ўтирган Сильвер бизнинг қайиғимизга диққат билан тикилди ва қайик тумшугида ўтирган чиндан ҳам мен эканлигимга ишонч ҳосил қилиш учун мени чақирди. Шунда қайикка тушганимдан пушаймон бўлдим.

Қайиклар бир-бирини қувалаб қирғоқ сари илгариллаб кетди. Мен ўтирган қайик эса, соҳилга биринчи бўлиб етиб келди. У анча енгил, ундаги эшкакчилар ҳам кучли, сара чиқиб қолди, биз иккинчи қайикни ортда қолдириб кетдик. Қайиғимизнинг тумшуги қирғоққа тегиши биланоқ дарахт шохини маҳкам ушлаб олдим ва соҳилга сакраб чиқдим, сўнг ўзимни чакалакзорга урдим. Сильвер билан унинг ўртоқлари юз метрча орқада қолиб кетди.

– Жим! Жим! – қичқирди у.

Унинг чакиришига ҳеч қандай эътибор бермадим. Оркамга қарамай, сакраб-сакраб, буталарни синдириб, баланд ўт-ўланлар ичига шўнғиб, то ҳолдан тойгунимга қадар олдинга қараб чопавердим.

XIV БОБ. БИРИНЧИ ЗАРБА

Дароз Жондан қочиб кетганимдан мамнун бўлиб, кўнглим севинчга тўлди, нотаниш жойни қизиқиш билан томоша қила бошладим.

Аввало толлар, қамишлар ва менга нотаниш бўлган қандайдир дарахтлар ўсиб ётган боткокликка дуч келдим. Кейин узунлиги бир миль келадиган, нодир қарагайлар ва эмансимон, лекин япроқлари толникига ўхшаган яркироқ, қандайдир буралиб-буралиб кийшик ўсган дарахтлар қад кўтарган серқум очик ялангликка чикдим. Олисада икки чўкқили тоғ кўриниб турибди; галати шаклдаги ҳар иккала чўкқи куёш нурида яркирарди.

Номаълум мамлакатларни текширувчи одамларнинг шодлигини биринчи марта хис этдим. Оролда одам яшамасди. Мен билан келган кишилар жуда орқада қолиб кетишганди, ёввойи ҳайвонлар-у қушлардан бошқа ҳеч нимани учратмасдим. Аста дарахтлар оралаб боравердим. Ҳамма ерда менга қандайдир нотаниш ўсимликлар, гуллар учрай бошлади.

Гоҳ у ерда, гоҳ бу ерда илонларга дуч келдим. Улардан бири тошнинг орасида ётган экан. У бошини кўтариб, менга қараб вишиллади. Унинг вишиллаши айланаётган пилдирикнинг овозини эслатарди. Бу ҳаммага маълум ва машҳур бўлган, чакса одамни ўлдирадиган гурза¹ илон эканлиги хаёлимга ҳам келмабди.

Ниҳоят эманга ўхшаган дарахтлар ўсган қалин чангалзорга кирдим. Кейинроқ билсам, булар доим яшнаб турувчи эман экан. Улар кумда худди тиканли буталар сингари пастак бўлиб ўсиб ётишарди. Уларнинг шохла-

¹ Гурза – илонларнинг гаюдоков ёки виперолаз оқиласига мансуб захарли, улкан илон.

XIV БОБ. Биринчи зарба

ри бўғин-бўғин, япроқлари қамиш ёпилган том сингари ғоятда зич жойлашган эди. Буталари тобора баландга бўй чўзиб, қумлоқ қиямаликчи коплаб бориб қамиш ўсиб ётган кенг ботқоқликка туташиб кетганди. Бўғозга куйилаётган икки сойдан бири шу ботқоқликни кесиб ўтганди. Ботқоқлик устидан буғ кўтарилар, «Кузатув дурбини» гўё жазирама иссиқда липиллаб тургандай эди.

Бирдан қамиш шилдираб кетди. Ғағиллаганича ёввойи ўрдак учиб чиқди, унинг кетидан яна бири эргашди, ҳадемай осмонни қичкирганича чарх ураётган қушлар булути коплади. Денгизчиларимиздан бирортаси ботқоқликдан келаётган бўлса керак деган ўй дарҳол ми-ямга келди, адашмаган эканман. Кўп ўтмай узоқдан эшитилаётган, тобора яқинлашаётган ва баландроқ янграётган овозни эшитдим.

Мен жуда кўркиб кетдим, лип этиб ўзимни ҳамиша яшнаб турадиган эман чакалакзорига урдим, сичқондай пусиб ётдим.

Бошқа бир товуш олдингисига жавоб берди. Кейин яна биринчи овоз эшитилди, мен уни танидим – бу Сильвернинг товуши эди. У алланималар деб тинимсиз жаврарди. Ҳамроҳи эса баъзи-баъзидагина жавоб кайтарарди. Овоз оҳангига кўра, улар куйиб-пишиб, қаҳр билан гаплашарди, лекин нима дейишаётганини англай олмадим.

Ниҳоят уларнинг овози тинди, бир ерга ўтиришди чоғи, чунки қушлар секин-аста тинчланиб, яна ботқоқликка кўнди.

Мен бурчимни бажаришдан ўзимни олиб қочаётганимни ҳис этдим. Ростки, аҳмоқлик қилиб қароқчилар билан қирғоққа келган эканман, ҳеч бўлмаса уларнинг

XIV БОБ. Биринчи зарба

нима ҳақда гаплашаётганини билишим керак. Бурчим сездирмайгина иложи борича уларга яқинроқ боришни, эгри-бугри, бўғин-бўғин бўлиб ўсган бутазор ичига яшириниб олишни тақозо этарди.

Овозларидан, бир неча қушнинг безовта бўлиб ҳамон уларнинг боши узра учиб юришидан ҳар иккала денгизчининг ўтирган жойини аниқ белгилаб олишим мумкин эди.

Секин-секин, лекин тиришқоқлик билан олдинга қараб эмакладим. Ниҳоят бошимни кўтардим. Япроқлар орасидан мўралаб, ботқоқ яқинидаги дарахт остида, майсада турган Жон Сильвер билан бошқа бир денгизчини кўрдим. Улар бир-бирига рўбарў туриб гаплашишарди.

Икковини ҳам қуёш киздираётгир. Сильвер шляпасини ерга ташлади, унинг катта, лўппи, ғар-ғар терга ботган оппоқ юзи суҳбатдошига ялинганнамо боқарди.

– Оғайни, – деди у, – мен учун олтиндан ҳам қимматсан. Ахир ўзинг ўйла, сени чин юракдан яхши кўрмасам, шунчалик жон куйдирармидим сенга? Ғишт қолпидан кўчган, ҳеч нимани ўзгартиролмайсан. Сени ўлимдан қутқариб қолмоқчиман, шунинг учун ҳам сен билан бирга юрибман. Том, агар матросларимиз сен билан нима ҳақда гаплашганимиздан хабардор бўлиб қолишса, ўзинг ўйлагин, мени нималар қилишмайди!

– Сильвер... – деди денгизчи, унинг юзи кизариб, хирилдоқ овози таранг тортилган аркондай титраб кетганини сездим, – Сильвер, сен ёш бола эмассан, менимча, виждонинг ҳам бўлса керак. Ҳар қалай, сени ҳеч ким товламачи деб ўйламайди. Пулинг ҳам кўп... бошқа денгизчиларниқидан анча кўп. Бунинг устига кўрқоқ ҳам эмассан. Барака топкур, менга тушунтириб бергин, нега

XIV БОБ. Биринчи зарба

сен анави жирканч каламушлар билан алоқа киласан? Йўқ, улар билан ҳамжиҳат бўлолмайсан. Мен ўлсам, ўламанки... ўз бурчимдан юз ўгирмайман...

Тўсатдан эшитилган шовкин унинг гапини бўлди. Ниҳоят битта бўлса-да, ҳалол денгизчини учратдим! Ўша пайтнинг ўзида ботқоқликнинг нариги томонидан иккинчи бир ҳалол денгизчининг ғазабли, қаттиқ бақиргани эшитилди, кейин яна бакириқ ва кишининг юрагини уюштирадиган фарёд эшитилди. «Кузатув дурбини» дан янграган акси садо уни бир неча бор такрорлади. Ботқоқдаги ҳамма қушлар яна кўтарилди, осмонни булутдай қоплади. Гарчи пастга тушаётган қушларнинг қанот қоқиши ва олисда соҳилга урилаётган тўлқинларнинг гулдурашигина бузиб турган сокинлик бошланган бўлса-да, ўлим олдидаги бу фарёд анчагача қулоғимдан нари кетмади.

Том ниқталган от сингари сесканиб кетди. Лекин Сильвер пинагини ҳам бузмади. У қўлтиқтаёғига суяниб, чақиб олишга шай турган илондай кўзини суҳбатдошига қадаб турди.

– Жон! – деди денгизчи унга кўлини чўзиб.

– Ол кўлингни! – бўкирди Сильвер ва акробатлардай чакқон ва тез ҳаракат қилиб, ўзини бир қадам четга олди.

– Хўп, Жон Сильвер, кўлимни тортиб олай, – деди денгизчи. – Лекин, тўғриси айтсам, ифлос виждонинг сени мендан кўрқишга мажбур қиляпти. Ёлвораман, тушунтириб бер, у ёқда нима бўлди ўзи?!

– Нима бўлди дейсанми? – Сильвер қайтариб сўради. У кулимсиради, бироқ бу кулимсираш ҳар сафаргидай самимий эмасди, чалпақдай юзидаги кўзлари игнанинг учидай қисилиб, шиша сингари чакнаб кетди. – Нима

бўлди дейсанми? Менимча, бу Алан.

Бечора Том унга ташланди.

– Алан! – деди у. – Жойи жаннатда бўлсин! У ҳақиқий денгизчидай ўлди. Сен эса Жон Сильвер... Сен билан анчадан бери ўртоқ эдик, энди ўртоқчилигимиз тамом! Майли, итдай ўлиб кетай, бироқ ўз бурчимга риоя қиламан. Аланни сизлар ўлдирдиларинг-ку, а? Қўлларингдан келса, мени ҳам ўлдириңлар! Лекин шуни билингки, сизлардан қўрқмайман!

Жасур денгизчи ана шу сўзларни айтди, бурилиб соҳил томон кета бошлади. Бироқ у узокка кетолмади: Жон бакирганича бир қўли билан дарахт шохини ушлади-да, қўлтиғидан таёғини олиб, унинг орқасидан найза отгандай улоқтирди. Зўр куч билан улоқтирилган қўлтиктаёк шувиллаганича учиб бориб, учи билан Томнинг курагининг қок ўртасига тегди. Шўрлик Том қўларини ёзганича гуппа қўлади.

У оғир ярадор бўлди-йўқми. билмайман. Таёк қарсиллаб кетганидан унинг умуртқаси синган бўлса керак. Сильвер унинг ўзига келишига имкон бермади. Қўлтиктаёқсиз, бир оёғида маймундай эпчил ҳаракат қилиб унга ташланди, миқ этмай ётган танасига икки марта сопиғача ботириб пичок урди. Буга ичида ўтирган жойимда, қотилнинг ҳар пичок урганида оғир нафас олганини эшитиб турдим.

Ҳеч қачон ҳушимдан кетмагандим, унинг қанақа бўлишини ҳам билмасдим. Лекин шу пайт худди туманга чулгангандай бутун олам кўз олдимда айлана бошлади. Сильвер ҳам, кушлар ҳам, «Кузатув дурбини» ҳам -- ҳамма нарса пилдирар, айланар, ирғишларди. Қулоқларим остида бир неча хил кўнғирокларнинг жаранги ва узокдан келаётган қандайдир товушлар янгради.

Хушимга келганимда кўлтиктаёқ аблахнинг кўлтигида, шляпаси эса бошида эди. Унинг қаршисида Том кимирламай ётарди. Лекин қотил унга қиё ҳам бокмай, қонга бўялган пичоғини бир тутам майса билан тозаларди.

Атрофда ҳамма нарса илгаригидай эди. Қуёш устида туман айланиб юрган ботқоқликни, баланд тоғ чўққиларини омонсиз қиздирарди. Бундан бир неча минут илгари кўз олдимда одам ўлдирилганига ҳеч ишонгим келмасди.

Жон кўлини чўнтагига солиб хуштак олди-да, бир неча марта чалди. Хуштак овози жазирама ҳавода узоқ-узоқларгача таралди. Мен, албатта, хуштакни нимага чалганини билмасдим, лекин яна бутун вужудимни ваҳима қуршаб олди. Бу ёққа одамлар келишади. Мени пайқаб қолишади. Улар аллақачон икки ҳалол денгизчини ўлдиришди, нега энди Том билан Аландан кейин мен ҳам уларнинг қурбони бўлмас эканман?

Мен шарпа чиқармасликка уриниб, бутазор ичидан эмаклай кетдим. Бутазордан чика солиб ўрмонга қараб қочдим. Қочиб кетаётиб, қари қароқчининг ўртоқлари билан бир-бирига товуш бераётганлигини эшитдим. Уларнинг овози менда қанот пайдо қилди. Чакалакзор орқада қолди. Ҳеч қачон бунчалик тез югурмагандим. Йўл танламай, фақат қотиллардан узоқроққа кетиш учун ўқдек учиб борардим. Қадам-бақадам мендаги кўркув кучая бориб, ниҳоят жуда зўр даҳшатга айланди.

Ахволим жуда ночор эди. Замбаракдан ўқ узилганда ҳам кийимига инсон қони сачраган мана шу қароқчилар билан бирга қайикка ўтира олармидим? Менга кўзи тушиши биланок улардан истаган киши мени жаҳаннамга жўнатмайдими, ахир? Ораларида бўлмаслигимнинг ўзи

XV БОБ. Ороллик

улардан кўрқишимни, ҳамма нарсадан хабардорлигимни билдирмайдими? «Ҳаммаси тамом бўлди, – деб ўйладим. – Алвидо «Испаньола»! Сквайр, доктор, капитан, сизларга ҳам алвидо! Мен ё очимдан, ёки қароқчилар пичоғидан ўламан».

Қаёққа кетаётганимни билмай чопиб борардим. Кейин икки чўққили пастак тоғ этагига бориб қолдим. Оролнинг бу қисмида ҳамиша яшнаб турадиган эманлар анча сийрак эди, улар катталиги билан буталарга эмас, балки оддий ўрмон дарахтларига ўхшарди. Онда сонда уларнинг орасида яккам-дуккам, бўйи элликетмиш фут¹ келадиган қарағайлар ҳам учраб қоларди. Бу ерда ҳаво мусаффо ва тоза эди, пастдаги ботқоқ хавосига мутлақо ўхшамасди.

Бирок бу ерда мени бошқа бир хавф кутиб турган экан, кўрққанимдан юрагим орқага тортиб кетди.

XV БОБ. ОРОЛЛИК

Тик ён бағирликдан шағал ёғилди, тошлар шарақашуруқлаганча пастга тушиб, дарахтлар орасида сакраб-сакраб думалай кетди. Мен бсихтиёр тепага қарадим ва бир сакрашда ўзини қарағай танаси ортига олган ғалати махлукқа кўзим тушди. Бу нима ўзи? Айикми? Одамми? Маймунми? Қандайдир қоп-қора ҳамда хурпайган бир нарсага кўзим тушиб қолганди, холос, кўрққанимдан тўхтаб қолдим.

Хуллас, ҳар иккала йўл ҳам мен учун кесилган эди. Орқамда қотиллар пойлаб туришибди, олдимда эса ма-

¹ Фут - 1) рус ўлчовлар тизимидаги узунлик бириги. 1 фут = 1/7 саржин = 12 дюйм = 0,3048 метр (1918 йилда бекор қилинган); 2) инглиз ўлчовлар тизимида узунлик бириги. 1 фут = 1/3 ярд = 12 дюйм = 0,3048 метр.

нови сирли махлуқ. Менга бу номаълум махлуқ хавф-лирок кўринди. Ҳатто Сильвер ҳам бу ўрмон махлуқи олдида унча қўрқинчли эмасди. Мен шартта бурилдим-у, орқамга қарай-қарай қайиқлар турган томонга чопа бошладим.

Махлуқ эса йўлни айланиб ўтиб, мени кувиб етди ва олдимга тушиб олди. Мен жуда толиққан эдим. Лекин чарчокни ҳис этмасам ҳам, барибир, бунақа эпчил душман билан тез чопишда мусобакалалашолмасдим. Ғалатни махлуқ бир дарахт ортидан иккинчисига буғудай тез югурарди. У гарчи икки букилиб, ерга энгашиб олган бўлса ҳам, одамга ўхшаб икки оёқлаб чопарди. Тўғри, у чиндан ҳам одам эди, бунга ҳеч қандай шубҳам қолмади.

Одамхўрлар ҳақида барча эшитганларим ёдимга тушиб кетди, ёрдамга чақиришга оғиз жуфтладим. Лекин, гарчи ёввойи бўлса-да, қаршимда турган одам-ку, деган фикр анча далда берди менга. Шунда Сильвер яна кўз олдимга келиб, вужудимни ваҳима камраб олди. Мен душманга қандай чап берсам экан, деб тўхтадим. Кейин бирдан ёнимда тўппончам борлиги эсимга тушиб қолди. Ўзимнинг ҳимоясиз эмаслигимга ишонч ҳосил қилганимдан кейинок анча ботирлашиб, ороллик томон даядил бостириб боравердим.

Бу сафар у ўзини дарахт орқасига олди. Тўппа-тўғри бостириб келаётганимни кўриб, бекинган жойидан чикди ва мен томон бир-икки қадам ташлади. Кейин юраги дов бермай, бир нафас жойида топтаб турди-да, орқага тисланди, мени жуда ҳайрон қолдириб, тиз чўкди ва ялинганнамо қўлларини олдинга чўзди.

Мен яна тўхтадим.

– Сиз ким бўласиз? – деб сўрадим.

XV БОБ. Ороллик

– Бен Ганн, – жавоб килди у; унинг овози занглаган кулфники сингари гижилдок, хиркирок эди. – Шўр пешана Бен Ганнман. Уч йилдан буён бирорта одам билан гаплашганим йўқ.

У ҳам менга ўхшаган оқ танли одам эди, юз андомлари¹ анча истараликкина эди. Фақат териси офтобдан жуда қорайиб кетганди, ҳатто унинг лаблари ҳам қора эди. Қорамтир юзидаги кўзлари чарақлаб турарди. У умримда учратганим ҳамма гадолардан ҳам жулдур кийимда эди. Унинг кийими эски елкан ва матросча кўйлакнинг парчаларидан иборат эди. Ҳар қайси лахтак² бир-бирига ё мис тугма, ё сим, ё каноп билан уланганди. Бирдан-бир тўзимай бутун қолган нарсаси мис тўқали камари эди, холос.

– Уч йил! – деб хитоб қилдим. – Кема ҳалокатига учраганмидинглар?

– Йўқ, оғайни, – деди у. – Мени шу ерга, оролга ташлаб кетишган.

Мен қароқчиларнинг мана шунақанги даҳшатли жазо беришларини эшитгандим: айбдорни бирорта одам оёғи етмаган хилват оролга тушириб, оз-моз ўк-дори бериб, якка ўзини ташлаб кетишарди.

– Мана шу оролга уч йил муқаддам ташлаб кетишган мени, – давом этди у. – Ўшандан бери эчки гўшти, мева, устрица³ еб кун кўряпман. Одам қаерга ташланмасин, ҳамма жойда яшаш қобилиятига эга бўлади. Эҳ, азизим, чинакам инсонча овқатни қанчалик соғинганимни бил-

¹ Андом (*форсча*) – бадан, гавда. Кадли-комат, киёфа, бичим.

² Лахтак (*форсча*) – бўлак, парча. Газлама, терининг бўлаги, парчаси.

³ Устрицалар (*Ostreidae*) – денгиз икки палтали моллюскалари оиласи. Чиғаноғининг баландлиги 45 сантиметргача, тўгарак ёки овал – понасимон шаклда, тишсиз. Мускуллари ейлади. Махсус денгиз плантацияларида (асосан, Япония, Америка, Францияда) кўпайтирилади.

XV БОБ. Оролик

санг эди! Ёнингда бирор бўлак пишлоғинг йўкми? Йўқ! Ана холос, мен бўлсам узун-узун тунларда бир бўлак-кина нон устига кўйилган бир парчагина пишлоқни туш кўриб чиқаман, холос... Уйғониб кетсам, пишлоқ йўқ бўлади.

– Агар кемамизга қайтиб бора олсам, – дедим унга, – мендан бир калла пишлоқ оласиз.

У камзулимни ушлаб тортқилар, қўлларимни силар, этигимга мўлтираб тикилар, сўнг бир оз жим қолиб, қаршисида одам турганини кўриб ёш боладай қувонар эди.

У жавобимни эшитиб, менга аллақандай айёрона қараш қилди.

– Агар ўз кемамга қайта олсам дейсанми? – деб такрорлади у сўзларимни: – Қайтишингга ким тўсқинлик қиляпти?

– Албатта, сиз эмас, – дедим.

– Албатта, мен эмас! – деди у. – Исминг нима, оғайни?

– Жим, – дедим мен.

– Жим, Жим... – такрорлади у хузур қилиб. – Шундай, Жим, мен шундай ҳаёт кечирдимки, айтишга оғзим бормайди. Менга қараб туриб онамнинг жуда яхши, художўй хотин бўлганига ишонасанми?

– Ишониш қийинрок, – дедим.

– У жуда аломат хотин эди, – деди у. – Мен жуда одобли, тарбияли бўлиб ўсдим, катехизисни¹ ёддан шундай тез такрорлардимки, бир сўзни иккинчисидан ажратиб бўлмасди. Мендан эса мана шунақа одам чиқди, Жим. Ҳаммасига сабаб ёшлигимда қабристонга

¹ Катехизис (юнонча) – христианларда диний ақидалар савол-жавоб тарзида қисқача баён қилинган китоб.

танга ташлаш ўйнагани боришим бўлди. Худо ҳаққи, ишни танга ўйинидан бошладим-у, ҳаммаси чаппасидан кетди. Онам бунинг оқибати ёмон бўлади, деб айтди, айтгани келди. Бу оролга тушиб қолганим хар қалай бефойда бўлмади. Бу ерда якка қолиб кўп ўйладим, пушаймон едим. Эндиликда менга арғамчи билан боғлаб ҳам ичкилик ичиролмайсан. Албатта, ҳозир ҳам ичкиликдан юз ўгирмайман, фақат номигагина, бахт-саодат учун бир ангишвонагина ичаман, холос... Мен одам бўламан деб ўз-ўзимга сўз берганман, мана кўрарсан, энди ҳеч адашмайман йўлдан! Энг муҳими, Жим... – у атрофга олазарак бўлиб каради ва шивирлаб деди, – эндиликда мен жуда бой бўлиб кетдим.

Шу пайт бечоранинг ёлғизликда ақлдан озганлигига тамомила ишонч ҳосил қилдим. Шу ўй юзимда ҳам ўз ифодасини топган бўлса керак, у янада қизишиб такрорлай кетди.

– Бой бўлиб кетдим! Ҳа, ҳа, бой! Менга кара, Жим, сени одам қиламан! Эҳ, Жим, биринчи бўлиб мени учратганинг учун худога минг катла шукур қиласан ҳали! – Тўсатдан унинг юзи оқариб кетди, кўлимни маҳкам қисди ва бармоғини таҳдид билан бигиз қилди. – Жим, менга тўғриси айт: бу кема Флинтники эмасми?

Миямга ажойиб фикр келди: бу одам бизнинг иттифоқчимиз бўлиши мумкин. Сўнг унга дархол жавоб кайтардим:

– Йўқ, Флинтники эмас. Флинт ўлган. Ҳақиқатни билмоқчи бўлсангиз гап мана бундай: кемада Флинтнинг бир неча эски ошналари бор, улар биз учун катта бахтсизлик.

– Орангизда бир оёкли чўлок йўқми? – дея кичқириб юбораёзди у нафаси оғзига тикилиб.

– Сильверми? – сўрадим.

– Сильвер! Сильвер! Тўғри, исми Сильвер эди.

– У ошпазимиз. Ҳалиги тўданинг бошлиғи.

У ҳамон кўлимни ушлаб турар, бу сўзларни эшитиб, кўлимни синдириб юборишига сал қолди.

– Агар сени Дароз Жон юборган бўлса, – деди у, – мен адоий тамом бўлдим. Лекин ўзинг қаерда турганлигини биласанми?

Мен нима қилишим кераклиги ҳақида дарҳол бир қарорга келдим, унга ҳамма нарсани – саёхатимиз, ҳозирги ночор аҳволимиз тўғрисида гапириб бердим. У сўзларимга зўр эътибор билан қулоқ солди, гапимни тамомлаганимдан кейин бошимни силади.

– Сен ажойиб бола экансан, Жим, – деди у. – Лекин ҳозир ҳаммаларинг курмов билан боғлангансиз. Бен Ганнга суйнаверинглар. У сизларни қутқариб қолади, мана кўрасиз. Фалокатдан қутқариб қолган кишига сквайрингиз қандай муносабатда бўлади?

Мен унга, сквайр оламда тенги йўқ сахий одам, деб айтдим.

– Майли, майли... Лекин биласанми, – давом этди Бен Ганн, – мен ундан уқали камзул ёки қоровулликни талаб қилмайман. Йўқ, бу билан мени мафтун қилолмайсан! Мен унингсиз ҳам ўзимники бўлган пуллардан ҳеч бўлмаганда минг фунтини менга беришга рози бўлиш-бўлмаслигини билмоқчиман.

– Беришига ишончим комил, – дедим мен. – Ҳамма матрослар хазинадан ўзига тегишли улушни олиши керак.

– Мени уйимга элтиб ҳам кўядими? – сўради у менга синовчан назар ташлаб.

– Албатта! – дедим. – Сквайр – ҳақиқий жентльмен. Бундан ташқари, агар кароқчилардан кутулсак, сиздай тажрибали денгизчининг ёрдами кемада сув билан ҳаводай зарур бўлади.

– Тўғри, – деди у, – демак, чиндан ҳам мени олиб кетасизлар-а?

У енгил нафас олди.

– Энди гапларимга кулок сол, – давом этди у. – Флинт хазинани кўмганда мен унинг кемасида эдим. У билан бирга яна олтига барваста, бақувват денгизчилар ҳам бор эди. Улар оролда бир ҳафтача бўлишди, биз эса кўҳна «Морж»да кутиб ўтирардик. Бир куни биз томонга келаётган қайикка кўзимиз тушди, қайикда эса Флинтнинг ўзи ўтирарди, боши кўк рўмол билан боғланган. Куёш эндигина чиқиб келаётганди. Ранги докадай оқариб кетган, бир ўзи сузиб келарди, қолган олти шериги ўлдирилган ва дафн қилинган эди, шунақа. Уларга қандай бас келганини ҳеч қайсимиз ҳеч қачон билолмадик. У ерда нима бўлган, муштлашми, пичоқ-бозликми ё ногаҳоний ўлимми, билмадик. Унинг якка ўзи олтовига бас келган!.. Ўшанда Билли Бонс штурман, Дароз Жон эса квартирмейстер эди. Улар Флинтдан хазина қаердалигини сўрашди. «Соҳилга бориб ахтаринглар, – деди у. – Лекин момақалдирок ҳаққи онт ичиб айтаманки, кема сизларни кутиб ўтирмайди». Флинт уларга ана шундай деб жавоб қилди. Уч йил муқаддам мен бошқа бир кемада сузардим, бир куни оролни кўриб қолдик. «Йигитлар, – дедим мен, – Флинт шу ерга хазина кўмган. Қирғоққа чиқиб ахтарайлик». Капитаннинг жуда аччиғи келди. Лекин матрослар мен томон бўлишди, шундан кейин биз соҳилга чиқдик. Ўн

икки кунгача хазинани ахтардик, бироқ ҳеч нарса тополмадик. Кундан кунга ўртоқларим мени қаттиқроқ ҳақорат қила бошлашди. Ниҳоят улар кемага тўпланишди. «Сен эса, Бенжамин Ганн, шу ерда қоласан! – дейишди улар. – Мана сенга мушкет¹, белкурак ҳамда мисранг, Бенжамин Ганн... Шу ерда қолиб, Флинтнинг пулларини кидиравер». Ўшандан бери, Жим, уч йил яшаб, бирор марта одам боласи ейдиган ҳақиқий таом юзини кўрмадим. Менга бир қара: оддий матросга ўхшаманманми? Йўқ, ўхшамайсиз, дейсанми? Тўғри, ҳеч вақт ўхшамаганман ҳам.

У менга бир кўзини ғалати қилиб қисди-да, кўлимни яхшигина чимдиб олди.

– Жим, сквайрингга у ҳеч қачон оддий матросга ўхшаманман деб айтгин, – давом этди у. – Унга Беннинг шу ерда, оролда уч йил кеча-ю кундуз, қишин-ёзин якка ўзи сўпайиб яшаганини айтгин. Баъзида, эҳтимол, ибодат ҳақида ўйлаганман, баъзида аллақачон оламдан ўтган бўлса-да, қариб мункиллаб қолган онамни эсланман, унга худди шундай деб айт. Лекин кўпчилик вақтини, албатта унга шўндай деб айтгин, кўпчилик вақтини Бен Ганн бошқа ишларга сарфлаган. Шу сўзларни айтаётиб уни мана бундай қилиб чимчилаб қўй.

У мени яна дўстона чимчилаб қўйди.

– Унга яна мана шуларни айт, – давом этди у. – Ганн ажойиб одам, худди шундай дегин, Ганн омад жентльменларига қараганда ҳақиқий жентльменга кўпроқ ишонади, чунки унинг ўзи қачонлардир омад жентльмени бўлган, дегин.

– Ҳеч нимага тушунмадим, – дедим мен. – Айтган-

¹ Мушкет (французча) – VI асрда ихтиро қилинган, тагликка ўрнатиб отиладиган йирик калибрли пилта милтик.

XV БОБ. Ороллик

дай, ҳозир бунинг унчалик аҳамияти йўқ, чунки барибир кемага қандай боришни билмайман.

– Шунақа дегин, – деди у, – ишларинг чатоқ-ку. Майли, менда ўз кўлим билан ясаган қайиғим бор. Уни оқ қоя остига яшириб қўйганман. Бирорта бахтсиз ҳодиса рўй бергудай бўлса, қоронғи тушиши биланок ўша қайиқда сузиб бораверамиз... Тўхта! – деб қичқирди у тўсатдан. – У ёқда нима бўляпти ўзи?

Худди шу пайт кемадан замбаракнинг гумбурлагани эшитилди. Унинг акси садоси бутун оролга ёйилди. Лекин куёш ботишига ҳали икки соатча бор эди.

– У ёқда жанг бўляпти! – деб қичқирдим. – Орқамдан юринг! Тезроқ юринг!

Ўша заҳотиёқ кўрқувларимни унутиб, кема турган томонга югурдим. Ёнимда эса бахтсиз асир қушдай енгилгина учиб борарди.

– Чапроққа! Чапроққа! – дерди у. – Азизим Жим, чапроққа! Дарахтларга яқинроқ юр! Худди мана шу ерда биринчи марта эчки отганман. Энди эчкилар бу ёққа тушишмайди. Фақат телада, тоғларда сакраб-ўйноқлаб юришади, чунки улар Бенжамин Ганндан кўрқишади. Ие! Ана, кабристонга ҳам келдик. Дўнгларни кўряпсанми? Мен бу ёққа келиб турардим, баъзида бугун якшанба бўлса керак, деб ибодат ҳам қилардим. Бу ибодатхонадагидай эмасди-ю, ҳар ҳолда, дабдабали эди. Тўғри, на рухоний, на инжил бор, ёлғиз ўзим эдим...

У югуриб бораркан, жавоб кутмай тинимсиз жаврар, мен эса унга жавоб ҳам қайтаролмасдим.

Замбарак отилгандан кейин анчагача сукунат чўкди, сўнг милтиқлардан ўк узилди.

Яна жимлик. Кейин чорак милча нарида, ўрмон тепасида Британия байроғи хилпиради.

ТҮРТИНЧИ ҚИСМ.
ЁҒОЧ ДЕВОР

XVI БОБ. Кейинги воқеалар доктор томонидан баён қилинади. Кема қандай тарк этилди?

XVI БОБ. КЕЙИНГИ ВОҚЕАЛАР ДОКТОР ТОМОНИДАН БАЁН ҚИЛИНАДИ КЕМА ҚАНДАЙ ТАРК ЭТИЛДИ?

Икки яримга яқин ёки, денгизчасига айтганда, кум соат уч марта занг урганда ҳар иккала қайиқ «Испаньола»дан соҳилга жўнаб кетди. Капитан, сквайр ва мен каютада ўтириб олиб, нима қилиш лозимлиги ҳақида кенгашардик. Агар салча шамол эсганда ҳам кемада қолган олтита исёнчига қўққисдан ҳужум қилиб, лангарни кўтариб, денгиз томон кетардик. Лекин шамол йўқ эди. Шу пайт Хантер кириб, Жим Хокинс қайиққа ўтириб, қароқчилар билан қирғоққа кетганини маълум қилди.

Биз, албатта, Жим Хокинсни хоин деб, заррача бўлсин, хаёлимизга келтирмасдик, лекин ундан анча ташвишландик. У билан бирга кетган матросларнинг шунчалик зардаси қайнаган эдики, тўғриси айтганда, Жимни яна кўриш умидимиз йўққа чиққанди. Биз палубага шошилдик. Тахта ёриқларидан елим қайнаб чиқмоқда эди. Атрофни ботқокликдан чиққан бадбўй хид тутиб кетганидан кўнглим айний бошлади. Бу лаънати бўғоз безгак¹ билан ичбурукнинг² уяси эди. Олтита аблаҳ эса елкан тагида – бакда қовоғини солиб ўтиришарди. Қайиқлар қирғоқда қандайдир сойнинг қуйилиш жойи яқинида турар, ҳар бирида биттадан матрос ўтирарди. Улардан бири ҳуштак чалиб «Лиллибуллери»ни³ куйларди.

¹ **Безгак** – вақти-вақти билан иситма чиқариб, қалтиратадиган юкумли касаллик.

² **Ичбурук** – йўғон ичакнинг яллиғланишидан иборат оғир юкумли касаллик.

³ «**Лиллибуллери**» (инглизча) – 1688-йилда «Буюк инқилоб» давридаги ҳарбий гимн. Мат муаллифи лорд Уортон (1648-1715), композитори Генри Пёрселл (1659-1695).

XVI БОБ. Кейинги вокеалар доктор томонидан баён қилинади. Кема қандай тарк этилди?

Кутишга ортиқ тоқат қолмади, Хантер икковимиз қайиқда разведкага боришга аҳд қилдик.

Қайиқлар кеманинг ўнг томонида турарди. Хантер билан тўппа-тўғри харитада ёғоч девор белгиланган жойга қараб жўнадик. Қайиқларни пойлаб ўтирган матрослар бизни кўриб типирчилаб қолишди. «Лиллибуллери» тинди. Нима қилиш лозимлигини ҳал қилиш учун икковининг бир-бири билан тортишаётганини кўрдик. Борди-ю, улар Сильверга маълум қилишганда, эҳтимол, ҳамма иш бутунлай бошқача издан кетган бўларди. Лекин ҳар қандай шароитда ҳам уларга қайиқларни ташлаб кетмаслик буюрилган бўлса керак. Улар жимгина яна жойларига ўтиришди, уларнинг бири яна ҳуштак билан «Лиллибуллери»ни чала бошлади.

Қирғоқ бу жойда сал эгилиб чоғроққина бурун ҳосил қилибди, қирғоққа етгунга қадар душманларимиздан бизни пана қилсин учун қайиқни жўрттага бурун томонга бурдим. Соҳилга чикқач, аёвсиз қиздираётган қуёшдан бошимни сақлаш учун шляпам остига ипак рўмолчамни қўйиб, кучим борича югурдим. Иккала кўлимда ҳам биттадан ўқланган тўппонча бор эди.

Юз қадамча ҳам чопмаган эдимки ёғоч деворга дуч келдим.

Пастаккина бир тепаликнинг деярли чўққисида мусаффо булоқ қайнаб турибди. Худди шу ернинг ўзида, булоқни атрофлатиб ходалардан баландгина уй тикланибди. Унинг ичига қирқ киши бемалол сиғади. Ана шу бинонинг деворларида милтиқлардан отиш учун шинаклар¹ ҳам бор эди. Ёғоч уйнинг атрофи кенгина, тозаланган майдон бўлиб, у бирорта ҳам эшиги, бирор

¹ Шинак (форсча) – шаҳар, қалъа, кўрғон қабилар деворидан душманни кузатиш ва отиш учун қилинган махсус туйнукча.

XVI БОБ. Кейинги воқеалар доктор томонидан баён қилинади. Кема қандай тарк этилди?

очик-ёриқ жойи бўлмаган баландлигн олти фут келадиган ёғоч девор билан қуршалган эди. Уни синдириш ҳам, ёғоч уйда ўтириб олган кишилардан яшириниш ҳам анча қийин эди. Ёғоч уйга кириб олганлар эса хужум қилганларни какликдай паққа-паққа отиб ташлайвериши мумкин эди. Агарда яхши сокчиларни кўпроқ озиқ-овқат билан бу ерга кўйилса, бутун бир полкнинг¹ хужумини ҳам қайтара олади.

Ҳаммадан ҳам ариқчадан оқаётган сувга хурсанд бўлдим. «Испаньола»нинг каютаси ҳам ёмон эмас: у ерда кўпгина қурол, ўқ-дорилар, озиқ-овқат, ажойиб винолар бор, лекин сув йўқ. Мен шу ҳақда ўйлаб турсам, тўсатдан аллакимнинг ўлим талвасасидаги даҳшатли фарёди эшитилди. Ўлим билан энди юзлашаётганим йўқ – мен герцог Кемберлендский² кўшинида хизмат қилганман, Фонтенуа³ яқинида ярадор бўлганман – бироқ бу фарёд юрагимни эзиб юборди. «Жим Хокинс ҳалок бўлди», – деб ўйладим.

Эски солдат бўлишнинг, айниқса доктор бўлишнинг ҳикмати катта. Бизнинг ишимизда бир минутни ҳам кўлдан бой бермаслик лозим. Мен ҳамма нарсани тарозига солдим-да, зудлик билан қирғоққа қайтиб келдим ва қайиққа сакрадим.

Бахтимга Хантер ажойиб эшкакчи чикиб қолди. Биз бўғоздан тез суза кетдик. Мана қайиқ кема ёнига етиб борди, мен яна кемага чикдим. Дўстларим қаттиқ ҳаяжонга тушишди. Сквайр қоғоздай оқариб кетганди, – зап яхши одам-да! – ўзи туфайли қандай кўргиликларга

¹ Полк (русча; бир гала, тўп (қиз); оломон; кўшин) – одатда дивизия ёки бригада таркибига қирадиган ва бир неча батальон ва ротадан ташкил топган ҳарбий қисм.

² Герцог Кемберлендский – XVIII аср ўрталарида яшаган инглиз саркардаси.

³ Фонтенуа яқинида (1745-йил), Бельгияда бўлган жангда инглиз кўшинлари французлардан енгилган.

XVI БОБ. Кейинги воқеалар доктор томонидан баён қилинади. Кема қандай тарқ этилди?

дучор бўлишимиз ҳақида бош қотириб ўтирган экан. Бакда ўтирган матрослардан бири ҳам оқариб кетган, изтиробга тушган эди.

– Манови одам, – деди капитан Смоллетт матрос томонга ишора қилиб» – ҳали талончиликка кўникмаган экан. Доктор, у фарёдни эшитди-ю, ҳушидан кетишига сал қолди. Ҳадемай у ўзимизники бўлиб қолади.

Мен капитанга ўз режаларимни гапириб бердим, уни биргаликда муҳокама қилдик.

Кекса Редрутнинг қўлига учтами-тўртта ўқланган мушкет ва ўзини ҳимоя қилиш учун тўшак бериб, уни бак билан каюта оралиғидаги йўлакка қўйдик. Хантер қайикни қуйруққа олиб келди, биз Жойс билан биргаликда унга порох, мушкет, қоқ нон, чўчка гўштарини юклай бошладик. Кейин унга бир бочка коньяк билан дори-дармон солинган яшикчамни ҳам ортдик.

Бу орада сквайр билан капитан палубага чиқишди. Капитан иккинчи боцманни – кемада қолдирилган матросларнинг бошлиғини чақирди.

– Мистер Хендс, – деди у, – биз икки кишимиз, икковимизда ҳам бир жуфтдан тўппонча бор. Қайсиларинг бирорта сигнал берадиган бўлсангиз, отиласиз.

Қароқчилар эсанкираб қолишди. Кейин ўзаро шивирлашиб олишиб, ўзларини йўлакка уришди, бизга орқа томондан хужум қилишмоқчи бўлишди, лекин тор йўлакда мушкет ушлаб турган Редрутга дуч келишиб, дарҳол орқага қайтишди. Палубадаги дарчадан кимнингдир калласи кўринди.

– Пастга туш, итвачча! – қичқирди капитан.

Калла кўздан ғойиб бўлди. Ўлгудай кўрқиб кетган олти қароқчи бир бурчакка яширинишди ва унлари чикмай қолди.

XVI БОБ. Кейинги вокеалар доктор томонидан
баён қилинади. Кема қандай тарк этилди?

Жойс иккимиз тўғри келган нарсани қайиққа итқи-тавердик. Кейин қуйруқ томондаги порт¹ орқали қайиққа тушдик-да, кучимизнинг борича эшкак эшиб, шитоб билан қирғоққа сузиб кетдик.

Иккинчи марта келаётганимиз бояғи иккала соқчини анча безовта қилди. «Лиллибуллеро» яна тинди. Биз то бурунни айланиб ўтиб, уларни кўздан йўқотиб улгур-масимиздан, соқчиларнинг бири ўз қайиғини ташлаб, оролнинг ичкарасига қараб чопиб кетди. Мен шундан фойдаланиб, уларнинг қайиғини яксон қилмоқчи ҳам бўлдим-у, лекин Сильвер ўз тўдаси билан шу яқин ўр-тада бўлса керак, кўп нарсани истаб, ҳамма нарсдан маҳрум бўлмайлик, деб кўркдим.

Биз ҳалиги жойга келиб тўхтадик, юкларни истехкомга² таший бошладик. Оғир юкларни кўтариб, ўк-дори, озиқ-овқатларни кўрғонгача олиб бордик ва ёғоч девордан ошириб ташладик. Уларни кўриқлашга Жойсни қолдирдик. У ёлғиз қолди, лекин унинг қурол-яроғлари анча эди. Хантер билан қайиқ ёнига қайтдик ва яна юк орқаладик. Шундай қилиб, тин олмай ишлаб, ниҳоят юкни ташиб бўлдик. Жойс билан Хантер истехкомда қолишди, мен бор кучимни ишга солиб, «Испания»га қайтдим.

Биз қайиқни яна юкка тўлғазмоқчи бўлдик. Бу жуда хавфли, кўринишдан тентакликка ўхшаб кетса-да, аммо бир қадар ўйлаб қилинаётган иш эди. Албатта, улар бизга қараганда кўпчилик эди, лекин биз яхши қурол-ланган эдик. Қирғоққа кетганларнинг ҳеч қайсисида мушкет йўқ эди, тўппонча ўқи етадиган масофага яқин-

¹ Порт – бортдаги дарчага ўхшаш туйнук.

² Истехком (арабча) – мустаҳкамлик, мустаҳкамланиш; мудофаа иншооти. Му-дофаа, душмандан сақланиш учун қурилган мустаҳкам тўсик, ғов, девор, қалъа.

XVI БОБ. Кейинги вокеалар доктор томонидан
баён қилинади. Кема қандай тарк этилди?

лашиб келгунларича эса камида олти кишини отиб ташлашимиз мумкин.

Сквайр мени қуйрук томондаги ойна олдида кутиб турарди. Мени кўриб жуда дадилланиб, севиниб кетди. Мен иткитган арқоннинг учини ушлаб, қайикни тортди, биз қайикка яна чўчка гўшти, порох, қок нонларни юклай бошладик. Кейин мен, сквайр, Редрут ва капитан учун биттадан мушкет билан биттадан қилич ҳам олдик. Қолган қурооларни ва порохларни сувга ташладик. Бўғознинг чуқурлиги икки ярим саржин бўлиб, қуёш нурида кумлок сув тубида ётган пўлат қурооллар яркираб кўриниб турарди.

Сув кўтарилиб, кема лангар атрофида айлана бошлади. Соҳилдаги қайик яқинида бир-бирини чакираётган одамлар овози эшитилди. Гарчи шарқ томонроқдаги Жойс билан Хантерни ҳеч ким сезмаган бўлсада, биз барибир шошилишга аҳд қилдик.

Редрут йўлакдаги постини ташлаб, қайикка сакради. Капитан Смоллеттни олиш учун қайикни кеманинг бошқа томондаги бортига олиб ўтдик.

– Ҳой йигитлар, – қаттиқ бақирди у, – мени эшитяпсизларми?

Бақдан ҳеч ким жавоб қилмади.

– Сенга мурожаат қиляпман, Абрахам Грей.

Жимлик.

– Грей, – овозини баландлатиб давом этди мистер Смоллетт, – мен кемани ташлаб кетяпман, сенга ўз капитанинг орқасидан эргашишни буюраман. Сенинг яхши одам эканлигингни биламан, бошқалар ҳам ўзларини ёмон қилиб кўрсатсалар-да, аслида унчалик эмаслар. Қўлимда соатим бор. Бизга қўшилишинг учун ўттиз секунд вақт бераман.

**XVII БОБ. Доктор ҳикоясини давом эттиради.
Қайикда сўнгги марта кўчиш**

Орага яна жимлик чўкди.

– Келавер, дўстим, – давом этди капитан, – бизни вақтни беҳуда ўтказишга мажбур қилма. Ахир, ҳар бир секунд имиллаш мен ҳамда манови жентльменлар учун ўлим хавфини туғдиради.

Унсиз олишув бошланди, мушт овозлари эшитилди, палубага Абрахам Грей сакраб чиқди. Унинг юзи пичок билан тилинган эди. У капитаннинг хузурига эгаси хуштак чалиб чақирган итдай чопиб келди.

– Мен сизлар билан, сэр, – деди у.

Улар иккови қайикқа сакрашди-ю, биз жўнаб кетдик.

Кема тарк этилди. Бироқ ёғоч девор ёнига етганимизча йўқ эди ҳали.

**XVII Боб. ДОКТОР ҲИКОЯСИНИ ДАВОМ
ЭТТИРАДИ. ҚАЙИҚДА СЎНГГИ МАРТА
КЎЧИШ**

Бу сўнгги – бешинчи кўчиш олдингилари сингари муваффақиятли тугамади. Биринчидан, қайикчамизнинг юки жуда оғир эди. Девдай-девдай беш эркак, улардан Трелони, Редрут ва капитаннинг бўйлари олти футдан юқори бўлиб, чакана юк эмасди. Бунинг устига порох, чўчка гўшти, коп тўла қоқ нон. Қайиғимизнинг куйруғидаги планширнинг¹ сув ялаётганига ажабланмаса ҳам бўларди. Қайиғимизга гоҳ-гоҳ сув ҳам кириб кетаётганди. Юз ярд юришга улгурмасимиздан шимим ҳамда камзулимнинг орқа этаги шалаббо бўлди.

Капитан бизларни юкларни қайтадан жойлаштиришга мажбур қилди, сўнг қайиғимиз тўғриланди.

Барибир, қайиғимиз ағдарилиб кетмасин учун қат-

¹ **Планшир** (инглизча) – кема бортининг юқори четига горизонтал равишда ўрнатилган ёғоч тўсин ёки металл профил.

XVII БОБ. Доктор ҳикоясини давом эттиради.
Қайикда сўнги марта кўчиш

тикроқ нафас олгани ҳам кўрқардик.

Иккинчидан, сув қайтиши билан ғарбга қараб, кейин эса жанубга – эрталаб кемамиз кирган очик денгизга чиқадиган бўғоз томонга буриладиган кучли оқим ҳосил бўлди. Юки оғир қайиғимизни сув қайтишининг кичкинагина тўлқини ҳам ағдариб юбориши мумкин эди. Шуниси ёмон бўлдики, оқим бизни бошқа томонга суриб кетар, бурун орқасидаги илгари мен тўхтаган жойга яқинлашишга имкон бермасди. Агар оқимни енга олмаганимизда, дақиқа сайин қароқчилар келиб қолиши мумкин бўлган, иккита қайиқ турган ерга бориб қолардик.

– Ёғоч девор томон буришга қурбим етмаяпти, сэр, – дедим капитанга. Мен рулда ўтирардим, чарчаш нималигини билмаган капитан билан Редрут эса эшкак эшишарди. – Оқим бизни суриб кетяпти. Эшкакка оғирлигимизни солсак бўлмасмикан?

– Оғирлигимизни солсак, бизни сув босади, – деди капитан. – Барака топкур, бир уриниб кўринг, рулни оқимга қарши тўғриланг. Сэр, илтимос, уриниб кўринг...

Қайикнинг тумшуғини тўғри бурчак бўйича кўзланган манзил томонга – тўппа-тўғри шарққа бурмагунимча сув бизни суриб кетаверди.

– Бунақада ҳеч қачон қирғоққа чиқолмаймиз, – дедим.

– Қай тарафга қараб бурмайлик, оқим суриб кетавегандан кейин, сэр, қандай бўлмасин зарур йўналишга қараб сузишимиз лозим, – деди капитан. – Биз оқим бўйлаб юқоридан боришимиз керак. Агар оқим бизни ёғоч девордан шамол эсадиган томонга суриб кетса, сэр, – давом қилди у, – қаерда тўхтатишимиз номаълум бўлиб қолади, бунинг устига қароқчилар қайиғи ҳам хужум қилиб қолиши мумкин. Агар мана шу йўналишда кетаверсак, ҳадемай оқим сусаяди, ўшанда хотир-

XVII БОБ. Доктор хикоясини давом эттиради.
Қайиқда сўнги марта кўчиш

жамлик билан қирғокка бораверамиз.

– Оқим бир оз бўшашди, сэр, – деди қайиқнинг олд томонида ўтирган матрос Грей. – Сал-пал қирғок томонга буриш мумкин.

– Раҳмат, азизим, – гўё орамизда ҳеч қандай англашилмовчилик бўлмагандай миннатдорчилик билдирдим унга.

Ҳаммамиз гўё у аввалдан биз билан ҳамжихат бўлган-у, унинг билан шундай муносабатда бўлишни индамай шартлашиб олгандай эдик.

Тўсатдан капитан ўзгарган товуш билан:

– Замбарак! – деб қолди.

– Мен бу ҳақда ўйлаб қўйгандим, – дедим истехкомимизни замбаракдан ўққа тутилишини назарда тутиб. – Удар ҳеч қачон замбаракни қирғокка олиб келолмайди. Олиб келганда ҳам ўрмонда тиқилиб қолади.

– Йўқ, сиз кеманинг қуйруғига қаранг, – деди капитан.

Шошилишда тўққиз фунтли замбаракни бутунлай унутган эканмиз. Беш ярамас замбарак атрофида куймаланишар, унинг «камзули»ни ечишарди. Замбарак ўраб қўйилган эски, мой босган ғилофни шундай деб аташарди. Мен кемада замбарак порохи ва ўқини қолдирганимизни эсладим, қароқчилар уларни омбордан олиши жуда осон, болта билан кулфни бир-икки марта туширилса бас.

– Израэль Флинтнинг тўпчиси бўлган, – деди Грей хириллаб.

Мен қайиқни тўппа-тўғри қирғокка бурдим. Жуда секин юраётган бўлсак ҳам, энди оқимни бемалол енгаётган эдик. Қайиқ рулга жуда яхши бўйсунмоқда эди. Лекин аксига олиб, у чиройли нишон бўлиб «Испа-

ньола»га ёни билан туриб қолди.

Мен мош еган хўроздай қип-кизил аблах Израэль Хендснинг палубада замбарак ўқини гулдуратиб юмалатиб келаётганини кўрдим ҳам, эшитдим ҳам.

– Орамизда дуруст мерган ким? – сўради капитаи.

– Шубҳасиз, мистер Трелони, – дедим мен.

– Мистер Трелони, қароқчилардан бирини отиб ташланг. Иложи бўлса, Хендсни, – деди капитан.

Трелони жуда совуққон эди. У мушкетининг пилигини кўздан кечирди.

– Секинрок, сэр, – кичқирди капитан, – қайикни ағдариб юборманг тагин! Қолганлар тайёр бўлиб туришлар, ўқ узилиши биланок мувозанатни сақлашга интилинг.

Сквайр мушкетни кўтарди, эшкакчилар эшкак эшиш-ни тўхтатишди, биз мувозанатни сақлаш учун бортга яқин силжидик, иш силлиқ кўчди, қайикқа бир томчи ҳам сув кирмади.

Бу орада қароқчилар замбаракни буришди, тўп оғзи ёнида уни ўклаш учун қўлида темир хивич ушлаб турган Хендс нишонга жуда тўғри туриб қолди. Лекин омадимиз юришмади. Трелони ўқ узган пайтда Хендс пастга энгашди, ўқ унинг тепасидан визиллаб ўтиб матрослардан бирига тегди.

Ярадор бақириб юборди, унинг бақиригига фақат кемадагиларгина эмас, балки қирғоқдаги кўплаб овозлар ҳам жўр бўлиб жавоб берди. Ўша ёққа қараб, ўрмондан қайиқлар томон чошиб келаётган қароқчиларни кўрдим.

– Сэр, улар ҳозир жўнашади, – дедим.

– Тезроқ ҳайданглар! – кичқирди капитан. – Қайикни чўқтирамизми, йўқми: ҳозир бунинг аҳамияти йўқ.

XVII БОБ. Доктор ҳикоясини давом эттиради.
Қайиқда сўнгги марта кўчиш

Агар қирғоққа етиб боролмасак, ҳаммаси барбод бўлади.

– Сэр, фақат битта қайиқ жўнади, – дедим. – Бошқа қайиқнинг гуруҳи, эҳтимол, соҳил бўйлаб йўлимизни кесиш учун югурган бўлса керак.

– Улар анчагина югуришади, – эътироз билдирди капитан. – Денгизчилар қуруқликда ўзини унча кўрсата олмайди. Улардан эмас, замбаракдан кўрқяпман. Эҳ, малъунлар! Замбарагим бехато уради. Сквайр, пилик ёнганда бизни огоҳлантириб қўйинг, қайиқни бошқа ёкка буриб юборамиз.

Юки оғир бўлишига карамай қайиғимиз эндиликда жуда тез борар, ичига сув ҳам тушмасди. Эшкакларни яна ўтгиз-кирқ марта эшсак, дарахт ёнидаги сув қайтишидан яланғочланиб қолган кумлок қирғоққа яқинлашиб қолардик. Қароқчиларнинг қайиғидан энди кўрк-маса ҳам бўлаверарди: бурун уларни тўсиб қўйганди.

Боягина бизнинг сузишимизга тўскинлик қилган сув қайтиши энди душманларимизнинг бизни қувлашига ҳалакит бермоқда эди. Бизга фақат замбарак таҳдид қиларди.

– Ҳозир озгина тўхтаб, яна биттасини отилса, яхши бўларди-да, – деди капитан.

Замбарак отилиши равшан эди. Гарчи ўртоқлари тирик бўлса-да, қароқчилар ярадорга қараб ҳам қўйишмасди, унинг четроққа сурилишга уринаётганини кўрдик.

– Тайёр! – кичқирди сквайр.

– Тўхта! – деди капитан акси садодай.

У билан Редрут эшкакларни куч билан тескарисига эша бошлашди, натижада қуйруқ сувга ботди. Худди шу пайт боя Жим эшитган замбарак овози гумбурлади,

XVII БОБ. Доктор хикоясини давом эттиради.
Кайиқда сўнги марта кўчиш

сквайр узган ўк овози унгача етиб бормади. Тўп ўкининг қаерга келиб тушганини пайқай олмадик. Бахтсизлигимизга сабабчи бўлган нарса бошимиз устидан шувиллаб учиб ўтган тўп ўкининг шамоли деб ўйладим.

Нима бўлса ҳам, тўп отилгандан кейин кайиғимизнинг куйруғи сувга ботиб, аста-секин чўка бошлади. Сувнинг туби саёз, уч футча келарди. Биз капитан билан эсон-омон бир-биримизга рўпар бўлиб, сувда тик туриб олдик. Қолганлар эса боши билан сувга шўнғишди ва пишкириб, сув сачратиб бошларини кўтаришди.

Очиғини айтганда, осонгина кутулдик, ҳамма соғ-саломат қолди, кирғоққа осонгина етиб олдик. Лекин юкларимиз сув тагида қолди, энг ёмони шу бўлдики, бешта мушкетдан иккитасигина қурук қолганди, холос: сувга тушаётиб мушкетимни беихтиёр бошим узра кўтариб юборган эдим, тажрибали одам капитан мушкетнинг затворини тепага қилиб тақиб олгани учун унга ҳам сув тегмай қолганди. Қолган учта қурол кайиқ билан бирга сувга «шўнғиган» эди.

Ўрмонда, яқингинадан одамларнинг товуши эшитилмоқда эди. Бизни ёғоч девордан кесиб қўйишлари мумкин эди. Бундан ташқари, бир тўда кароқчилар хужум қилиб қолса, Хантер билан Жойс бардош бера оладими-йўқми, деб шубҳаланардик. Хантер катгий, пишиқ одам бўлса-да, Жойсдан хавфсирардик; у илтифотли, хушмуомала хизматкор бўлиб, чўтка билан устбошни тозалашга жуда омил, аммо урушишга бутунлай ноқобил эди.

Биз ўқ-дори ҳамда озиқ-овкатларимизнинг ярмичаси юкланган кайиғимизни ташлаб, зўр ташвишга тушганимизча сув кечиб соҳилга етиб бордик.

XVIII боб. ДОКТОР ХИКОЯСИНИ ДАВОМ ЭТТИРАДИ. ЖАНГ БОШЛАНГАН ДАСТЛАБКИ КУННИНГ ТУГАШИ

Биз ўзимизни ёғоч девордан ажратиб турган ўрмон оралаб жон-жаҳдимиз билан югурдик, вақт ўтган сари қароқчиларнинг овози тобора яқинлашарди. Кўп ўтмай уларнинг оёқ дупурини, шох-шаббаларнинг қирсиллаб синганини эшитдик. Улар чакалакзор орасидан ўтиб келишарди. Мен каттик жанг қилишимизни сезиб қолдим, куро-лимни кўздан кечирдим.

– Капитан, – дедим мен, – Трелони беҳато отади, бироқ унинг қуроли ҳўл. Ўзингизникини унга берсангизчи.

Улар қуролларини алмаштиришди, илгаригидек хотиржам ва совуққон Трелони унинг ўқланган-ўқланмаганини кўриш учун бир дам тўхтади. Шу пайт Грейнинг қуролсиз эканлигини кўриб қолдим, унга қиличимни бердим. Унинг қўлига туфлаб, қошларини чимириб, зўр куч билан қилич силтаб, ҳавони шувиллатиб кесганини кўриб завқланиб кетдик. Унинг ҳар бир қилич силташи янги иттифокчимизнинг охирги томчи қони қолгунча жанг қилишидан далолат бериб турарди.

Яна қирқ қадамча чопиб бориб, ўрмон чеккасига етиб олдик ва ўзимизни ёғоч девор олдида кўрдик. Биз жануб томондан, деворнинг ўртасига яқин ердан чиққан эдик. Худди шу пайтнинг ўзида еттита қароқчи боцман Жон Эндерсон бошчилигида бақириб-чақириб ёғоч деворнинг жануби-ғарб бурчаги томонидаги ўрмондан чиқиб келишди.

Улар ҳовлиққанича тўхтаб қолишди. Биз сквайр билан уларнинг ўзларига келишига йўл қўймай ўқ уздик. Истехкомда ўтирган Хантер билан Жойс ҳам отишди.

XVIII боб. Доктор ҳикоясини давом эттиради.
Жанг бошланган дастлабки куннинг тугаши

Тўрттала ўқ бараварига узилди ва бекорга кетмади, душманлардан бири йиқилди, қолганлари шоша-пиша дарахтлар орқасига яширинишди. Қуролларни яна ўқлагач, ёғоч деворни паналаб кула-ган душманни кўргани бордик. У тил тортмай ўлган, ўқ унинг юрагига теккан эди.

Муваффақият бизни руҳлантириб юборди. Лекин шу пайт буталар орасидан тўпшонча қарсиллаб отилди, ўқ қулоғим тагидан ҳуштак чалиб ўтди, бечора Том Редрут гандираклади, бор бўйи билан ерга йиқилди. Сквайр икковимиз буталарга қараб ўқ уздик. Лекин таваккал килиб отганимиз учун ўқлар бекорга кетди. Қуролларни яна ўқлаб, бечора Том ёнига чопдик.

Капитан билан Грей унинг у ёқ-бу ёғини кўришаётган эди. Мен кўзимнинг қирини ташлаб, ундан умид йўқлигини билдим. Узган ўқларимиз қароқчиларни чекинишга мажбур қилган бўлса керак, шу сабабли ҳеч нарса ҳалал бермай кекса овчини ёғоч девор орқали истехкомимизга кири-тиб олишга муваффақ бўлдик.

Шўрлик кекса ўртоғимиз! У ҳеч нарсадан ажабланмади, ҳеч нарсадан шикоят қилмади, ҳеч нарсадан кўркмади, ҳатто саёҳатимиз бошлангандан то уни жон бераётганда уйга олиб киргунимизгача ҳеч нарсадан зорланмади. У троялик сингари кемада йўлакни қаҳрамонларча кўриқлади. У ҳамма буйруқларни индамай, итоаткорлик билан ҳалол бажарди. У биздан йигирма ёш катта эди. Энди бўлса бу индамас, садоқатли хизматкор кўз олдимизда жон бермоқда.

Сквайр унинг ёнига тиз чўкиб, қўлларини ўлиб, ёш боладай йиғлади.

– Мен ўлаяпманми, доктор? – сўради у.

– Шундай, дўстим, – дедим.

XVIII боб. Доктор хикоясини давом эттиради.
Жанг бошланган дастлабки куннинг тугаши

– Улимим олдидан уларга яна бир ўқ узиб қолсам, яхши бўларди-да.

– Том, – деди сквайр, – мени афв этганлигингни айтгин.

– Ўз хўжасини авф этиш ёки афв этмаслик сэр, менга ярашадими? – сўради хизматкор. – Бўлганича бўлар. Омин!

У жим қолди, кейин бирор кишининг ўзи устида дуо ўқиб туришини илтимос қилди.

– Сэр, бу урф-одатимиз, – деб кўшимча қилди кечирим сўрагандай, сўнг кўп ўтмай жон берди.

Бу орада капитан ёнидан (унинг ғалати бир тарзда кўкраги дўппайиб, чўнтаклари қаппайиб кетганини кўргандим) ҳар хил нарсаларни: британ байроғини, инжил, бир ўрам арғамчи, перо¹, сиёҳ, кема журнали ва бир неча фунт тамакини чикарди. У узун, йўнилган қарағай ёғоч излаб топди, Хантернинг ёрдамида уни бурчакка, уй тепасига ўрнатди. Кейин томга чиқиб, ҳалиги ёғочга Британия байроғини ўрнатиб, юқорига кўтарди. Бу унга анча таскин берган бўлса керак. Кейин пастга тушиб, дунёда бундан бошқа иши йўқдай ташиб келтирган юкларимизни кўздан кечириб санай бошлади. Лекин гоҳ-гоҳ Томга ҳам қараб кўярди. Том жон бергандан кейин эса бошқа байрокни олиб, унинг устига ёпиб кўйди.

– Бунчалик куйинманг, сэр, – деди капитан сквайрнинг кўлини қисиб. – У ўз бурчини бажараётиб ўлди. Капитан ҳамда ўз хўжайини олдидаги бурчини бажараётганда ўлдирилган киши тақдири учун кўрқмаслик керак. Мен илоҳиёт бобида кучли эмасман, лекин бу ишга унчалик алоқаси йўқ.

¹ Перо (русча) – пат, канот. Сиёҳ, туш билан ёзиш учун ручка учига ўрнатиб ишлатиладиган ёзув-чизув асбоби.

XVIII боб. Доктор хикоясини давом эттиради.
Жанг бошланган дастлабки куннинг тугаши

Кейин у мени четга олиб борди.

– Доктор Ливси, сквайр икковингиз бизга ёрдамга юбориладиган кема неча ҳафтадан кейин келади, деб ўйлайсиз? – деб сўради.

Бу анча чўзиладиган иш эканлигини айтдим. Бунга ҳафталар, ойлар керак. Агар августнинг охиригача етиб бормасак, Блендли бизга ёрдамга кема юборади. Бундан олдин ҳам, кейин ҳам эмас.

– Кеманинг бу ерда қачон бўлишини ҳисоблаб олаверинг, – дедим.

– Лекин, сэр, – деди капитан бошини қашиб, – ундай бўладиган бўлса, гарчи омадимиз юришса ҳам, барибир қийналиб қоламиз.

– Нега? – деб сўрадим.

– Сэр, иккинчи марта олиб келаётган юкимизнинг чўкиб кетганлиги анча афсусланарли, – деди капитан. – Ўқ-доримиз етарли, лекин озуқамиз оз. Жуда оз. Битта нонхўрдан қутулганимизга ачинмасак ҳам бўлади.

Шундай дея у устига байроқ ёпиб кўйилган марҳумни кўрсатди.

Шу пайт ёғоч уй томи устидан ўкириш ва хуштак билан тўп ўки учиб ўтди. У биздан анча йироққа, каергадир ўрмонга бориб тушди.

– Эҳ-ҳа! – деди капитан. – Бомбардимон-ку! Уларнинг порохи унча кўп ҳам эмасди-ку!

Иккинчи мўлжал сал дурустроқ бўлди Тўп ўки ёғоч девордан ошиб ўтиб, уй яқинидаги қумни тўзитиб юборди.

– Капитан, – деди сквайр, – ёғоч уй кемадан кўринмайди. Улар байроғимизни мўлжалга олишаётган бўлса керак. Уни туширсак, дуруст бўлармикан-а?

– Байроқни туширайлик дейсизми? – капитаннинг

XVIII боб. Доктор ҳикоясини давом эттиради.
Жанг бошланган дастлабки куннинг тугаши

жаҳли чиқди. – Йўқ, сэр. Ким туширса, тушираверсин, лекин мен туширмайман.

Ҳаммамиз унинг фикрига қўшилдик.

Мағрур денгизчилик удуми жанг пайтида байроқ туширишга йўл қўймайди. Бундан ташқари, бу энг яхши сиёсат ҳам эди, чунки дахшатли тўп отишлар бизга кўрқинчли эмаслигини душманларга кўрсатишни истардик.

Улар қош қорайгунча бизни замбаракдан ўққа тутишди. Бир ўқ бошимиз устидан учиб ўтди, биттаси ёғоч девор олдига тушди, учинчиси уйимиз олдидаги кумни тўзитиб юборди. Лекин қароқчилар мўлжални юқорирок олишга мажбур бўлди: тўп ўқи тезлиги йўқолиб кумга кўмилиб қолмоқда эди. Ўқ сапчиб кетишидан кўрқмасдик. Гарчи бир ўқ уйимизнинг томи ва полини тешган бўлса ҳам кўп ўтмай отишмага кўникиб қолдик ҳамда парвонанинг¹ чирсиллашига қандай қарасак, унга ҳам шундай муносабатда бўла бошладик.

– Бунинг яхши томони ҳам бор, – деди капитан. – Эҳтимол, ўрмонда, бизга яқинроқ жойда қароқчилар бўлмаса керак. Сув қайтиши кучайиб, озиқ-овқатларимиз юзага чиқиб ҳам қолгандир. Ҳой, чўкиб кетган чўчка гўштларини олиб келишга талабгорлар борми?

Грей билан Хантер ҳаммадан олдин шай эканликларини айтишди. Улар яхшигина куролланиб, девордан ошишди. Лекин чўчка гўштлари уларга тегмади. Қароқчилар биз кутгандан ҳам ботирроқ чиқиб қолишибди. Балки, улар Израэль Хендснинг замбарагига кўпроқ ишонишгандир.

Бешта қароқчи чўкиб кетган қайиғимиздаги озиқ-овқатларни сув бетида ҳафсала билан ушлаб, яқинроқда

¹ Парвона (арабча) – тунги капалак. Шуъла ёки чирок атрофида айланувчи тун капалаги;

XVIII боб. Доктор ҳикоясини давом эттиради.
Жанг бошланган дастлабки куннинг тугаши

турган қайикқа ташиб боришмоқда эди. Қайикда ўтирганлар ҳадеб эшкак эшишга мажбур эдилар, чунки оқим суриб кетаётганди қайикни. Сильвер қайиқ қуйруғида туриб олиб буйруқ бераётир. Уларнинг ҳаммаси ўзларининг қандайдир махфий омборларидан олинган мушкетлар билан қуролланган эди.

Капитан хомага ўтириб олиб, кема журналига қуйидагиларни ёза бошлади: «Александр Смоллетт, – капитан, Дэвид Ливси – кема врач, Абрахам Грей – дурадгор ёрдамчиси, Жон Трелони – кема эгаси, Жон Хантер ва Ричард Жойс – кема эгасининг хизматкорлари ва хамшахарлари – ўз бурчига содиқ бўлиб қолганлар мана шуларгина, холос. Улар ўн кундан кўпга етмайдиган озиқ-овқатни ўзлари билан олиб, бугун соҳилга қўнишди ва Хазинлар Оролидаги истехком устига Британия байроғини тикишди. Кема эгасининг хизматкори ва хамшахари Том Редрут қароқчилар томонидан ўлдирилди. Жеймс Хокинс, юнга...»

Мен бечора Жим Хокинс тақдири ҳақида ўйланиб қолдим. Тўсатдан ўрмон томондан кимнингдир овози эши-тилди.

– Бизни кимдир чақиряпти, – деди соқчиликда турган Хантер.

Бировнинг:

– Доктор! Сквайр! Капитан! Ҳой Хантер, сенмисан? – деган овозини эшитдик.

Мен эшикка отилдим ва Жим Хокинсни кўрдим. У соғ-саломат ёғоч деворимиздан ошиб тушмоқда эди.

XIX БОБ. ЯНА ЖИМ ХОКИНС ҲИКОЯ ҚИЛАДИ. ИСТЕҲКОМДАГИ ГАРНИЗОН

Бен Ганн британ байроғини кўриши биланок тўхтади, кўлимдан маҳкам ушлаб, ерга ўтирди.

– Хўш, – деди у, – шубҳасиз, дўстларинг ўша ерда.

– Исёнчилардир, – дедим.

– Ҳеч қачон! – деди у. – Омад жентльменларидан бошқа ҳеч ким бўлмайдиган бу оролда, мана шу овлок жойда Сильвер қоп-қора қароқчилар байроғини кўтарган бўларди, Менга ишонавер. Бу ишларни яхши тушунаман. Дўстларинг ўша ёқда, бу тўғри. Орада жанг бўлиб, улар енгган бўлса керак. Эндиликда улар соҳилда, эски ёғоч деворнинг нарёғида. Ёғоч деворни Флинт қурдирган. Бунга анча йил бўлди. Хўп мияли одам бўлганда, бу Флинт! Уни фақат ром енгиши мумкин эди. Сильвердан бошқа ҳеч кимдан кўрқмасди. Очиғини айтганда, Сильвердан кўрқарди.

– Майли, – дедим, – модомики, ўзимизникилар ёғоч деворнинг нарёғида бўлса, ўша ёққа бориш керак.

– Тўхта, – эътироз билдирди Бен Ганн, – Тўхта. Сен жуда ажойиб бола экансан-у, фақат боласан холос-да. Бен Ганн эса анча айёр. Бен Ганн алданмайди. Ҳеч қандай ичимлик билан мени у ёққа мафтун қилолмайсан... Ҳақиқий жентльменингни ўзим кўришим керак, у менга ҳақиқий ваъдасини берсин. Сен гапларимни унутиб қўйма. Унга шундай деб айтгин, фақат шахсан танишгандагина ишонч бўлиши мумкин. Кейин унинг қўлини чимчилаб қўй. Шундай деркан, у учинчи марта мени маънодор қилиб чимдиб қўйди.

– Қачон Бен Ганн керак бўлса, уни қаердан топишни биласан, Жим. Бугун топган жойингдан. Унинг олдида борадиган одам ҳам қўлида бирорта оқ нарсани ушлаб

XIX БОБ. Яна Жим Хокинс ҳикоя қилади.
Истеҳкомдаги гарнизон

олиши керак, фақат ўзи ёлғиз борсин. Унга худди шундай деб айтгин. «Бен Ганнинг, дегин, бунга ўз важсабаби бор».

– Яхши, – дедим. – Сизни тушунганга ўхшайман. Сиз ниманидир таклиф қилмоқчисиз, шу ваядан сквайр ёки доктор билан кўришишингиз керак. Сизни бутун мен топган жойда кўриш мумкин. Ҳаммаси шуми?

– Қайси соатларда мени топиш мумкинлигини нега сўрамайсан? Мен туш пайтидан соат олтигача қабул қиламан.

– Яхши, яхши, – дедим. – Энди кетсам бўлаверадими?

– Эсингдан чиқариб қўймайсанми? – деб сўради хавотирланиб. – Унга «шахсан танишгандагина», «бунга ўз важсабаби бор» деган гапларни айтгин. Мен у билан эркакчасига гаплашаман. Энди кетишинг мумкин, Жим, – деди у аввалгидай кўлимни маҳкам ушлаб. – Менга қара, Жим, Сильверни кўриб қолсанг, унга Бен Ганни хоинлик қилиб тутиб бермайсанми? Сени ёввойи отнинг думига боғлаб судрашса ҳам, айтмайсанми? Жим, қароқчилар соҳилга чиқишса, айтган гапларингдан қайтмайсанми?

Замбаракдан гумбурлаб отилган ўқ суҳбатимизни бўлиб юборди. Ўқ дарахтлар орасидан учиб бориб, биз турган ва суҳбатлашаётган жойдан юз ярд нарироққа қумга тушди. Икковимиз икки томонга қараб қочдик.

Орол бир соатча отишмадан ларзага келди, тўп ўқлари ўрмон ичидан учиб, йўлидаги ҳамма нарсани яқсон қилди. Мен гоҳ у ер, гоҳ бу ерга яшириндим, ўқлар тўғри устимга келиб тушаётгандай туюлаверди. Борабора яна олдинги ботирлигим қайтди. Лекин дам ўтмай тўп ўқи тушиб турган ёғоч девор олдига боришга журъ-

XIX БОБ. Яна Жим Хокинс хикоя килади.
Истеҳкомдаги гарнизон

ат қилолмадим. Шарқ томондан айланиб ўтиб, ниҳоят шундоқкина соҳилда ўсиб ётган дарахтлар олдига етиб келдим.

Қуёш эндигина ботган, денгиз шабадаси ўрмон сари ғир-ғир эсар, кўрфаздаги кулранг сувни мавжлантирар эди. Сув қайтиши кенг кумли саёзликни яланғочлаб қўйганди. Кундузги жазирамадан кейин ҳаво салқинлашиб қолганидан юпун камзулимда анча совуқ қотдим.

«Испаньола» ҳамон лангарда турарди. Лекин унинг устида «Хушчақчақ Роджер» – калла суяги тасвирланган қароқчилар байроғи ҳилпираб турарди. Бортда қизил шуъла чакнади, оролга замбаракнинг сўнгги гулдураган овози таралди. Гумбур-гумбур тинди.

Мен бутазор ичида ётиб, ҳужумдан кейинги югур-югурни кузатдим. Соҳилда, ёғоч деворнинг рўнарасида бир неча киши болта билан ниманидир пачакламоқда эди. Кейин билсам, улар қайиғимизни яксон қилишган экан. Узокда, сой қуйиладиган жойда, дарахтлар орасида гулхан ёнди. Гулхан билан кема орасида қайиқ бўзчининг моқисидай қатнаб турди. Эрталаб ковок-лунжи осилиб юрган матрослар эндиликда эшкак эшиб бакиришар, ёш болалардай кулишар эди. Овозларидан бундай хурсандчилик ром туфайли бўлаётганини сездим.

Ниҳоят ёғоч девор томон боришга аҳд қилдим. Мен ундан анча йирокда, бизнинг кўрфазимизга шарқ томондан туташган ва сув қайтганда «Скелет ороли»гача чўзилиб борадиган пастаккина қум босган тилда эдим. Ўрнимдан туриб, пастак-пастак буталар орасида ғалати, оқ тусдаги каттагина қояга кўзим тушди. Бу Бен Ганн айтган ўша оқ қоя бўлса керак деган ўй миямга келди, менга қайиқ керак бўлиб қолса, энди уни қаер-

ХІХ БОБ. Яна Жим Хокинс ҳикоя қилади.
Истеҳкомдаги гарнизон

дан топишни биламан, Мен ёғоч деворнинг орка томондаги, денгиздан энг узокдаги чеккаси кўрингунга қадар ўрмон ёкалаб боравердим. Бизникилар мени зўр хурсандчилик билан кутиб олишди.

Мен уларга ўз саргузаштларимни айтиб бердим, сўнг атрофга назар ташладим. Уйнинг томи, деворлари, поли ҳам йўнилмаган қарағай ходалардан эди. Пол баъзи жойларда кумдан бир-бир ярим фут юқори эди. Кираверишда пешайвон бўлиб, том тагидан булоқ оқарди. Булоқ суви ғалати кўринишга эга бўлган сунъий ҳовузга қуйиларди. Ҳовуз кеманинг катта чўян қозони бўлиб, туби тешилган, капитаннинг айтишича, ватерлиниясига қадар кумга кўмилган эди. Уй бўм-бўш эди. Фақат бир бурчакда олов атрофга чикиб кетмасин учун ичига сават шаклидаги темир панжара қўйилган тош ўчоқ турарди.

Ёғоч деворни қуршаб олган тепалик ён бағридаги ҳамма дарахтлар қурилиш учун кесиб олинганди. У ердаги тўнкалар каттагина дарахтзорнинг нобуд бўлганини кўрсатиб турибди. Ернинг юқори қатламини дарахтлар кесиб олингандан кейин ёмғир ювиб кетган, соф кумни очиб қўйган эди. Фақат булоқ суви оқаётган жойдагина йўсин, қиркқулоқ ҳамда пастак буталар ўсиб турарди. Ёғоч деворнинг нарёғидан калин, баланд ўрмон бошланарди. Бу, айтишларига кўра, ҳимояга ҳалақит беради. Ўрмон қуруклик томонда қарағай, олдинда — бўғоз томонда эса қарағай билан доим яшнаб турувчи эманлардан иборат эди.

Мен боягина айтган муздаккина оқшомги шабада қўполгина қилиб тикланган бинога урилар, полга тинимсиз кумдан ёмғир ёғдирарди. Қум кўзимизга кирар, тишларимиз орасида ғижирлар, овқатимизга тушар,

булокнинг тубида кайнаётган қозондаги ёрма¹ сингари рақсга тушиб ўйнарди. Унинг мўриси йўк бўлиб, тутун шифтдаги тўрт бурчак туйнукдан чикиб кетарди. Тутун тепага йўл топгунга қадар бизни йўталишга, кўзимизни ёшлантиришга мажбур қилиб, уй ичида бир айланиб оларди.

Янги ўртоғимиз Грей юзини боғлаб ўтирарди – кароқчилар унинг юзига пичок тортишибди. Кекса Том Редрут эса ҳанузгача дафн қилинмай, таёқдай котиб, Британия байроғи ёпилган ҳолда девор ёнида ётарди.

Агар кўл ковуштириб ўтираверсак, кўп ўтмай, кайфиятимиз ёмонлашиб кетарди. Лекин капитан Смоллетт ҳаммамизга яраша иш топиб бера олди. У бизни ўз Ҳузурига чакириб, иккита вахтага ажратди. Бирига доктор, Грей, мен, бошқасига сквайр, Хантер, Жойс кирди. Кун бўйи қаттиқ чарчагандик, шунга қарамай капитан икки кишини ўрмонга ўтинга юборди. Икки кишига Редрут учун қабр казишни буюрди. Доктор ошпаз бўлди, мени эшик олдига сокчи қилиб кўйишди, капитаннинг ўзи эса, у тўпдан бу тўпга бориб, ҳаммага далда берар, ёрдамлашарди. Гох-гоҳ доктор соф хаводан нафас олиш, ёшланиб кетган кўзларига дам бериш ҳамда мен билан бир-икки оғиз гаплашиш учун эшик олдига келарди.

– Бу Смоллетт дегани, – деди у бир гал, – мендан ўлса, ўлиги ортиқ. Мен шунчалик тан оляпманки, демак, у айтганимча бор, Жим.

Бошқа сафар аввал индамай турди, кейин ўгирилиб, юзимга диққат билан боқди.

– Анови Бен Ганнга ишонса бўладими? – деб сўради у.

– Билмайман, сэр, – деб жавоб қилдим. – Унинг ақли

¹ Ёрма – оқлаб кўйилган бутун дон, оқланган галла маҳсулоти.

XIX БОБ. Яна Жим Хокинс ҳикоя қилади.
Истеҳкомдаги гарнизон

жойидалигига унча ишонмайман.

– Демак, ақли жойида эмас, – деди доктор. – Агар киши одам оёғи етмаган оролда уч йил тирноғини сўриб юрган бўлса, унинг мияси сеники билан меникидака бўлмайди-да. Инсон зоти шунақа ўзи. У пишлокни орзу қилади дедингми?

– Ҳа, сэр, – дедим.

– Майли, Жим, – деди у. – Қара, мазахўрак бўлиш нақадар фойдали. Сен тамакидонимни кўргандирсан, лекин бирор марта бўлсин ундан тамаки олиб ҳидлаганимни кўрмагансан. Тамакидонимда тамаки эмас, бир парча пармезан – итальян пишлоғи бор. Ана шу пишлокни Бен Ганнга берамиз!

Кечки овқат олдидан кекса Томни қумга дафн қилдик, кейин шамолда озгина бошяланг турдик.

Ўрмондан анчагина ўтин олиб келишса ҳам капитан норози бўлди.

– Эртага сизларни дурустрок ишлашга мажбур қиламан.

Кечки овқатга дудланган чўчка гўшти еб, бир стакандан қайноққина прог ичишиб, капитан, сквайр ва доктор кенгашигани нарироққа кетишди.

Чамамда, уларнинг миясига дурустрок бир фикр келмади шекилли. Озиқ-овқатларимиз шу қадар оз эдики, кема ёрдамга келгунга қадар очдан ўлишимиз муқаррар эди. Битта йўл қолган эди. У ҳам бўлса, иложи борича қароқчиларни кўпроқ ўлдириш, то улар қора байроқларини туширгунча ёки «Испаньола»да очик денгизга чиқиб кетгунларига қадар ўлдириш керак эди. Ўн тўққиз қароқчидан ўн беш киши қолди, иккитаси ярадор, замбарак ёнида ўқ егани ўлмаган бўлса ҳам оғир ярадор. Қулай фурсат келиши биланоқ отишимиз керак. Одам-

XIX БОБ. Яна Жим Хокинс хикоя қилади.
Истеҳкомдаги гарнизон

ларимизни жуда эҳтиётлашимиз, ром ҳамда иқлим сингари иттифоқдошларимиз борлигини унутмаслигимиз керак. Ром аллақачон ўз ишини бошлади: бизни қароқчилардан ярим миль масофа ажратиб турарди, ярим тунга қадар ашула ва қичкириқларни эшитдик. Доктор эса париги ҳаққи онт ичиб, ҳадемай иқлим ҳам ўз ишини бошлашини айтгарди. Чунки қароқчиларнинг қароргоҳи ботқоққа яқин, уларда ҳеч қанақа дори-дармон йўқ, бир ҳафтадан кейин уларнинг ярмидан кўпи безгакка дучор бўлади, дерди.

– Демак, – дерди доктор, – агар улар бизни йўқ қилиб юбора олмаса ҳам, оролни тарк этиб, кемага қайтганларидан беҳад хурсанд бўладилар. Уларнинг кемаси бор, улар истаган пайтда ўз касблари – денгиз қароқчилиги билан шуғулланишлари мумкин.

– Бу мен кўлдан бой бераётган биринчи кема, – деди капитан Смоллетт.

Мен ўлгудай чарчадим. Кўзимга уйқу илашгунча, анчагача у ёқдан-бу ёққа ағдарилиб ётдим, лекин кейин донг котиб ухлаб қолибман. Шовқин ва бақириқлардан уйғониб кетганимда ҳамма аллақачон уйғонган, ноушта қилиб бўлган, ўтинларни ташиб қўйишган эди.

– Оқ байроқ! – деди кимдир.

Ўша заҳоти бировнинг ажабланган оҳангда:

– Сильвернинг ўзи келяпти! – дегани эшитилди.

Мен сакраб турдим, кўзларимни ишқалаганча, девордаги шинак томон чопдим.

XX БОБ. СИЛЬВЕР – ЭЛЧИ

Чиндан ҳам ёғоч девор ёнига икки киши келди. Улардан бири оқ латгани силкитар, бошқаси – Сильвернинг ўзгинаси – унинг ёнида пинагини бузмай турарди.

Ҳали вақт эрта эди. Бунақа аёзли сахарни кўрмаганман. Совуқ суякларимгача ўтиб борарди. Осмон тиниқ, мусаффо, дарахтларнинг учи чикиб келаётган куёш нурида қизарар, бироқ паст, Сильвер ўз ҳамроҳи билан турган жой эса ҳали қоронғи эди. Уларнинг оёғи остида оқ туман – ботқокдан кўтарилган буғ айланарди. Бу оролнинг касофати ана шу тунги аёз билан туман, холос. Орол нам, безгакнинг қони, расво бир жой эди.

– Ҳамма жой-жойига! – деди капитан. – Бас бойлашаман, улар яна қандайдир найранг ишлатишмоқчи. – Кейин қароқчиларга қичқирди:

– Ким келяпти? Тўхта, бўлмаса отиб ташлаймиз!

– Оқ байроқ! – деб бақирди Сильвер.

Капитан эшик олдига чиқди, хоинона ўқ хавф туғдирмаслиги учун ўзини панага олди. Биз томонга ўгирилиб, буйруқ берди:

– Доктор отряди – шинаклар ёнига соқчиликка! Доктор Ливси, илтимос, шимолий деворни эгалланг. Жим шарқий, Грей ғарбий деворни эгалласин. Бошқа вахта мушкетларни ўқласин. Тезроқ! Ҳушёр бўлинглар!

Кейин яна қароқчиларга мурожаат қилди.

– Оқ байроғингиз билан биздан нимани талаб қилмоқчисиз? – деди у.

Бу сафар Сильвер эмас, бошқа қароқчи жавоб берди.

– Сэр, капитан Сильвер ҳузурингизга кўтарилиб, сиз билан битим тузмоқчи! – деб қичқирди у.

– Капитан Сильвер? Бунақа одамни танитайман. Ким у? – сўради капитан.

Кейин паст овозда:

– Ана холос! Аллақачон капитан бўлиб олибди-ку! Мартабаси тез ошибди! – деб кўшиб кўйди.

Унга Дароз Жоннинг ўзи жавоб қилди:

– Сэр, бу мен. Сиз қочиб қолганингиздан кейин бебахт йигитларимиз мени капитанликка сайлашди, сэр, – «қочиб қолган» сўзини алоҳида чертиб айтди. – Биз сизга яна итоат қилишга тайёрмиз, лекин маълум шартлар билан, яъни биз билан битим тузишга розилик билдирсангиз бас. Унгача эса, капитан Смоллетт мени бу ердан эсон-омон кўйиб юборишга ҳамда ёғоч девордан йироқлашмагунимча отишма бошламасликка сўз бера-сиз.

– Менинг сиз билан гаплашишга тоб-тоқатим йўқ, – деди капитан Смоллетт. – Борди-ю, мен билан гаплашмоқчи бўлсангиз, бу ёққа кириш. Агар бирорта шумликни ўйлаётган бўлсангиз, унда ўзингиздан кўриш.

– Шуниси ҳам етарли, капитан! – деди Дароз Жон хурсанд бўлиб. – Битта гапингизнинг ўзи етарли. Биламан, сиз жентльменсиз, капитан, гапларингизга тўлиқ ишонса бўлади.

Биз оқ байроқ ушлаган одамнинг Сильверни қайтаришга уринганини кўрдик. Бунинг ҳеч қандай ажабланидиган жойи йўқ эди, чунки капитан у билан анча илтифотсиз гаплашган эди. Лекин Сильвер шеригига кулиб кўя қолди, хавф ҳақидаги фикр ярашмаган нарса дегандай унинг елкасига қоқиб кўйди. У ёғоч деворга яқинлашди, аввало, девордан кўлтиқгаёғини ташлади, кейин тез ва чакконлик билан ўзи ҳам ошиб тушди.

Эътироф қилишим керакки, бўлиб ўтаётган ҳодисага шу қадар берилиб кетибманки, ҳатто сокчилигимни ҳам

унутаёзибман. Мен шаркий шинакдаги постимни ташлаб, эшик олдида қўлини тиззасига қўйиб, қадимий темир қозонда қайнаётган, қумлари ўйинга тушаётган сувга тикилиб ўтирган капитаннинг орқасида турардим. У хотиржамлик билан: «Орқамдан юринглар, кизу йигитлар» куйини ҳуштакка солиб чаларди.

Тепалик этагидан кўтарилиш Сильвер учун анча оғир бўлди. У қўлтиқтаёғи билан сочилувчи қумлар ва катта-катта тўнкалар орасида саёз жойга ўтириб қолган кема сингари ночор эди. Лекин у бутун йўлни индамай, мардонавор босиб ўтди, капитаннинг рўпарасида тўхтаб, унга қотириб ҳеч берди. У эгнига энг яхши кийимлари – тиззасигача тушган, узун, талайгина мис тугмалари бор мовий кафтанини, бошига теғрасига ингичка тўр тикилган шляпасини гарданига суриб кийиб олган эди.

– Мана, етиб ҳам келдингиз, азизим, – деди капитан бошини кўтариб. – Ўтиринг.

– Мени ичкарига киритсангиз, капитан, – деди Дароз Жон аянчли овозда. – Бунақа аёзли тонгда, сэр, ҳеч кимнинг қумда ўтиргиси келмайди.

– Сильвер, – деди капитан, – агар ҳалол одам бўлиб қолишни истаганингизда ҳозир камбузда ўтирган бўлардингиз. Айб ўзингизда. Башарти кема ошпази бўлиб қолсангиз, унда сизга яхши муомала қиламан; борди-ю капитан Сильвер, исёнчи, қарокчи бўлиб қолсангиз, унда мендан дордан бошқа ҳеч нарсани кутманг.

– Майли, майли, капитан, – деди ошпаз қумга ўтираётиб. – Лекин кейинроқ ўрнимдан туришимда қўлингизни беришга мажбур бўласиз... Яхшигина ўрнашиб олибсизлар-ку! Э, Жиммисан! Салом, Жим... Доктор,

ассалому алайкум! Агар таъбир жоиз бўлса, бахтли оиладай ҳаммаларинг бир жойга тўпланибсиз...

– Мақсадга кўчинг, азизим, – капитан унинг гапини бўлди. – Нима учун келганингизни айтинг.

– Ҳақ гап, капитан Смоллетт, – деди Сильвер. – Энг аввало, мақсад. Эътироф қилишим керак, кечаси ажойиб қилиқ кўрсатибсиз. Сизлардан кимдир ганшпугни ишлатишни билар экан. Одамларимдан баъзилари, борингки, ҳаммаси бу ишдан хайратга тушди. Эҳтимол, фақат шу важдангина бу ерга битим тузгани келгандирман. Лекин онт ичиб айтаманки, бу ишни иккинчи қарра такрорламайсизлар! Биз ҳамма ёкка соқчилар кўямиз, ром беришни камайтирамиз. Сиз бизларни ўлгудай маст деб ўйлагандирсиз? Ишонинг, менинг унча кайфим йўқ эди, лекин итдай чарчагандим. Агар сал эртароқ уйғониб қолганимда эди, мендан қочиб қутулолмасдиларинг. Мен унинг олдига чопиб борганимда, у ҳали тирик эди.

– Давом этинг, – деди капитан Смоллетт совуққонлик билан.

Сильвер айтган гапларнинг ҳаммаси капитан учун муаммо эди, лекин у сирни бой бермади. Мен эса эътироф қилишим керак, бир нарсага ақлим етди. Бен Ганнинг охириги сўзлари ёдимга тушди. Улар маст-аласт бўлиб, гулхан атрофида юмалашиб ётишганида у қароқчилар қароргоҳига кечаси борган. Душманларимиздан фақат ўн тўрттасининг тирик қолгани ҳақидаги фикр мени анча севинтирди.

– Гап бундай, – деди Сильвер. – Биз хазинани топмоқчимиз, топамиз ҳам. Сизлар эса ўз жонларингни қутқариб қолмоқчисиз, бунга тўлиқ ҳақларингиз бор. Ахир, кўлингизда харита бор, шундай эмасми?

– Бўлиши мумкин, – деди капитан.

– Унинг сизларда эканлигини сўзсиз биламан, – давом этди Дароз Жон. – Нега мен билан бу қадар совук гаплашасиз? Бу сизга наф келтирмайди. Бизга харитангиз керак, вассалом, шахсан сизга эса заррача бўлсин ёмонликни раво кўрмайман...

– Бас, азизим, – капитан унинг сўзини бўлди. – Биз ҳам анойилардан эмасмиз. Ниятингиз бизга беш бармоқдай маълум. Лекин бу бизни заррача бўлсин чўчитолмайди, чунки қўлингиз анча қисқалик килиб қолди.

Капитан унга бамайлихотир тикилганча трубкасига тамаки боса бошлади.

– Агарда Эйб Грей... – деб гап бошлади Сильвер.

– Тўхтаг! – кичқирди мистер Смоллетт. – Грей менга ҳеч нарса дегани йўқ, мен ҳам ундан ҳеч нимани сўраганим йўқ. Ундан каттароғини айтаман: сизни ҳам, уни ҳам, мана шу лаънати оролни ҳам жон-жон деб кулини кўкка совурардим! Сизнинг тўдангиз ҳақидаги ўйим ана шунақа, азизим.

Бундай ғазабга миниш Сильверни тинчлантиргандай бўлди. У аччиқлана бошлади-ю, лекин ўзини босди.

– Ихтиёрингиз, – деди у. – Кўнглингизнинг кўчасига қаранг, мен монелик қилмайман... Трубка чекмоқчига ўхшайсиз дейман-а, капитан. Агар изн берсангиз, мен ҳам чекиб олай.

Сильвер трубкасига тамаки тўлдириб, уни тутатди. Иккала эркак анчагача жим ўтиришди, гоҳ бир-бирининг юзига тикилишар, гоҳ ўпкаларини тўлдириб тутун тортишар, гоҳ туфлаш учун ойдинга эгилишарди. Театрдаги томоша сингари уларнинг бу ўтиришига тикилиш жуда завқли эди.

– Шартларимиз шундай, – деди ниҳоят Сильвер. –

Хазинани топиб олишимиз учун харитани бизга бера-
сизлар, шўрлик денгизчиларимизга ўқ узмайсизлар,
улар ухлаб ётганда миясини мажақламайсизлар. Ана
шунга рози бўлсаларинг, сизларга иккита йўл кўрса-
тамиз. Биринчи йўл: хазинани юклаб бўлганимиздан
кейин кемага қайтишингизга йўл берамиз, чин сўз бе-
риб айтаманки, сизларни бирорта соҳилга бешикаст
ташлаб кетаман. Агарда биринчи йўл ёқмаса, матросла-
рим анчадан бери сизларга тиш қайраб юришибди, шу
важдан сизни шу ерда, оролда қолдириб кетамиз – бу
иккинчи йўл. Озиқ-овкатларни баравар бўлашиб ола-
миз, йўлда учраган биринчи кемани сизларга ёрдамга
юборишга ваъда бераман. Ана шу шартларни қабул қи-
лишни маслаҳат бераман. Бундан дурустроқ шарт бўл-
маса керак сизлар учун. Ишонаманки, – шу пайт у ово-
зини кўтарди, – уйдаги одамларингиз гапларимни эши-
таётгандир, чунки бир кишига айтганим билан ҳамма-
нгизга тегишли гап бу.

Капитан Смоллетт ўрнидан турди, трубкасидаги
кулни чап қўли кафтига қокди.

– Шу холосми? – сўради у.

– Яшин ҳаққи онг ичиб айтаман, бу охирги сўзим, –
деди Жон. – Агар рад этсангиз, менинг ўрнимга қурол-
ларимиз гапиради.

– Жуда соз, – деди капитан. – Энди менга кулоқ со-
линг. Агарда ҳаммангиз қуролсиз, битта-биттадан ёл-
ғиз келсангиз, ҳаммангизни кишанлаб, Англияга олиб
бориб, одил суд қўлига топшириш мажбуриятини ола-
ман. Борди-ю келмасангиз, шуни билиб қўйингки, мени
Александр Смоллетт дейдилар, манави байроқ остида
турибман, ҳаммангизни асфаласофилинга жўнатаман.
Хазинани тополмайсиз. Кемада суза олмайсиз, чунки

кемани бошқаришни ҳеч қайсингиз билмайсиз. Жанг килишга ҳам унча моҳир эмассиз: ёлғиз Грейнинг ўзига бештангиз хужум қилдингиз, барибир у сизлардан қутулиб кетди. Капитан Сильвер, сиз саёз жойга ўтириб қолгансиз, ҳали-бери у ердан силжиёлмайсиз. Бу сиз мендан эшитаётган охирги ширин сўзлар. Янаги учрашувимизда курагингизнинг тагига қараб ўқ узаман. Қани, туёғингизни шиқиллатинг, азизим! Тезроқ!

Сильвернинг кўзлари ғазабдан чакнаб кетди. У трубкасидаги чўғни қоқиб ташлади.

– Кўлингизни беринг, ўрнимдан туриб олай! – деб кичкирди у.

– Бермайман, – деди капитан.

– Ким менга қўлини беради? – бўқирди Сильвер.

Ҳеч ким жойидан жилмади. Сильвер бўралаб сўкинганича пешайвон олдига судралиб келди, уни ушлагандан кейингина ўрнидан турди. У булоққа тупурди.

– Мен учун анови тупугим билан тенгсиз! – бақирди у. – Бир соатдан кейин бу алмисокдан қолган истехкомингизни бочкадаги ром сингари қайнатиб юбораман. Кулаверинглар, лаънатилар, кулаверинглар! Бир соатдан кейин бошқачасига куласизлар. Тирик қолганларинг эса ўлганларга ҳавас қилади!

У яна сўқиниб, қум устидан каловланганича кетаверди. Девордан ошишга тўрт марта интилди, лекин ҳар гал йиқилаверди. Ниҳоят оқ байроқли одам уни тортиб олди, улар бир зумда дарахтлар орасида кўздан ғойиб бўлишди.

XXI БОБ. ХУЖУМ

Сильвер ғойиб бўлиши биланок ундан кўзини узмай турган капитан орқасига ўгирилиб, фақат Грейгина ўз жойида турганини кўрди, Капитаннинг аччиғланганини биринчи марта кўрдик.

– Жой-жойингизга! – бўкирди у.

Биз шинаклар ёнига отилдик.

– Грей, – деди у, – номингни кема журналига ёзиб кўяман. Сен ўз бурчингни чинакам денгизчидай бажардинг. Мистер Трелони, мени хайратга солдингиз, сэр!.. Доктор, сиз харбий мундирда юрган эдингиз-ку! Ўз бурчингизни Фонтенуа даврида ҳам шундай ўтаган бўлсангиз, тўшагингиздан тушмаганингиз ҳам маъқул эди.

Доктор шинак олдида ўз соқчилигини бошлаган, бошқалар мушкетларни ўкламокда эди. Ҳаммамиз изза бўлдик – уятга қолдик. Капитан индамай бизни кузатарди. Сўнг яна гап бошлади.

– Дўстлар, – деди у, – мен Силвьерни бортдан замбарак отгандай кутиб олдим. Мен жўрттага унинг қитиғига тегдим. Унинг гапига кўра, яна бир соатдан кейин хужумга дучор бўламиз. Уларнинг биздан кўплигини биласиз, лекин биз истехком ичидамиз. Бундан бир минут илгари бизда интизом бор деб айта олардим. Агарда энгишни истасангиз, уларни енга олишимизга шубҳа қилмайман.

Кейин у навбат билан ҳар биримизнинг ёнимизга келиб, бу сафар ҳамма иш жойида эканлигини айтди.

Ёғоч уйнинг шарқ ҳамда ғарб томондаги энсиз деворларида иккитадан шинак бор эди, холос. Эшик ўрнатилган жануб томонида ҳам иккита эди. Шимол томондаги деворда бешта шинак бор эди. Бизда етти ки-

шига йигирмата мушкет тўғри келарди. Ҳар бир томоннинг ўрталиғига ўтинларни саржин қилиб тахлаб қўйгандик. Ҳар бир тахловни стол деб атадик. Истеҳком ҳимоячилари шошилиб қолмасин учун ҳар бир столга тўрттадан мушкет қўйгандик. Мушкетлар ўртасига қиличлар қўйилди.

– Ўтни ўчиринг, – деди капитан. – Ҳаво исиб қолди, тутун фақат кўзни ачиштиряпти, холос.

Мистер Трелони ўчоқнинг темир панжарасини ташқарига олиб чиқди, чўғларни кум устига сочиб юборди.

– Хокинс ҳали нонушта қилгани йўқ... Хокинс, нонуштангни олгин-да, жойингга обориб туширавер, – деб давом этди капитан Смоллетт. – Тезрок бўл, дўстим, бўлмаса, нонуштасиз қоласан... Хантер, ҳаммага грог таркат.

Биз ўз ишимиз билан овора бўлиб турарканмиз, капитан ҳимоя режасини охиригача ўйлаб қўйди.

– Доктор, эшикни сизга топширамиз, – деди у. – Кўз-қулоқ бўлиб турасиз, лекин олдинга чиқиб, ўзингизни кўрсатманг. Ичкарида туриб отаверинг... Хантер, сен шаркий деворни эгаллайсан. Жойс, дўстим, сен ғарбий деворни ол. Мистер Трелони, сиз моҳир мергансиз, Грей билан икковинглар энг узун, бешта шинакли шимолий деворни оласиз. Бу энг хатарли томон. Агар улар шу ергача чопиб келиб, шинақлардан бизни ўққа тутадиган бўлсалар, ишимиз чатоқлашади... Хокинс икковимиз эса ҳеч балога арзимайдиган ўқчилармиз. Биз мушкетларни ўқлаб, ҳаммаларига ёрдамлашиб турамиз.

Капитан ҳақ эди. Қуёш дарахтларнинг тепасидан мўралаши биланоқ кун исиб, туман тарқалди. Кўп ўтмай кум товонларимизни куйдира бошлади, уйнинг ходала-

ри орасида эриган смола кўринди. Биз камзулларимизни ечиб, кўйлақларимизнинг ёқасини очдик, энгларимизни тирсаккача шимариб олдик. Иссиқ ва ҳаяжондан кизиб кетган ҳар қайсимиз ўз жойимизда шай бўлиб турардик. Шу аҳволда бир соат ўтди.

– Эҳ шайтон! – деди капитан. – Жуда зерикиб кетяпти-ку одам. – Грей, бирорта кўшиқни чалсанг-чи, хуштакка солиб.

Худди шу дамда бизга қарши ҳужумга тайёргарлик кўрилаётгани равшан бўлиб қолди.

– Сўрашга ижозат беринг, сэр, – деди Жойс: – бирортасини кўриб қолсам, отишим керакми?

– Албатта! – деб қичқирди капитан.

– Раҳмат, сэр, – деди Жойс аввалгидай хотиржамлик ва ширинсуханлик билан.

Ҳеч қандай ҳодиса бўлмади-ю, лекин Жойснинг саволи бизни сергаклантириб қўйди. Ўқчилар мушкетларни шай килиб туришар, капитан эса лабларини қимтиб, пешанасини тириштирганча, уй ўртасида тикка турарди. Бирдан Жойс мушкетини шинақдан чиқарди-ю, ўқ узди. У узган ўқнинг овози тинмай туриб, чор атрофдан биз томонга кетма-кет ўқ ёғила бошлади. Бир неча ўқ ёғоч деворнинг ходаларига келиб урилди. Лекин бирорта ҳам ўқ ичкарига ўтмади, тутун тарқалгандан кейин ёғоч девор атрофидаги ўрмон аввалгидай тинч ва осойишта эди. Бирорта япроқ ҳам кимирлаб қўймади. Буталар орасидан бирорта ҳам мушкетнинг оғзи ярқираб кўринмади. Душманларимиз ерга кириб кетгандай гумдон бўлишганди.

– Бирортасига тегиза олдингми? – сўради капитан.

– Йўқ, сэр, – деди Жойс. – Тегиза олмаган бўлсам керак, сэр.

– Тўғри гапираётганингни ўзи ҳам яхши, – ғўлдира-

ди капитан Смоллетт. – Хокинс, унинг мушкетини ўқлаб бер... Доктор, чамангизда, сиз томонингизда қанча ўқ узилди?

– Бунга аниқ жавоб беришим мумкин, – деди доктор Ливси: – учта ўқ узилди. Учта ўт чакнаганини кўрдим – иккитаси ёнма-ён, биттаси орқароқда, ғарб томонда.

– Учта! – такрорлади капитан. – Мистер Трелони; сиз томонда қанча?

Лекин бунга жавоб бериш қийин эди. Шимолдан кўп ўқ узилганди. Сквайр – жами еттита, Грей эса саккиз ёки тўққизта ўқ узилди деб ишонтирди. Шарқ ва ғарб томондан фақат биттадан, холос. Демак, хужумни шимол томондан кутиш мумкин, бошқа томонлардан фақат диққатни чалғитиш учун отилган. Бироқ капитан Смоллетт буйруғини ўзгартирмади.

– Агар қароқчилар ёғоч девордан ошиб ўта олсалар, – деди у, – ҳимоя қилинмаётган истаган шинакни эгаллаб олиб, бизни ўз истехкомимизда каламушдай отиб ташлашади.

Лекин мулоҳаза юритишга вақтимиз оз эди. Шимол томонда тўсатдан кучли хайқирик янгради, унча катта бўлмаган қароқчилар отряди ўрмондан чиқиб, ёғоч девор томон отилди. Худди шу пайт яна ҳар томондан бизга ўқ уза бошлашди. Очик эшикдан кирган ўқ докторнинг мушкетини пачаклаб ташлади. Хужум килувчилар ёғоч девордан маймундай оша бошлашди. Сквайр билан Грей тинмай ўқ узишарди. Учта қароқчининг бири ичкарига, иккитаси ташқарига кулади. Лекин улардан бири ярадор бўлмай, кўрқиб кетган экан, у ўша захоти ўрнидан турди-да, ўрмонга урди ўзини.

Иккитаси ерда ётарди, бири қочиб кетди, тўрттаси эсон-омон ёғоч девордан ошиб тушди. Етти ёки саккиз-

XXI БОБ. Хужум

та кароқчи ҳар қайсиси, бир неча мушкет билан куролланиб олган бўлса керак, бутазорда ўтириб олиб, уйимизни ўққа тутишарди. Лекин бу ўқ узишлар бизга ҳеч қандай зарар келтирмаётганди.

Ёғоч девордан ошиб ўтиб ичкарига кириб олган тўрт кароқчи бақириб-чақириб уй томон чопишди. Ўрмонда ўтирганлар ҳам уларни руҳлантириш учун бақиришди. Ўкчиларимиз тинимсиз отишар, лекин шу қадар шошилишардики, афтидан бирор марта ҳам мўлжалга тегиза олишмади. Зум ўтмай тўрттала кароқчи тепаликка чиқиб, бизга ҳужум бошлашди. Ўртадаги шинакда боцман Жоб Эндерсоннинг боши кўринди.

– Ур уларни! Ур! – деб бўкирарди у.

Худди шу пайт бошқа бир кароқчи Хантер мушкетининг милидан ушлаб тортди, сўнг шинакдан Хантерни кўндок билан шундай туширдик, бечора хушсиз бўлиб ерга йиқилди. Бу орада учинчи кароқчи уй атрофидан бешикаст чопиб ўтиб, тўсатдан эшик олдида пайдо бўлди, қилич билан докторга ташланди.

Шу пайтгача душманларимиз қай аҳволда бўлса, биз ҳам шу аҳволга тушиб қолгандик. Ҳозиргина пистирмадан химоясиз кароқчиларта ўқ отардик, энди бўлса ҳеч нарсанинг ортига яширинолмай душман билан қўл жангига тушишимиз керак эди. Уйнинг ичи порох тутунига тўлиб кетди, лекин у бизга қўл келди: тутун пардаси шарофати билан тирик қолдик. Қулоғим бақирик, инграш ҳамда тўппонча овозларидан ғувилларди.

– Ҳамлага, қўл жангига олға! Қиличлар ишга солинсин! – кичқирди капитан.

Мен ўтин тахлови устидаги қилични олдим. Яна кимдир қилич олаётиб бармоғимнинг бўғинини кесиб олди, лекин мен оғриқни ҳам сезмадим. Мен ўзимни

эшикка, куёш нури томонга урдим. Кимлигини билмайман, орқамдан яна битгаси чиқди. Доктор рўпарамда ўзига хужум қилган қароқчини тепаликдан пастга қараб қувиб борарди. Докторнинг бир ҳамла билан унинг қўлидаги қуролини уриб туширганини, юзига қилич солганини кўрдим.

– Уй атрофига! Уй атрофига! – қичқирди капитан.

Умумий ғулғула, шовқин-суронга қарамай унинг овозидаги ўзгаришни сездим.

Гурухга беихтиёр бўйсунган холда шарққа бурилдим, қилични кўтарганимча уй бурчагини айланиб ўтдим-у, Эндерсон билан юзма-юз келиб қолдим. У бўқирди, қўлидаги қиличи куёш нурида чараклаб, бошим узра камалак чизди. Мен кўркишга ҳам улгуролмай қолдим. Зарбга чап бериб, юмшок кум томон чекиндим, қияликдан бошим билан пастга думаладим.

Хужум пайтида, эшикдан югуриб чиққан пайтимда, бошқа қароқчилар бизни тугатиш учун аллақачон ёғоч девордан ошиб тушишмоқда эди. Тунги қизил қалпоқ кийган қароқчилардан бири қиличини тишлаганича пастга сакраш учун оёғини девордан оширди. Тепаликдан пастга қулашим шу қадар тез бўлдики, ўрнимдан турганимда ҳам ҳамма нарса боягидек эди: қизил қалпоқли қароқчи ўша ҳолатда турар, бошқасининг эса боши ёғоч девордан энди кўринмоқда эди. Ҳар ҳолда бир неча зумлик жанг тугади, биз ғалаба қилгандик.

Орқамдан югуриб чиққан Грей басавлат боцманни иккинчи бор ҳамла қилишига йўл қўймай, турган жойида кулатди. Иккинчи қароқчи уй ичига қараб ўк узаман деб турганда шинакдан отиб ташланди. У қўлидаги тутаб турган тўппончасини чангаллаганича кум устида жон аччиғида ғужанак бўлиб ётарди. Учинчисини, юқо-

XXI БОБ. Хужум

рида айтганимдай, доктор ўлдирди. Девордан ошиб тушган тўртта қароқчининг биттаси тирик қолди. У қўлидаги қиличини жанг майдонига ташлаб, даҳшатдан жон талвасасига тушиб, қочиб қолиш учун ёғоч деворга тармашди, лекин ҳар гал йикилиб тушаверди.

– Отинглар! Уйдан туриб отинглар! – кичқирди доктор. – Пистирмадагилар, барака топинглар!

Бироқ унинг гаплари оқибатсиз қолди. Ҳеч ким отмади. Хужум қилувчиларнинг энг сўнггиси эсон-омон ёғоч девордан ошиб, бошқалар билан бирга ўрмонга яширинди. Бир минутдан кейин, беш кишини ҳисобга олмаганда, хужум қилувчилардан ҳеч ким қолмади: улардан тўрттаси истехком ичида, биттаси ташқарида ётарди. Доктор, Грей ва мен ёғоч уйнинг йўғон ходалари ҳимоясида эшикка отилдик. Тирик қолганлар истаган пайтда мушкетлари ёнига чошиб келиши ва ўт очиши мумкин эди. Порох тутуни тарқалди, ғалаба биз учун қанчалик қимматга тушганини дарҳол пайқадик. Хантер ўз шинаги ёнида ҳушсиз ётарди. Жойс миясидан ўқ еб, абадий уйкуга кетибди. Сквайр капитанни суяб турарди, икковининг ҳам юзи докадай оппоқ эди.

– Капитан ярадор! – деди мистер Трелони.

– Ҳаммаси қочиб кетдимиз? – сўради мистер Смоллетт.

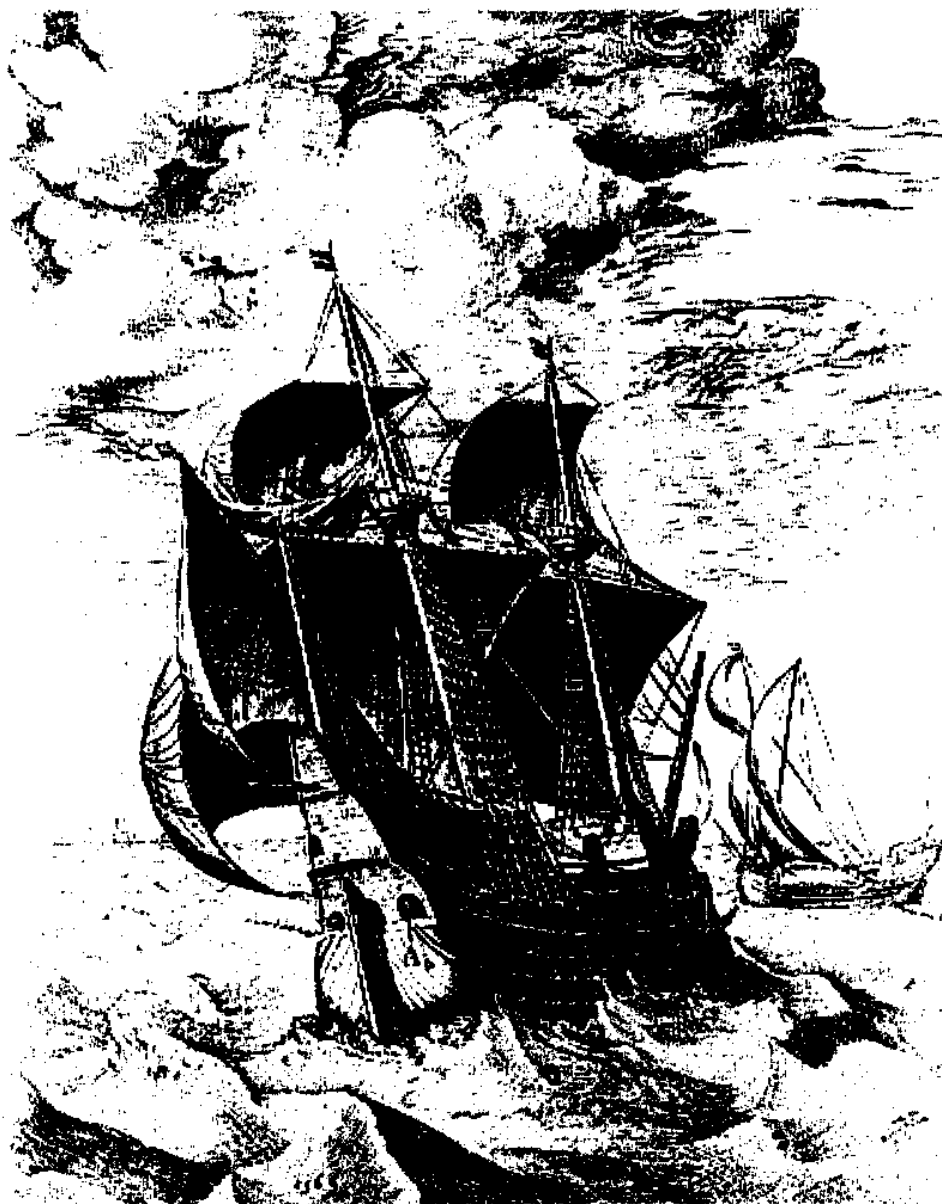
– Уддасидан чиққанларнинг ҳаммаси қочди, – деди доктор. – Лекин бештаси ҳеч қачон қоча олмайди!

– Бештаси! – қичқирди капитан. – Ёмон эмас. Улардан бештаси сафдан чиқибди, биздан учтаси – демак, эндиликда тўрттамыз тўққизтага қарши. Бу олдингидек етти киши ўн тўққиз қароқчига қарши курашгандан кўра яхши-да!

БЕШИНЧИ ҚИСМ

ДЕНГИЗДАГИ САРГУЗАШТЛАРИМ

XXII БОБ. ДЕНГИЗДАГИ САРГУЗАШТЛАРИМ ҚАНДАЙ БОШЛАНДИ?

Қароқчилар қайтиб келишмади. Ўрмондан уларнинг бирортаси ҳам ўқ узмади. «Улар бугунлик улушини олишди», – деди капитан. Биз бамайлихотир ярадорларнинг ярасини боғлашимиз, тушлик овқат hozirлашимиз мумкин эди. Бу гал сквайр билан мен ошпазлик қилдик. Хавфли бўлишига қарамай овқатни ташқарида пиширишни афзал кўрдик, лекин у ерга ҳам ярадорларимизнинг ваҳимали инграшлари эшитилиб турарди.

Жангда жафо чеккан саккиз кишининг фақат учтаси тирик қолган эди. Булар шинак ёнида отилган қароқчи, Хантер ва капитан Смоллетт эди. Қароқчи билан Хантердан умид йўқ эди. Қароқчи кўп ўтмай операция пайтида ўлиб қолди; Хантер қанча уринмайлик ортиқ хушига келмади. У кун бўйи қовоқхонамизга кўнган кекса қароқчига ўхшаб хириллаб ётди. Лекин Хантернинг қовурғаси синган, йиқилаётганида пешанаси пачақланган бўлиб, у эртаси куни тун пайтида инграмасдан, хушига келмасдан жон берди.

Капитаннинг яраси каттик азоб берса-да, унча хавфли эмасди. Ҳеч қаери каттик жароҳатланмаганди. Биринчи бўлиб капитанга Жоб ўқ узганди, бу ўқ унинг курагини тешиб ўтиб, ўпкасини сал ялаган эди. Иккинчи ўқ болдирига тегиб, пайига зарар етказганди.

Доктор, капитан албатта тузалиб кетади, лекин у бир неча ҳафта мобайнида юрмаслиги, қўлини қимирлатмаслиги, кўп гапирмаслиги керак, деб уқтирарди.

Бармоғимнинг беҳосдан кесилган жойи ҳеч гап эмас экан. Доктор Ливси унга малҳам ёпишгирди-да, эркалатиб қулоғимдан тортқилаб кўйди.

XXII БОБ. Денгиздаги саргузаштларим
қандай бошланди?

Тушлик овқатдан кейин сквайр билан доктор кенгашиш учун капитаннинг ёнига ўтиришди. Кенгаш тезда тамом бўлди. Доктор шляпаси ва тўппончасини олди, қиличини белига боғлади, харитани чўнтагига солди, елкасига мушкетини осиб, ёғоч деворнинг шимол томонидан ошди-да, чакалакзор ичига кириб кетди.

Грей икковимиз оқсоқолларимиз нима ҳақда гаплашаётганлигини эшитмаслик учун уйнинг нариги бурчагида ўтирардик. Грей докторнинг ғалати хатти-ҳаракатидан хайратга тушиб, оғзидаги трубкасини олди-ю, уни яна оғзига солишни унутди.

– Бу нимаси! – деди у. – Доктор Ливси ақлдан озмаганми ишкилиб?

– Ундай эмасдиров, – дедим. – У хаммамиздан кейинроқ ақлдан озади.

– Шундай бўлса керак, – деди Грей. – Агар унинг ақли жойида бўлса, демак, мен тентак эканман.

– Докторнинг бирорта режаси бордир, – деб тушунтирдим унга. – Менимча, у Бен Ганн билан учрашгани кетди.

Кейинча бу фикрим тўғри бўлиб чиқди.

Бу орада уй ичи чидаб бўлмас даражада исиб кетди. Чошгоҳги жазирама ҳовлидаги қумни қизитиб юборди, шу пайт миямга бемаза бир фикр келиб қолди. Соясалкин жойлардан кетаётган, кушларнинг сайрашини эшитаётган, қарағай смоласи ҳидини искаб бораётган докторта ҳавасим келиб кетди, чунки мен шу пайтда бу лаънати хумдонда қовурилаётган, кўйлақларим қайнок смоллага ёпишаётган эди, бу ердаги ҳамма нарса инсон кони билан бўялган, ҳамма ёқда жасадлар думалаб ётарди.

Қалъамиз уйғотган жирканч ҳис даҳшат сингари бе-

XXII БОБ. Денгиздаги саргузаштларим кандай бошланди?

киёс эди.

Мен полни, идиш-товоқларни ювдим, минут сайин бу ердан каттиқроқ жиркана бошладим, докторга эса ҳавасим орта борди. Ниҳоят ўзимни қоқ нон тўла қоп ёнида кўрдим. Мени ҳеч ким кўрмади. Қочишга ҳозирлик кўра бошладим, камзулимнинг ҳар иккала чўнтагини қоқ нон билан тўлғаздим.

Мени тентак деб айтишингиз мумкин. Мен жуда аҳмоқона ҳаракат қилиб, ўта қалтис иш тутаётган эдим, лекин кўлимдан келган барча эҳтиёткорликни кўрдим. Манови қоқ нон ҳеч бўлмаган-да икки кун очликдан сақлайди.

Кейин иккита тўппонча олдим. Ўк ва порохлар ёнимда бўлгани учун ўзимни яхши қуроллангандай ҳис қилдим.

Аслида режам унчалик ёмон эмасди. Мен кўрфазимизни очик денгиздан ажратиб турган қумлоқ тилга бориб, кеча кечқурун кўрганим оқ қояни топмоқчи, Бен Ганн ўз қайиғини ўша ерга яширган-яширмаганини кўрмоқчи эдим. Назаримда, бу арзигулик иш эди. Лекин мени бу ердан юбормасликларини сўзсиз билардим, шу ваздан қочмоқчи бўлдим. Албатта, бу ўз ниятларимни амалга оширишнинг аҳмоқона йўли эди, бора-бора ниятим ҳам чипакка чиқа борди, лекин менинг бола эканлигимни, бир қарорга келганлигимни унутманг.

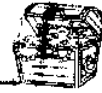
Кўп ўтмай қочиш учун қулай фурсат келди. Сквайр билан Грей капитаннинг ярасини боғлай бошлашди. Йўл очик эди. Мен ёғоч девордан ошиб, бутазор ичига шўнғидим то менинг йўқлигимни сезиб қолгунларига қадар жуда узокқа кетиб қолгандим, ҳар қанча чақирганларида ҳам эшитмасдим.

Иккинчи ножўя қилигим биринчидан ҳам ўтиб туш-

**XXII БОБ. Денгиздаги саргузаштларим
қандай бошланди?**

ди, чунки истехкомда соғ одамлардан фақат икки киши қолганди! Бироқ биринчиси сингари буниси ҳам кейинроқ халос бўлишимизга ёрдам берди.

Мен тўғри оролнинг шарқий соҳилига қараб жўнадим, чунки мени кемадагилар кўриб қолмаслиги учун тилнинг денгизга қараган томонидан боришни истамадим. Қуёш ҳали баландда бўлса-да, кун оға бошлаганди. Ўрмондан борарканман, фақат олд томонда тўлқинларнинг тинимсиз гувиллашигина эмас, балки шохшаббаларнинг чувиллаши-ю баргларнинг шивири ҳам эшитилиб турарди қулоғимга. Бу эса бугун денгиздан эсадиган шабаданинг одатдагидан кучлироқ бўлишидан далолат берарди. Кўп ўтмай муздек шабада юзимга урилди. Яна бир неча кадам юриб, ўрмон четига чиқдим. Қаршимда уфққача чўзилган, қуёш нурида ярқираган денгиз ястаниб ётарди, соҳилга урилган тўлқинлар қайнар, кўпикланарди.

«Хазиналар ороли» ёнида денгизнинг осойишта турганини бирор марта ҳам кўрмадим. Ҳатто қуёш чарақлаб чиққан, ҳаво турғун кунларда ҳам улкан тўлқинлар келиб, гулдурос билан қирғоққа уриларди. Оролда тўлқин гулдуросидан қочиб қутуладиган бирорта ҳам жой бўлмаса керак.

Сайр қилишдан роҳатланиб, қирғоқ бўйлаб кетдим. Ниҳоят жануб томонга керагича ичкари кирдим деган ўйда қуюқ буталарни пана қилиб, астагина юқорига, тил тепасига эмаклаб чиқа бошладим.

Орқамда – денгиз, олдимда – кўрфаз. Денгиз шамоли ҳам ўз шиддатидан ҳоригандай тинчиди. Унинг ўрнини ўзи билан қуюқ туманни ҳайдаб келган, жанубдан ҳамда жануби-шарқдан эсган енгил, илиқ ҳаво оқимлари эгаллади. Скелет Ороли ҳимоя қилиб турган бўғоз суви

XXII БОБ. Денгиздаги саргузаштларим қандай бошланди?

хамдастлабки кун кўрганимиздай кўрғошин тусли, кул ранг эди. «Испаньола» мачтаси учидан то ватерлиния-сигача, шалпайиб қолган қора байроғи билан бирга, сувда ойнадагидай равшан кўриниб турарди.

Кема ёнидаги қайикка кўзим тушди. Қуйруқда Сильвер ўтирарди. Уни истаган масофадан таний оламан. У кема борти орқали ўзига энгашиб турган иккита қароқчи билан суҳбатлашарди. Улардан бирининг бошида қизил қалпоқ бор эди. У яқиндагина ёғоч девордан ошган ўша аблаҳ эди. Улар чакчаклашар, кулишарди, лекин орамиздаги масофа бир милча бўлгани учун уларнинг гапини эшита олмадим. Қулоғимга даҳшатли, инсонникига ўхшамаган товуш етиб келди. Олдинига кўрқиб кетдим, лекин кейинроқ Капитан Флинтнинг – тўти кушнинг овози эканини англадим. Шу топда Сильвернинг қўлидаги олачипор кушни аниқ кўргандай бўлдим ҳатто.

Қайик кемадан узоқлашиб, қирғоқ томон йўл олди, қизил қалпокли киши эса шериклари билан каютага тушиб кетди.

Қуёш «Кузатув дурбини» орқасига яширинди, туман калинлашди, дарҳол қоронғи тушди. Бугун қайикни топадиган бўлсам, фурсатни бой бермаслигим лозимлигини фаҳмладим.

Оқ қоя буталар орасидан яққол кўриниб турарди, лекин у анча йироқда, тил бўйлаб борилганда тахминан саккиздан бир миль нарида эди, унга етиб боргунимча анча вақт ўтди. Кўпинча буталар орасида эмаклаб бордим. Қўлим билан қоянинг ғадир-будир сиртларини пайпаслай бошлаган пайтимда аллақачон қоронғи тушган эди. Унинг остида кўм-кўк йўсин билан қопланган чоғроққина сойлик бор эди. Бу сойликни қум тепалар,

XXII БОБ. Денгиздаги саргузаштларим кандай бошланди?

тиззамдан аранг келадиган пастак буталар тўсиб турарди. Сойликнинг энг пасткам жойида эчки терисидан ясалган чодирни кўрдим. Англияда бунақа чодирларни лўлилар ўзлари билан кўтариб юришади.

Мен сойликка тушиб, чодирнинг бир четини кўтардим ҳамда у ердан Бен Ганнинг қайиғини топиб олдим. Бу қайиқ барча ясама қайиқлар ичида энг қўлболаси эди. Бен каттик дарахтдан бошини туташтириб, ўртасини эгиб кийшиқ ром ясаган, унга жунини ичкарига қилиб эчки терисини тикиб қўйган эди. Қайиқ мана шундан иборат эди, холос. Бу қайиқнинг одамни кандай кўтаришини билмайман, чунки мен аранг сиғдим унга. Қайиқ ичида пастаккина ўриндик, оёқ тирайдиган тиргак, икки куракли эшкак бор экан.

Қадим замонларда британияликлар фойдаланган тўқима балиқчилик қайиқларини илгари кўрмагандим. Лекин кейинроқ бунақа қайиқларни яхши билиб олдим. Бен Ганнинг қайиғини дурустроқ тасаввур қилишингиз учун унинг энг ибтидоий, энг беўхшов қайиқлардан бири эканлигини айтмоқчиман. Лекин шунга қарамай, унинг қадимий қайиқлардан афзал томонлари ҳам бор эди: у жуда енгил бўлиб, бир жойдан иккинчи жойга кўтариб бориш осон эди.

Қайиқни топиб олгандан кейин мени блокгаузга қайтиб борди, деб ўйларсиз. Лекин бу орада миямда яна бир янги режа пайдо бўлди. Ўз режамдан шу кадар мамнун эдимки, ҳеч канақа капитан Смоллетт ундан мени воз кечдира олмасди. Мен тун қоронғилигидан фойдаланиб, «Испаньола»га сузиб бориб, лангар арқонини кесиб юбормоқчи бўлдим. Майли, оким кемани қирғоққа, истаган жойга улоқтириб ташласин. Бугун эрталаб каттик зарбага учраган қароқчиларнинг лангар-

XXII БОБ. Денгиздаги саргузаштларим қандай бошланди?

ни кўтариб, денгиз томонга жўнаб қолишларига ишончим комил эди. Вақт борида бунга тўскинлик қилиш керак. Кемадаги соқчилар ихтиёрида бирорта ҳам қайқ қолмаган бир пайтда бу ниятни ҳеч қандай хавф-хатарсиз амалга оширса бўларди.

Бутунлай қоронғи тушишини кутиб қум устига ўтирдим-да, қоқ нонни ғажий бошладим. Мен амалга оширмақчи бўлган иш учун бундан ҳам қулайроқ тунни тасаввур қилиш кийин эди. Кундузги сўнгги нурлар сўнганда «Хазиналар Ороли»ни зимистон қоронғилик чулғади. Ниҳоят қайикни елкамга кўтариб сойликдан чиқдим, қоқила-қоқила сув томон юрдим, зимистон қоронғиликда иккитагина шуъла кўринди: шуълаларнинг бири кирғоқда, ботқоқликда ёқилган гулхан бўлиб, унинг атрофида қароқчилар ичкиликбозлик қилишаётганди; иккинчи шуъла, аслида менга кўринаётган, тумшуғи мен томонга қараб турган кеманинг куйрук ёқдаги ойнасидан тушаётган чироғ ёруғи эди. Туман орасидан фақат ёруғликка ўхшаган доғгина кўзга ташланарди.

Сув қайта бошлаганди, сув билан соҳил ўрталиғида кенггина ҳўл қум йўлак яланғочланиб қолибди бу орада. Орқага қайтаётган сувга етгунга қадар бир неча марта тўпиғимгача лойга ботдим. Сувни бир оз кечиб бориб, чакконлик билан қайикни сув юзасига қўйдим.

XXIII БОБ. СУВ ҚАЙТИШИ ОҒУШИДА

Қайиқ, ўзим ўйлагандек, бўйи ҳам, оғирлиги ҳам менга ўхшаган одамга жуда мос экан, қайиқ жуда енгил эди, дам у томонга, дам бу томонга қараб илгарилас кетарди, бунинг устига ёнлари ҳам қинғир-кийшик эди, шунинг учун ҳам уни бошқаришнинг ҳеч имкони бўлмади. Ҳар кўйга солиб кўрмай, чандон уринмай чирчир айланаверарди. Кейинроқ Бен Ганнинг ўзи эътироф қилишича, бу қайиқда «унинг қилиғига анча кўниккан» одамгина суза олар экан.

Шубҳасиз, мен қайиқнинг «қилиқ»ларига кўникишга улгурмаган эдим. У менга зарур бўлмаган томонга бурилиб кетаверарди. Ҳадеганда у қирғок томонга бурилиб қоларди, сув камайиши бўлмаганида кема олдига ҳеч қачон боролмасдим. Бахтимга, сув қайтиши қайиғимни суриб кетди. У мени тўппа-тўғри «Испаньола» томон олиб борарди.

Аввало атрофимдаги зимистондан ҳам қорарок доғни пайқадим. Кейин кемани, унинг мачталарини кўрдим. Бир зумдан кейин эса (чунки қанча йироққа сузсам, сув қайтиши мени шунчалик тез суриб борарди) ўзимни лангар арқони олдида кўрдим ва уни маҳкам ушлаб олдим.

Лангар арқони камон ипидай таранглашган, кема зўр бериб арқонни узиб кетишга интиларди. Унинг остида қайтаётган сув тоғ селидай қайнар, шовқин соларди. Агар арқонга салгина пичоқ урсам бас, оқим «Испаньола»ни олдига солиб қувиб кетади.

Таранг тортилган арқонга дарҳол пичоқ соладиган бўлсам, у мени от тепгандай улоқтириб ташлашига ўз

вақтида аклим етиб қолди. Унда қайик ағдарилиб, ўзим сув тубига кетаман.

Мен тўхтаб, кута бошладим. Агар қулай фурсат келиб колмаганида, эҳтимол, ўз ниятимдан қайтган бўлардим. Лекин жануби-шарқдан, кейин жанубдан эсган енгил шабада тун бошланиши билан бора-бора жанубигарбий шамолга айланди. Мен тўхталиб турганимда тўсатдан эсган қаттик шамол «Испаньола»ни окимга қарши суриб юборди. Бахтимга арқон салқиланиб, уни ушлаб турган қўлим сувга ботди.

Бир зумни ҳам беҳудага ўтказмаслик лозимлигини билиб, буклама пичоғимни чиқардим, уни тишим билан очиб, бирин-кетин арқон толаларини кеса бошладим. Иккитагина тола қолганда арқон яна тортилди, шунда кейинги шамол эпкинини кута бошладим.

Каютадан аллақачондан бери баланд овозлар эшитилмоқда эди. Лекин, очигини айтсам, ўз ишим билан қаттик банд бўлганимдан уларга ҳеч қандай эътибор бермадим. Энди бўлса нима қилишимни билмай, уларнинг гапига қулоқ сола бошладим.

Бир вақтлар Флинтнинг қўлида тўпчи бўлган ўша Израэль Хендснинг, иккинчи боцманнинг овозини танидим. Иккинчи овоз, шубҳасиз ҳалиги қизил қалпоқли оғайнимники эди. Икковининг овозидан ўларча маст эканликлари ва яна ичишаётгани сезилиб турарди. Улардан бири мастлик билан бақирганича қуйруқ деразасини очиб, сувга ниманидир улоқтирди, бу бўшаган шиша бўлса керак. Лекин улар фақат ичмай, балки бўғилиб жанжаллашишарди ҳам. Ҳақорат сўзлари ёмғирдай ёғилар, назаримда иш муштлашувга олиб борадигандай эди. Бироқ овозлар ҳам, жанжал ҳам тинди; ке-

йин, бир неча минутдан сўнг жанжал янгидан бошланди.

Қирғоқда дарахтлар орасида ёнаётган гулханни кўрдим. У ёқда кимдир қадимий зерикарли, бир хил оҳангдаги матросча кўшиқни айтар, ҳар бир сатрнинг охирини титроқ увиллаш билан тугалларди. Сафаримиз вақтида бу кўшиқни кўп эшитгандим. Кўшиқ шу қадар узун эдики, бирорта кўшиқчи ҳам уни охиригача куйлашга қурби етмас, сабри тугагунча куйлайверарди. Ўша кўшиқнинг бир неча сатри ёдимда қолган:

*Етмиш беш ўғлон қайтмади уйга,
Барчаси-барчаси денгиз қаърида.*

Бу ғамгин кўшиқ бутун эрталаб анчагина ўртоқларидан айрилган қароқчиларни қамраб олган қайғуга жуда мос деб ўйладим. Бироқ кўп ўтмай бу денгиз қароқчиларининг ўзлари сузаётган денгиз сингари тошбағир эканликларини ўз кўзим билан кўриб ишондим.

Ниҳоят навбатдаги шамол эпкини бостириб келди. Кема қоронғиликда яна мен томон силжиди. Арқон яна салқиганини сездим, бир силтов билан сўнгги толаларни кесиб юбордим.

Шамол қайиқчамга ҳеч қандай таъсир қилмади, тўсатдан ўзимни «Испаньола» борти ёнида кўрдим. Кема ўз ўқи атрофида оқим кучи билан аста-секин бурила бошлади.

Ҳар дамда қайиқчам ағдарилишини кутиб, кучим борича эшкак эша бошладим. Лекин мен ундан ҳеч нари кетолмасдим, кеманинг олд томонидан қуйруғига астагина ҳаракат қилардим. Ниҳоят у узоклаша бошлади, ана энди бу хавfli кўшничиликдан қутуларканман деб ўйладим. Лекин шу пайт кўлимга қуйруқ то-

монида осилиб турган кесилган арқоннинг учи кириб қолди. Ўша заҳоти уни маҳкам ушлаб олдим.

Нега бундай қилганимни ўзим ҳам билмайман. Эҳтимол, ўйламасдан қилгандирман. Бироқ арқон қўлимга киргач, унинг маҳкам боғланганини билдим, синчковлигим тутиб кетиб, каютанинг думалок деразасидан ичкарига қарашга аҳд қилдим.

Арқонни кўздан кечириб, тепага кўтарилдим. Бу менга катта хавф туғдирарди, чунки қайиқча истаган пайтда тўнтарилиб кетиши мумкин эди. Тикка туриб, каютанинг бир қисмини ҳамда шифтини кўрдим.

Бу орада кема билан унинг ҳамроҳи – қайиқча оқим бўйлаб тез ҳаракат қила бошлади. Биз қирғоқдаги гулхан билан бараварлашдик. Кема денгизчилар тили билан айтганда «тилга кирди», яъни тўлқинларни шовқин билан кеса бошлади, то деразадан ичкарига карамагунча соқчиликка қолдирилган қароқчиларнинг нега тревога кўтармаганлигини тушуна олмадим. Ҳамма нарсани тушуниш учун ичкарига бир марта қараб кўйишнинг ўзи кифоя эди. Мен эса, чиндан ҳам остимда ўйноқлаётган қайиқ устида турганча каюта ичига бир мартагина назар ташлашим мумкин эди. Қарасам, Ҳендс билан унинг ўртоғи бир-бирининг ёкасидан олиб, ўлгидек муштлашишарди.

Мен ўриндикка ўтирдим. Йўқса, яна бир зумдан кейин қайиқчанинг тўнгарилиши турган гап эди. Кўз олдимда ҳамон тугаб ёнаётган лампа нурида юзи кизариб, кўзи қонга тўлиб турган қароқчилар турарди. Мен яна қоронғиликка ўргансин учун кўзларимни юмдим.

Охири йўқ қўшиқ тугаб, гулхан атрофида базм қилаётган қароқчилар менга таниш ашулани бошлашди:

XXIII БОБ. Сув кайтиши оғушида

*Улик сандигизга ўн бешта одам,
Йо-хо-хо, бир шиша ром!
Қадаҳ ол, ўлимга бошлар шайтон ҳам,
Йо-хо-хо, бир шиша ром!*

Ҳозир ром билан шайтон «Испаньола» каютасида кизик хангомалар кўрсатиши ҳақида ўйлаб турарканман, ногаҳоний қаттиқ силкинишдан ҳайратга тушдим. Қайиқчам ёнбошга оғиб, бирдан йўлини ўзгартирди. Оқим тезлиги ҳайрон қоларли даражада ошди.

Кўзимни очдим. Атрофимда майда тўлқинлар нурсиз ялтираб, тарам-тарам бўлиб кўпикланар, шовқин соларди. Мени бир неча ярд нарига эргаштириб кетган «Испаньола» ҳам ўз йўлини ўзгартгандай эди. Қоронғиликда унинг мачталари зўрға кўринарди. Ҳа, тикилганим сайин оқим уни жанубга томон суриб кетаётганига кўпроқ ишонч ҳосил қила бошладим.

Орқамга қарадим. Кўркувдан юрагим тарс ёрилиб кетгундай бўлди. Чунки қароқчилар гулхани орқа томонимда ёниб турарди. Демак, оқим бирданига ўнг томонга бурилибди-да, баланд кемани ҳам, ўйноқлаётган қайиқчамни ҳам суриб кетибди. Кучли оқим тобора қаттиқ шовиллаб, баланд-баланд тўлқинлар ҳосил қилиб, бизни тор бўғоз орқали очик денгизга судраб бормоқда эди.

Тўсатдан кема яна бир марта, камида йиғирма градус бурилди, худди шу пайт олдин бир марта, кейин яна бошқа бировнинг бакирган товушини эшитдим. Зинада оёқлар дупури эшитилди, мастларнинг уришни бас қилганлигини англадим. Фалокат уларни сергаклантириб кўйганди.

Мен кичкина қайиқчамнинг тубига ётиб олдим-у, ўзимни тақдирнинг қўлига топширдим. Бўғоздан чи-

XXIV БОБ. Қайиқчада

киб, дунёнинг барча ташвишларидан дарҳол халос қиладиган омонсиз тўлқинлар кучоғига тушамиз. Ўлимдан кўркмасдим-у, лекин қимирламай ўлимни кутиб ётиш анча азоб эди.

Ана шу аҳволда бир неча соат ётдим. Тўлқинлар мени қайиқ билан итқитар, устимга сув сачратар эди. Ҳар бир янгидан урилган тўлқин муқаррар ўлимнинг ўзи эди. Лекин бора-бора ҳорғинлик мендан устун чиқди. Аҳволимнинг таҳликали бўлишига қарамай уйкуга толдим. Ухлаб қолганимда эса, тушимга туғилган жойларим ҳамда кўхна «Адмирал Бенбоу» кирибди.

XXIV БОБ. ҚАЙИҚЧАДА

Уйғонганимда кун ёришиб қолганди. Оқим мени «Хазиналар Ороли»нинг жануби-ғарб соҳили бўйлаб олиб кетаётганини билдим. Қуёш чиқибди, лекин уни «Кузатув дурбини» денгизга томон тушиб келган, чиқиб бўлмас тизма қоялари тўсиб турарди.

Буксир Калласи ҳамда Бизань-мачта тепалиги ён томонимда эди. Тепалик яп-яланғоч, қоп-қора эди. Каллани эса баландлиги қирк эллик фут келадиган қоя тошлар ва ағдарилиб ётган қоялар қуршаб олган эди. Мен турган жойдан оролгача чорак миль келарди. Эшқакни олиб, қирғоқ томон сузмоқчи бўлдим.

Бироқ кўп ўтмай бу фикримдан қайтишга мажбур бўлдим. Ағдарилиб ётган қоялар орасида тўлқинлар кутурар ва ўқирар эди. Қудратли тўлқинлар бирин-кетин қувалашиб, сув ва кўпик сачратиш шовқин солиб кўкка сапчирди. Қирғоққа яқинлашиб, ё ана шу тўлқинлар орасида ҳалок бўлишимни, ё чиқиб бўлмайдиган қояларга чиқишга беҳуда уринишимни англадим.

Лекин мени кўрқитаётган нарса фақат шугина эмасди. Стол сингари сип-силлиқ қоялар устида қандайдир улкан, силлиқ махлуқлар, аллақандай баҳайбат моллюскалар¹ юришарди. Баъзан улар шалопплатиб сувга сакрашар ва шўнғиб кетишарди. Улар бир гала эди. Улар итга ўхшаб хураар, уларнинг овози қоя тошларга бориб урилар ва акси садо бўлиб қайтарди.

Кейинроқ улар жуда ҳам ювош денгиз арслонлари эканлигини билдим. Бироқ уларнинг кўриниши ваҳимали, соҳил эса чикиб бўлмас, кирғоқ тўлкинлари қояларга кутуриб урилар эди, шу важдан орол томонга сузишдан ҳафсалам пир бўлди. Ана шундай хавф-хатарлар билан юзма-юз учрашгандан кўра очик денгизда очликдан ўлган яхши.

Бу орада ҳалос бўлишим учун бошқа бир имконият туғилди. «Буксир Калласи»нинг шимол томонида сув кайтишида сап-сарик қумлоқ саёзлик очилиб қолганди. Ундан сал шимолроқда эса бошқа бир бурун – харитамизда Ўрмон буруни деган ном билан белгиланган бурун ҳам бор эди. Бурун то сувгача улкан, кўм-кўк қарағайлар билан қопланган эди.

Сильвернинг, Хазиналар Оролининг ғарбий қирғоғи бўйлаб шимолга қараб юрадиган оқим бор, деган гапини хотирладим. Мени ўша оқим суриб кетаётганини англадим. Буксир Калласидан ўтиб, ортиқча куч сарфламай, кўзимга анча файзли бўлиб кўринган Ўрмон бурунига яқинлашишга аҳд қилдим.

Денгиз мавжланиб турарди. Жануб томондан менинг оқим бўйлаб сузишимга ёрдам бераётган мулойим шабада эсарди. Тўлкинлар бир меъёрда кўтарилар ва

¹ Моллюска (лотинча) – юмшоқ. Чиганок ичида бўладиган умурткасиз юмшоқ танли жонивор; кенг тарқалган умурткасиз ҳайвонлар типн.

пастга тушарди.

Агар шамол кучлироқ эганда аллақачон чўкиб кетган бўлардим. Лекин бир текис шамолда ҳам митти қайикчанинг шиғиллаб илгарилаб бораётганини кўриб хайрон қолади киши. Қайикчанинг тубида ётиб олиб, атрофга назар ташлаб борарканман, бошим узра кўкка сапчиган улкан мовий тўлқинларга бир неча марта кўзим тушди. Мана, ҳозир устимга шовиллаб тушади, деб юрагим ҳаприқиб кетарди ҳар гал... Лекин қайикчам тўлқин келганда биров иткитиб юборгандек енгилгина ўйноқлаб тўлқин елкасига миниб олар, кейин худди куш сингари силлиқкина яна пастга тушарди.

Бора-бора дадиллашиб, ҳатто эшкак эшишга ҳам журъат қила бошладим. Лекин мувозанат сал ўзгарса қайикчамнинг хулқига ёмон таъсир қиларди. Сал кимирлаб қўйгандим, қайикчам силлиқ кетишини ўзгартириб, шитоб билан тўлқин устидан ўзини гирдобга урди, менинг эса бошим айланиб кетди, қайикча сув сачратиб, тумшуғи билан бошқа бир тўлқинга урилди.

Кўрққанимдан юрагим ёрилиб кетаёзиб, жикқа хўл бўлиб яна қайикча тубига ётиб олдим. Назаримда қайикча шу ондаёқ ўзини ўнглаб олиб, яна илгаригидек эхтиёткорлик билан тўлқинлар оралаб олға олиб кетаётгандай бўлди мени.

Эшкак эшиш мумкин эмаслиги равшан бўлди менга. Бирок қирғоққа қандай қилиб чиқаман?

Мен кўрқдим-у, аммо ўзимни йўқотиб қўймадим. Аввало, матросча шапкам билан аста-секин қайикдаги сувни олиб ташлай бошладим, кейин қайикчанинг тўлқинлар узра нега бунчалик енгилгина сузиб бораётганини тушунишга уриндим. Қирғоқ ёки кема борти ёнидан атрофга таралаётган улкан, теп-текис ҳамда сип-

XXIV БОБ. Қайиқчада

силлик тўлқин тоғлари аслида нотекис, қиррали чўққилари, тик ён бағирлари водийларга туташган тоғ тизмаларига ўхшарди. Қайиқчам эса, усталик билан чап бериб, доим тик ён бағир ва чўққилардан қочиб, оралиқдаги водийларни танларди.

«Жуда соз, – деб ўйладим, – энг муҳими жимгина ётиб, мувозанатни бузмаслик керак экан. Лекин, баъзан текис жойлар келиб қолганида қирғоққа яқинлашиш учун озгина эшкак эшса ҳам бўларкан».

Худди шундай қилдим. Жуда ноқулай вазиятда, ёнбошлаб ётганимча баъзан эшкак эшиб, қайиқчани орол томон йўналтирардим.

Бу жуда зерикарли, сусткаш иш эди, лекин шундай бўлса-да, баъзи ютуқларни қўлга киритдим. Аммо Ўрмон буруни билан бараварлашганда, гарчи қирғоқ мендан бир неча юз ярд нарида бўлса ҳам, унинг ёнидан тез ўтиб кетишимни пайқаб қолдим. Мен кўм-кўк, баланд дарахтларнинг учини кўриб турардим. Улар шабадада тебранарди. Кейинги келадиган бурундан ўтиб кетмаслигимга ишончим комил эди.

Вақт ўтиб борарди, мени эса ташналик азоблай бошлади. Қуёш чарақлаб турар, унинг нурлари денгиз тўлқинларида жилва қиларди. Юзимдаги денгиз сувлари қурий бошлади, ҳатто лабларим юпқа туз қатлами билан қопланди. Томоғим қуриб, бошим оғрирди. Дарахтлар шундоқ яқингинада эдики, гўё мени имлаб чақирарди денг! Бирок оқим мени бурун ёнидан тез олиб ўтиб кетди. Очик денгизга чиқиб қолишим ҳамма режаларимни ўзгартириб юборди.

Рўпарамда, ярим миль, эхтимол ундан ҳам оз масофада ҳамма елканлари каппайиб сузиб бораётган «Испаньола»га кўзим тушди. Мени кўриб қолиб: кемага

чиқариб олишади, бу аниқ. Ташналик шунчалик қийнардик, кемани учратганимга хурсанд бўлишни ҳам, ғамга ботишни ҳам билмасдим. Лекин узоқ ўйлаб ўтирмадим, чунки мен зўр таажжубда қолдим: «Испаньола» грот¹ ҳамда иккита кливер² билан келарди. Ҳаддан ташқари чиройли, кордек оппоқ елканлари куёш нурида кўз камаштирарди. Дастлаб кўрганимда унинг ҳамма елканлари қаппайган эди. У шимоли-ғарб томонга борарди. Мен кемадагилар оролни айланиб ўтиб, олдинги тўхтаган жойларига бормоқчилар, шекилли, деб ўйлادим. Кейин кема тобора ғарбга бурила бошлади, шунда мени кўриб қолишди, ҳозир кемага олишади деган фикр миямга келди. Тўсатдан у тўппа-тўғри шамолга қарши бурилди, шалвираган елканлари билан ночор тўхтади.

«Вой айикполвонлар-эй! – дедим ўз-ўзимга. – Улардай ичишганга ўхшайди!»

Мана шунака кема бошқаришгани учун капитан Смоллетт уларни кўп бошлаб сўқарди-да!

Бу орада кема галсдан галсга ўтиб, бир айланди-да, бир-икки минутча тўғри сузиб бориб, яна тумшуғи билан шамолга қарши туриб қолди ва яна тўхтади. Бу хол бир неча марта такрорланди. «Испаньола» гоҳ шимолга, гоҳ жанубга, гоҳ шарққа, гоҳ ғарбга томон елканларини шапиллатиб сузар ва тагин илгариги йўналишига тушиб қоларди. Кемани ҳеч ким бошқармаётгани менга маълум бўлди. Одамлар қаёққа кетди экан? Улар ё қаттиқ маст, ё кемани ташлаб кетишган. Агар унга чиқсам, балки кемани ўз капитанига қайтариб бера оларман.

¹ Грот – грот-мачтадаги пастки елкан.

² Кливер – фок-мачта олдидаги учбурчак елкан.

Оқим кема билан қайықчани бир хил тезликда сурар, лекин кема галсни тез-тез ўзгартирар, тез-тез тўхтар, умуман жойидан жилмасди. Агар қайықчада ўтириб, эшкак эшсам уни, шубҳасиз, қувиб етардим. Тўсатдан менда кемани қувиб етиш фикри туғилди. Янги сарғу-заштлар иштиёки қамраб олди вужудимни, чучук сув ҳақидаги фикр эса бу аҳмоқона аҳдимни икки ҳисса қу-чайтириб юборди.

Ўрнимдан турдим, ўша заҳоти бошимдан-оёғимгача тўлқин сапчиди. Лекин энди бу мени чўчитолмади. Мен ўтириб олдим, бутун кучимни йиғиб, аста эшкак эша бошладим. Мен ҳеч ким бошқармаётган «Испаньола» -нинг орқасидан қувишга тушдим. Бир марта тўлқин ме-ни шундай улоқтирдик, юрагим қинидан чиқиб кета-ёзди. Мен тўхтаб, қайықчадаги сувни денгизга тўқа бошладим. Лекин кўп ўтмай қайықчанинг қилиғига ту-шуниб олдим, уни ўйноқлаётган тўлқинлар орасидан аста юргиза бошладим, шундан кейин ахён-ахёнда кў-пик ва сув зарралари юзимга уриладиган бўлди.

Мен билан кема оралиғидаги масофа тез қисқара борди. Кема айланаётганда ярқираган мис румпелни¹ кўрдим. Палубада тирик жондан асар ҳам йўқ. Қароқ-чилар қочиб кетган бўлсалар керак. Қочишмаган бў-лишса умумий хонада «учиб» ётишгандир. Уларни қа-маб қўяман-да, кемани нима қилсам қилавераман.

Ниҳоят ишим ўнгидан келди: шамол бир оз тинди. «Испаньола» оқимга бўйсуниб, ўз ўқи атрофида айлана бошлади. Унинг қуйруғига кўзим тушди. Каютанинг тўғарак деразаси очик эди. Гарчи аллақачон кун ёри-шиб кетган бўлса-да, стол устида ёниб турган чирокни кўрдим. Грот байроқ сингари осилиб қолибди. Кема

¹ Румпель – рулни бошқарадиган ричаг.

оқим бўйича ҳаракат қилаётгани учун юришини секинлатди. Ундан анча ортда қолиб кетгандим, мана энди каттикроқ ҳаракат қилиб, уни қувиб етишим мумкин эди.

Шамол яна елканларни шиширганда кемадан юз ярдча узоқроқда эдим. У чап галсга бурилди ва тўлқинлар устидан қалдирғоч сингари ела кетди.

Аввалига алам қилди, кейин хурсанд бўлдим. Кема доира ясаб менга томон кела бошлади.

Ана, у ўртадаги масофанинг ярмини, учдан бирини, кейин тўртдан учини босиб ўтди. Унинг форштевени¹ остида тўлқинларнинг кўпикланганини кўриб турардим. Митти қайиқчам олдида у улкан тоғ бўлиб кўринди.

Тўсатдан мени катта хавф кутаётганини фахмлаб қолдим. Ўйлаб ўтиришга вақтим йўқ эди. Қутулишга уриниб кўриш керак эди. Кеманинг тумшуғи катта бир тўлқинни кесиб ўтганда мен ундан бериги тўлқин устида эдим. Бушприт бошим устига келиб қолганди. Шунда ўрнимдан сапчиб турдим-у, баландга сакрадим, қайиқча сувга чўкиб кетди. Кўлим билан утлегарни² ушлаб қолдим, оёғим штаг³ билан брас⁴ оралиғига тушиб қолди. Даҳшатдан дамимни ичимга ютиб, ҳавода осилиб қолдим. Енгилгина силкиниш кема қайиқчамни чўктириб юборганидан дарак берди, эндиликда «Испанола»дан ҳеч қаёққа кета олмасдим.

¹ Форштевень – килнинг давоми, кеманинг олд томонидаги учи.

² Утлегарь – бушпритнинг давоми.

³ Штаг – мачтани ушлаб турадиган аркон.

⁴ Брас – елкан боғланадиган кўндаланг ёғочни буриш учун хизмат қиладиган аркон.

XXV БОБ. «ХУШЧАҚЧАҚ РОДЖЕР»НИ ТУШИРАМАН

Бушпритга чиқиб олишим биланок чайқалаётган кливер тўп овозига ўхшаган товуш билан қарсиллаганича қаппайди ва бошқа галсга бурилди. Кема тагигача силкиниб кетди. Бироқ бир зум ўтмай, гарчи қолган елканлар қаппайиб турган бўлса-да, кливер яна қарсиллади ва шалвираб қолди.

Ногаҳоний силкинишдан сувга қулашимга сал қолди. Вақтни ўтказмай бушприт бўйича ўрмаладим ва бошим билан палубага йиқилдим. Мен ўзимни бакнинг шамол уриладиган томонида кўрдим. Грот кеманинг бир қисмини мендан яшириб турарди. Бирорта ҳам тиррик жон кўринмасди. Исён бошланган кундан бери ювилмаган палубани ифлос оёқ излари босиб кетган эди. Учи синган бўш шиша у ёқдан-бу ёққа думаларди.

Тўсатдан «Испаньола»ни яна шамол суриб кетди. Орқа томонимда кливерлар каттиқ қарсиллади. Руль бурилиб, кема силкинди. Шу пайтнинг ўзида грот-гик¹ бир томонга сурилди, шкот² блокка тегиб ғижирлади, шу пайт кеманинг куйруғига кўзим тушди.

Иккала қароқчи ҳам куйруқда экан. «Қизил қалпоқ» қимирламай осмонга қараб ётарди. Унинг қўллари парчинлангандай икки томонга чўзилган, тишлари тиржайиб турарди. Израэль Хендс калласини кўкрагига осилтириб, фальшбортда³ ўтирарди. Қўллари шалвираб осилиб қолган, офтобда қорайганига қарамай, юзлари докадай оқариб кетганди.

¹ Гик – елканнинг куйи четини тортиб боғланадиган горизонтал ёғоч.

² Шкот – кеманинг юришини бошқарадиган, елканларни тортиб турадиган мурват.

³ Фальшборт – кема палубасидаги борт тўсиғи.

Кема жаҳли чиққан отдай тикка турди. Елканлар галсдан галсга ўтиб шишди, гиклар шу қадар зўр куч билан ҳаракат қилдики, мачта аянчли ғижирлай бошлади. Гоҳ-гоҳ кема тумшуғи тўлқинларни ёриб ўтар, шунда майда сув зарралари булутдай фальшборт устидан ошиб ўтарди. Ҳозиргина чўкиб кетган қўлбола ўйноки қайиқчам жихозланган бу катта кемага қараганда тўлқинларни осонгина бартараф қиларди.

Кема ҳар силкинганда қизил қалпоқли қароқчи сапчиб тушарди. Бироқ мени кўркувга солган нарса шуки, унинг юз ифодаси ўзгармас – аввалгидай тиржайиб ётарди ҳамон. Хендс эса, ҳар силкинишда тобора қуйруқ томонга силжиб борарди. У секин-секин бортгача сурилиб борди, унинг оёқлари кема четидан пастга осилиб қолди. Мен унинг бир кулоғини ҳамда жингалак чекка соқолини кўриб қолдим, холос.

Худди шу пайт уларнинг ёнидаги палуба тахталари қонга бўялганини кўрдим, улар маст холда олишганда бир-бирига тиғ суққан бўлса керак, деб ўйладим.

Кема озгина муддатга тўхтаганида бирдан Израэль Хендс оҳистагина инграб, аввалги жойига сурилди. Ниҳоятда чарчаганлик аломати бўлмиш бу аянчли нола, унинг пастки жағларининг осилиб тушганлиги юрагимда бир зум шафқат ҳиссини туғдирди. Бироқ олма солинган бочкада ўтириб эшитган суҳбатни эсладим-у, бу шафқат ҳисси дарҳол йўқолди.

Мен грот-мачта ёнига келдим ва:– Мана, яна кемадаман, мистер Хендс, – дедим ис-техзо билан. У бошини аранг кўтарди, у шу қадар маст эдики, мени кўриб ажабланмади ҳам. У фақат: – Бренди!¹ – дея олди, холос.

¹ Бренди – Англия арағи.

XXV БОБ. «Хушчақчақ Роджер»ни тушираман

Вақтни ўтказиш мумкин эмаслигини тушундим. Палубани тўсиб турган грот-гик остидан сирғаниб ўтиб, зинапоядан каютага қараб чопдим.

У ердаги ағдар-тўнтарни тасаввур қилиш қийин. Ҳамма яшиқларнинг қулфи синдирилганди. Қароқчилар харита ахтарган бўлсалар керак. Пол усти қароқчилар ичкиликбозлик қилган ўша ботқоқликдан этигида олиб келган лой билан қопланганди. Оқ бўёқ билан бўялган ҳамда олтин ранг накш билан оро берилган панжараларда ифлос бармоқларнинг изи қолганди. Ўнларча бўшаган шишалар ҳар кема силкинганда шакир-шукурлаганича у бурчакдан-бу бурчакка думаларди. Докторнинг медицинага оид китобларидан бири стол устида очик ётибди. Унинг ярмидан кўпроқ варағи йўқ эди: эҳтимол, тамаки чекиш учун йиртиб олингандир. Ана шундай ағдар-тўнтар орасида хирагина чирок аввалгидай чирсиллаб ёнарди. Тағхонага тушдим. Бочкалар кўринмасди; олам-жаҳон бўшаган шишалар полда думалаб ётарди. Қароқчилар исён бошлангандан буён бирор кун хушёр бўлишмаганини фаҳмладим.

У ёқ-бу ёқни титкилаб, Хендсга бир шиша ичилмай қолган бренди топдим. Ўзим учун озгина қоқ нон, куруқ мева, бир сиқим майиз ҳамда бир бўлак пишлоқ олдим. Палубага чиққач, буларнинг ҳаммасини боцман ололмаслиги учун ундан нарироққа – руль ёнига кўйдим.

Мен анкеркадан¹ тўйиб сув ичдим, шундан кейингина Хендсга шишани узатдим. У ичимликнинг ярмини ичгандан кейингина шишадан оғзини узди.

– Момақалди роқ ҳаққи онт ичиб айтаманки, – деди у, – менга худди шу нарса керак эди.

Мен бурчакка ўтириб олиб овқатлана бошладим.

¹ Анкерка – сув қуйилган бочкача.

– Оғир яраландингизми? – деб сўрадим ундан.

– Доктор шу ерда бўлганида дарҳол тузалиб кетардим, – деди у қандайдир хириллаган овозда. – Лекин кўриб турибсан, омадим юришмаяпти... Манави каламуш ўлиб қолди, – деб кўшимча қилди у қизил қалпоқли томон ишора қилиб. – Яхши денгизчи эмасди... Сен қаёқдан келиб қолдинг ўзи?

– Мистер Хендс, мана шу кемага кўмондонлик қилгани келдим, – дедим. – Бундан буён навбатдаги кўрсатма бўлмагунча мени ўз капитанингиз деб ҳисоблайверинг.

У менга хўмрайиб қаради, лекин ҳеч нарса демади. Унинг юзларига сал қон югурди, бироқ у касалга ўхшар, кема ҳар силкинганда ёнбошига оғиб кетарди.

– Бироқ, – деб давом этдим, – менга манави байроқ ёкмаяпти, мистер Хендс. Рухсат берсангиз, уни тушириб кўярдим. Бундан кўра байроксиз бўлган дуруст.

Мен мачта ёнига чолиб бордим, гикдан ўзимни четга олиб, зарур арқонни тортдим, лаънати қора байрокни тушириб, бортдан ошириб денгизга улоқтирдим.

– Эй худо, қиролни ўз папоҳингда сақла! Йўқолсин капитан Сильвер! – деб қичқирдим шапкамни силкитиб. У бошини кўтармай мени диққат билан кузатди, юзларида айёрона ифода жилва қилди.

– Мен ўйлайманки... – деди у ниҳоят, – мен ўйлайманки, капитан Хокинс, кирғоққа қўнсак, эътироз билдирмасиз. Келинг, шу ҳақда гаплашайлик.

– Майли, – дедим, – бажонидил, мистер Хендс. Давом этинг. – Мен яна овқатим ёнига қайтиб келиб, иштаҳа билан тушира бошладим.

– Манави одам... – деб гап бошлади у жасад томонга аранг ишора қилиб. – Уни О'Брайен дейишарди... ир-

ландиялик... Биз у билан елканларни кўйиб, кўрфазга қайтмоқчи бўлдик. Лекин у ўлиб қолди, трюм ичига кириб қолган кўланса сувдай сасиб ётибди. Кемани энди ким бошқарар экан, билмайман. Менинг кўрсатмаларимсиз кемани эплай олмайсан. Менга қара, менга тишга босгулик ва томоқни хўллайдиган бирон нима бер, жароҳатимни шарф ёки рўмол билан боғлаб қўй, бу хизматинг эвазига кемани қандай бошқаришни кўрсатаман. Розимисан?

– Шуни яхши билингки, – дедим: – капитан Кидд тўхтаган жойга қайтиб бормоқчи эмасман. Мен кемани Шимолий тўхташ жойига олиб бормоқчиман, у ерда қирғоққа яқинлашиш кулайроқ.

– Бўпти! – деди у. – Наҳотки шунчалик тентак бўлсам? Наҳотки шуни тушунмасам? Мен ишни бой берганлигимни, омад сеники эканлигини жуда яхши тушуниб турибман. Хўш? Шимолий тўхташ жойига бормоқчимисан? Марҳамат. Мен нима ҳам қила олардим. Момақалди роқ ҳаққи онт ичиб айтаман, ўзим осиладиган дор тагигача ҳам кемани бошқариб боришингга ёрдам бераман.

Назаримда, унинг гапларида жон борга ўхшади. Биз битим туздик. Уч минутдан кейин эса «Испаньола» Хазиналар Ороли соҳилини ёқалаб, мувофиқ шамолда илгарилаб кетди. Мен сув кўтарилгунга қадар Шимолий тўхташ жойига кириб олиш учун Шимолий бурунни тушгача айланиб ўтишга умид боғлаган эдим. Ана ўшанда ҳеч қандай хатарсиз «Испаньола»ни қирғоққа яқин олиб бориб, сув пасайишини кутамиз, сўнг қирғоққа чиқамиз.

Мен румпелни маҳкамлаб, пастга тушдим, ўзимнинг сандиқчамни топдим, ундан ойим совға қилган юмшоқ

XXV БОБ. «Хушчақчақ Роджер»ни тушираман

шойи рўмолчани олдим. Хендс менинг кўмагимда ана шу рўмолча билан биқинидаги қони силкиб турган, чукургина жароҳатини боғлади. У озгина овқат еб, бирикки култум бренди ичгач сал тетикланди, тўғри ўтириб олди, энди у қаттиқрок ҳамда аниқрок гагира бошлади, бутунлай бошқа одам бўлиб қолди.

Мувофик шабада эсарди. Кема кушдай учиб боряпти. Соҳил липиллаб ўтарди. Ҳар минутда унинг кўриниши ўзгариб турди. Оролнинг баланд қисми орқада қолди. Биз пакана қарағайлар ўсган, пастак қумлок соҳил ёқалаб борардик. Бу ҳам тамом бўлди. Биз қояли тепаликни – оролнинг энг шимолий қисмини айланиб ўтдик.

Кемани бошқариш ёқиб қолди менга. Ҳаво мусаффо, куёш чараклаб турибди, сўлим қирғоқларни кўриб кўз қувонарди. Овқатим, ичимлик сувим етарли эди, истехкомдан қочиб кетганим учун ортиқ виждоним азобланмасди, чунки катта ғалабани қўлга киритгандим. Агар боцманнинг кўзи бежо ўйнамаганида ҳамма нарсдан мамнун бўлардим. У мени истехзо билан муттасил қузатар, вақти-вақти билан унинг юзида ғалати кулги пайдо бўлиб қоларди. Бу кулгида аллақандай ожизлик, азоб-укубат маъноси бор бўлиб, у чолларнинг ғамгин кулгисини эслатарди. Шу билан бирга бу кулгида аллақандай заҳарханда, хоинлик аломати ҳам бор эди. Мен тинмай ишлардим, у эса айёрона тиржаяр, мендан сира кўзини узмасди.

XXVI БОБ. ИЗРАЭЛЬ ХЕНДС

Бизга ёқишга интилгандай жанубдан эсаётган шамол ғарбдан эса бошлади. Биз ҳеч қандай қийинчиликсиз оролинг шимоли-шарқ томондаги этагини Шимолий тўхташ жойига киргунга қадар айланиб ўтдик. Бирок сув кўтарилиши бошланмасдан бурун кўрфазга киргани кўрқдик, чунки лангаримиз йўқ эди. Кутиш лозим эди. Боцман менга кемани дрейфга¹ қандай кўйишни ўргатди, ҳадемай катта муваффақиятларни қўлга киритдим. Кейин икковимиз жимгина ўтириб овқатлана бошладик.

– Капитан, – деди у ниҳоят ҳамон ўша ёкимсиз табассум билан, – бу ерда кадрдон дўстим О’Брайен думалаб ётибди. Уни сувга ташлаб юбормайсанми? Мен унчалик инжиқ одам эмасман, уни нариги дунёга жўнатганим учун виждоним азобланмайди ҳам. Лекин, менимча, у кемамизнинг ҳуснини бузиб турибди. Сенингча қандай?

– Кучим етмайди. Бундан ташқари, бунақа иш кўнглимга хуш келмайди. Менимча, ётаверсин, – дедим.

– «Испаньола» мунча ҳам шўр пешона кема экан, Жим! – давом этди у кўзини қисиб. – Бу «Испаньола»да қанчадан-қанча одам ўлди, Бристолни ташлаб чиққанимиздан бери шўрлик денгизчилардан қанчаси ҳалок бўлди! Бунақа омадсиз сафарни ҳеч қачон кўрмаганман. Мана, О’Брайен ҳам ўлди – ростдан ўлган бўлса керак, а? Мен оми одамман, сен ўқиш-ёзишни биласан. Менга очиқчасига айт-чи: ўлик ўликлигича қолаверадими ё вақти келиб тириладими?

¹ Дрейф – 1) кеманинг йўналишдан огиши; 2) кема, музлик ва шу кабиларнинг шамол ва оқим билан силжиб юриши.

– Мистер Хендс, сиз танани ўлдиришингиз мумкин, аммо рухни ўлдиролмайсиз, арвоҳи учиб юради, – дедим. – Шуни билингки, О’Брайен тирик, у нариги дунёдан бизни кузатиб турибди.

– Эҳ! – деди у. – Нақадар ачинарли! Демак, вақтни беҳудага ўтказган эканман. Айтмоқчи, арвоҳ унча катта зиён еткизолмаса керак. Мен арвоҳдан кўркмайман, Жим. Менга қара, қаютага тушиб, менга ҳалиги... оббо, жин ургур, нима кераклигини ёдимдан чиқариб қўйдим... Ҳа, менга бир шиша вино келтир, Жим. Манови бренди менга кучлилик қиляпти.

Боцманнинг талмовсираши шубҳамни оширди, очигини айтсам, унга арақдан кўра вино кўпроқ ёқишига ишонмадим. Бу бир баҳона, холос. Мақсади аниқ: у палубадан кетишимни истаяпти. Лекин бу унга нима учун керак? У кўзларини олиб қочаётир. Нукул атрофга аланглайди: гоҳ осмонга, гоҳ О’Брайеннинг мурдасига тикилади. У ҳадеб тиржаяди, ҳатто айёрлигини ичига сиғдиролмаётганидан тилининг учини ҳам чиқариб қўяди. Унинг бирорта шумликни ўйлаётганини гўдак ҳам тушунарди. Лекин ўзимни ҳеч нарса билмаганга, ҳеч нарсадан шубҳа қилмаганга солдим.

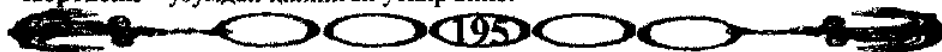
– Виноми? – деб сўрадим. – Жуда соз. Қанакасидан – оқиданми ё кизилиданми?

– Барибир, ошнам, – деди у. – Ишқилиб, кўпроқ ва кучлироқ бўлса бас.

– Хўп... Сизга портвейн¹ келтираман, мистер Хендс. Лекин уни ахтариш керак-да.

Мен кавушимни иложи борича қаттиқ шапиллатиб пастга чопдим. Кейин уни ечдим-да, шарпа чиқармай эҳтиёт йўлакдан гуруҳ ётадиган хонага кирдим, у ердан

¹ Портвейн – узумдан қилинган ўткир вино.

зина орқали тепага кўтарилдим ва олд томондаги зинали хонадан аста бошимни чиқардим. Уни кузатаётганимни Хендс ҳеч қачон хаёлига ҳам келтирмасди. Унинг диққатини ўзимга тортмаслик учун ҳамма чораларни кўрдим. Биринчи қарашданок энг хунук шубҳаларим ҳақ эканлигига ишондим.

У кўзғалиб, гарчи оёғидаги жароҳати қаттиқ оғриси ҳам, ҳар қимирлаганда астагина инграб, палуба бўйлаб анча илдам эмаклаб кетди. Ярим минут ичида кема аркони чамбарак қилиб ўраб қўйилган жойдаги сув оқизиладиган тарнов олдига келди, у ердан узун бир пичокни, тўғрироғи сопиғача қонга беланган калтарок ханжарни олди. У пастки жағини чўччайтириб, ханжарнинг у ёқ-бу ёғини кўздан кечирди, даммини ушлаб кўрди, сўнг дарров қўйнига солди-ю, яна фальшборт ёнидаги эски жойига эмаклаб борди.

Шундай қилиб, ўзимни қизиктирган нарсаларни библиб олдим. Израэль ҳаракат қила олади, у қуролланган. Модомики у мени палубадан ҳайдашга уриндими, демак мен унинг қурбони бўламан. Менинг ўлимимдан кейин у нима қилмоқчи – Шимолий тўхташ жойидан бутун орол орқали ботқоқликдаги қароқчилар қароргоҳига борадими ёки ўртоқларини ёрдамга чақириб замбарак отадими, буни билмас эдим, албатта.

Хендсга ҳар икковимизнинг манфаатимиз тўғри келадиган соҳадагина ишонишим мумкин: ҳар иккаламиз кемани ҳеч бир кийинчиликсиз, таҳликасиз олиб чиқиб кетиш мумкин бўлган жойга олиб боришни истардик. Ҳали-ҳозирча бу иш бажарилмаган экан, ҳеч нарса ҳаётимга таҳдид қилмайди. Шуларни ўйларканман, фурсатни ҳам бой бермадим: астагина каютага қайтиб кир-

дим, кавушимни кийиб, бир шиша винони олдим-да, палубага қайтдим.

Хендс мен кетаётганимда қандай вазиятда ётган бўлса, ҳозир ҳам – той пахта сингари – шундай ётарди.

Кўзлари жуда ҳам ожиз ва ёруғ нурга тоб беролмайдигандай қисилган эди. У менга қаради, одатдаги қўл ҳаракати билан шиша бўғзидаги тикинни чиқарди-да, ҳар сафаргидай:

– Сенинг саломатлигинга! – деб бир кўтаришда шишани бўшатди.

Кейин бир оз тин олиб, чўнтагидан бир пилта чайнайидиган тамаки чиқарди, ундан бир бўлак кесиб беришимни илтимос қилди.

– Барака топгур, озгина кесгин, – деди у, – ўзимнинг пичоғим ҳам, қувватим ҳам йўқ. Эҳ, Жим, Жим, мен бутунлай хароб бўлдим! Бир бўлак кесиб бергин. Бу умримда энг охириги марта чайнайидиган улусим бўлади. Кўпга бормайман. Тезда у дунёга йўл оламан...

– Хўп, – дедим. – Кесиб бераман. Лекин сизнинг ўрингизда бўлсам... ўзимни ёмон, ночор ҳис этсам, ўлимим олдидан тавба қилган бўлардим.

– Тавба дейсанми? – сўради у. – Нимага?

– Қанақасига нимага? – дедим. – Нимага тавба қилишингизни билмайсизми? Бутун умрингизда гуноҳ, ёлғон, қон ичида яшадингиз. Ана, оёғингиз тагида боягина ўзингиз ўлдирган одам ётибди. Сиз бўлса нимага тавба қиламан деб сўраб ўтирибсиз-а! Шунинг учун тавба қилинг, мистер Хендс!

Мен ортикча қизишиб кетдим, чунки мен шу топда унинг кўйнига яширган қонли ханжари, мени ўлдириш нияти борлиги ҳақида ўйлардим. У винони жуда кўп ичиб юборгани учун менга одатдан ташқари дабдабали

қилиб жавоб қайтарди.

– Ўттиз йилдан бери денгизларда сузаман, – деди у. – Яхши-ёмонни, денгиз осойишталигини ҳамда довулни, тўқлиг-у очликни кўрдим, кўрганларимнинг ҳисоби йўқ, лекин шунга ишонгинки, яхшилик кишига заррача бўлсин наф келтирганини кўрмаганман. Дастлаб ким пичоқ урса, ўша ҳақ. Ўлиқлар тишламайди. Бор диним, эътиқодим шу. Омин!.. Менга қара, – деди тўсатдан бутунлай бошқача оҳангда, – етар сафсата сотиш. Сув анча юкори кўтарилди. Гуруҳмга кулоқ солсанг, капитан Хокинс, сен билан иккаламиз кемани кўрфазга эсон-омон киритиб кўямиз.

Чиндан ҳам икки милдан ортиқроқ йўл босишимиз лозим эди. Лекин сузиш анча қийин бўлди. Шимолий тўхташ жойига кириш йўли тор, саёз бўлиши билан бирга эгри-бугри ҳам эди. Бутун эътиборимиз ҳамда маҳоратимиз кўл келди. Мен фаросатли ижрочи, Хендс эса тенги йўх командир чиқиб қолдик. Биз ҳамма саёз жойларни жуда эпчиллик билан айланиб ўтар, мохирлик билан чап берар эдикки, кўрганларнинг ҳаваси келгудай эди.

Иккала, бурундан ўтишимиз биланок чор атрофимизни куруқлик куршаб олди. Шимолий тўхташ жойининг соҳиллари Жанубий тўхташ жойидаги сингари куюк ўрмон билан қопланганди. Лекин кўрфазнинг ўзи анча узун, торроқ эди, тўғрироғи кўрфаздан кўра дарёнинг куйилиш жойига кўпроқ ўхшаб кетарди. Рўпарамизда, кўрфазнинг жанубий бир чеккасидаги ҳалокатга учраган кеманинг ярим чирик таг қисмига кўзимиз тушди. Бу уч мачтали катта кема эди. Бу ерда жуда узок турганлигидан ҳамма ёғини сув ўтлари босиб кетган эди. Кеманинг палубасида эса гуллари яшнаб турган

бутазор пайдо бўлибди. Бу манзара қайғули бўлса-да кўрфазнинг кемага паногоҳликка яроқли эканлигини кўрсатиб турарди.

– Қара, – деди Хендс, – ҳов ана, қирғоққа яқинлашиб бориш учун қулай жой. Топ-тоза, силлиқ қумлок, ҳеч қачон ҳеч қанака тўлқин бўлмайди, атроф ўрмон, анави кемадаги гуллар худди боғда ўсгандай.

– Қирғоққа яқин борсак, кема саёз жойга ўтириб қолмайдимиз? – деб сўрадим.

– Кемани саёзликдан қутқариб олиш осон, – деди у. – Сув қайтганда ўша қирғоққа арқон торт, уни энг катта қарағайлардан бирига айлантириб ўтказ-да, орқага қайтиб, учини чиғирикка ўра. Кейин сув кўтарилишини кут. Сув кўтарилгач, бутун гуруҳга бараварига арқонни ушлаб куч билан тортишни буюр. Шунда кема сув парисидай саёзликдан ўзи чиқиб келаверади. Энди, ўғлим, хушёр бўл. Саёзликка етиб қолдик, кема тўппатўғри ўшаққа қараб бораётир. Озгина ўнгроққа... яхши... тўғрига... ўнгроққа... оз-моз чапга... тўғрига... тўғрига!..

У буйруқ берар, мен бўлсам буйруқни шошилиш равишда аниқ бажарардим. Тўсатдан у:

– Шамолга тўғрила, ошнажон! – деб қичқирди.

Мен кучимнинг бориша рулга ёпишдим. «Испаньола» кескин бурилиб, пастак дарахтлар билан қопланган қирғоққа шитоб билан яқинлашиб келди.

Мен буларга берилиб кетиб, боцманни зийраклик билан кузатиш ниятимни бутунлай унутиб қўйибман. Мени фақат бир нарса: кема тагининг қумга тегиши кизиқтирарди. Менга қандай хавф таҳдид қилаётганини эсдан чиқарибман-у, ўнг фальшборт орқали эгилиб, кема тумшуғи остида сувнинг қандай кўпикланаётганини

XXVI БОБ. Израэль Хендс

томоша килиб ётибман. Тасодифан кўнглимга ғулгула тушиб орқага қарамаганимда ҳеч қандай курашсиз ҳалок бўларканман. Эҳтимол, бирор шарпани сезгандирман ёки кўзимнинг қири билан ҳаракат қилаётган сояни кўриб қолгандирман, эҳтимол, менда мушукларники сингари инстинкт уйғонгандир, бурилиб қарарканман Хендсга кўзим тушиб қолди. Ўнг кўлида ханжар, аллақачон менга яқинлашиб қолибди.

Кўз кўзга тушди, икковимиз ҳам қаттиқ бакириб юбордик. Мен кўркқанимдан бақирдим, у қутурган букадек ғазаб билан бўкирди ва менга ташланди. Мен кеманинг олд томонига қочдим, кўлимдаги румпелни кўйиб юбордим, у дарҳол кўтарилиб кетди. Ана шу румпель мени ўлимдан саклаб қолди: у Хендснинг кўкрагига бориб тегди, Хендс йиқилди.

Хендс то ўрнидан тургунча, у мени қисиб борган бурчақдан қочиб қолдим. Энди бутун палуба менинг ихтиёримда эди, унга ҳар қанча бўлсин чап бера олардим. Грот-мачта олдида тўхтадим, чўнтагимдан тўппонча чиқариб, мўлжаллаб туриб тепкини босдим. Хендс тўғри менга қараб келарди. Тепки чиқиллади-ю, тўппонча отилмади. Порохи намиқиб қолганга ўхшайди. Бепарволигим учун ўз-ўзимни сўқдим. Нега энди тўппончани қайтадан ўқлаб олмадим? Ахир, вақт етиб ортарди-ку! Шундай қилганимда қассоб олдида титраб турган кўйдаё ночор аҳволда қолмасдим.

Ярадорлигига қарамай Хендс киши ҳайрон қоладиган даражада чаққон ҳаракат қиларди. Унинг оқ оралаган сочлари қутуриш ва зўриқишдан қизариб кетган юзига тушиб турарди. Иккинчи тўппончамни олишга вақтим йўқ эди. Унисининг ҳам биринчисига ўхшаб намиқиб қолганига ишончим комил эди. Бир нарса рав-

шан эди, мен тўғридан тўғри чекинмасдан, Хендсга чап беришим керак, бўлмаса мени ҳозиргина кеманинг куйруғига қисиб кўйганидай, тумшук томонга ҳам қисиб кўйиши мумкин. Агар бунга эриша олса, конга беланган ханжарни сопигача танамга суқиши турган гап. Хийлагина йўғон грот-мачтани кучоклаганча ўзимни четга олишга шайланиб турдим.

Хендс менинг чап бермоқчи эканлигимни кўриб тўхтади. Бир неча секунд ё ўнгдан, ё чапдан ташланадигандай сохта ҳаракат қилди. Мен ҳам гоҳ ўнг, гоҳ сўл томонга сал-пал бурилиб, тикилиб турардим. Бу кураш уйдалигимда «Қора тепа» кўрфазидаги қоялар орасида бир неча марта ўйнаган ўйинимга ўхшарди. Лекин ўйин пайтида юрагим бунчалик ваҳимали тепмаган эди. Ҳар ҳолда бу ўйин бикини қаттиқ яраланган кекса денгизчига қараганда бола учун анча осон эди. Мен бир оз дадилланиб, бу ўйин нима билан тугаркин, деб бош қотира бошладим. «Албатта, – деб ўйладим, – анча вақтгача осонгина қочиб қутулишим мумкин, лекин эртами-кечми у мени барибир ўлдиради...».

Бир-биримизга мана шундай рўпарама-рўпара турганимизда тўсатдан «Испаньола» қумга бориб урилди. Кема қаттиқ силкинишдан чап ёнбошига қийшайди. Палуба қирқ беш градус бурчак ҳосил қилиб қийшайиб қолди, тарновдан шовиллаб сув кирди-ю, фальшборт ёнида – палубада каттагина ҳалқоб ҳосил қилди.

Иккаламиз ҳам мувозанатни йўқотиб, бир-биримизни кучоклагундай бўлиб тарнов томон думалаб кетдик. Ҳамон қўлларини ёзиб ётган кизил қалпоқли жасад ҳам биз томонга думалади. Бошим боцманнинг оёғига шундай қаттиқ урилдики, ҳатто тишларим ғижирлаб кетди. Бирок лат ейишимга қарамай олдинроқ ўрнимдан ту-

XXVI БОБ. Израэль Хендс

риб олдим. Жасад Хендснинг устига тушган эди. Кеманинг тўсатдан қийшайиб кетиши бундан буён палубада югуришга имкон бермасди. Қутулишнинг бошқа бир усулини топиш керак эди, ҳа, бирон дақиқани ҳам бой бермаслик лозим, чунки рақибим ҳозир менга ташланади. Бизань-мачтанинг арқони бошим устида осилиб турарди. Мен унга осилиб, тепага тармашдим, то салиннга¹ чиқиб ўтирмагунимча дам олмадим.

Тез ҳаракат қилишим мени қутқариб қолди: тагимда – оёғимдан ярим футча пастда ханжар ялтиради.

Муваффақиятсизликдан фиғони чиққан Израэль Хендс пастда ҳайратдан оғзини катта очиб қараб турарди.

Мен бир оз нафасимни ростлаб олдим. Вактни ўтказмай, тўппончамни қайта ўқладим. Кейин ишончлироқ бўлсин учун иккинчисини ҳам ўқладим.

Ночор аҳволда қолган Хендс ғазаб билан кузатди мени. У аҳволи анча ёмонлашганини тушуна бошлади. Бироз ўйлаб тургач, арқонга тармашди, ханжарини тишлаганича, ихраб-сихраб, ярадор оёғини осилтириб, аста тепага кўтарила бошлади. У бизни ажратиб турган масофанинг учдан бирига чиққунча тўппончаларни ўқлаб бўлдим. Шундан кейин иккала қўлимга биттадан тўппонча ушлаб олиб, у билан гаплаша бошладим.

– Яна бир қадам кўтарилсангиз, мистер Хендс, – дедим, – миянгизнинг қатиғини чиқараман! Ўзингизга маълум, ўликлар тишламайди, – деб қўшиб қўйдим масхара қилиб.

У дарҳол тўхтади. Юзига қараб, қандайдир шумликни ўйлаётганини англадим. Лекин у шу қадар оғир ва секин ўйлардики, хавфдан қутулиб олганимдан севи-

¹ Салинг – икки қисмдан иборат мачтанинг устки хариси.

ниб, шарақлаб кулиб юбордим. Ниҳоят, у тупугини ютина-ютина гап бошлади. Унинг юзида ҳали ҳам тўлик эсанкираш ифодаси бор эди. У гапиришга халақит бераётган ханжарни оғзидан олди, лекин жойидан жилмади.

– Жим, – деди у, – мен ҳам, сен ҳам ортиқча ножўя ҳаракат қилиб қўйдик. Икковимиз сулҳ тузишимиз керак. Анови силкиниш бўлмаганида сени аллақачон тинчитган бўлардим. Лекин ҳеч қачон омадим юришмади, ҳеч қачон! Мендай кекса денгизчи нима ҳам кила олардим, кема юнгасига ён беришга тўғри келади.

Мен унинг гапларидан ҳузур қилиб, девор устига чиқиб олган хўроздай кекқайиб, хурсанд кулардим, тўсатдан у ўнг қўлини силтади. Нимадир хавода ўқдай шу виллади. Мен зарбани ва қаттиқ оғрикни ҳис қилдим. Елкам мачтага михлаб қўйилганди. Тасодифанми ёки қаттиқ оғриқданми – билмайман, ўйлабми ё беихтиёрми, – иккала тепкини ҳам босиб юбордим. Тўппончаларим отилди-ю, қўлимдан тушиб кетди. Лекин тўппончаларимнинг ўзигина тушмаганди: боцман бўкирганича, арқонни қўйиб юборди-ю, боши билан тўғри сувга шалошлаб тушди.

XXVII БОБ. «ПИАСТРЛАР!»

Кема шу қадар кийшайган эдики, унинг мачталари сув устида ёнбошлаб турарди. Мен салинга худди қўндоқда ўтиргандай ўтирардим, остимда эса кўрфаз. Хендс менчалик юқорига чиқмагани туфайли палубага яқинроқ эди, шунинг учун мен билан фальшборг оралигидан сувга қулаганди. У қонли кўпик ҳосил қилиб бир марта сув бетига чикди, сўнг бутунлай чўкиб кетди. Сув тинчлангандан кейин уни кўрдим. У кема соясида, топ-тоза қум устида ётарди. Иккита балиқча унинг жасади устидан ўтиб кетди. Баъзан сувнинг ҳаракатга келишидан у кимирлаётгандай, ўрнидан туришга уринаётгандай бўлиб кўринарди. Лекин у икки томонлама ўлганди: ҳам ўқ еганди, ҳам ичи сувга тўлганди. У мени ўлдирмоқчи бўлган жойда ўзи баликларга ем бўлди.

Кўнглим айниб, бошим айланаётганини, кўркаётганимни сездим. Курагим ва кўкрагимга қайнок қон оқиб тушарди. Елкамни мачтага михлаб қўйган ханжар мени кизиган темирдай куйдирарди. Лекин оғриқдан кўркаётганим йўқ, бунақа оғриққа фарёд чекмай чидайман, салингдан боцманнинг жасади ётган зилол сувга тушиб кетармиканман, деб кўрқардим.

Мен иккала қўлим билан салинга шундай маҳкам тармашиб олдимки, бармоқларим оғриб кетди. Таҳдид солиб турган хавфни кўрмаслик учун кўзларимни чирт юмдим. Секин-аста миям равшанлашди, юрагим бир текис ура бошлади, анча дадилландим.

Аввало ханжарни олиб ташлашга уриндим. Бирок у мачтага анча чуқур санчилганми ёки асабим жуда бузилиб кетганми, ханжарни ҳеч чиқариб бўлмади. Вужудимни титроқ босди. Шуниси қизиқки, мана шу титроқ менга ёрдам қилди. Ханжар бир қават теримни тешиб

XXVII БОБ. «Пиастрлар!»

ўтган эди, холос, титроқ бошланганда тери узилиб кетди. Олдингидан кўпроқ қон кета бошлади, лекин мен халос бўлган эдим. Бироқ камзулим билан кўйлагим ҳамон мачтага михланганича турарди.

Бир силкиниб, бутунлай озод бўлдим. Палубага ўнг бортдаги арқондан қайтиб тушдим. Ҳозиргина Израэль тушиб кетган арқондан пастга тушишга ҳеч қандай куч мени мажбур қилолмасди.

Мен каютага тушиб, ярамни боғлашга уриниб кўрдим. Чунки у қаттиқ азоб бермоқда эди. Қон тинмаётганди. Лекин яра чуқур, хавфли эмасди, кўлимни бемалол қимирлата олардим. Атрофга назар ташладим. Эндиликда кема якка ўзимга қарашли эди, мен энг охириги саёҳатчи – О'Брайеннинг жасадидан қандай қутулиш мумкинлиги ҳақида ўйлай бошладим.

Унинг фальшбортнинг олдида думалаб кетганини айтган эдим. Ўша жойда у кўрқинчли, бесўнақай кўғирчоққа ўхшаб ётарди. Тирик одамдай келадиган, лекин тириклик нишонларидан маҳрум бўлган улкан кўғирчоқ. Уни бир ёқли қилиш мен учун унча қийин эмасди – фожиали саргузаштларим мобайнида ўликларни кўравериб эгим ўлиб қолганди, улардан ҳеч кўрмасдим. Уни ғўла солинган қопни кўтаргандай, белидан олдим-у, бир силтаб бортдан ошириб ташладим. У сувга шалоплаб тушди. Қизил қалпоқ бошидан учиб кетиб, сув бетида суза бошлади. Жасад тушганда кўтарилган лойка тингач, О'Брайен билан Израэлни якқол кўрдим. Улар ёнма-ён ётишарди. Сув ҳаракатга келиб, уларни қимирлатарди. О'Брайен ёш бўлишига қарамай тепакал эди. У тепакал бошини ўз қотилининг тиззасига қўйиб ётарди. Тез сузар балиқчалар ҳар икковининг устидан у ёқдан-бу ёққа ўтиб туришарди.

XXVII БОБ. «Пиастрлар!»

Мен кемада ёлғиз колдим. Ҳозиргина сув кайта бошлади. Қуёш ботишга ошиқаётгани учун ғарбий қирғоқдаги қарағайларнинг сояси кўрфазни кесиб, палубагача етиб келганди. Кечки денгиз шабадаси турди, гарчи шарқдан кўрфазни икки чўққили тепалик тўсиб турган бўлса-да, арғамчилар ғувиллаб, елканлар эса чайкалиб чапак чала бошлади.

Шунда кема хавф остида эканлигини пайқадим. Кливерларни дарҳол йиғиштириб, палубага туширдим. Лекин гротни тушириш анча қийин бўлди. Кема ёнбошлаганда гик бортдан ошиб тушган, елканнинг икки-уч футу сувга ботиб турарди. Бу хавфли аҳволни юзага келтирди. Вазифа шу қадар қийин эдики, ҳеч қайси ишга қўл уришга журъат қилолмасдим. Ниҳоят пичоғимни олиб фалларни¹ кесиб ташладим. Гафель² шиғиллаб пастга тушди, осилиб қолган елканнинг катта «қорни» сув бетида суза бошлади. Қанча уринмайин нирални³ ҳеч нарса қилолмадим. Бунга кучим етмасди. Нима ҳам қилардим, «Испаньола»ни ўз ҳолига ташлаб кетишга тўғри келди. Ахир, ўзим ҳам ўз ҳолига ташлаб қўйилганлардан бириман-ку.

Бу орада кўрфазни қоронғилик босди. Қуёшнинг сўнгги нурлари ўрмон ичидаги ялангликлардан оша кеманинг елканларида қиролларнинг шоҳона либосидаги кимматбаҳо тошлар сингари яраклай бошлади. Ҳаво аста совий бошлади. Сув кайтиши туфайли кема ёнига баттар ёнбошлади.

Кеманинг олд томонига бориб, пастга қарадим. Кема тумшуғининг таги жуда саёз эди, шундай бўлса ҳам эҳтиётдан иккала қўлим билан арқонни ушлаб, бортдан

¹ Фал – елканларни кўтаришга ёрдам берадиган арқон.

² Гафель – юқори елканнинг чети маҳкамланадиган хари.

³ Нирал – елканларни тушириш учун хизмат қиладиган арқон.

XXVII БОБ. «Пиастрлар!»

аста ошиб тушдим. Сув белимгача аранг етди. Кум зич, тўлқинлар ўйиб ташлаган бўлиб, қирғоққа дадил юриб чикдим. «Испаньола»ни ёнбошлаб ётган кўйи, елканларини сувда чайкаётган ҳолда ташлаб кетавердим. Куёш ботди, қарағайлар орасида шамол гувиллади.

Шундай қилиб, денгиздаги саргузаштлар битди. Битганда ҳам чинакам омад билан тамомланди: кема қарокчилар қўлидан тортиб олинди, биз ҳозирок унда океанга отланишимиз мумкин. Мен тезроқ уйимизга, қалъамизга қайтишни, ўз қаҳрамонликларимни айтиб мақтанишни орзу қилардим. Эҳтимол, рухсатсиз кетганим учун бир оз койишар, лекин «Испаньола»ни қўлга киритганим ҳаммасини ювиб юборади, ҳатто капитан Смоллетт ҳам хизматларимни тан олиши керак.

Ана шундай ўйларга берилиб, кайфим чоғ бўлиб йўлга тушдим, ўзим ўйлагандай дўстларим мени кутаётган ёғоч девор томон жўнадим. Капитан Кидд кўрфазига қўйиладиган анҳорларнинг энг шарқдагиси икки бошли тепалиқдан бошланишини яхши эслайман. Мен чапга, ўша тепалиқ томонга бурилдим, анҳорнинг энг тор жойидан ўтишни мўлжалладим. Ўрмон анча сийрак эди. Қияликдан бориб, кўп ўтмай тепалиқ четини айланиб анҳордан кечиб ўтдим.

Бу ер худди Бен Ганни учратган жойим эди. Мен атрофга хушёр бокиб, эҳтиётлик билан кета бошладим. Бутунлай қоронғи тушди. Тепалиқнинг иккита чўққиси ўртасидаги ораликдан ўтиб, осмонда липиллаб турган гулхан шуъласини кўрдим. Мен Ганни гулханда ўзига кечки овқат пиширяпти деб ўйладим, унинг эҳтиётсизлигига ич-ичимдан ажабландим. Башарти бу шуълани мен кўраётган эканман, уни ботқоқликдаги қароргоҳидан туриб Сильвер ҳам кўриши мумкин-ку, ахир.

Тун қоронғилиғи тобора қуюқлашарди. Мен йўлни аранг топа бошладим. Орқамдаги икки бошли тепалик ҳамда ўнгдаги «Кузатув дурбини» менга ягона чегара устуни бўлиб хизмат қилди, лекин улар ҳам қоронғилиқда тобора йўқола борарди. Унда-бунда юлдузлар хирагина милтилларди. Қоронғида бутага қоқиниб кетиб, қум ўрасига йикилиб тушардим.

Тўсатдан атроф сал ёришгандай бўлди. Осмонга қарадим. Нурсиз шуъла «Кузатув дурбини» чўққисини ёритиб турарди. Пастда, зич дарахтлар орасида кумушга ўхшаган катта бир нарсани кўрдим, дархол ой чикқанини билдим.

Юриш анча енгиллашди, мен қадамимни тезлатдим. Баъзан югурдим ҳам – тезроқ ёғоч деворга етиб боришга ошиқардим-да, ахир. Лекин калъамизни қуршаб олган чакалакзорга етганда эҳтиёткорлик ҳақида ўйлаб қолдим ва секинроқ юра бошладим. Борди-ю, дўстларим мени душман фаҳмлаб, отиб юборишса, саргузаштларим анча қайғули тугалланган бўларди.

Ой тобора юқорига кўтариларди. Ўрмоннинг яланг жойлари ой нурида чўмиларди. Лекин рўпарамда – дарахтлар орасида ой нурига ўхшамаган бошқа шуълани ҳам кўриб қолдим. У ҳароратли, қип-қизил бўлиб, баъзан эса қорайинқираб ҳам қоларди. Бу тутаётган ҳамда кул босаётган гулхан бўлса керак.

Оббо, у ёқда яна нима бало бор экан?

Ниҳоят ўрмоннинг чеккасига ҳам етиб бордим. Ёғоч деворнинг ғарбий қисмини ой ёритиб турарди. Бутун девор ҳамда уй қоронғилик қўйнида эди, баъзи жойларга нурдан узун йўл тушган эди. Уйнинг орқасида катта гулхан ёнарди. Унинг қип-қизил ёрқин шуъласи ойнанинг мулойим ҳамда оппоқ нуридан ажралиб турарди. Ҳам-

XXVII БОБ. «Пиастрлар!»

ма ёқ жимжит, зоғ учмайди. Фақат дарахт шоҳларида шамол ўйнайди.

Мен ҳам ажабланиб, ҳам кўрқиб йўлимдан тўхтадим. Биз ҳеч қачон катта гулхан ёлмагандик. Капитаннинг буйруғига биноан ўтинни тежардик. Мен бу ерда йўқлигимда дўстларимга бир нарса бўлмадимикан, деб хавфсирай бошладим.

Мен соя панасида истехкомнинг шарк томондаги чеккасига бордим, энг қоронғи жойда ёғоч девордан ошдим.

Шовкин кўтармаслик учун тўрт оёқлаб уй томонга овоз чиқармай эмаклай кетдим. Тўсатдан эркин нафас ола бошладим. Хурракка тоби-тоқатим йўқ: хуррак отадиган одамлар шу қилиғи билан мени азоблайди. Лекин бу сафар дўстларимнинг баланд ҳамда бир меъёрадаги хурраги қулоғимга музикадай эшитилди. Кечаси соқчининг шавқ билан: «Ҳамма иш жойида!» – деб кичкириши кишига қандай таскин берса, бу хуррак ҳам кўнглимни тинчитди.

Менга бир нарса равшан бўлиб қолди: улар ҳеч қандай соқчисиз ухлашаётир. Агар менинг ўрнимда бу ерга ҳозир Сильвер ўз тўдаси билан билдирмай бостириб кирса борми, улардан бирортаси тонг юзини кўрмасди. Капитаннинг ярадорлиги туфайли шундай бўлгандир деб ўйладим. Бирор кимсани соқчиликка қўя олмаган бир пайтларида дўстларимни ташлаб кетганим учун ўз-ўзимни яна бир марта қойдим.

Мен эшикка яқинлашиб, ичкарига қарадим. Ичкари шунчалик қоронғи эдики, ҳеч нарсани кўра олмадим. Хурракдан ташқари қушнинг қанот қоқишигами, тўкиллантишгами ўхшаган қандайдир ғалати товушни эшитдим. Қўлимни олдинга чўзиб, уйга кирдим, «Эски

XXVII БОБ. «Пиастрлар!»

жойимга ётаман, – деб ўйладим кулимсираб, – эрталаб уларнинг ажабланган юзларига қараб роса куламан»!

Кимнингдир оёғига қоқиниб кетдим. Ухлаётган киши ёнбошига ағдарилди, бир ингради-ю, лекин уйғонмади.

Шу пайт қоронғилиқдан: «Пиастрлар! Пиастрлар! Пиастрлар! Пиастрлар! Пиастрлар!» – деган ногаҳоний қаттиқ кичкирик янгради. Бу товуш худди бураб қўйилган соатдай бир хил оҳангда анча давом этди.

Бу Сильвернинг зангори тўти қуши – Капитан Флинт эди. Ҳали ўша қанот қоқиб, тумшуғи билан хода пўстлоғини чўқиётган экан. Уларни ҳар қандай соқчидан ҳам яхшироқ кўриқлаётган, ўзининг жонга тегувчи бир хил овоз билан менинг келганимни маълум қилган шу экан-да!

Яширинишга вақтим йўқ эди. Тўти қушнинг кескин, жарангдор қичқириғидан ухлаётганлар уйғониб, сапчиб туриб кетишди. Мен Сильвернинг овозини эшитдим. У сўкиниб туриб бақирди.

– Ким келяпти?

Мен қочмоқчи бўлдим, лекин кимгадир урилиб кетдим. Бирини итариб юбориб, иккинчисининг қўлига тушдим. У мени маҳкам ушлаб олди.

– Кани, Дик, машғалани келтир-чи, – деди Сильвер. Қароқчилардан бири уйдан югуриб чиқиб кетди, сўнг ёниб турган машғала билан қайтиб кирди.

ОЛТИНЧИ ҚИСМ
КАПИТАН СИЛЬВЕР

XXVIII БОБ. ДУШМАНЛАР ҚАРОРГОҲИДА

Машъаланинг қизғиш нури уй ичини ёритди ва хавотирли ҳадиксирашларимни тасдиқлади. Қароқчилар блокгаузни ҳамда ҳамма нарсаларимизни эгаллаб олишибди. Коньяк тўла бочка ҳам, чўчка гўшти ҳам, қок нон солинган қоп ҳам олдинги жойида турарди. Даҳшат ичра атрофга алангларканман, бирорта ҳам асирни кўрмадим. Дўстларимнинг ҳаммаси ҳалок бўлганга ўхшайди. Аламдан юрагим эзилиб кетди. Нега энди улар билан бирга ҳалок бўлмадим!

Фақат олтита қароқчи тирик қолганди, уларнинг ҳаммаси қаршимда туришарди. Уларнинг бештаси кайфдан боши гаранг, юзлари шишган ва қизарган ҳолда уйқудан уйғонишди, сапчиб ўринларидан туришди. Олтинчиси тирсагини ерга тираб сал кўтарилди. У ўликдай оқариб кетганди. Боши қонга беланган латга билан ўралган. Демак, у яраланган, яқиндагина яраланган. Хужум пайтида қароқчилардан бирига ўқ узгандик, унинг ўрмонда кўздан ғойиб бўлганини эсладим. Эҳтимол, бу ўша қароқчидир.

Тўти қуш Дароз Жоннинг елкасига ўтириб олиб тумшуғи билан патларини тозаларди. Сильвернинг юзи илгаригига қараганда қаҳрлироқ, оқариб қолганди. Унинг эгнида бизнинг ҳузуримизга музокаралар олиб бориш учун кийиб келган тоза кафтани, лекин ҳозир кафтанга лой сачраган, тиканли буталар титиб юборган эди.

– Эҳ-ҳа, – деди у, – Жим Хокинс-ку, оббо азамат-эй! Бизни йўқлаб кирибсанда-а? Киравер, киравер, кадрдон дўстимнинг келишидан беҳад хурсандман.

У арақ тўла бочка устида ўтириб, трубкасига тамаки соларди.

– Ўтни бергин-чи, Дик, – илтимос қилди у. Трубка-

сини туташтириб давом этди: – Раҳмат, дўстим. Машъалани жойига қўйишинг мумкин. Сизлар эса жентльменлар, ётаверинглар, тортинманглар. Мистер Хокинс хузурида ғўдайиб туришингиз шарт эмас. Худо урсин, бу бизларни афв этади! Шундай қилиб, Жим, шу ердан дегин, – у трубкасини тортиб давом этди. – Кекса, бечора Жон учун қандай хурсандчилик бу! Мен бир кўргандаёқ эпчил бола эканлигингни билгандим, лекин эндиликда кўриб турибманки, хақиқий қаҳрамоннинг ўзи экансан.

Унга жавобан бир оғиз ҳам гап айтмадим. Улар мени девор ёнига тикка турғизиб қўйишди, Сильвернинг юзига илож борича хотиржамлик билан қарашга ҳаракат қилиб, қаддимни ғоз тутиб турардим. Лекин қалбимда алам ва қайғу жўш урарди.

Сильвер шошилмай икки марта трубкасини тортди, сўнг яна гап бошлади.

– Модомики, бизниқига меҳмон бўлиб келибсан, Жим, – деди у, – кўнглимда бор гапни сенга тўкиб-соламан. Сени хамиша яхши кўрардим, чунки мияли боласан. Сенга қараб туриб, ўзимнинг ўспиринлик пайғларимни эслайман, мен ҳам сенга ўхшаб чиройлиқкина бола эдим. Мен доимо биз томонга ўтишингни, хазинадан ўз улушингни олиб, бадавлат жентльменлардай роҳат-фароғатда умр ўтказишингни истардим. Мана энди, ўғлим, ўз оёғинг билан кириб келдинг. Капитан Смоллетт яхши денгизчи, буни ҳар вақт тан олганман, бироқ у интизом масаласида жуда каттикқўл. Энг аввало бурч дейди у. Ҳақ гапни айтади. Сен бўлса ундан қочиб кетдинг, ўз капитанингни ташлаб кетдинг. Ҳатто доктор ҳам сендан норози. У сени: «Кўрнамак аблах», деб айтди. Хуллас, ўз одамларинг олдиға қайтишинг мумкин

эмас, улар сени қабул қилишни истамайдилар. Агар учинчи бир гуруҳни тузмасанг, капитан Сильверга кўшилишга тўғри келади.

Хўш, бу ҳам ёмон эмас: демак, дўстларим тирик. Гарчи Сильвернинг қочоқлигим учун улар мендан аччиқлангани ҳақидаги гапига ишонишга тайёр бўлсамда, жуда севиниб кетдим.

– Сенинг бизнинг ҳукмимизда эканлигингни гапирмай кўя қолай, – гапида давом этди Сильвер, – буни ўзинг кўриб турибсан. Оқилонга хулосалар чиқаришни ёқтираман. Мен пўписадан ҳеч қачон наф кўрмаганман. Агар бизда хизмат қилиш сенга ёқса, сафимизда кўнгилли бўлиб қолавер. Борди-ю, ёқмаса, Жим, сен очик-ошкора йўқ деб кўя қол. Бемалол айтавер, ҳеч кўркма. Кўрдингми, сен билан ҳеч бир муғомбирлик ишлатмай очикчасига гаплашяпман.

– Жавоб қайтаришимни хоҳлайсизми? – деб сўрадим овозим титраб.

Унинг масхараомуз гапларидан ўлим ҳиди келаётгандай туюлди назаримда. Юзларим ловиллаб ёнар, юрагим шиддат билан тепарди.

– Ҳеч ким сени мажбур қилмайди, дўстим, – деди Сильвер. – Яхшигина ўйлаб ол. Қаёққа ҳам шошилардик: сен билан бирга бўлган киши ҳеч зерикмайди.

– Майли, – дедим бир оз дадилланиб, – агар қайси томонга ўтишимни билмоқчи бўлсанглар, бу ерда нима бўлаётганини менга тушунтириб беринглар. Сизлар бу ерга қандай келиб қолдинглар-у менинг дўстларим қарда?

– Бу ерда нима бўляпти дейсанми? – деди қароқчилардан бири ўқрайиб. – Бу ерда нималар бўлаётганини тушунтириб берсалар ўзим ҳам йўқ демасдим.

– Сендан сўрамагандан кейин унингни ўчир! – Сильвер жаҳл билан унинг сўзини бўлди ва аввалги мулоҳимлиги билан менга юзланди, – Мистер Хокинс, кеча эрталаб доктор Ливси оқ байроқ кўтариб ҳузуримизга келди. «Капитан Сильвер, сиз саёзликда қолдингиз, – деди у, – кема кетиб қолди. Биз ром ичиб, ашула айтиб ўтирганимизда кеманинг йўқолганидан беҳабар қолибмиз. Буни инкор этмайман. Биздан ҳеч ким кемага қарамапти. Соҳилга югуриб бордик, момакалдироқ ҳаққи онт ичаманки, кемамиз йўқ эди. Турган ўрнимизда ҳушдан кетиб йиқилишимизга сал қолди. «Хўш, – деди доктор, – келинглар, битим тузайлик». Биз – мен билан у – битим туздик, мана сизларнинг бор буд-шудларингизни, арақларингизни, қалъангизни, жуда узоқни ўйлаб кесган ўтинингизни, бутун бошлик қайиғингизни, хуллас, ҳамма-ҳаммасини эгаллаб олдик. Улар бу ерни ташлаб кетишди. Ҳозир қаердаликларини эса билмайман.

У яна хотиржамлик билан тамаки тутунини ичига тортди.

– Агар, мени ҳам битимга қўшишгандир, деб ўйласанг, – деди у, – докторнинг охирги сўзлари шу бўлди: «Неча киши қолдиларинг?» – деб сўрадим. «Тўрт киши, – деди у. – Тўрт киши, ундан биттаси ярадор. Анови лаънати боланинг қаердалигини билмайман, билишни ҳам хоҳламайман, – деди у, – уни эсга олишдан жирканамиз». Унинг айтган гаплари шу.

– Шу холосми? – деб сўрадим.

– Билишинг лозим бўлган нарсаларнинг ҳаммаси шу, ўғлим, – деди Сильвер.

– Энди бирор томонни танлашим керакми?

– Ҳа, танлашинг керак, – деди Сильвер.

– Бўпти, – дедим. – Мен унчалик аҳмоқ эмасман, нима қилишимни биламан. Нима қилсаларинг қилаверинглар, менга барибир. Сизлар билан нон-қатик бўлганимдан буён ўлимнинг юзига тик қарайдиган бўлиб қолдим. Лекин олдин сизларга баъзи нарсаларни айтиб бермоқчиман, – деб давом этдим тобора қаттиқроқ ҳаяжонланиб. – Аҳволингиз чаток: кемани, хазинани қўлдан чиқардинглар, ўз одамларингиздан айрилдинглар. Ишингиз унмайди. Буларнинг ҳаммасига ким айбдор эканини билишни истасанглар, билиб қўйинглар – мен айбдорман буларга, оролга яқинлашётган куни кечаси олма солинган бочкада ўтириб, Жон сизнинг, сенинг ҳам Дик Жонсон, ҳозир денгиз қаърида ётган, Хендснинг ҳам – ҳаммаларинг айтган гапларни эшитганман. Эшитганларимни оқизмай-томизмай ўша заҳоти айтиб бердим. Кеманинг лангар арқонини ҳам мен кесганман, бортда қолдирган одамларингни ҳам мен ўлдирганман, кемани ҳеч қачон сизлар топа олмайдиган яширин жойга олиб бориб қўйган ҳам мен бўламан. Мен эмас, сизлар лақиллаб қолавердинглар. Сизлардан пашшадан кўркканчалик ҳам кўркмайман. Мени ўлдиришингиз ҳам, шафқат қилишингиз ҳам мумкин, бу ихтиёрингиз. Лекин яна бир-икки оғиз гапираман, шу билан бас. Агар менга шафқат қилсанглар, ўтмишдаги ҳодисаларни бутунлай унутаман, қароқчиликларинг учун суд қилишаётганда, сизларни сиртмоқдан кутқариб қолишга уриниб кўраман. Энди гап сизларда қолди. Менинг ўлимим сизга ҳеч қандай наф келтирмайди. Агар мени тирик қолдирсанглар, дорга осилмай қолишинглар учун ҳаракат қиламан.

Мен жим қолдим. Мен энтикардим. Улардан ҳеч бирининг ҳатто жойидан ҳам қимирлаб қўймаганлиги мени ажаблантирди. Улар менга қўйдаи ювош тикилиб

XXVIII БОБ. Душманлар қароргоҳида

туришарди. Улардан жавоб кутмай сўзимда давом этдим: – Мистер Сильвер, чамамда бу ердаги энг яхши одам сиз. Агар ҳалок бўлиб кетсам, докторга шармандаларча ўлмаганимни айтиб қўйинг.

– Буни назарда тутаман, – деди Сильвер. Бу гапни шундай бир оҳангда айтдики, мени масхара қиляптими ёки менинг жасурлигим кўнглига ёқдими, буни тушуна олмадим.

– Шуни унутмангки... – деб кичкирди офтобдан қорайиб кетган Морган исмли кекса денгизчи, бу Бристоль портида Дароз Жоннинг майхонасида кўрганим ўша одам эди, – шуни унутмангки, ўшанда бу Қора тозини таниб қолган!

– Бу хамир учидан патир, – қўшимча қилди Сильвер. – Момақалдинок ҳаққи онг ичиб айтаман, Билли Боннинг сандигидан харитани олган ҳам шу бола. Ниҳоят Жим Хокинс қўлимизга тушди!

– Қорик¹ билан қонини олиш керак! – деб кичкирди Морган ва сўкинди.

Сўнг пичоғини чиқариб, йигирма яшар йигитчадай чакқонлик билан дик этиб ўрнидан турди.

– Ўтир жойингга! – кичкирди Сильвер. – Том Морган, ўзинг кимсан? Бу ерда ўзингни капитанман деб ўйлаяпсан, шекилли? Онг ичиб айтаманки, сени итоат этишга ўргатиб қўяман. Гапимни иккита қилиб кўр-чи! Кейинги ўттиз йил ичида кимки йўлимда ғов бўлган бўлса, у реяга осилган, ё балиқларга ем бўлиш учун бортдан улоктирилган. Шундай! Шуни яхши уқиб ол, Том Морган: мен билан сози чиқишмаган одамларнинг бирортаси ҳам оламда тирик қолмаган.

Том тилини тишлаб қолди, лекин бошқалари тўн-

¹ Қорик – табибчиликда қон олиш учун ишлатиладиган, сигирнинг шоҳидан махсус ясалган асбоб; қортик.

ғиллашда давом этди.

– Том ҳақ гапни айтяпти, – деди биттаси.

– Мендан ҳамма командирлар мамнун бўлишган, – деб кўшимча қилди бошқаси, – Жон Сильвер, дор номи билан онт ичиб айтаман, мени лақиллатишингга йўл кўймайман!

– Жентльменлар, қайси бирларинг мен билан куч си-нашмоқчисанлар? – деб бўкирди Сильвер.

У бочка устида ўтирган ерида олдинга интилди. Унинг ўнг қўлида тутаётган трубка бор эди.

– Хўш, сизларга нима керак ўзи? Очик айтаверинглар. Ёки тилдан қолдиларингми? Ким истаса, чиқсин, мен кутяпман. Аллақандай қаланғи-қасанғи пиёниста курка йўлимда кўндаланг бўлиши учун шунча йил яшаганим йўқ. Удумимизни яхши биласизлар. Ўзингизни омад жентльменлари деб биласизлар. Хўш, нима бўлди, чиқинглар, мана тайёрман. Кимнинг ҳадди сизга, ханжарини чиқарсин, мен гарчи қўлтиқтаёқда бўлсам ҳам трубкаминг чўғи сўнмасдан туриб унинг ичак-чавағи қанақа рангдалигини кўриб кўяйин!

Ҳеч ким жойидан силжимади. Ҳеч ким бир оғиз ҳам гап қайтармади.

– Ҳамиша шунақасизлар, – деб давом этди Сильвер трубкасини оғзига солиб. – Чакана эмассиз, азаматлар! Жангда унча довюраклик қилолмайсиз. Ёки оддий инсонча гапни тушунишни истамайсизларми? Бу ерда мен капитанман, ўзларинг сайлагансизлар. Мен капитанларингман, чунки ақлим сизларникидан анча ортик. Сизлар омад жентльменлари сингари мен билан жанг қилишни хоҳламаяпсизлар. Шундай экан, менга кулок солинглар! Бу бола менга ёқади. Бундай яхши болани ҳеч қачон учратмаганман. Сизга ўхшаган каламушларга қа-

раганда бу эркак кишига икки баравар кўпроқ ўхшайди. Шунини уқиб олинглар: кимки унга тегадиган бўлса, мен билан куч синашиши керак.

Ўртага узок жимлик чўкди.

Мен қаддимни ростлаб, девор ёнида турардим. Юрагим ҳамон болға сингари дукиллаб урар, лекин тирик қолишимга умид ҳам туғилганди. Сильвер кўлини чашиштирганича деворга суяниб ўтирарди. У трубкасини сўрар, худди черковда ўтиргандай, бамайлихотир эди. Фақат кўзлари сергак боқарди. У қони қайнаган гуруҳига сездирмай назар ташлаб турарди. Қароқчилар унинг бурчагига кетишди ва шивирлаша бошлашди. Уларнинг шивирини қулоғимга дарё шовқини каби эшитилди. Баъзан улар орқага ўгирилиб қўйишар, шунда машъаланинг қизғиш нури уларнинг ҳаяжонли юзларига тушарди. Лекин улар менга эмас, Сильверга қарашар эди.

– Бирор гап айтмоқчига ўхшайсизлар-а? – деди Сильвер ва анча узокқа тупурди. – Майли, гапиринглар, қулоғим сизда.

– Кечирасиз, сэр, – деб гап бошлади қароқчилардан бири. – Таомилимизни кўпинча бузаяпсиз. Лекин шундай удум ҳам борки, уни ҳатто сиз ҳам буза олмайсиз. Гуруҳ норози, лекин айтишга изн берасиз, бу гуруҳнинг бошқа ҳар қандай гуруҳ сингари ўз ҳуқуқлари бор. Тўп-ланиб, гаплашиб олишга ҳаққимиз бор. Кечирасиз, сэр, ҳар қалай капитанимизсиз-у, лекин ҳуқуқимдан фойдаланиб, кенгашиб олишга бораман.

Бу ўттиз беш ёшлардаги, новча, кўзлари сарғайган матрос Сильверга одоб билан ҳеч берди-да, бемалол эшик томон юрди ва кўздан йўқолди. Қолганлар ҳам унинг орқасидан чиқишди. Уларнинг ҳар бири Силь-

XXVIII БОБ. Душманлар қароргоҳида

верга честь берар, ўзини оқлаш учун нималарнидир минғирлаб кўйишарди.

– Таомилимиз шуни буюради, – деди бири.

– Матрослар йиғинига, – деди Морган.

Биз Сильвер икковимиз ёниб турган машъала ёнида ёлғиз қолдик.

Ошпаз дарҳол оғзидан трубкасини олди.

– Менга қара, Жим Хокинс, – деди аранг эшитиладиган шивирлаш билан, – ҳаётинг қил устида турибди, энг хунуги, кийноғи ҳам бор. Улар мени амалимдан туширишмоқчи. Сени қанчалик ҳимоя қилганимни кўрдинг. Аввалига сени ҳимоя қилгим келмади, лекин бирикки оғиз гап айтдинг-у, ўз режаларимни ўзгартириб юбордим. Омадим юришмаганидан, менга таҳдид қилаётган дор ҳақидаги ўйдан бўғилиб турган эдим. Галларингни эшитиб, ўз-ўзимга шундай дедим: Жон, Хокинсни ҳимоя қил, у ҳам сени ҳимоя қилади. Сен унинг охирги умиди, Жон, у эса момақалди роқ ҳаққи, сенинг охирги умидинг! Ёрдамга ёрдам билан жавоб бериш керак деган қарорга келдим. Иш судга бориб такаладиган бўлса, сен ўз гувоҳингни қутқариб қоласан, у эса сени.

– Мен гап нимада эканлигини аранг уқа бошладим.

– Биз ютқаздик демоқчисиз-да, а? – деб сўрадим.

– Шайтон номи билан қасам ичаман, шундай! – деди у. – Модомики кема йўқ экан, демак, бизни дор кутади. Мен жуда ўжарман. Жим Хокинс, лекин кўрфазда кема йўқлигини кўриб, ҳолимиз вой эканлигини фаҳмладим. Ановилар кенгашаверсин, ҳаммаси мияси йўқ кўрқоклар. Мен ўз жонимни қутқариб қолишга уринаман. Лекин кулоқ сол, Жим, хизматга – хизматга: сен Дароз Жонни сиртмоқдан қутқариб қоласан.

Мен ҳайратда қолдим. Кекса қароқчи, атамандай одам кимга умид боғлаб ўтирибди!

– Қўлимдан келганининг ҳаммасини қиламан, – дедим.

– Демак, келишдик! – деди у. – Сен енгилгина қутулдинг, мен ҳам, онг ичиб айтаманки, халос бўлишдан умидим бор.

У ўтин олдида ёниб турган машъала ёнига судралиб борди-да, трубкасини тутатди яна.

– Мени тушунгин, Жим, – гапида давом этди у жойига қайтиб келгач. – Ўзимга яраша каллам бор, сквайр томонга ўтишга аҳд қилдим. Биладан, кемани бирорта бехатар жойга яшириб қўйгансан. Буни қанакасига қилганингни билмайман-у, лекин кемага шикаст етмаганига ишончим комил. Хендс билан О’Брайен аҳмок чиқишди. Уларга ҳеч қачон ишонмагандим ҳам. Шуни билиб қўй, сендан ҳеч нарсани сўрамайман, бошқаларнинг ҳам савол беришига йўл қўймайман. Хатарли ўйин қондасини биладан, мен мағлуб бўлдим. Сен эса, шундай ёш, шундай ботир йигитсанки, агар қўлни-қўлга бериб иш қилсак, кўп нарсага эга бўламиз.

У тулука кружкага бочкадан коньяк қўйди.

– Ичгинг борми, оғайни? – сўради у.

Мен рад этдим.

– Мен озгина ичаман, Жим, – деди у. – Олдинда анча ташвишлар бор, ўзимни бир оз ростлаб олай. Айтмоқчи, ташвишлар ҳақида. Азизим Жим, нега энди доктор бу харитани менга бериб қўйди.

Мен астойдил ҳайратда қолдим, буни кўриб у бошқа савол беришни фойдасиз деб билди.

– Шунақа, у менга харитани берди... Бир гап бор бунда шубҳасиз. Ҳа, Жим, яхшилиқками ё ёмонлиқками,

ишқилиб, бир сир бор бунда.

У яна коньякдан хўплади, муқаррар фалокатни кутаётган одамдай хумкалласини сарак-сарак қилиб тебратиб қўйди.

XXIX БОБ. ЯНА ҚОРА БЕЛГИ

Қароқчиларнинг кенгаши анчага чўзилди, сўнг улардан бири истехкомга қайтиб келди, масхара қилаётгандай Сильверга честь берди-да, машъалани олишга рухсат сўради. Сильвер розилик билдирди, элчи икковимизни қоронғиликда ёлғиз қолдирди.

– Бўрон яқинлашяпти, Жим, – деди Сильвер.

У менга ўз улфатидай муомала қила бошлади.

Мен яқинроқдаги цинак олдига бориб, ташқарига қарадим. Гулхан ўчай деб қолибди. У ҳеч қандай ёруғ бермаяпти; фитначиларга машъала шу важдан зарур бўлган экан. Улар уй билан ёғоч девор ўрталигидаги тепалик этагида гуж бўлиб туришарди. Улардан бири машъалани ушлаб турибди. Бошқаси ўртада тиз чўкиб турарди. Унинг қўлида пичоқ, яланғочланган пичоқ гоҳ ой нурида, гоҳ машъала шуъласида яраклаб кетарди. Қолганлари шериклари нима қилаётганини кўраётгандай сал эгилишган. Унинг қўлида қандайдир бир китоб пайдо бўлди. Мен қароқчига ярашмайдиган бу нарса унинг қўлига қандай тушганини ўйлашга улгурмасимдан у тиз чўккан жойидан турди-ю, ҳаммалари уй томон йўл олишди.

– Келишяпти, – дедим.

Мен бояги жойимга бориб турдим. Ўз обрўйимни туширмаслик учун қароқчиларнинг ўзларини кузатганимни пайқамасликларини истардим.

– Бош устига, дўстим, келишаверсин! – деди Силь-

XXIX БОБ. Яна қора белги

вер хурсанд бўлиб. – Уларни бошлаб кутиб олганим бўлсин.

Эшик очилди, бешта қароқчи остонада бир-бирини олдинга итарганча, иккиланиб туриб қолишди.

Бошқа бир вазиятда сайланган одамнинг ўнг қўлини олдинга чўзиб, муштумини маҳкам туғиб, ҳар қадамда тўхтаб, кўрқа-писа яқинлашаётганини кўриш анча қизиқ бўларди.

– Яқинроқ келавер, оғайни, – деди Сильвер, кўрма: еб қўймайман. Удუმимизни биламан. Ўлчига тегмайман.

Бу гаплардан дадилланган қароқчи қадамини тезлатди, Сильвернинг қўлига алланганини тутқичдан-ю, шошилганича ўртоқлари ёнига қайтди.

Ошпаз қўлидаги нарсага қаради.

– Қора белги! Ўзим ўйлагандек, – деди у. Қогозини қаердан олдиларинг? Бу нима ўзи? Эҳ, бадбахтлар! Инжилдан йиртиб олибсизлар-ку! Бу қилмишларинг учун гуноҳга ботдиларинг! Инжилдан буни қайси аҳмоқ киркиб олди?

– Кўрдиларингми! – деди Морган. – Мен нима деганим эдим? Бундан ҳеч қанақа яхши иш чиқмайди.

– Мана энди дордан қочиб қутулолмайованлар, деб давом этди Сильвер. – Инжилни қайси аҳмоқнинг олдидиларинг?

– Дикдан, – деди кимдир.

– Дикдан? Қани, Дик, худога илтижо қил, деди Сильвер, – чунки масаланг ҳал бўлибди. Ҳақ тиниш айтяпман. Худо урсин, тамом бўлдинг!

Кўзи сариқ, бесўнақай йигит гапга аралашди.

– Гапни чўзма, Жон Сильвер, – деди у. – Қонганим тўпланган гуруҳ омад жентльменларининг удуми бу.

юрганидек сенга қора белги юборишга аҳд қилди. Та-омилимиз буюргандек, орқасини ағдариб, унда нима ёзилганини ўқи. Ана ўшанда сал бошқачароқ сайраб қоласан.

– Раҳмат, Жорж, – деди Сильвер. – Сен ишнинг кўзини биладиган одамсан, одатларимизни ҳам ёддан биласан. Бу ерда нима деб ёзилибди? Аҳа! «Амалдан туширилди». Гап шунақа денг! Дастхатнинг чиройлилигини қаранг-а! Қитобдаги босмача ҳарфнинг ўзи-я. Жорж, бу сенинг хатингми? Сен гуруҳдаги энг олди одамсан. Агар сени капитан қилиб сайлашса заррача ҳам ажабланмайман. Барака топгур, машъалани узатиб юбор, трубкамни ҳеч тутатиб ололмаяман.

– Ҳаддингдан ошма! – деди Жорж. – Гуруҳнинг бошини айлантирма. Гапингга қулоқ солса, сен унақа, сен бунақадан бошқа гап йўқ, ҳар ҳолда бочканинг устидан туш. Сен энди капитанимиз эмассан. Бочкадан туш, кейин, сайловимизга ҳалакит берма!

– Удумимизни чиндан ҳам биларсан деб ўйловдим, – нафрат билан эътироз билдирди Сильвер. – Озгина сабр қиласан, чунки ҳали-ҳозирча капитанларингман. Аввало, менга айб қўйишларинг ҳамда жавобларимни эшитишларинг лозим. Унгача сиз берган қора белгининг қотган нончалик қиммати йўқ. Кўрамиз, бунинг охири нима бўларкин.

– Кўркма, одатамизни бузмаймиз, – деди Жорж. – Ҳалол иш қилишни истаймиз. Сенга қўядиган айбларимиз шулар. Биринчидан, ҳамма ишни барбод қилдинг. Бунга эътироз билдиришга юрагинг дов бермайди. Иккинчидан, бу ерда душманларимиз ҳақиқий тузокка тушганига қарамай, уларнинг қутулиб кетишига йўл қўйиб бердинг. Улар нимага кетишди ўзи? Билмай-

ман. Лекин қандайдир сабабдан кетгилари келиб қолгани аниқ. Учинчидан, уларни таъқиб қилишни ман этдинг. О сени беш бармоқдай яхши биламиз, Жон Сильвер. Сен мунофиқлик қияпсан, бир кесак билан икки кўённи урмоқчисан. Тўртинчидан, манави болани ҳимоя қилдинг.

– Ҳаммаси шуми? – сўради Сильвер пинагини бузмай.

– Шунинг ўзи кифоя, – деди Жорж. – Сенинг анқовлигинг касофатига дорга осилиб, офтобда жизгинак бўладиган бўлдик.

– Энди тўрттала қўйган айбларингга берган жавобимга кулоқ солинглар. Мен бир бошдан жавоб берман. Ҳамма ишни барбод қилдинг деб айтдиларингми? Лекин мен нимани хоҳлашимни билардиларинг-ку. Агар менинг гапимга кирганларингда ҳозир соғ-саломат «Испаньола»да ўтирган бўлардиларинг, олтинлар эса трюмда¹ ётарди! Ким ғов бўлди йўлимга? Мени, қонуний капитанларингни шошилтирган, ишга солган ким? Оролга келган биринчи кунимиздаёқ менга қора белги юборган ким, мана шу шайтон ўйинини бошлаган ким? Жуда чиройли ўйин – бу ноғорага сизлар билан бирга мен ҳам ўйнаяпман, Лондон дорида осилиб турганлар ҳам ана шунақа хурмача қилиқлар қилишган. Буларни ким бошлади ўзи? Эндерсон, Хендс ҳамда сен Жорж Мерри. Ана шу бузғунчилардан фақат сен тирик қолдинг. Яна сендай одам юзсизлик қилиб капитан бўлиб олмоқчисан-а! Бутун бир тўдани хароб қилган одам-а! Йўк, бундан ҳеч нарса чикмайди!

Сильвер жим бўлди. Жоржнинг ҳамда бошқалар-

¹ Трюм (голландча) – уй, хона. Кеманинг пастки палубаси билан кема туби, энг ости ўртасидаги, одатда, юкларни қўйиш ва бошқа мақсадлар учун фойдаланиладиган оралик жой.

нинг юзига қараб, унинг сўзлари изсиз қолмаганини пайқадим.

– Бу биринчи пункт! – деди Сильвер терлаган пешанасини артиб. – Онт ичиб айтаманки, сизлар билан гаплашсам, кўнглим айнийди. Ақлингиз ҳам, хотирангиз ҳам йўқ. Оналаринг сизларни денгиз сафарларига кўйиб юборганига ҳайронман! Денгизга-я! Ҳали сизлар омад жентльменларимисизлар? Рўмол ўраб олганларинг минг марта яхши...

– Сўкинишни бас қил, – деди Морган. – Кўйилган бошқа айбларга ҳам жавоб бер.

– Ҳа-а, бошқаларига де! – кичқирди Жон. – Бошқалари ҳам анча дуруст. Ишимиз хароблигини айтдиларинг. Онт ичиб айтаманки, қанчалик хароблигини ўзларинг ҳам билмайсанлар! Биз дорга шунчалик яқинлашиб қолдикки, бўйнимни сиртмоқда увишиб қолаётгандай ҳис этяпман. Ўзимизни шундай кўряпман: кўлимизга темир кишан урилган, дорда осилиб турибмиз, тепамизда қарғалар чарх уришмоқда. Сув кўтарилган пайтда денгизчилар кўлини бигиз қилиб бизни кўрса тишяпти. «Бу ким?» – деб сўраяпти биттаси. «Бу Жон Сильвер. Уни яхши билардим», – деб жавоб қиляпти бошқаси. Дорга осилганларни шамол тебратапти, занжирларни шарақлатапти. Жорж Мерри, Хендс, Эндерсон ҳамда бошқа аҳмоқларнинг касофатига ҳар биримизни ана шундай кўргиликлар кутяпти! Ундан кейин эса, жин урсин, сизларни тўртинчи пункт – манови бола қизиқтираётир. Ахир, у гаровдаги одам, тушунасизми, йўқми? Нахотки гаровдаги одамни ўлдириб қўйсак? Эҳтимол, у охирги умидимиздир. Шу гўдакни ўлдирарми? Йўқ, азизларим, уни ўлдирмайман. Айтмоқчи, учинчи пунктга ҳали жавоб берганим йўқ. Жуда соз,

марҳамат, жавоб бераман. Докторнинг, доктор булганда ҳам коллежни битирган докторнинг ҳар куни келиб кетишларини кадрламас экансиз-да? Жон, ўқ еган пешананг учун докторнинг ҳожати йўқ экан-да? Сенчи, ҳой Жорж Мерри, ҳар олти соатда сени безгак тутяпти, кўзларинг лимондай сарғайиб кетган, докторнинг даволашини истамайсанми? Эҳтимол, ҳадемай бу ерга ёрдам учун иккинчи кеманинг етиб келишини ҳам билмассиз? Лекин у тез кунда келиб қолади. Ана ўшанда сизларга гаровдаги одам керак бўлади. Энди иккинчи пункт: сизлар мени улар билан битим тузишда айбла-япсизлар. Ахир, битим тузгин деб ўзларинг тиз чўкиб ялинмадиларингми? Оёқларимни ўпдиларинг, юракларинг чиқиб кетди, очдан ўлишдан кўрқдиларинг. Лекин булар ҳеч гап эмас. Мана бунга қараларинг – шуни деб битим тузганман!

У ерга бир варақ қоғозни ташлади. Қоғозни дарров танидим. Бу қачонлардир Билли Бонснинг сандигидан ўзим олган, сап-сарик қоғозга чизилган, учта қизил хоч белгиси бор ўша харита эди.

Уни доктор нима учун Сильверга берганини ҳеч ақлимга сиғдира олмадим.

Хаританинг кўриниши мендан қам қароқчиларни кучлироқ ҳайратга солди. Улар харитага сичқонга ташланган мушукдай ташланишди. Улар ҳақорат, бакириқ, болаларча шарақлаб кулиш билан харитани бир-бирининг кўлидан юлқиб олишарди. Гўё улар олтин тангаларни кўллари билан ушлаётгангина эмас, балки хазинанинг ҳаммасини кемада олиб кетаётган одамларга ўхшашарди.

– Тўғри, – деди бири, – бу Флинтнинг имзоси, шубҳага ўрин йўқ. Д. Ф., пастда эса курмов. У доимо шу-

нақа имзо чекарди.

– Бу-ку яхши, – деди Жорж, – кемамиз бўлмаса хазинани қандай қилиб олиб кетамиз?

Сильвер кўли билан деворни ушлаб, сапчиб ўрнидан турди ва: – Сени охирги марта огоҳлантираман, Жорж! – қичқирди у. – Яна бир оғиз гапирсанг, сен билан муштлашаман. Қандай қилиб дейсанми? Қанақалигини мен қаёқдан билай? Буни сен, сенинг кўмагингда кемамни кўлдан чиқариб юборган бошқа одамлар айтиши керак. Лекин кераги йўқ, сендан бамаъни гап кутмайман ҳам – сенда ақл нима қилсин. Бироқ одоб билан гапиришга мажбурсан, бўлмаса, хушмуомалалик нималигини ўргатиб кўяман!

– Тўғри! – деди кекса Морган.

Бўлмасам-чи! Албатта, тўғри-да! – деб гапни илиб кетди кема ошпази. – Сен кемамизни кўлдан чиқардинг. Мен бўлсам сизларга хазинани топиб бердим. Қайсинимиз эътиборлироқ? Бироқ онт ичиб айтаманки, ортиқ капитан бўлишни истамайман. Кимни хоҳласаларинг, ўшани сайлайверинглар. Менга шуниси ҳам етарли!

– Сильверни сайлаймиз! – деб бақирди ҳамма. – Сон гўшти киёматгача! Сон гўшти капитанликка!

– Энди ашулаларинг шу бўлибди-да! – қичқирди ошпаз. – Жорж, азиз дўстим, янаги сафарги бўладиган ҳодисагача кутиб турасан-да. Кек сақламаслигим бахтинг. Кўнглим юмшоқ. Манови қора белгини нима қиламиз, оғайнилар? Эндиликда унинг кераги бўлмай қолди. Дик ўз жонига зомин бўлди, инжилни ҳаром қилди, ҳаммаси беҳудага.

– Эҳтимол, у қасамёд қилишга яна яраб қолар? – сўради Дик. Уни ўзи йўл кўйган куфрлиги анча ташвиш-

га солиб қўйган эди.

– Варағи қирқилган Инжилми? – дахшатга тушиб сўради Сильвер. – Мутлақо! Унда ашула китобидагичалик ҳам илоҳийлик қолмади.

– Ҳар ҳолда, ҳар эҳтимолга қарши уни сақлаган маъкул, – деди Дик.

– Манавини эса, Жим, эсдаликка олиб қўй, – деди Сильвер менга қора белгини бераётиб.

Унинг катталиги тангадай келарди. Бир томони оппоқ – Дик инжилнинг энг охири варағини қирққан эди – бошқа томонида Апокалипсисдан иккита оят бор эди. Мен ундаги «итлар ва қотиллар» деган иккита сўзни эслайман. Текст ёзилган томонга қорақуя суртилган бўлиб, у бармоқларимни қорайтириб қўйди. Тоза томонида кўмир билан «Амалдан туширилди» деган сўз ёзилганди. Ўша қора белги ҳозир олдимда турибди, лекин кўмир билан ёзилган ёзувдан тирноқ билан таталанганга ўхшаган излар қолган.

Бу туннинг воқеаси ана шундай тугалланди. Биз ром ичиб ухлашга ётдик. Сильвер, ҳушёр турмаса ўлдиражанини айтиб, Меридан ўч олиб, уни соқчиликка қўйди.

Мен анчагача ухлолмадим. Мен ўзим ўлдирган одам, ҳозирги хавфли аҳволим, энг аввало Сильвер олиб бораётган тахликали ўйин ҳақида ўйлардим, чунки у бир қўли билан қароқчилар тўдасини ушлаб турар, бошқаси билан ўзининг ҳеч нарсага арзимайдиган ҳаётини сақлаб қолиш учун ҳар қанақа рўёбга чиқадиган ва чиқмайдиган воситаларга тармашарди. У тинчгина ухлар ва қаттиқ хуррак отарди. Барибир, Жонга қараб туриб, уни қандай хавф-хатар қуршаб олганини ҳамда қанчалик шармандали ўлим кутаётганини ўйлаб, унга ачиhib, раҳмим келди.

XXX БОБ. ЛАФЗ

– Хой гарнизон, туриглар! Доктор келяпти! – ўрмоннинг чеккасидан эшитилган бу аниқ, баланд овоз мени, тўғрироғи ҳаммамизни уйғотиб юборди, ҳатто эшик олдида мудраб ўтирган соқчи ҳам сакраб ўрнидан турди.

Чиндан ҳам бу доктор эди. Упинг овозини эшитиб севиниб кетдим, лекин севинчимга мендаги хижолат ҳамда уялиш туйғуси аралашиб кетди. Мен ўзимнинг итоатсизлигим, ўртоқларимдан ўғринча қочиб кетганлигимни эсладим. Бу қандай оқибатга олиб келди? Истаган пайтда мени ўлдиришлари мумкин бўлган қароқчилар қўлида асир бўлишга. Докторнинг юзига қарашдан уялардим. Доктор анча эрта турган бўлса керак, чунки борлик энди ёриша бошлаганди. Мен шинак олдига бориб қарадим. У пастда турарди. Бир вақтлар тиззасидан пастда туман ўралашиб, истехком олдида Сильвер ҳам турганди.

– Салом доктор! – деди Сильвер кўзларини роса укалаб ҳамда юзига табассум ёйилиб. – Анча эрта турибсиз! Мақолда айтгандай, эрта турган куш кўп донлайди... Жорж, кўзингни очсангчи, ўғлим, докторнинг кемага ўтиб олишига ёрдамлашиб юбор... Ишлар жойида, доктор! Беморларингиз хушчақчак, тетик!

У тепалик устида қўлтиқтаёққа таяниб, бир қўли билан дефорни ушлаб турган кўйи ана шундай хазилкашлик қиларди, овози ҳам, қилиғи ҳам, кулиши ҳам бутунлай илгариги Жонники эди.

– Сизга атаган хушxabаримиз бор, сэр, – давом этди у, – Ёшгина бир меҳмон, хе-хе! Янги ҳамхона, сэр, ҳамхона бўлганда ҳам жуда зўр! Худо ҳаққи, донг қо-

тио ухлаяпти. Тун бўйи Жон билан ёнма-ён ухлади.

Доктор Ливси бу орада ёғоч девордан ўтиб, ошпазга яқинлашди.

– Наҳотки Жим? – деб сўраганида овози титраб кетганини сездим.

– Худди ўзгинаси, – деди Сильвер.

Доктор бирдан тўхтаб қолди. Гўё ўрнидан қимирлашга қурби етмаётгандай эди.

– Майли, – деди у ниҳоят, – Олдин иш, кейин хурсандчилик. Шунақа мақолларинг бор эди, шекилли. Аввал беморларни кўрайлик.

Доктор уйга кирди, менга совуққина бош қимирлатиб қўйиб, беморлари билан банд бўлди. Бу маккор одамлар орасида ўзининг ҳаёти кил устида туришига қарамай у ўзини хотиржам, эркин тутарди. У гўё ўзини осойишта инглиз оиласига касал кўришга таклиф қилингандай, беморлар билан чакчаклашарди. Докторнинг қароқчиларга қилган муомаласи уларга кучли таъсир қиларди. Қароқчилар ораларида ҳеч гап ўтмагандай, гўё у илгаригидай кема врач-ю, ўзлари куйди-пишди, садоқатли матрослардай муомала қилишарди.

– Анча дурустсан, дўстим, – деди у боши боғлик одамга. – Сенинг ўрнингда бошқа одам бўлганида тоб беролмасди. Қалланг чўян қозондай мустаҳкам экан... Аҳволинг қалай, Жорж? Ие, бутунлай сарғайиб кетибсан-ку! Сенинг жигаринг носоғ. Дори ичдингми? Айтинглар-чи, бу дори ичдимми?

– Бўлмасам-чи, сэр, бўлмасам-чи! Ичди, сэр, – деди Морган.

– Исёнчилар врач-и, тўғрироғи турма врач-и бўлганидан бери, – деди доктор самимий табассум билан, – сизларни қирол Георг қўлига, худо уни ўз паноҳида

сақласин, дорга осиш учун эсон-омон топширишни ўз бурчим деб биламан.

Қароқчилар бир-бирларига қарашиб, докторнинг ҳазилини аранг ҳазм қилишди.

– Дик ўзини жуда нохуш сезяпти, сэр, – деди улардан бири.

– Нохуш? – сўради доктор. – Кани, Дик, бу ёққа келиб, тилингни кўрсат-чи. О, у ўзини нохуш сезганига заррача бўлсин ажабланмайман! Бунақа тил билан французларни ҳам қўрқитиб юбориш мумкин. Бунда ҳам безгак бошланибди.

– Муқаддас инжилни йиртганларнинг бошига ана шунақа кўргилик тушади, – деди Морган.

– Эшак мия одамларнинг бошига ҳам тушиши мумкин, – деб эътироз билдирди доктор. – Зарарли хавони тозасидан, курук тупроқни захарли, жирканч ботқоқдан ажратолмаганлар бошига ҳам тушади. Фикримча, ҳаммаларнинг безгак юктириб олгансизлар, ундан кутулгунча анча вақт ўтади. Ботқоқни қароргоҳ қилганларнинг қаранглар-а! Сильвер, худо ҳақи, мени жуда хайрон қолдирдингиз! Сиз бошқаларга ўхшаган унчалик аҳмоқ эмассиз-ку, лекин қўл остингиздаги одамларнинг соғлиғини қандай сақлаш борасида заррача бўлсин тушунчангиз йўқ. Жуда соз, – деди доктор беморларни кўриб бўлгач, сўнг бир неча тиббиётга оид маслаҳатларни берди. Улар докторнинг гапларига қароқчиларга ўхшаб эмас, балки моддий ёрдам уюштирувчи мактаб талабалари сингари жон қулоғини бериб тинглашди. – Бугунга етарли. Энди, агар ижозат берсаларинг, манави йигитча билан гаплашиб олсам. – Доктор мен томонга бепарвогина ишора қилди.

Жорж Мерри эшик олдида турар, афтини бужмай

тириб, қандайдир аччиқ дориворни ичарди. Докторнинг илтимосини эшитгач, унинг ғазабдан юзлари қизариб кетди, унга бурилиб: – Асло! – деб қичкирди.

Сўнг куракда турмайдиган сўз билан сўкинди.

Сильвер бочкани шапиллатиб урди.

– Жим бўл! – деб бўкирди у ва қутурган арслондай атрофга қаради. – Доктор, – давом этди у назокат билан, – Жим билан гаплашишингизга ишончим комил эди, чунки бу болани яхши кўришингизни билардим. Биз сиздан бағоят миннатдормиз, сизга қанчалик ишонч билдираётганимизни кўриб турибсиз, дориларингизни арақдай ичиб юборяпмиз. Мен ҳозир тўғрилайман... Хокинс, менга чин жентльменлик сўзини бера оласанми, – чунки, гарчи ота-оналаринг факир кишилар бўлса-да, сен жентльменсан, – ҳеч қаёққа кочиб кетмайсанми?

Мен бажонидил ваъда бердим.

– Ундай бўлса, доктор, – деди Сильвер, – ёғоч девордан ошинг. Нариги томонга ўтганингиздан кейин Жимни пастга олиб бораман. Сиз у томонда, Жим эса бу томонда туради, лекин бу юракдан отамлашиб суҳбат қуришларингга халал бермайди. Яхши боринг, сэр! Сквайр билан капитан Смоллеттга салом айтинг.

Доктор чикиши билан Сильвердан кўрқиб турган қароқчиларнинг ғазаби юзага депсиди. Улар Сильверни мунофиқликда, ўзини халос қилиб, бошқаларни балога гирифтор этишда айблашди. Хуллас, қароқчилар унинг ниятини фаҳмлашган эди. Унинг бу сафар ҳам сувдан куруқ чикишига ишонмаган эдим. Лекин Жон уларнинг ҳаммасидан икки баравар ақллироқ эди. Сильвернинг кечаги ғалабаси улар устидан зўр ҳукмронликни таъминлаган эди. У қароқчиларни аҳмоқдан олиб, аҳмоққа

солди, мен суҳбатлашмасам доктор билан муомала қилиб бўлмаслигини айтди, харитани уларнинг тумшугига тақаркан, наҳотки хазинани қидириш мумкин бўлган бир кунда битимни бузсаларинг, деб қойиди.

– Йўқ, момақалдирок ҳаққи онт ичаман! – қичқирди у. – Шундай кун келадики, уларни роса лакиллатамиз, лекин унғача гарчи этигини ром билан тозалашимга тўғри келса-да, анови докторга хушомад қилавераман!

У гулхан ёқишга буйруқ берди, кўлтиқтаёғини олиб, кўлини елкамга қўйди, қарокчиларни бутунлай саросимага солиб, пастликка қараб кетди. Қарокчиларга унинг далилларигина эмас, балки қаттиқ туриши ҳам таъсир қилган эди.

– Шошилма, дўстим, шошилмай юр, – деди у менга. – Икковимизнинг шошилаётганимизни кўришса, бараварига бизга ташланишади.

Қумлоқ қияликдан доктор бизни ёғоч девор орқасида кутиб турган жойга аста-секин тушиб бордик. Сильвер тўхтади.

– Доктор, гарчи капитанлик мартабамдан ажралишимга сал қолган бўлса-да, уни ўлимдан қутқариб қолганимни Жимнинг ўзи айтиб берсин, – деди у. – Эҳ, доктор, киши ўз қайиғини ҳалокат сари олиб бораётганда, ўлим билан ўйнашаётганда, оз бўлса-да, яхши гап эшитишни хоҳлайди! Шунини унутмангки, гап менинг ҳаётим устидагина эмас, балки манови боланинг ҳаёти устида ҳам бораётир. Доктор, сиздан ёлвориб сўрайман, менга раҳмингиз келсин, салча бўлса-да умид учқунидан мени баҳраманд қилинг!

Ҳозир ўртоқларидан узоклашиб, блокгаузга орқасини ўгириб тураркан, Сильвер бутунлай бошқа бир одам бўлиб қолганди. Юзидан ранги қочиб, овози тит-

рарди. Туси ўликникига ўхшаб кетганди.

– Нахотки кўрқаётган бўлсангиз, Жон? – деб сўради доктор Ливси.

– Доктор, мен кўрқоқ эмасман. Йўк, зиғирча ҳам кўрқоқ эмасман, – у бармоғининг учини кўрсатди, – лекин очигини айтганда, дорни ўйласам аъзойи баданим титраб-қакшайди. Сиз ҳалол, ростгўй одамсиз. Сиздан яхшироқ одамни умримда учратмаганман. Сиз қилган яхшилигимни унутмайсиз, айтмоқчи, ёмонлигимни ҳам эсдан чиқармайсиз. Мен четроққа бориб тураман, Жим икковингизни ёлғиз қолдираман. Буни ҳам хизматимга тиркаб қўясиз, шундайми?

– Шундай қилиб, Жим, – деди доктор ғамгин оҳангда, – сен шу ердасан. Арпа эксанг, арпа оласан, бўтам. Сени койишга оғзим бормайди. Фақат бир нарсани айтгай: агар капитан Смоллетг соғ бўлганда биздан қочишга журъат қилолмасдинг. Сен беҳаёларча иш тутдинг, у ярадор ётганида, сени куч билан ушлаб қололмайдиган пайтда қочиб қолдинг.

Шуни эътироф қилишим керакки, бу гапларни эшитгач йиғлаб юбордим.

– Доктор, – деб ёлвордим, – барака топинг, мени сўкманг! Ўзимни ўзим роса сўкканман. Ҳаётим қил устида турибди. Агар Сильвер ёнимни олмаганда ҳозир нариги дунёда бўлардим. Доктор, ўлимдан эмас, қийноқдан кўрқаман, холос. Борди-ю, улар мени кийнай бошлашса...

– Жим... – доктор гапимни бўлди, овози сал ўзгарди, – Жим бунга йўл қўймайман. Девордан ошиб туш, қочамиз.

– Доктор, – дедим, – ваъда бериб қўйдим-ку.

– Биаламан, биаламан! – деди у. – Нима ҳам қила олар-

динг, Жим! Бу гуноҳни ўз бўйнимга оламан. Сени бу ерга ҳимоясиз ташлаб кетолмайман-ку. Сакра бу ёққа! Сакрасанг бўлди – сен озодсан. Оҳулар сингари чошиб кетаверамиз.

– Йўк, – дедим. – Ахир, ўзингиз ҳам шундай йўл тутмайсиз-ку. На сиз, на сквайр, на капитан лафзингиздан қайтмайсиз. Демак, мен ҳам қайтмайман. Сильвер менга ишонди. Унга чин сўз бердим. Лекин, доктор, гапимни охиригача эшитганингиз йўк. Борди-ю, улар мени қийнай бошлашса, бардош беролмай кемани қарга яширганимни айтиб кўяман. Доктор, омадим юришиб, уларнинг кемасини олиб кетишга муваффақ бўлдим. У ҳозир Шимолий тўхташ жойининг жанубий соҳилида турибди. Сув кўтарилганда тўлқинлар устига чиқади, сув қайтганда саёзга ўтиради.

– Кема! – деб хитоб қилди доктор.

Мен нима ҳодиса бўлганини икки оғиз гап билан айтиб бердим унга. У гапларимни индамай эшитди.

– Бу тақдир, – деди у гапим тугагач, – ҳар сафар сен бизни муқаррар ҳалокатдан сақлаб қоляпсан. Шундай экан, наҳотки пичоқ тиғидан ўлишингга бизни йўл кўяди деб ўйласанг? Бу бизга қилган шунча хизматингга кўрнамаклик бўлади-ку. Сен фитнани фош қилдинг. Сен Бен Ганни топдинг. Агар юз йил яшасанг, бундан ҳам ортиқ яхши ишни қилолмайсан. Бу Бен Ганн дегани – бай-бай-бай! Айтмоқчи, Бен Ганн ҳақида... Сильвер! – кичкирди у. – Сильвер, сизга маслаҳат бермоқчиман, – ошпаз яқинлашганда у гапида давом этди: – хазинани қидиришга унча шошилманглар.

– Сэр, мен бу ишни орқага суришга танамда жоним борича ҳаракат қиламан, – деди Сильвер. – Лекин онт ичиб айтаманки, хазина қидириш билан ўзимнинг ҳам-

да манови бечора боланинг ҳаётини сақлаб қоламан.

– Майли, Сильвер, – деди доктор, – ундай бўлса қидираверинг. Лекин сизга битта маслаҳат бермоқчиман: хазина қидираётганингизда кичкирикларга эътибор беринг.

– Сэр, – деди Сильвер, – менга жуда кўп ёки жуда оз нарса айтдингиз. Нима керак ўзи сизга? Нега қалъани ташлаб кетдингиз? Нега манови харитани менга бердингиз? Мен бунга тушунмадим, тушунмайман ҳам. Шунга қарамай, гарчи мени заррача бўлсин умидвор қиладиган нарса айтмаган бўлсангиз-да, ҳамма талабларингизни кўр-кўрона бажардим. Энди бўлса яна янги сирлар... Агар гап нимадалигини очик-ойдин айтишни истамасангиз, очигини айтинг-қўйинг, мен ҳам қўлни ювиб, қўлтиққа урай.

– Йўқ, – деди доктор ўйчан, – бу ишлардан сизни хабардор қилишга ҳақким йўқ. Бу менинг сирим эмас, Сильвер. Бўлмаса, паригим ҳурмати онт ичиб айтаманки, ҳаммасидан хабардор қилардим сизни. Сизга бундан ортиқ бир оғизгина гап айтсам, капитан роса таъзиримни беради. Ҳар ҳолда, Сильвер, сизни умидвор қиладиган бир нарсани айтаман: агар мана шу бўри уясидан икковимиз соғ-саломат чиқиб кетсак, агар бунинг учун қасамдан қайтиш бўлмаса, сизни дордан қутқариб қолишга ҳаракат қиламан.

Сильвернинг юзи бирдан чарақлаб кетди.

– Тукқан онам ҳам мени сизчалик юпата олмаганди! – деди у.

– Бу сизга айтадиган гапнинг биринчиси, – деди доктор. – Иккинчиси ҳам бор: манови болани доим ёнингизда олиб юринг, ёрдам керак бўлса, мени чакиринг. Сизни халос қилишга интиламан, ўшанда гапимнинг

**XXXI БОБ. Хазинани кидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси**

бежиз эмаслигини кўрасиз... Хайр, Жим.

Доктор Ливси девор оралиғидан кўлимни кисди, Сильверга бош ирғади, сўнг шахдам қадам ташлаб ўрмон томонга кетди.

**XXXI БОБ. ХАЗИНАНИ ҚИДИРИШ.
ФЛИТНИНГ КЎРСАТКИЧ СТРЕЛКАСИ**

– Жим, – деди Сильвер ёлғиз қолганимизда, -- мен сенинг ҳаётингни сақлаб қолдим, сен – меникини. Буни ҳеч қачон унутмайман. Доктор сени олиб кетмоқчи бўлиб авраганини кўрдим. Нима деб жавоб берганингни эшитмадим-у, аммо рад жавоби берганингни кўриб турдим. Жим, бу яхшилигингни унутмайман. Истехкомга хужум қилгандан бери бутун биринчи марта мен учун умид учқуни чакнади. Бу ҳам сен туфайли. Жим, хазина кидиришга кўр-кўрона қўл уряпмиз, бу менга ёкмайди. Лекин биз бир-биримизга суянамиз, қандай қилиб бўлса ҳам ўз ҳаётимизни сақлаб қоламиз.

Гулхан ёнида куймаланаётган қароқчилардан бири бизга, нонушта тайёр, деб бақирди. Биз олов яқинига, кум устига ўтириб, қовурилган чўчка гўшти ея бошладик. Қароқчилар шунчалик катта гулхан ёкишган эдики, унда бутун бир новвосни пиширса ҳам бўларди. Ҳадемай гулхан ловиллаб ёна бошлади, унга чўчинқираб шамол эсаётган томондан яқинлашдик. Қароқчилар озик-овқатларни ҳам исроф қилишарди: улар пиширган чўчка гўшти керагидан уч баравар кўп эди. Улардан бири аҳмоқона тиржайиб, чала еган гўштни оловга ташлади, гулхан бу ғалати ёқилғини ямлаб, янада равшанроқ ловиллади.

Эртанги кунига бунчалик бепарво қаровчи одамлар-

**XXXI БОБ. Хазинани қидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси**

ни умримда кўрмаганман. Улар ҳамма ишни қўл учида қилишар, озиқ-овқатни орқа-кетига қарамай истеъмол қилишар, соқчиликда тикка туриб ухлашарди. Умуман, улар қисқа муддатли шижоатга қодир бўлиб, узок муддатли ҳарбий жангларга укувлари йўқ эди.

Ҳатто четроқда ўз тўти куши билан ўтирган Сильвер ҳам уларнинг исрофгарчиликка йўл қўйишини тергамас эди. Бу нарса мени ҳайронликка солар, чунки унинг анча эҳтиёткор, ўйлаб иш қиладиган одам эканлигини яхши билардим.

– Шундай, оғайнилар, – деди у, – сиз учун бош қотирадиган Сон гўштининг орангизда бўлиши бахтингиз. Зарур нарсани билиб олдим. Кема уларнинг қўлида. Уни каерга яширишганини ҳозирча билмайман. Лекин хазинани қўлга киритганимизда оролни тинтиб чиқамиз, кемани қўлга оламиз. Ҳар ҳолда кайиғимиз борлиги билан улардан кучлимиз.

У жизиллаб турган чўчқа гўштини туширар экан, ана шу гапларни айтди. Жон уларнинг қалбида умид туғдирар, йўқолаётган ўз обрўсини тиклар, шу билан бирга, назаримда, ўз-ўзига далда берарди.

– Гаровдаги одамимиз эса, – деб давом этди, – ўзи яхши кўрган одам билан охирги марта учрашди. У билан қилган суҳбатидан ўзимга зарур нарсаларни билиб олдим, бунинг учун ундан миннатдорман. Лекин энди тамом. Хазинани қидиргани чикқанимизда уни арқон билан ўзимга боғлаб оламан – у биз учун олтиндан ҳам қиммат, уни соғ-саломат сақлашимиз лозим, кези келганда аскотиб қолади. Кема ҳам, хазина ҳам қўлимизга кирганда, шод-у хуррамлик билан денгизга йўл олганимизда, худди ана ўшандагина мистер Хокинс билан яхшилаб гаплашамиз, у хизматига яраша насибасини ола-

XXXI БОБ. Хазинани қидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси

ди.

Улар севиниб кетишди, бу ажабланарли ҳол эмасди.

Мен бўлсам қаттиқ ғамга ботиб, руҳим тушиб кетди. Агар Сильвернинг ҳозир баён қилган режаси амалга ошириладиган бўлса, бу икки юзлама хоин бир минут ҳам иккиланиб турмайди. У иккита фронтда иш олиб боряпти, шубҳасиз, у биз таклиф қилган сиртмоқдан халос бўлиш ҳақидаги кичкина умиддан қароқчилик эркинлиги ҳамда бойлигини афзал кўради.

Борди-ю, вазият Сильверни докторга берган сўзининг устидан чиқишга мажбур қиладиган бўлса ҳам, барибир бизга ўлим хавфи таҳдид қилади. Унинг ўртоқларидаги шубҳа истаган пайтда ишончга айланиши мумкин. Ана унда бу чўлок одам ҳам, ёш бола мен ҳам бешта сўлокмон матросдан ўзимизни ҳимоя қилишимиз зарур.

Бу икки ёклама хавф устига дўстларимнинг ханузгача сир бўлиб қолаётган ҳаракатларини кўшинг-а. Нега улар қальани ташлаб кетишди? Нега харитани беришди? Докторнинг Сильверга: «Хазина қидираётганингизда кичқирикларга эътибор беринг» дегани нимаси? Нонуштанинг мен учун татилаганидан, хазинани излагани чиққан қароқчилар орқасидан кўнглим ғаш ҳолда судралиб борганимдан ажабланмаса ҳам бўлади.

Биз анча ғалати кўринишга эга эдик – ҳамма кир-чир матросча кийимда, мендан бошқа ҳамма тиш-тирноғигача куролланган. Сильвер эса бир мушкетни орқасига, иккинчисини олдига осиб олган эди. Белида қилич. Кенг этакли кафтанининг ҳар бир чўнтагига биттадан тўппонча солиб олганди. Бунинг устига унинг елкасида тўти куш ҳам бўлиб, у денгизчиликка оид турли сўзларни пойма-пой қилиб тинмай кичқирарди. Белимга ар-

XXXI БОБ. Хазивани қидириш. Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси

қон боғлаб қўйишди, мен ошпазнинг орқасидан аста-секин боравердим. У арқоннинг учини гоҳ бўш қўли билан ушлаб, гоҳ бақувват тишлари билан тишлаб борарди. Мени худди ўргатилган айиқдай етаклаб боришарди.

Ҳар бир одам бирор нарса: баъзилари белкурак ва мисранг (қароқчилар аввало «Испаньола»дан шу асбобларни қирғоққа туширишган эди), бошқалари чўчка гўшти, қоқ нон, тушлик учун арақ кўтариб олишганди. Ҳамма озиқ-овқатларни чиндан ҳам бизнинг омборимиздан олишганини, кеча кечкурун Сильвер ҳақ гапни айтганини тушундим. Агар Сильвер доктор билан қандайдир битимни тузмаганда кемани йўқотган қароқчилар отиб олинган қушлар билан овқатланишга ҳамда курук сув ичишга мажбур бўлишарди. Бирок уларнинг сув билан унча иши йўқ эди, денгизчилар эса ов қилишга нўноқ. Ҳатто овқатники жамғармаган одамлар эрта кунда порохни жамғарармиди. Нима бўлса ҳам йўлга тушдик, ҳатто ўрнида ётгани ўзи учун анча фойдали бўлган боши боғлиқ қароқчи ҳам бирга кетди. Биз қайиқлар кутиб турган сохилга бирин-кетин судралиб етиб келдик. Ҳатто қайиқлар ҳам хамиша маст-аласт юрадиган қароқчиларнинг бепарволигидан далолат бериб турарди: иккала қайиқ ҳам ифлос бўлиб, биттасининг ўриндиғи синган эди, Яна қайиқларнинг биридан ажралиб қолмаслик учун иккаласига ўтиришга қарор қилишди. Иккита гуруҳга бўлиниб, ниҳоят қирғоқдан жўнаб кетдик.

Йўлда харита ҳақида баҳслашув бошланди. Қизил хоч аломати анча катта бўлиб, жойни аниқ кўрсатишга хизмат қилолмасди. Хаританинг орқа томонидаги уқтиришлар анча қисқа, равшан эмасди. Агар китобхоннинг

XXXI БОБ. Хазинани қидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси

хотирида бўлса унда тубандагилар ёзилган эди:

*«Кузатув дурбини» елкасидаги баланд дарахт,
йўналиш шимолга, шимолдан эса шимоли-шарққа.*

*Скелет Оролидан шарқи-жануб, кейин яна шарққа
бурилилади. Ҳн фут».*

Демак, энг аввало баланд дарахтни топиш керак. Рў-парамиздаги кема тўхтайдиган жой баландлиги икки-уч юз фут келадиган, шимол томонда «Кузатув дурбини» нинг жанубий этаги билан туташадиган ясси тоғликка бориб тақаларди, жанубдан Бизань-мачта деб номланган қояли тепалик ўтарди. Ясси тоғликда ҳам баланд, ҳам пастак қарағайлар ўсган эди. У ер, бу ерда бошқаларидан қирқ-эллик фут баландлаб кетган битта-иккита қарағай кўкка бўй чўзиб турарди. Капитан Флинт булардан қайсисини баланд деб айтганини ўша ерга етгачгина компас ёрдамида аниқлаш мумкин эди.

Шунга қарамай, ҳали ярим йўлни сузиб ўтмасимизданок, ҳар ким ўзича бирор дарахтни танлаб олган эди. Фақат Дароз Жон елкасини қисар ҳамда ўша жойга етиб боргунча сабр қилишни маслаҳат берарди.

Сильвернинг кўрсатмасига биноан кучимизни аядик, эшкак эшишга унча зўр бермадик ҳамда узок сузгандан кейин «Кузатув дурбини» нинг ўрмон билан қопланган этагидан оқиб тушаётган иккинчи анҳор куйиладиган жойда қирғокка чиқдик. У ердан чапга бурилиб, ясси тоғликка чиқа бошладик.

Аввалига бизнинг илгариларимиз ернинг боткок бўлиши, қалин ботқоқлик ўсимликлари туфайли қийинлашди. Лекин бора-бора ёнбағир тиклашиб, тошлок жой бошланди, баланд, лекин сийрак ўсимликлар учрарди унда. Биз оролнинг энг гўзал қисмига яқинлашардик. Ўт-ўлан ўрнини ер бағирлаб бўй таратаётган

XXXI БОБ. Хазинани қидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси

гуллаб турган бутазор эгаллади. Кўм-кўк мускат¹ ёнғоғи ўсган чакалакзорнинг гоҳ у, гоҳ бу ерида атрофга соя ташлаб, баланд, адл, тўк кизил қарағайлар саф тортиб турарди. Мускатнинг ҳиди игна баргли дарахтлар ҳиди билан аралашиб кетди. Ҳаво мусаффо эди. Қуёш чараклаб нур сочар, енгил шабада юзларимизни сийпаларди.

Қароқчилар елпиғич шаклида боришар, ўзаро чаклашарди.

Ўртада, ҳаммадан орқада, арғамчида мени судраб Сильвер борарди. Сершағал қияликдан кўтарилиш унинг учун анча машаққат эди. Мен уни бир неча марта ушлаб қолдим, бўлмаса у қокилиб, тепаликдан пастга юмалаб кетиши турган гап эди.

Шу аҳволда ярим милга яқин йўл юриб, тепаликка чиқиб олдик, тўсатдан ҳаммадан чапроқда кетаётган қароқчи кўркқанидан қаттиқ додлаб юборди. У тинмай бақирарди, ҳамма ўша томонга чопди.

– У хазинани топди деб ўйлайсизларми? – деди кекса Морган ёнимиздан югуриб ўтаётди. – Йўк, йўк, хали у дарахтга етиб борганимиз йўк...

Тўғри, у хазинани топмаганди. Баланд қарағай тагида одам скелети ётарди. Чирмашиб ўсган ўт-ўлан баъзи майда суякларни ўрнидан силжитиб, уни қошлаб олган эди. Скелетнинг баъзи жойларида чириб битган кийим қолдиқлари ҳам сақланиб қолган эди. Орамизда кўркувдан бадани жимирлаб кетмаган бирорта ҳам одам қолмаган бўлса керак, деб ўйладим.

– Бу денгизчи, – деди бошқалардан сал ботирроқ бўлган Жорж Мерри ва чириган кийим қолдиқларини диққат билан кўздан кечирди. – Кийими денгизчиларники.

¹ Мускат (французча) – 1) қорамтир хушбўй модда; мушк; 2) узумнинг мушк хидини эслатадиган хушбўй навлари.

**XXXI БОБ. Хазинани қидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси**

– Албатта денгизчи-да, – деди Сильвер. – Уйла-шимча, бу ерда епископни учратарман деб ўйламаган-дирсан. Лекин бу суяклар нега ғалати ётибди.

Чиндан ҳам скелет ғайри табиий ҳолда ётарди.

Ғалати тасодиф бўйича (бу ерда уни чўкилаган куш-лар ёки уни ҳар томондан қоплаб олган аста-секин ўсув-чи кўкатлар айбдормикин) у камон ўқи сингари тўғри чўзилиб ётарди. Унинг оёқлари бир томонга, сувга сак-рашга шай турган сузувчини сингари боши узра кў-тарган кўли қарама-қарши томонга узатилган эди.

– Э бўлди, энди тушуна бошладим, – деди Сильвер. – Бу компас. Худди шундай! Ана, «Скелет ороли»нинг чўққилари тиш сингари арра-арра бўлиб турибди. Бу ўлик қаёқни кўрсатаётганини компас билан текшириб кўринглар.

Текширишди, ўлик чиндан ҳам Скелет Оролини кўр-сатиб ётарди. Компас ҳам худди ўша шарқи-жануб ва яна шарқ йўналишини кўрсатиб турарди.

– Худди шундай бўлса керак деб ўйловдим-а! – деди ошпаз. – Бу кўрсаткич стрелкаси. Демак, анови ёқда Темир Қозик юлдузи, анови томонда эса ялтиллаган долларлар! Момақалдироқ ҳаққи онт ичиб айтаманки, Флинтни ўйласам баданларим музлаб кетади. Бу унинг энг яхши кўрган ҳазилларидан бири. У бу ерда олтига ўртоғи билан қолган, ҳаммасини ўлдирган. Ўлдирил-ганларнинг биридан ўзига компас ясаган... Суяклари бузук, пешанасида кизғиш сочлар. Э, бу Аллардайс-ку, худо урсин, ўша! Том Морган, Аллардайс эсингдами?

– Бўлмасам-чи, – деди Морган, – албатта, эсимда. У мендан қарз эди, бундан ташқари оролга жўнаётганда пичоғимни ҳам олганди?

– Демак, пичоқ шу ерда, бирор жойда бўлса керак, –

деди бошқа бир қароқчи, – Флинтнинг матрослар чунтагини ковлайдиган одати йўқ эди. Кушлар ҳам... Ахир, улар пичокни олиб кетолмайди-ку!

– Жин ургур, гапинг ҳақ! – хитоб қилди Сильвер.

– Лекин бу ерда ҳеч нарса йўқ, – деди Мерри ерни диққат билан пайпаслаб. – Бирорта чақа ёки, масалан, тамакидон қолсаям гўргайди. Буларнинг ҳаммаси менга шубҳали туюляпти.

– Тўғри, Тўғри! – деди Сильвер. – Бу ерда иш сал бошқачарок. Шундай, азиз дўстларим, лекин, борди-ю Флинт тирик бўлганда бу ерларда сайр қилиб юрмаган бўлардик. Биз олти кишимиз, улар ҳам олти эди, эндиликда эса улардан фақат суяклар қолган.

– Йўқ, хотиржам бўл, у ўлган: уни ўлигини ўз кўзим билан кўрганман, – деди Морган. – Билли мени ўлик ёнига етаклаб борган. У кўзлари бақрайиб ётарди.

– Албатта ўлган, – деб тасдиқлади боши боғлиқ қароқчи. – Борди-ю, ўлгандан кейин ҳам ер юзида дайдиб юрадиган одам бўлса, у, албатта, Флинт бўлади. У жуда қийналиб ўлган!

– Тўғри, у жуда расво бўлиб ўлган, – деди бошқаси. – Гоҳ қутуриб кетар, гоҳ ром талаб қилар, гоҳ овозини баланд қўйиб «Ўлик сандиғига ўн бешта одам» деб ашула айтишга тушиб кетарди. «Ўн бешта одам»дан бошқа ашулани у ҳеч қачон айтмаган. Очиғини айтсам, ўшандан бери шу қўшиқни ёқтирмайман. Ўшанда ҳаво жуда иссиқ эди. Дераза очиб қўйилганди. Флинт туни билан ашула айтиб чиқди, ашула жон бериш чоғидаги хириллашга уланиб кетди.

– Олға, олға! – деди Сильвер. – Етар энда валақлаб ўтириш! У ўлган, ер юзида арвоҳ бўлиб югуриб юргани ҳам йўқ. Борди-ю ҳатто у қабридан чиққан бўлганида

**XXXI БОБ. Хазинани қидириш.
Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси**

ҳам, арвоҳ кечаси кўринади-ку, ҳозир кўриб турибсиз, куппа-кундузи... Марҳум тўғрисида гапиришнинг ҳожати йўқ, бизни дублонлар кутяпти.

Яна йўлда давом этдик. Лекин куёш ҳамма ёққа баравар нур сочаётган бўлса ҳам қароқчилар турли томонга югуриб кетишмади, бир-бирини узоқдан чақиритмади. Улар ёнма-ён боришар, бир-бири билан даст овозда гаплашишарди: ўлган қароқчи уларнинг юрагига ана шундай даҳшат солганди.

XXXII БОБ. ХАЗИНАНИ ҚИДИРИШ. ЎРМОНДАН ЭШИТИЛГАН ТОВУШ

Отряд қисман бу даҳшатнинг бўшаштирувчи таъсиридан, қисман Сильверга ҳамда касал қароқчиларга дам бериш учун ясси тоғнинг чўққисида тўхтади.

Ясси тоғлик ғарб томонга қараб сал пастлаб борар эди, шу сабабли биз ўтирган жойдан ҳар икки томон ҳам кўзга ташланиб турарди. Олдинда, дарахтларнинг орқасида қирғоққа урилган тўлқинлар кўпигига ботган ўрмонли бурунни кўрдик. Орқада фақат бўғоз ҳамда Скелет Оролигина эмас, шунингдек, тил ва шарқий текислик ортида очик денгиз ҳам кўриниб турарди. Олдимизда эса сийрак қарағайлар билан қопланган, баъзи жойларида чуқур жарликлари бор «Кузатув дурбини» осмонга бўй чўзганди.

Сукунатни узоқдан эшитаётган, қирғоққа урилаётган тўлқинлар овози ҳамда хашаротларнинг чириллаши бузарди. Одам зоти қораси кўринмайди. Денгизда бирорта ҳам елкандан ном-нишон йўқ. Ёлғизлик туйғуси атрофнинг бепоёнлиги билан яна кучаярди.

Сильвер дам олиш пайтида компас бўйича ўлчов ўтказиб олди.

– Бу ерда учта баланд дарахт бор, – деди у. – Ҳаммаси ҳам «Скелет ороли»дан тўғри чизик бўйлаб жойлашган. «Кузатув Дурбинининг елкаси» манови ўпиррилган жой бўлса керак. Энди хазинани ёш бола ҳам топа олади. Менимча, олдин овқатланиб олсак, ёмон бўлмасди.

– Менинг унча иштахам йўқ, – деб тўнғиллади Морган. – Флинтни эсладим-у, иштахам ғиппа бўғилди-қўйди.

XXXII БОБ. Хазинани кидириш.
Ўрмондан эшитилган товуш

– Шундай, ўғлим, унинг ўлгани бахтинг, – деди Сильвер!

– Унинг афти ҳам иблиснинг башарасига ўхшарди, – деди учинчи қароқчи сесканиб. – Туси ўликникига ўхшаган кўм-кўк эди.

– Бу ромдан, – қўшиб қўйди Мерри. – Кўм-кўк! Кўм-кўк бўлмай илож қанча! Ромдан кўкариб кетасан киши, бу тўғри.

Скелетнинг кўриниши ҳамда Филинтни эслаш бу одамларга шунчалик таъсир қилган эдики, улар тобора паст овозда гаплашар, ниҳоят бу овоз шивирлашга айланиб, ўрмон сукунاتини ҳам буза олмай қолди. Бирдан яқинроқдаги чакалакзор ичида кимдир ингичка, ўткир ҳамда чинкироқ овоз билан ҳаммага маълум ва машҳур бўлган ашулани бошлаб юборди:

*Ўлик сандигига ўн бешта одам,
Йо-хо-хо, бир шиша ром!*

Қароқчиларни ўлим даҳшати қоплаб олди. Олтовининг ҳам юзи кўрқувдан кўкариб кетди. Баъзилар сапчиб ўрнидан турди, бошқалари титраб-қақшаб бир-бирига ёпишди. Морган ўзини гуппа ерга отиб, илондай ўрмалай бошлади.

– Бу Флинт! – хитоб қилди Мерри.

Ашула қандай кескин бошланган бўлса шундай узилди, гўё ашулачининг оғзини биров маҳкам бекитиб олганга ўхшарди. Кун қуёшли, очик эди, куйлаётган кишининг овози кескин, жарангдор! эди, ўз ҳамроҳларининг нимага кўрққанларини сира тушуна олмадим.

– Олға! – деди Сильвер кўкариб кетган лабларини аранг кимирлатиб. – Бунақада ҳеч иш чиқара олмаймиз. Албатта, бу жуда қизик, лекин у ёқда ким шўхлик қи-

XXXII БОБ. Хазинани кидириш.
Ўрмондан эшитилган товуш

лаётганини билмайман, аммо ишончим комилки, у тирлик одам эмас, у мархум.

Шундай деркан, олдинги ботирлиги қайтган, юзига сал-пал кизил югурганди. Бошқалар ҳам унинг сўзлари таъсирида дадилланишди, ўзларига келишгандай бўлишди. Тўсатдан яна ўша овоз янгради. Лекин у энди ашула айтмас, қаердандир узоқ бир жойдан бакираётганга ўхшарди, унинг бакириғи тушуниб бўлмайдиган акси-садо бўлиб, «Кузатув дурбини» нинг даралари бўйлаб аста тараларди.

– Дарби Мак-Гроу! – деб чинқирарди у. – Дарби Мак-Гроу!

У тўхтовсиз шу сўзларни анчагача такрорларди, кейин куракда турмайдиган ҳақоратли сўзни айтди-да:

– Дарби, менга ром бер! – деб чинқирди.

Қароқчилар турган жойларида ҳайкалдай қотиб қолдилар, кўрққанларидан кўзлари косасидан чиқиб кетаётганди. Овоз аллақачон тинганди-ю, лекин улар ҳамон қакқайиб туришар ва унсиз олдинга тикилишарди.

– Масала равшан, – деди улардан бири. – Қочиш керак.

– Бу унинг ўлаётгандаги охирги сўзлари, – деб ингради Морган. – Ўлими олдидаги охирги сўзлари.

Дик ёнидан инжилини чиқариб, астойдил берилиб чўқина бошлади. У денгиз сафарига чиқиш ва кароқчи бўлишдан олдин тақводор оилада тарбияланган эди.

Факат Сильвер бўш келмади. Кўрқувдан унинг тишлари такирларди-ю, бироқ чекиниш ҳақидаги гапни мутлақо эшитгиси келмасди.

– Бу оролда биздан бошқа ҳеч ким Дарби ҳақида ҳатто эшитмаган ҳам, – деди у ўзини йўқотиб. – Биздан бошқа ҳеч ким... – Кейин ўзини қўлга олиб қичқирди: –

XXXII БОБ. Хазинани қидириш.
Ўрмондан эшитилган товуш

Менга қаранглар! Мен бу ерга хазина топгани келганман, шунинг учун мени ҳеч ким: на инсон, на шайтон тўхтата олади. Тирик пайтида ҳам Флинтдан кўркмаганман, жин урсин уни, ўлигидан ҳам кўркмайман. Чорак миль нарида етти юз минг фунт стерлинг ётибди. Наҳотки қандайдир башараси кўм-кўк аракхўрдан, бунинг устига ўлик одамдан кўрқиб, шунча пулни ташлаб, орқасига қочадиган бирор омад жентльмени топилса?

Лекин унинг сўзлари қароқчиларни дадиллантира олмади. Аксинча, Сильвернинг арвоҳга ҳурматсизлик кўрсатиши уларнинг қалбидаги даҳшатни кучайтирди, холос.

– Жим бўл, Жон! – деди Мерри. – Арвоҳга тил теккиза кўрма.

Бошқаларнинг даҳшатдан шу қадар ўтакалари ёрилган эдики, ҳатто бир оғиз гап гапиришга ҳам мажоллари қолмаганди. Ҳатто тумтарақай бўлиб қочиб қолишга ҳам юраклари дов бермасди. Даҳшат уларни бир-бирларининг пинжига киргудай бўлиб, Сильверга яқинлашишга мажбур қилган эди, чунки у бошқаларга қараганда ботирроқ эди. У маълум даражада кўрқувдан халос бўлиб олган эди.

– Сизнингча бу арвоҳми? Эҳтимол, шундайдир, – деди у. – Лекин мен бошқа бир нарсага ҳайрон бўляпман. Биз акси садони аниқ эшитдик. Айтинглари-чи, арвоҳнинг сояси борлигини бирортангиз кўрганмисиз ё эшитганмисиз? Модомики сояси йўқ экан, демак, акси садоси ҳам бўлмайди. Бошқача бўлиши мумкин ҳам эмас.

Бунақа далиллар мени қаноатлантира олмади. Лекин хурофотга берилган одамларга нима таъсир қилишини олдиндан айтиб бера олмайсиз ҳеч қачон.

Жорж Меррининг енгил тортиши мени анча ажаблантирди.

– Бу тўғри, – деди у. – Хўп мияли одамсан-да, Жон! Азиз дўстларим, иш жойида! Сизлар галсни нотўғри олгансиз. Албатта, овоз Флинтникига ўхшаброқ кетади. Лекин, ҳар қалай бу бошқа одамникига ўхшайди. Бу овоз кўпроқ...

– Шайтон ҳаққи онт ичиб айтаманки, бу Бен Ганнинг овози! – деб бўкирди Сильвер.

– Тўппа-тўғри! – деди Морган ётган жойидан кўзга-либ, тиззаларкан. – Бу Бен Ганнинг овози!

– Бунинг нима фарқи бор? – деб сўради Дик. – Бен Ганн ҳам марҳум, Флинт ҳам.

Лекин кексароқ матрослар унинг танбеҳидан ижирганиб кўйишди.

– Бен Ганнга тупураман! – деб бакирди Морган. -- У ўликми ё тирикми, барибир эмасми?

Бу одамларнинг дарҳол ўзига келиши ҳамда юзларига яна кизил югуришини кўриш жуда қизик эди. Бир неча минутдан кейин ҳеч нарса бўлмагандай бир-бирлари билан чақ-чаклаша бошлашди ҳамда фақат ҳалиги ғалати овоз эшитилияптими, йўқми, дсб кулоқ солиб кўйишарди. Лекин атроф жимжит эди. Улар елкага асбобускуналарини олиб, яна йўлга тушишди. Энг олдинда Сильвернинг компасини ушлаганича Мерри борарди. У тўғри айтган эди: Бен Ганн ўликми ё тирикми, барибир ундан ҳеч ким кўркмасда.

Фақат ёлғиз Дик боягидай инжилини ушлаб олганча, атрофга олазарақ боқиб борарди. Бироқ, унга ҳеч ким ачинмасди. Сильвер унинг хурофотга берилганидан ҳатто кула бошлади ҳам.

XXXII БОБ. Хазинани кидириш.
Ўрмондан эшитилган товуш

– Сенга айтдим-ку, инжилни харом қилдинг деб. Нахотки, арвоҳни қўлда ушлаб қасам ичиб бўлмайдиган Инжилдан кўрқади деб ўйласанг? Бўлмасам-чи! Чўнтагингни ушла! – Сўнг сал тўхтаб, Дикнинг тумшуғи олдида бармоғини қирсиллатди.

Бироқ Дикни гап билан юпатиб бўлмасди. Тез орада у каттиқ касалга чалинганини англадим. Иситма, чарчаш ҳамда кўрқув туфайли бошланган безгақ доктор Ливси оддиндан айтгандай тез авжга мина бошлади.

Ясси тоғ тепасида дарахтлар сийрак бўлгани учун юриш анча осонлашди. Энди пастга туша бошлаган эдик, чунки илгари айтганимдай ясси тоғлик ғарб томонга сал пасайиб борарди. Катта ва кичик қарағайларнинг оралиғи катта масофани ташкил қиларди. Ҳатто мускат ёнғоғи ҳамда азалия қалин ўсган жойларда ҳам бот-бот жуда кенг, қуёш тафтида куйиб қовжираб ётган ялангликлар учраб турарди. Биз шимоли-ғарб томон йўл олиб, «Кузатув дурбини» елкасига яқинлашиб борардик. Пастда эса яқингинада мени қайиқчада иргитган ҳамда чирпирак қилиб айлантирган кенгина ғарбий кўрфаз ястанганди.

Биз яқинлашган дастлабки баланд дарахт компас билан текширганда излаётган дарахтимиз эмаслиги аён бўлди. Иккинчиси ҳам шундай бўлиб чиқди. Учинчи дарахт чакалакзор узра икки юз фут кўтарилиб турарди. Бу танаси кизғиш тусли, бир неча қулочга сиғмайдиган жуда катта дарахт эди. Унинг соясида бутун бир взвод марш ўтказса ҳам бўлаверарди. Бу қарағай шубҳасиз узокдан – денгизнинг шарқ тамонидан ҳам, ғарб томонидан ҳам кўриниб турарди, уни харитада денгизчилар учун бир белги сифатида белгилаб қўйилса ҳам бўларди.

XXXII БОБ. Хазинани қидириш.
Ўрмондан эшитилган товуш

Бироқ ҳамроҳларимни қарағайнинг улканлиги ҳаяжонга солмаганди: дарахт остига етти юз минг фунт стерлинг кўмиб қўйилганлиги ҳақидаги тўлқинлантивучи хаёл уларнинг вужудини камраб олганди. Пул ҳақидаги ўй улардаги кўркувни тумандай таркатиб юборди. Кўзлар чакнади, қадамлар дадил, илдам бўлиб қолди.

Улар фақат бир нарса тўғрисида – ўзларини кутаётган бойлик ҳақида, бойлик келтирадиган беташвиш, дабдабали, исрофгарчиликка тўла ҳаёт ҳақида ўйлашарди.

Сильвер қўлтиктаёғида сакрай-сакрай судралиб борарди. Унинг бурун катаклари керилиб кетганди. Пашшалар унинг қизишиб, терлаб кетган юзига қўнганда тентаклардай сўкинарди. У менга еб қўйгудай нафрат билан тикилар, арқонни силтаб тортарди. У ўз ниётларини ортиқ яширолмайд қолганди. Мен бу ифодани унинг юзидан китобдагидай ўкиб, турардим. Ниҳоят ўзи орзу қилган олтинга етишишга икки қадам қолганда у ҳамма нарсани – ўз ваъдаларини ҳам, докторнинг огоҳлантиришларини ҳам унутиб қўйганди. У хазинани, албатта, қўлга киритиш, кечаси «Испаньола»ни топиш, кейин ҳаммамизни гумдон қилиб, океанга жўнаб қолиш умидида эди.

Ана шу ташвишли ўйлардан изтиробга тушиб, қароқчилар орқасидан аранг улгуриб борардим, тошларга қокинардим. Шунда Сильвер арқонни силтар, менга қонхўрона ўқрайиб қўярди. Дик энг орқада дуо ўкиб, сўкиниб келарди. Унинг безгаги кучайгандан кучайиб борарди. Бундан ўзимни янада бахтсиз хис қилардим. Бунинг устига кўз олдимда қачонлардир шу ерда юз берган фожиа беихтиёр гавдаланди. Кўзимга томоғи

XXXII БОБ. Хазинани қидириш.
Ўрмондан эшитилган товуш

Йиртилгудай бўлиб ашула айтаётган ҳамда ром талаб қилаётган, Саваннада ўлган, юзи кўкариб кетган қарокчи кўриниб кетди. У шу ерда ўз қўли билан олтита одамни ўлдирган. Мана шу осойишта чакалакзор қачонлардир ўлим олдидаги фарёд овозларига тўлган. Назаримда, бахтсиз одамларнинг инграши ва нолаларини эшитаётгандай бўлдим.

Биз чакалакзордан чиқдик.

– Орқамдан юринглар, оғайнилар! – кичқирди Мерри.

Олдинда кетаётганлар югуриб кетишди.

Улар ўн ярдча югуриб бориб, бирдан тўхтаб қолишди. Каттиқ бақирик эшитилди; Сильвер қўлтиқтаёғида кутургандай чопиб борди. Бир зум ўтмай биз ҳам тўсатдан тўхтадик.

Қаршимизда чамаси анчагина олдин ковланган катта ўра намоён бўлди, чунки унинг четлари нураб тушган, тубида кўкатлар ўсган эди. Ўра ичида белкуракнинг сопини, яшик тахталарини кўрдик. Тахталарнинг бирига қиздирилган темир билан «Морж» деган ёзув куйдириб ёзилганди. У Флинтга қарашли кеманинг номи эди.

Кимнингдир биздан олдинроқ хазинани топиб олгани ва уни – етти юз минг фунт стерлингни ўғирлаб кетгани равшан бўлиб қолди.

XXXIII БОБ. БОШЛИҚНИНГ ТАСЛИМ БЎЛИШИ

Дунё яралгандан бери улкан умидлар бир зумда бунчалик ер билан яксон бўлмагандир. Олтита қарокчи лол-хайрон бўлиб туришарди. Энг аввал Сильвер ўзига келди. У мана шу пулларга бутун қалби билан интиланган эди, лекин бир зумда ҳамма нарса йўққа чиқди. Бироқ у калласини йўқотиб қўймади, ўзини қўлга олди, бошқалар ўз бошига қандай кулфат тушганини билиб олишга улгурмай туриб ўзининг келгусидаги хатти-ҳаракати режаларини ўзгартиришга улгурди.

– Жим, – шивирлади у, – мановини ушла, доим шай бўлиб тур.

Сўнг кўлимга кўшоғиз тўппончасини берди.

Ўша пайтнинг ўзида хотиржамлик билан шимол томонга юра бошлади, натижада ўра биз билан бешта қарокчининг ўртасида қолди. Кейин Сильвер менга қаради: «Ахвол мушкул» дегандай бош ирғади, мен унинг фикрига тўлиқ қўшилгандим. Эндиликда унинг нигоҳи яна мулойимлашди. Бунақа мунофиқлик менинг ғашимни келтирди. Мен ўзимни тўхтата олмай шивирладим:

– Сиз яна ўзингизникиларга хиёнат қилдингиз.

Лекин у жавоб беришга улгурмади. Қарокчилар бақриб, сўқиниб ўрага ташланишди, тахталарни ҳар томонга улоқтириб, тупроқни қўллари билан ковлай бошлашди. Морган битта олтин танга топиб олди. Бу икки гинея эди. Танга бир зумда қўлдан-қўлга ўтди.

– Икки гинея! – деб бўқирди Мерри тангани Сильверга узатаётиб, – Етти юз минг фунт стерлинг пулинг шуми? Битим тузишга суягинг йўқ, шекилли? Ҳой ко-

воқбош, сенингча, ҳар нарса ҳам қўлингдан келаверади-да, а?

– Йигитлар, ковлайверинглар, ковлайверинглар, – деди Сильвер совуқ истехзо билан. – Икки-уч дона ер ёнғоқ топиб олсаларинг ажаб эмас. Уни чўчкалар жуда хуш кўради.

– Икки-уч ёнғоқ! – деб бўкирди Мерри кутуриб. – Оғайнилар, унинг нима деганини эшитдингизми? Мен сизга айтсам, у ҳамма нарсани олдиндан билган. Афтига қаранглар, нияти «манаман» деб турибди.

– Эҳ, Мерри! – деди Сильвер. – Сен яна капитан бўлиб олмоқчисан, шекилли. Кўриб турибман, сен анча туришқоқ йигит чикиб колдинг.

Бу сафар ҳамма тугал Мерри томонида эди. Қароқчилар бизга еб қўйгудай тикилиб, ўрадан чика бошлашди. Бахтимизга уларнинг ҳаммаси чуқурнинг нариги томонида эди.

Биз икковимиз ана шундай беш кишига юзма-юз бўлиб турардик, ўртамизда эса ўра бор эди. Томонлар биринчи бўлиб зарба беришга ботинолмасди. Сильвер қимирламай турарди. У қўлтиктаёғига суянганича ракибларига хотиржамлик, совуққонлик билан боқарди. У чиндан ҳам кўркмас, жасур одам эди.

Ниҳоят Мерри гап билан ўз томонидагиларни руҳлантиришга аҳд қилди.

– Оғайнилар, – деди у, – қаранг, булар бор-йўғи иккита; бири – бизни бу ёққа ҳалокатга маҳкум қилиш учун олиб келган кекса чўлоқ, бошқаси – аллақачонлардан бари юрагини юлиб олишга шай бўлиб юрганим бир итвачча. Энди бўлса...

У қўлини кўтарди, ўз отрядини ҳужумга ундашга тайёрланиб овозини баландлатди. Тўсатдан чакалакзор

XXXIII БОБ. Бошлиқнинг таслим бўлиши

ичидан учта мушкетнинг: пақ! пақ! пақ! – этиб отилгани эшитилди. Мерри калласи билан ўрага кулади. Пешанаси боғлиқ киши ҳам бир-икки пилдираб айландию, шериги ёнига йиқилди. Қолган учтаси жуфтакни ростлаб қочиб қолди.

Дароз Жон ўша захотиёқ ўрадан чиқишга уринаётган Меррига қўшотар тўппончасидан бир йўла ўқ узди. Мерри жон бераётиб ўз қотили юзига тикилиб қолди.

– Жорж, – деди Сильвер, – энди орамиз очик бўлган бўлса керак.

Мускат ёнғоғи ўсган чакаладан чиқиб келаётган доктор, Грей ва Бен Ганнларни кўрдик. Уларнинг мушкетидан тутун чиқиб турарди.

– Олға! – қичқирди доктор, – Тезрок кимирланглар, йигитлар! Уларнинг қайиқ томонга борадиган йўлини кесиб қўйишимиз керак.

Биз кўкрагимиз баравар ўсган буталар орасидан югуриб кетдик.

Сильвер биздан орқада қолмаслик учун роса ҳолдан тойди. У ўз қўлтиқтаёғини шундай ишга солдики, кўкрак мускуллари узилиб кетаётганга ўхшарди. Докторнинг гапига қараганда соғлом одам ҳам бунақа ишга бардош беролмас экан. Қияликкача чопиб борганимизда у биздан ўттиз ярд ортда қолиб кетган, роса ҳолдан тойган эди.

– Доктор, – қичқирди у, – қаранг! Шошилишнинг ҳожати йўк!

Дарҳақиқат, ҳеч қаёққа шошилмаса ҳам бўларди. Биз ялангликка чиқиб, соғ қолган қароқчиларнинг Биззанмачта тепалиги томон чопиб кетаётганини кўрдик. Шундай қилиб, биз қочоқлар билан қайиқлар ўртасида ту-

рардик, бемалол дам олсак ҳам бўлаверарди. Дароз Жон юзидаги терни артганча, шошилмай бизга яқинлашди.

– Чин кўнглимдан ташаккур изҳор қиламан, доктор, – деди у. – Икковимизни қутқаргани жуда вақтида етиб келдингиз-да... Ие, бу сенмисан, Бен Ганн? – деб кўшиб кўйди. – Азаматлигингни кўриб турибман.

– Шундай, Бен Ганнман, – деди собик кароқчи Сильвер олдида илонбалиқдай буралиб. – Аҳволларингиз қалай, мистер Сильвер? – сўради анчадан кейин – Ёмон бўлмаса керак, чамамда?

– Эҳ, Бен, Бен, – деди Сильвер, – жуда бошлаб ҳазил қилдинг-да!

Доктор Грейни кароқчилар ташлаб қочган чўкични олиб келишга юборди. Қияликдан қайиқларимиз томон шошилмай-етиб келгунимизча доктор кейинги кунларда нималар бўлганини қисқача ҳикоя қилиб берди. Сильвер ҳар бир сўзни жон қулоғи билан тингларди. Ярим ақлдан озган дарвиш Бен Ганн ҳикоянинг асл қаҳрамони эди.

Докторнинг гапига қараганда, Бен оролда ёлғиз дарбадар кезиб юрганида скелетни ҳам, пулларни ҳам топган, скелетни шилган ҳам, пулларни ердан казиб олган ҳам Бен экан, ўранинг тубида кўрганимиз белкурак сопи ҳам уники экан. У баланд қарағай остидаги ҳамма олтинни оролнинг шимоли-шарқ қисмидаги икки бошли тоғдаги форга елкасида кўтариб ташибди. Кўп кунлик қатновни талаб қилган бу машаққатли иш «Испания»нинг оролга етиб келишидан икки ой илгари тамом бўлган экан.

Буларнинг ҳаммасини доктор у билан бўлган дастлабки учрашувда, кароқчилар қалъамизга ҳужум қилган куни билиб олган экан. Эртасига эрталаб кеманинг

йўқолганини кўриб, доктор Сильвернинг ҳузурига борган, эндиликда ҳеч қандай қиммати қолмаган харитани берган, қальани ҳам барча озиқ-овқат жамғармалари билан кўшиб топширган, чунки Бен Ганнинг ғорида тузланган эчки гўшти сероб экан, буларнинг ҳаммасини Бен Ганн ўз кўли билан тайёрлаган экан. Шу туфайли дўстларим ҳеч қандай хавф-хатарга йўликмай қалъадан икки бошли тоққа, безгакка тўлиб ётган ботқоқдан йироққа кўчиш ҳамда у ерда хазинани кўриқлаш имконига эга бўлишибди.

– Азизим, Жим, – деди доктор, – бизнинг кўчишимиз ҳолингни танг қилишини олдиндан билган эдим, мен нихоятда ачинган бўлсам-да, лекин, аввало, ўз бурчини ҳалол ўтаётган одамлар ҳақида ўйлашим керак эди. Хуллас, ўзинг айбдорсан, чунки орамизда йўқ эдинг.

Ўша куни эрталаб у мени кароқчилар асирлигида кўриб, хазинанинг йўқолганлиги аламини мендан олишларини тушуниб қолибди. Шунинг учун сквайрни капитанни кўриқлашга қолдириб, ўзи билан Грей ҳамда Бен Ганнларни олиб, тўппа-тўғри катта қарағай томонга орол орқали кесиб чиқибди. Отрядимизнинг илгарироқ етиб келганини кўриб, Беннинг оёқлари чаккон бўлганлиги учун уни олдинга жўнатган. У ўзининг собиқ ўртоқларининг хурофотга муккасидан кетганидан фойдаланиб, уларни роса кўрkitган. Грей билан доктор хазина қидирувчилардан олдин етиб келиб, қарағайдан сал нарироққа яшириниб олишган.

– Хокинснинг мен билан бирга бўлгани қандай яхши бўлибди-я! – деди Сильвер. – У бўлмаганида, доктор, анави лаънатлар дабдаламни чиқариб ташлашганида ҳам парвойингизга келмас экан-да.

– Бўлмасам-чи! – деди доктор Ливси кулиб.

Бу орада қайиқларимиз ёнига етиб келдик. Улардан бирини доктор ўша заҳоти қароқчиларнинг қўлига тушмаслик учун чўкич билан пачоқлаб ташлади, бошқасига ҳаммамиз ўтириб, оролни ёқалаб Шимолий тўхташ жойига томон йўл олдик.

Саккиз-тўккиз миль сузиб боришга тўғри келди. Сильвер ўларча чарчаганига карамай бошқалар билан бирга эшкак эшишга ўтирди. Биз бўғоздан чикиб, ўзимизни очиқ денгизда кўрдик. Денгизда шамол йўқ эди. Биз оролнинг сувга кириб турган жануби-шарқ қисмини, бундан тўрт кун илгари «Испаньола» айланиб ўтган жойлардан айланиб ўтдик.

Икки бошли тоғ ёнидан сузиб ўтаётиб, Бен Ганн горининг қорайиб турган оғзини, унинг олдида мушкетига суяниб ўтирган кишини кўрдик. Бу сквайр эди. Биз рўмолчамизни унга силкитдик, уч марта «ура» деб кичкирдик. Сильвер ҳаммадан ҳам баландроқ кичкирди.

Яна уч миль сузиб, Шимолий тўхташ жойига кирдик ҳамда «Испаньола»ни кўрдик. У сувда сузиб юрар ва шамолда айланарди. Сув кўтарилиши уни саёзликдан суриб юборибди. Борди-ю, ўша куни шамол бўлса ёки Жанубий тўхташ жойидагидек кучли оқим бу ерда ҳам хуруж қилса, кемадан бутунлай ажралган бўлардик. Жуда бўлганда унинг қолдиқларини топардик. Бироқ бахтимизга, гротнинг йиртилганини ҳисобга олмаганда, кема бут-бутун эди. Биз сувнинг бир ярим саржин келадиган чуқур жойига эҳтиёт лангарни ташладик. Кейин қайиқда Бен Ганнинг хазина сақланадиган ҳилватгоҳига энг қисқа йўл – «Маст» кўрфаз орқали йўл олдик. У ерда қайиқдан тушиб қолдик, Грейни эса «Испаньола»ни кўриқлашга жўнатдик.

Нишаб қияликдан ғор томон кўтарилдик. Тепада бизни сквайр кутиб олди.

Менга зўр меҳрибонлик кўрсатди. Қочоклигим ҳақида бир оғиз ҳам индамади – мактамади ҳам, койимади ҳам. Бироқ Сильвер унга назокат билан честь берганида ғазабдан қизариб кетди.

– Жон Сильвер, – деди у, – сиз разил, аблаҳ, алдоқчисиз! Ўтакетган алдамчисиз, сэр! Сизни таъкиб қилмасликка кўндиришди мени бир амаллаб, мен таъкиб қилмайман, деб ваъда бердим. Лекин ўликлар, сэр, бўйнингизда тегирмон тошидай осилиб турибди...

– Чин юракдан миннатдорман, сэр, – деди Дароз Жон яна честь бериб.

– Миннатдорлик билдирмай қўя қолинг! – деб қичқирди сквайр. – Сиз туфайли ўз бурчимни бузаман. Мендан нарироқ тулинг!

Биз ғор ичига кирдик. У кенг, ҳавоси ҳам тоза эди. Ер остидан булоқ отилиб чиқар, атрофида кирккулоқлар ўсган чоғроқкина кўлга қуйиларди. Ер қумли эди. Ичкаридаги бурчакда тоғ бўлиб ётган олтин тангалар ҳамда ёмбилар ялтираб турарди.

Бу – Флинтнинг хазинаси эди, шуни деб узок, толиктирувчи йўлни сузиб ўтдик, шуни деб «Испаньола» экипажидан ўн етти киши ўлди. Бу бойликни тўплаш учун қанчадан-қанча азоб-уқубат чекилиб, қон тўкилмади! Қанчадан-қанча донг таратган кемалар чўктирилмади, жасур одамлар азобланмади. Қанчадан қанча одамларни кўзини бойлаб, тахта устидан юргизишга мажбур қилишмади! Замбараклардан озмунча ўқ узилмади, қанчадан қанча ёлғон, шафқатсизлик юз бермади! Ана шу даҳшатли ёвузликларда қатнашган, эндиликда шу бойликдан ўз улушини олишга астойдил ин-

тилаётганлардан оролда яна уч киши – Сильвер, кекса Морган ҳамда Бенлар бор.

– Киравер, Жим, – деди капитан. – Сен, ўз назарингда, ёмон бола бўлмасанг керак, лекин бундан кейин сени сафарга бирга олиб чиқмасликка ваъда бераман, чунки сен эркатойлар тоифасидан экансан: кўнглингни кўчасига қараб иш тутар экансан... Ие, бу сенми, Жон Сильвер? Қандай шамоллар учирди?

– Ўз бурчимни адо этиш учун қайтиб келдим, сэр, – деди Сильвер.

– А! – деди капитан.

Бошқа лом-мим демади.

Ўша куни дўстларим даврасида шундай ҳузур қилиб овқатландимки, асти қўяверасиз! «Испаньола»дан олиб келган қадимий вино билан Бен Ганнинг тузланган эчки гўштлири қанчалик тотли туюлди! Ҳеч қачон бизчалик хурсанд, бахтиёр одамлар бўлмагандиров. Сильвер ҳамманинг орқасида, чироқдан анча йироқда ўтирар, лекин овқатни иштаҳа билан туширар, бирор нарсани дастурхонга узатиш лозим бўлса, сакраб ўрнидан турар, ҳазилларимизга биз билан бирга кулишарди – хуллас, у яна сафаримизнинг дастлабки пайтидаги меҳрибон, хушмуомала, хизматга шай ошпазга айланиб қолганди.

XXXIV БОБ. ХОТИМА

Эртаси куни эрталаб ишга тушиб кетдик. Қирғоқ-кача бир миль келарди. Олтинларимизни соҳилга олиб боришимиз, у ердан қайикда «Испаньола»га ташишимиз керак эди. Бу оз миқдордаги одамлар учун анча оғир иш эди. Ҳанузгача оролда дайдиб юрган қароқчилар бизни унча ташвишлантирмасди. Чўқкига битта соқчи қўйилса кифоя эди, шу важдан уларнинг тўсатдан ҳужум қилишидан қўрқмасдик. Бундан ташқари, уларнинг анча вақтгача олишувга товлари бўлмаса керак, деб ўйлардик.

Биз тинимсиз ишладик. Грей билан Бен Ганн олтинларни қайикда кемага, қолганлар уни қирғоққа ташишарди. Иккита олтин ёмбини арконга боғлаб, елкамизга осиб олардик, чунки бир одам иккита ёмбидан ортинини кўтара олмасди. Юк кўтаришга кучим етмагани учун мени ғорда қолдириб, қоқ нондан бўшаган қопларга пулларни солишни буюришди.

Бу ерда ҳам худди Билли Бонснинг сандиғидагидай турлича зарб қилинган тангалар бор эди, лекин буларнинг тури талайгина эди. Уларни хилларга ажратиш ёқиб қолди менга. Инглиз, француз, испан, португал тангалари, гинейя ва луидорлар, дублон ва қўш гинейялар, муадор¹ ва цехинлар² каби тангаларда кейинги юз йил ичида ўтган барча Европа қиролларининг суратлари бор эди, бир боғлам арғамчига ҳам, ўргимчак уясига

¹ Муадор (*португалча*: moude de oura – олтин танга) – XVI асрнинг яқинчи ярми – XVIII асрнинг биринчи ярми орлиғида Португалияда муомалада бўлган олтин танга. Биринчи бор 1575-йилда 3,825 грамм оғирлиғида (шунинг 3,526 грами соф олтин) зарб этилган.

² Цехин (*инталянча*: тангалар саройи) – 1284-1797-йилларда Венеция Республикасида муомалада бўлган олтин танга.

хам ўхшамаган суратлар туширилган думалок, тўрт бурчак, осиб юриш учун ўртасидан тешилган қадимий шарқ тангалари ҳам бор эди. Бу коллекцияда жаҳоннинг ҳамма пуллари тўпланган эди. Буларни хиллаб саралайвериб елкаларим зиркираб, бармоқларим оғриб кетди.

Кун кетидан кун ўтаверди, ишимизнинг эса охири кўринмасди. Ҳар куни кечкурун бир уюм хазинани кемага жўнатардик, форда ундан кўпроқ уюм қоларди. Шу муддат ичида соғ қолган қароқчилар ҳақида ҳеч нарса эшитмадик.

Ниҳоят, агар янглишмасам, учинчи куни кечкурун доктор билан чўққига кўтарилганимизда пастдан, зимистонлик қаъридан шабада бизгача, бақирикқа ҳам, ашулага ҳам ўхшамаган овозни олиб келди. Дурустрок эшита олмадик.

– Худо, ўзинг кечир, бу қароқчилар, – деди доктор.

– Ҳаммаси маст, сэр, – Сильвернинг овози эшитилди орқамдан.

Биз совуқ муносабатда бўлишимизга қарамай Сильвер тўлиқ эркинликка эга эди, у яна биз билан имтиёзга эга бўлган дўст хизматкордай, ошна-оғайнилардай муносабатда бўла бошлади. Ўзига нисбатан ҳамманинг нафрат билан боқишига қарамай, у ҳамма билан доим хушмуомалада бўларди. Лекин ҳамма итга қандай муносабатда бўлса, унга шундай муносабатда бўларди. Фақат мен билан Бен Ганн унга дурустрок муносабатда эдик. Бен Ганн ҳанузгача собиқ квартирмейстеридан сал чўчирди, мен эса бошқа одамларга қараганда унинг ҳақида ёмонроқ фикрда бўлсам ҳам (чунки унинг менга яна хиёнат қилмоқчи бўлганини унутолмайман) мени

ўлимдан қутқариб қолганидан миннатдор эдим. Доктор Сильвернинг гапига кескин жавоб қилди.

– Эҳтимол, улар касалдир, алахсираётгандир...

– Тўғри, сэр, – деди Сильвер, – лекин бу сиз билан менга барибир.

– Мистер Сильвер, сизни самимий, олижаноб киши деб ҳисоблашимни даъво қилолмассиз, – деди доктор киноя билан, – туйғуларим сизга ғалати туюлишини биламан. Лекин улардан бирортасининг касаллигига ёки алахлаётганига ишончим комил бўлса, ҳаётимни хавф остида қолдириб бўлса ҳам, ўз врачлик ёрдамимни кўрсатиш учун уларнинг ёнига кетган бўлардим.

– Кечирасиз, сэр, унда сиз катта хатога йўл қўйган бўлардингиз, – эътироз билдирди Сильвер. – Азиз умрингизни хазон қилардингиз, васалом. Мен эндиликда сизнинг томонингиздаман, отрядимиз сиздай одамдан маҳрум бўлиб қолишини жон-ганимдан истамайман. Сиздан жуда миннатдорман. Бу одамлар ҳеч қачон ўз сўзининг устидан чиқолмайдилар. Бунинг устига улар сизнинг гапларингизга ҳам ишонишмайди.

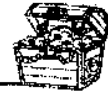
– Лекин сиз ваъдага яхши вафо қиласиз, – деди доктор. – Бунга яқиндагина ишонч ҳосил қилдик.

Учала қароқчи ҳақида бошқа ҳеч нарса билмадик.

Фақат бир марта мушкетдан узилган ўқ овози кулоғимизга чалинди; улар ов қилаётган бўлса керак, деб ўйладик. Ўзаро кенгаш ўтказиб олдик, уларни ўзимиз билан бирга олиб кетмасликка, оролда қолдиришга қарор бердик. Бен Ганн бундай қарордан жуда севиниб кетди. Грей ҳам буни маъқуллади. Биз уларга жуда кўп порох ва ўқ-дори, анчагина тузланган эчки гўшти, озгина дори-дармон ва бошқа зарур нарсалар, асбоб-ускуналар, кийим-кечак, эҳтиёт елкан, бир неча ярд аркон,

докторнинг махсус истаги бўйича кўпгина тамаки қолдирдик.

Оролда қиладиган бошқа ишимиз қолмаганди. Кемага олтин, чучук сув, ҳар эҳтимолга қарши эчки гўштидан ҳам юклаб қўйилганди. Ниҳоят лангарни кўтариб, Шимолий тўхташ жойидан чиқдик. Тепамизда қароқчилардан қалъамизни химоя қилганимизда тиккан ўша байроғимиз ҳилпирарди.

Шу пайт қароқчилар бизни илгари ўйлаганимиздан кўра анча диққат билан кузатишгани маълум бўлиб қолди, чунки бўғоздан сузиб чиққач, оролнинг жанубий чеккасига яқинлашганимизда уларнинг учовини ҳам кўрдик: улар қумлоқ тилда тиз чўкиб, бизга ялинганларича қўлларини чўзиб туришарди. Уларни одам яшамайдиган оролда қолдириш анча оғир бўлса-да, лекин бошқа иложимиз йўқ эди. Борди-ю, уларни кемага олсак, янгидан исён кўтаришармиди, билмадик! Бирок ўз ватанида дордан бошқа нарса кутмаётган одамларни олиб кетиш ҳам инсофсизлик эди. Доктор уларни чақирди, уларга порох, озик-овқат қолдирганимизни маълум қилди, буларни қаердан топиш мумкинлигини тушунтирди. Лекин улар бизни номларимиз билан чақириб, уларга раҳм-шафқат қилишимизни, ёлғизликда қолдириб, ўлим чангалига ташлаб кетмаслигимизни ялиниб сўрай бошладилар.

Охирида, кеманинг илгарилаб кетаётганини кўриб, улардан бири – қайсиниси эканлигини билмайман – даҳшатли бақирганча, ўрнидан сапчиб турди, мушкетини олди-да, ўқ узди. Ўқ Сильвернинг боши узра ҳуштак чалиб ўтиб, гротни тешди.

Биз эҳтиёткорлик қилиб, фальшборт ортига яшириндик. Пана ортидан мўралаб қарашга журъат этганимда

тилда қароқчилар кўринмасди, ҳатто тилнинг ўзи ҳам кўздан ғойиб бўлганди. Тушга яқин мени беҳад хурсанд қилиб, Хазиначилар Оролининг энг юқори чўққиси ҳам кўздан йўқолди.

Биз шу қадар озчилик эдикки, керагидан ортиқ ишлашга тўғри келарди. Капитан кема қуйруғида, тўшакда ётган ҳолда буйруқлар берарди. Анча тузалиб қолган бўлса-да, унга ҳозирча осойишталик керак эди. Биз янги матросларни ёллаш мақсадида Испан Америкасининг энг яқиндаги портига йўл олдик: уларнинг ёрдасиз уйимизга етиб ололмасдик. Шамол тез-тез ўзгариб турар, кемани тўғри йўлдан буриб юборарди; бундан ташқари, икки марта омонсиз довулга дуч келдик, то Америкага етгунча роса қийналдик.

Ёпиқ хушманзара гаванга лангар ташлаганимизда куёш ботаётган эди. Бизни негрлар, мулатлар¹, мексика ҳиндилари тушган қайиқлар қуршаб олди, улар мевачева, сабзаёт сотишар, сувга ташланган ҳар бир тангани олиб чиқишга шай туришарди. Уларнинг меҳр ёғилиб турган юзлари (асосан қора танлиларнинг), мазали тропик мевалар, энг муҳими, шаҳарда чарақлаб ёниб турган чироклар – буларнинг ҳаммаси кишига завқ бағишлар, тунд, қонга беланган «Хазиначилар ороли»га ўхшамасди! Доктор билан сквайр кечани шаҳарда ўтказмоқчи бўлишди. Улар мени ўзлари билан ола кетишди. Соҳилда инглиз ҳарбий кемасининг капитани билан учрашдик ҳамда унинг кемасига бордик. Биз у ерда вақтни жуда кўнгилли ўтказиб, саҳар пайтида «Испаньола»га қайтиб келдик.

¹ Мулат – оқтанли (европоид ирқиға мансуб)лар билан негрларнинг аралаш никоҳидан бўлган авлод, насл.

Палубада ёлғиз Бен Ганн турарди, биз кемага киришимиз биланоқ тавба-тазарру қилиб, энг ғалати қўл ҳаракатлари билан оғир гуноҳ қилиб қўйгани учун ўзини айблай бошлади. Маълум бўлишича, Сильвер қочиб кетибди. Бен унинг қайиққа ўтиришига ёрдам берганини эътироф этди, чунки, «Мана шу бир оёкли шайтон кемада экан», ҳаммамиз хавф-хатар остида бўлишимиз тайинлигига ишончи комил эканини айтди. Бироқ кема ошпази икки қўлини бурнига тикиб кетавермабди. У ўрта деворни билдирмай тешибди, шубҳасиз, келажакдаги дарбадарликлари учун асқатиб қоладиган пул тўла халтани – уч ёки тўрт юз гинеяни ўмариб кетибди. Ундан шунчалик осон қутулганимиздан ўзимиз ҳам мамнун бўлдик.

Гапни чўзиб ўтирмасдан айтсам, кемага бир неча янги матросларни ёллаб, Бристолга соғ-саломат етиб келдик.

«Испаньола» мистер Блендли бизга иккинчи кемани ёрдамга юборсамми-йўқми деб ўйлаб турган бир пайтда қайтиб борди. Бутун экипаждан уйга фақат беш киши қайтиб келганди. Қолганларга нисбатан: «Қадах ол, ўлимга бошлар шайтон ҳам», деб башорат қилиб айтилган ашула жуда ёпишиб тушди. Хуллас, «Испаньола» қароқчилар:

*Етмиш беш ўғлон қайтмади уйга –
Барчаси-барчаси денгиз қаърида,–*

деб куйлаган ўша кемадан бахтлироқ чиқиб қолди.

Ҳар биримиз хазинадан ўзимизга тегишли улушни олдик. Баъзилар бойликдан оқилона фойдаланди, бошқалар, аксинча, ишнинг кўзини билмай, ўз завқ-шавқига берилиб кайфи сафога сарфлади. Капитан Смол-

XXXIV БОБ. Хотима

летт денгиз хизматини ташлади. Грей ўз пулларини сақлаб қолиш билан бирга дарҳол муваффақиятга эришиш учун денгизчиликни астойдил ўргана бошлади. Эндиликда у штурман, ажойиб, яхши жиҳозланган кемага шерикчиликка эгалик қилади. Бен Ганнга келсак, у ўзига тегишли минг фунт стерлингни олиб, ҳаммасини уч ҳафта ичида, аниқроғи ўн тўққиз кунда совурди, йигирманчи кун хузуримизга гадо киёфасида килиб келди. Сквайр Бенни ўзи жуда кўрққан ишга – боғ қоровуллигига тайинлади. У ҳозир ҳам тирик, қишлоқ болалари билан гоҳ дўстлашиб, гоҳ урушиб юради, яқшанба ҳамда байрам кунлари черков хорида куйлайди.

Сильвер ҳақида бошқа ҳеч нарса билолмадик. Бир оёқли манфур денгизчи бутунлай унутилди. Эҳтимол, у қора танли хотинини топиб олгандир, бирор ерда ўша хотини ва Капитан Флинт билан роҳат-фароғатда умр кечираётгандир. Шундай деб ўйлаймиз, чунки ўлгандан кейин унинг нариги дунёдаги ҳаёти яхши бўлишига ҳеч қандай умид йўқ. Хазинанинг қолган қисми – кумуш ёмбилар билан қурол-аслаҳалар – ҳанузгача марҳум Флинт кўмган жойда ётибди. Менимча, ётса ётаверсин. Эндиликда мени у лаънати оролга ҳеч нарса жалб қила олмайди. Ҳозиргача тунлари тушимга кирғокларга келиб урилаётган кучли тўлқинлар киради, ўрнимдан сапчиб туриб кетаман, шунда Капитан Флинтининг хириллаган овоз билан:

– Пиастрлар! Пиастрлар! Пиастрлар! – деб такрорлаши эшитилаётгандай бўлади.

МУНДАРИЖА

СЎЗБОШИ	3
---------------	---

БИРИНЧИ ҚИСМ.

КЕКСА ДЕНГИЗ ҚАРОҚЧИСИ

I Боб. Кекса мохир денгизчи «Адмирал Бенбоу» ковокхонасида	6
II Боб. Қора Този келиб кетди	16
III Боб. Қора белги	25
IV Боб. Матрос сандиғи	34
V Боб. Кўрнинг ўлими	43
VI Боб. Капитаннинг қоғозлари	51

ИККИНЧИ ҚИСМ.

КЕМА ОШПАЗИ

VII Боб. Бристолга кетяпман	61
VIII Боб. «Кузатув дурбини» майхонасида	69
IX Боб. Порох ва қурол	76
X Боб. Сафар	84
XI Боб. Олмадан бўшаган бочкада ўтириб нималарни эшитдим?	93
XII Боб. Ҳарбий кенгаш	102

УЧИНЧИ ҚИСМ.

ҚУРУҚЛИКДАГИ САРГУЗАШТЛАРИМ

XIII Боб. Қуруқликдаги саргузаштларим қандай бошланди?	111
XIV Боб. Биринчи зарба	118
XV Боб. Ороллик	125

ТЎРТИНЧИ ҚИСМ.

ЁҒОЧ ДЕВОР

XVI Боб. <i>Кейинги воқеалар доктор томонидан баён қилинади.</i> Кема қандай тарк этилди?	135
XVII Боб. <i>Доктор ҳикоясини давом эттиради.</i> Қайиқда сўнгги марта кўчиш	142
XVIII Боб. <i>Доктор ҳикоясини давом эттиради.</i> Жанг бошланган дастлабки куннинг тугаши	148

XIX Боб.	<i>Яна Жим Хокинс ҳикоя қилади.</i> Истеҳкомдаги гарнизон	154
XX Боб.	Сильвер – элчи	161
XXI Боб.	Хужум	168

БЕШИНЧИ ҚИСМ.

ДЕНГИЗДАГИ САРГУЗАШТЛАРИМ

XXII Боб.	Денгиздаги саргузаштларим қандай бошланди?	177
XXIII Боб.	Сув қайтиши оғушида	184
XXIV Боб.	Қайикчада	190
XXV Боб.	«Хушчакчак Роджер»ни тушираман	197
XXVI Боб.	Израэль Хендс	203
XXVII Боб.	«Пиастрлар!»	213

ОЛТИНЧИ ҚИСМ.

КАПИТАН СИЛЬВЕР

XXVIII Боб.	Душманлар қароргоҳида	221
XXIX Боб.	Яна қора белги	232
XXX Боб.	Лафз	240
XXXI Боб.	<i>Хазинани қидириш.</i> Флинтнинг кўрсаткич стрелкаси	249
XXXII Боб.	<i>Хазинани қидириш.</i> Ўрмондан эшитилган товуш	258
XXXIII Боб.	Бошлиқнинг таслим бўлиши	266
XXXIV Боб.	Хотима	274

ЖАҲОН АДАБИЁТИ ЖАВОХИРЛАРИ

РОБЕРТ ЛУИС СТИВИНСОН

ХАЗИНАЛАР ОРОЛИ
(саргузашт роман)

Таржимон:
Аҳмаджон ЁҚУБОВ

Бош муҳаррир:
Алишер РАВШАНОВ

Наширга тайёрловчи:
Эргашбай МАТЯКУБОВ

Иқтибослар ва изоҳларни тайёрловчи:
Эргашбай МАТЯКУБОВ

Бадий муҳаррир:
Асалоӣ ЭШОНҚУЛОВА

Мусахҳих:
Лолахон ҚЎЗИБОЕВА

Компьютерда саҳифаловчи:
Дониёрбек САЛИЕВ

Дизайнер:
Ферузбек Воҳидов

Лицензия рақами АІ № 239, 2013. 04. 07. да берилган.

Босишга 2018 йил 03.10 да рухсат этилди. Бичими 84/108. 1/32.

Босма тобоғи 17. Шартли босма тобоғи 20

Гарнитура “Times New Roman” офсет қоғози.

Адади 1 000 нусха. Буюртма № 2.

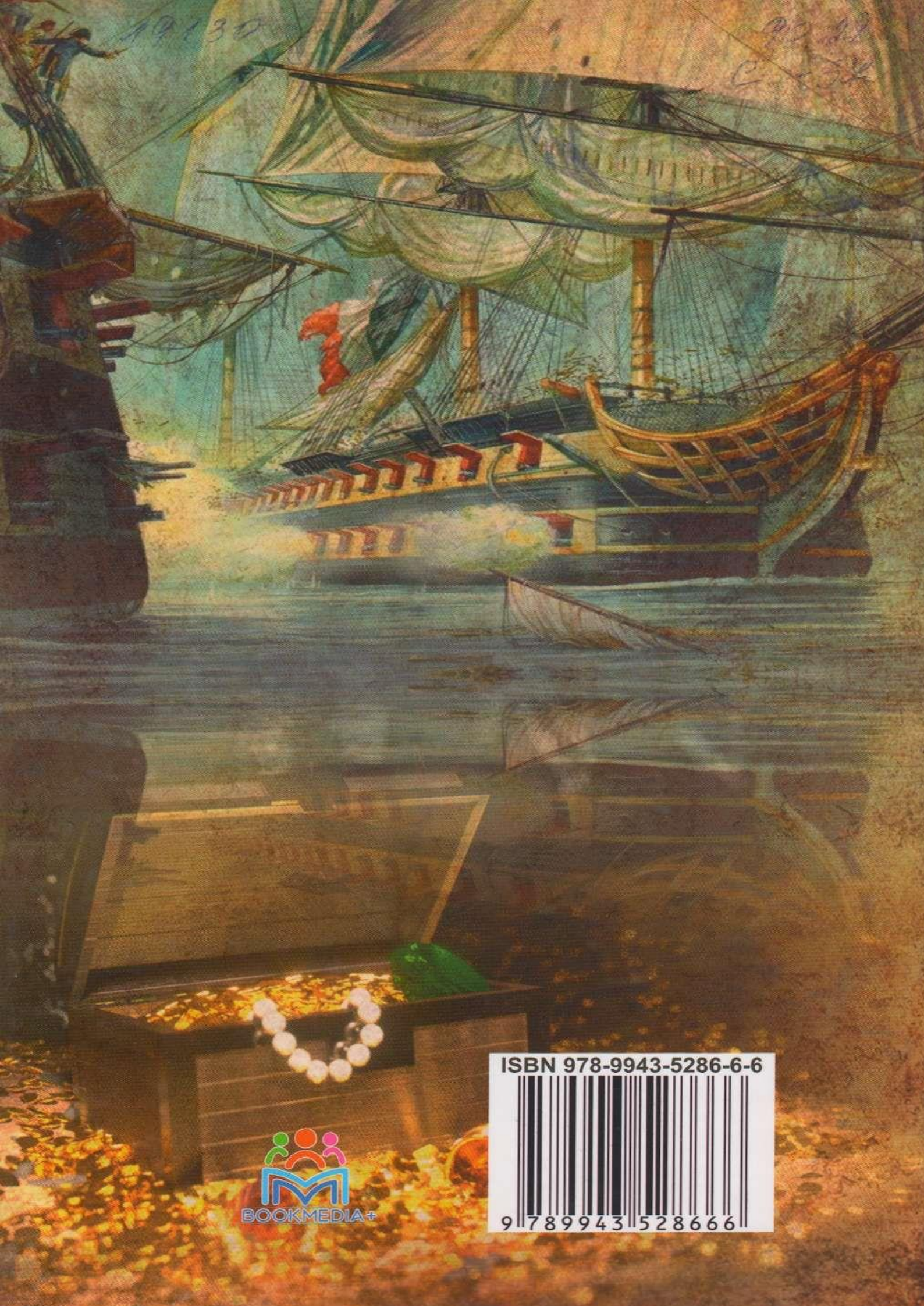
Баҳоси келишилган нархда.

“BOOK MEDIA PLUS” Хусусий корхонасида чоп этилди.

Манзил: Тошкент, Чилонзор тумани, Чўпон ота кўчаси, 6-уй.

Ушбу асарда келтирилган иқтибос ва изоҳлар муаллифлик ҳуқуқига эга.

Шунга биноан ушбу иқтибос ва изоҳлардан наширга тайёрловчининг рухсатисиз фойдаланиш қатъиян таъқиқланади.

19130

92 22
C 154

BOOKMEDIA+

ISBN 978-9943-5286-6-6

9 789943 528666